

**І.І. Ніточко
Л.І. Римяк**

МАРИНОВЕ

**Березівський район
Одеська область**

ОДЕСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

І.І. Ніточко, Л.І. Римяк

МАРИНОВЕ

Одеса
«Астропринт»
2008

ББК 63.3(4Ук)51-294
Н99
УДК 974.74-26

Черговий том праць Державного архіву Одеської області присвячено історії та сучасності села Маринового Березівського району. Засноване німецькими колоністами ще після російсько-турецької війни 1787 — 1791 років, воно тривалий час носило назву Нейфрейденталь. На долю його жителів випали серйозні випробування у різні періоди історичного і суспільного розвитку.

Після війни у Маринове були переселені українці з села Устянове Нижньо-Устріцького району Дрогобицької області у зв'язку з обміном територій між Україною та Польщею. Нащадки тих переселенців складають основну частину сьогоднішніх жителів Маринового.

Книга розрахована на краєзнавців, істориків та всіх тих, хто цікавиться корінням свого роду, села, країни.

ПРАЦІ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ
Том XX

**Присвячуємо цю книгу
всім примусово переселеним і нашій мамі
НІТОЧКО (БУЧОК)
Катерині Ільківні**

Редакційна колегія серії

**Ніточко І.І. (голова), Білоусова Л.Г. (заступник голови),
Боряк Г.В., Матяш І.Б., Кульчицький С.В., Шандра В.С.,
Кормич Л.І., Попова Т.М., Щетников В.П., Хмарський В.М.,
Терентьєва Н.О., Малинова Г.Л., Сапожников І.В.**

Редакційна колегія тому

**Ніточко І.І., Білоусова Л.Г., Бурчо Й.О.,
Римяк Л.І., Малинова Г.Л., Цобенко М.М.**

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Державного архіву Одеської області
(протокол № 1 від 29.02.2007)*

Редактор — **Й.О.Бурчо**
Коректура — **Л.А.Гарліцька**
Комп'ютерний набір — **Л.П. Бубликова**

*Загнали нас на чужину,
Примусили тут жити,
Змінити віру, долю, мову
І все життя тужити...*

І. Ніточко

Від авторів

У 2006 році вийшла книга «Березівський район: історія, люди, події» (автор І.І. Ніточко). У ній вміщено чимало матеріалів з історії Маринового. Але багато наших земляків звернулися з проханням більш повно висвітлити історію села, особливо з часів переселення сюди у 1951 році жителів села Устянове Дрогобицької області. Так у нас — брата (І.І. Ніточко) і сестри (Л.І. Римяк) — виникла ідея використати усі дані про Маринове з попередньої книжки і доповнити їх новими матеріалами, зібраними у самому селі і, звичайно, в архіві. При цьому вирішили найбільше уваги приділити спогадам старожилів і очевидців, що, сподіваємося, буде цікаво майбутнім поколінням. Тому в книзі читач знайде спогади, архівні документи, статті та інші жанри.

Це нормально, коли кожна людина хоче розповісти про свою малу батьківщину все краще, що знає. Ми не виняток, тому намагалися віддати перевагу спогадам наших земляків (усній історії) й історичним фактам, які також підтверджуються документально.

Так склалося в житті, що ми з сестрою працювали бригадирами в Мариновому, а наш батько більше тридцяти років був бригадиром, комплексної бригади. Ми обоє в різні часи були головами Маринівської сільської ради.

Готуючи книгу, ми прагнули з об'єктивних позицій і на фактологічному матеріалі комплексно висвітлити минуле села і сучасні соціально-економічні питання, проблеми життя людей, особливо після примусового переселення їх сюди з Дрогобицької області. Тому максимально використовували

матеріали Державного архіву Одеської області і спогади (усну історію) жителів Маринового. Очевидно, не все нам вдалося відобразити з минулого жителів Устяного і Маринового як в історико-порівняльному, так і в хронологічному напрямках. Це помітно. Ми не претендуємо на стовідсоткову достовірність висвітлення тих чи інших фактів і подій, про які розповідали наші земляки. Допускаємо, що невеликі відхилення в той чи інший бік можливі. Але за щирістю і бажанням донести історичну правду до читача публікації не поступаються рядкам найдосвідченіших авторів.

Висловлюємо щирі вдячності усім жителям Маринового і колишнім жителям села Устянове, працівникам Державного архіву Одеської області, особливо (на жаль, нині уже покійній) Маліновій Галині Леонідівні, Білоусовій Лілі Григорівні, а також журналісту Бурчо Йосипу Олександровичу — за сприяння в підготовці та систематизації цього видання.

У книзі не висвітлюється період тимчасової німецько-фашистської окупації села, тому що майже немає документальних свідчень подій, що відбувалися в Мариновому.

Серед степу широкого

Коротка географічна характеристика

Маринове розташоване у глибокій балці, де колись протікала невеличка безіменна річечка, яка була притокою річки Балайки, що в свою чергу впадала в Тилігульський лиман між селами Петрівське і Каїри Комінтернівського району. Річечка, яка витікала з Маринового, впадала в Балайку там, де зараз металевий міст між залізничною платформою «Радіалка» і станцією Сербка.

Землі Маринового межують із заходу із землями села Балайчук, із півночі — із землями сіл Чигрин, Шевченкове, Новоселівка, із сходу — із землями села Донське (стара назва — Карногородо) із півдня із землями сіл Черногірка і Сербка.

Найвища точка рельєфу — 78 метрів над рівнем моря. На карті розшукати Маринове можна за такими даними: широта — 47°6', довгота — 30°46'.

...Клімат у Мариновому помірно-континентальний з дуже низьким зволоженням, короткою і м'якою зимою та довгим спекотним літом. Середня величина атмосферного тиску 1020 мм. рт.ст. Протягом року переважають континентальні помірні повітряні маси. 225 днів над Мариновим панує континентальне помірне повітря, що зумовлює сухі зими та бездощів'я спекотного літа. У середньому за рік припадає 127 днів із від'ємними і 54 дні із спекотними температурами (25°), із дуже спекотними температурами (30°) — 12 днів.

Взимку переважає нестійка хмарна погода з частими, але недовгими похолоданнями. Триває зима в середньому 73 — 75 днів. У 1995 році зима настала 23 листопада, а закінчилася 25 березня 1996 року — це найбільша кількість зимових днів, яку зареєстровано до цього часу. Дуже суворі зими випадають раз на 14 — 15 років, а найбільш посушливі — раз на 12 — 13 років.

Літо у Мариновому довге, спекотне, часто посушливе. Кількість днів із середньодобовою температурою понад 15°C досягає 140 — 145. Безморозний період становить 235 днів. За багаторічними спостереженнями річна кількість опадів коливається в межах 330 — 370 мм на рік. Це свідчить про те, що Маринове знаходиться в зоні ризикованого землеробства.

На маринівських землях переважають черноземи малогумусні. Вони розташовані за залізничною колією у бік села Черногірка, а черноземи південні залишковосолонцюваті ідуть у бік села Балайчук. Їх формуванню сприяли напівпосушливий клімат, степова рослинність і наявність у ґрунотвірній породі карбонатного лесу та лесовидного суглинку. За механічним складом ґрунти важко — і середньосуглинкові. Слабо змиті ґрунти становлять приблизно 30 — 35% орних земель. Вміст гумусу в них не перевищує 3,9%. Товщина гумусного горизонту становить від 55 до 75 см.

Нестача вологи й періодичні сухості негативно впливають на рівень врожайності сільськогосподарських культур і вимагають суворого додержання правильної системи обробітку ґрунту й догляду рослин.

В останні роки довкола Маринового з'явилися глибокі яри, які з кожним роком стають все глибші і їх стає все більше. Це призводить до зменшення сільськогосподарських угідь і, в першу чергу, випасів. Яри, в основному, з'являються в результаті зливових дощів, а також різкого танення снігу. Цей процес можна зупинити лише висадженням лісосмуг поперек ярів, а також багаторічних трав, які б утримували своїм корінням ґрунт.

У 50 — 60-х роках у Мариновому була лісомеліоративна станція (ЛМС). Основним її завданням було захистити ґрунти від сухості і ерозії шляхом смугового деревонасадження. Всі лісосмуги навколо села висаджено цією лісомеліоратив-

ною станцією. В Державному архіві області є документ, який свідчить, що кращим лісівником Маринового 1954 року був Кравець М. Антонович. В ті часи лісосмугам приділялася велика увага, їх розчищали, обприскували від шкідників і хвороб, оберігали від вирубки.

В маринівських лісосмугах ростуть дуб, ясен, біла і жовта акації, в'яз, горіх, черешня, лох сріблястий (дика маслина), шовковиця, тополя, сосна, шипшина. Невдовзі ці лісосмуги стали притулком для диких звірів. Тут зустрічаються лисиці, зайці, дикі кабани, вовки, борсуки, з птахів — сірі куріпки, сороки, перепели, ворони, жайворонки та інші.

З історії Маринового

Коли внаслідок розпаду Золотої Орди відокремилася Кримське ханство, влада його феодальних правителів простяглася і сюди. Наприкінці XV сторіччя Кримське ханство потрапило в залежність від Туреччини. Відтоді ці землі стали плацдармом для нападу турків: територія була спустошена. Лише з середини XVIII століття знову почалося залюднення краю: із інших куточків України та з Росії сюди йшли селяни, що тікали від кріпосницького свавілля. Тут проходив шлях, по якому чумаки їздили по сіль на Перекопські озера.

У фондах Державного архіву Одеської області зберігається багато документів, які розкривають історію заселення і розвитку Півдня України починаючи з третини XVIII століття. Найбільший інтерес викликали документи, які складають фонд № 6 «Опікунський комітет про іноземних поселенців Південного краю Росії» (1799 — 1876 рр.). Документи фонду висвітлюють заселення Півдня України іноземними колоністами — греками, слов'яносербами, болгарами, шведами, євреями, меннонітами, вихідцями з німецьких держав суміжних територій, а також російськими підданими — смоленськими казенними селянами.

Після російсько-турецької війни 1787 — 1791 років царський уряд видав кілька указів щодо заселення краю. Тоді в цій місцевості з'явилися німецькі та болгарські колоністи.

Одеська контора іноземних поселенців доносить комітету, що частина колоністів Лібентальського округу, яка не має власного господарства, бажає переселитися на землю ділянки №59, що пустує.

Головний опікун колоністів дав згоду на це переселення за умови, що колоністи зроблять його самі, без допомоги з боку казначейства.

У 1829 році був складений план нової колонії, що передбачав приблизно 50 садиб, церкву, школу, пасторат, цвинтар, кузню, питний дім, дві громадські плантації дерев: (акації і шовковиці), а також громадський виноградник. Був складений іменний список 42 родин, що мали утворити нову колонію (першими поселенцями були Християн Вебер, Георг Відмайєр, Фрідріх Вакер, Якоб Бек, Іоган Віль, Рейнгард Гейгер, Адам Еслінгер, Якоб Кошель, Якоб Пилип, Матвій Роглер, Леонгард Керн, Вільгельм Шелль, Іоганнес Браун, Петер Шок, Християн Бентцдарл Нойбауер та інші). Загальна кількість населення склала 198 осіб, у тому числі 101 чоловік і 97 жінок (нащадок Адама Еслінгера В. Любин живе тепер у Хмельницькому). До плану ж додавалося прохання переселенців від 28 лютого 1829 року назвати нову колонію Нейфрейденталь. У листопаді 1831 року ця назва була затверджена Міністерством внутрішніх справ.

Забігаючи наперед слід відзначити, що можна зустріти різні назви і варіанти написання колонії Нейфрейденталь — Маринове, Марина, Новофрейденталь, Клейн-Фрейденталь, Малий Фрейденталь. Та це та сама німецька дочірня колонія при балці Слов'яно-Сербка, заснована на державній землі в 1818 р. Засновники — 47 сімей із материнської колонії Фрейденталь і декількох інших колоній. Остаточо переселились в 1830 р. З 1830 по 1871 р. колонія відносилася спочатку до Лібентальського округу, а потім до Березанського округу в Одеському повіті Херсонської губернії, до 1917 р. — до Нейфрейдентальської (Маринівської) волості Одеського повіту Херсонської губернії.

Встановити точну дату перейменування с. Нейфрейденталь нам не вдалося. У довіднику «Список населенных мест Херсонской губернии и статистические данные о каждом населении» (м. Херсон, 1896 — документ ДАОО: ф. 91, оп. 3, спр. 8, арк. 4 зв), а також брошурі 1920 р. «Волости и селения Одесского уезда» (Од., видання Одеського губстатбюро) село називалося Фрейденталь, а волость — Ней-Фрейдентальська. З довідників з дуже великою достовірністю можна стверджувати, що село перейменовано в 1810 році на с. Ма-

рина за прізвищем поміщика Марина, а потім з'являлися різні суфікси і закінчення від цього слова (Марина, Маринове, Мариново). В село Нейфрейденталь входило ще два хутори — Нейфреденберг і Трост (вони розташовувалися там, де нині лікарня і вул. Дзержинського).

Мешканці колонії — лютерани, громада спочатку відносилась до Фрейдентальської євангелічно-лютеранської парафії, а в 1861 р. було створено власну Ней-Фрейдентальську євангело-лютеранську парафію. До кінця XIX століття в селі були і баптисти.

У 1897 р. в селі знаходилися: євангелічно-лютеранський молитовний дім, баптистський молитовний дім, 2 школи (155 учнів), сирітська допоміжна каса, акушерка, паровий борошномельний млин, 4 крамниці, корчма.

У 1904 — 1906 рр. була збудована кам'яна парафіяльна церква на 500 місць, до 1917 р. при ній знаходився пасторат з прибудовами, шкільний дім, пасторська земельна ділянка складала 120 десятин. В парафії служили пастори: Готгільф Генріх Келлер (1862 — 1876), Олександр Альтхаузен (1880 — 1883), Герман Геншке (1886 — 1897), Юліус Печ (1898 — 1918), Фрідріх Штейнванд (1919 — 1933).

Та повернімося до перших днів існування колонії.

Відповідальний за переселення старший член Одеської контори підполковник фон Гільденшанц стверджував, що для переселенців було відведено близько 3000 десятин землі, або близько 60 десятин на родину. Надалі в нову колонію повинні були приймати тільки колоністів з Лібентальського округу, де на родину було тільки 48 десятин землі. Житло і громадські будинки в Нейфрейденталі планувалося будувати тільки кам'яні, «як для міцності, так для безпеки від вогню і для краси». Ця колонія залишалася в складі Лібентальського округу під управлінням обер-шульця Штоца.

Для поліпшення становища колоністів Одеська контора запропонувала обкласти їх поземельною податтю з початку 1851 року.

5 грудня 1831 року Одеська контора іноземних поселенців доносила Опікунському комітету, що в колонії Нейфрейденталь побудовано вже 25 будинків, є 2 суспільних колодязі та 7 власних, а самі поселенці знаходяться в здоровому стані.

Через півроку було завершено будівництво вже 33 будинків, а деякі виноградники вже нараховували до 15000 кущів винограду. До кінця 1832 року обер-шульц Штоц повідомляв, що «колоністи влаштували чотири громадських колодязі, купили двох биків, і одного жеребця гарного заводу для поліпшення рогатої худоби і коней. До побудованих же будинків наказано зробити кам'яні огорожі і множити в садах дерева і виноградні лози».

Свідчення про наступну історію Нейфрейденталю ми знаходимо у фондї Одеської повітової земської управи². Вони починаються з 1867 року. Цього року сільська община володіла 2697 десятинами землі, у селі було 43 сади і виноградники загальною площею близько 18 десятин, а також близько 4 десятин лісу. Були 1 шинок, 1 крамниця, 6 млинів, 1 олійня і 1 драга, нараховувалося 84 будинки. На цей час вже існувала Нейфрейдентальська волость. Запис 1873 року свідчить, що на 1 січня 1872 року в селі Нейфрейденталь, що було колонією Березанського округу, мешкало 248 селян чоловічої статі, з яких 160 користувалися земельними ділянками, 88 були безземельними. В володінні селян знаходилося 2875 десятин землі різної якості. Державного оброчного податку з усього селища надходило 943 крб. 60 коп.

Документ підписано уповноваженими від селян Нейфрейденталю (Михель Пфаф, Пилип, Мартин Шац, Іоган Леонгард, Петро Вебер, Яків Штольц, волосний староста Кошель і сільський староста Буркгардт).

Для вивчення складу селян Нейфрейденталю становить інтерес листування Управління тимчасового Одеського генерал-губернатора з канцелярією Херсонського губернатора про виселення міщанина Ананьївського повіту Нухима Трояновського «за шахрайські комерційні витівки і пограбування селян»³. В справі знаходиться мировий вирок общини селян селища Нейфрейденталь від 9 травня 1884 року, з якого випливає, що в цей час право голосу на сході мало 75 чоловік з 239 ревільських душ. Схід виніс рішення виселити Нухима Трояновського як шкідливого для громади. Вирок підписали Карл Шпрингер, Фрідріх Вебер, Георг і Леонгард Денбердти, Іоган Кімеле, Георг Леонгард, Михайло і Яків Беки, Адам і Гейнрих Штольци, Іоган Пилип та ін. (всього 54 особи).

Як свідчать дані Одеського статистичного комітету, у 1892 році в Нейфрейденталі нараховувалося 146 господарств, 471 чоловік і 461 жінка⁴. За 60 років кількість господарств збільшилася майже в 3,5 раза, а жителів — у 4,5. Основну масу жителів склали лютерани (понад 600 чоловік), 178 осіб були баптистами, 16 — католиками, 100 — православними; 32 особи дотримувалися іудейського віросповідання і 4 — старообрядницького. В володінні сільської громади було 4316 десятин землі, 531 кінь, 638 корів, 121 теля, 322 свині. У селі працювали 1 паровий і 2 вітряних млини, 1 олійня і 2 драги, 3 бакалійні, 1 мануфактурна і 1 винна крамниця.

Основна маса населення (333 чоловіки і 330 жінок) займалася землеробством, крім того в селі були 3 пастори, 4 духовних наставники, 8 учителів, 10 пастухів, 5 мірошників, 2 писарі, 4 муляри, 8 колісників, 2 кравці, 6 шевців, 5 столярів, 2 гончарі, 2 бондарі. Очевидно, що це було велике село, яке забезпечувало основні потреби жителів, включаючи і духовні.

У 1910 році земський начальник 7-ї ділянки Ананьївського повіту звернувся до начальника Одеського поштово-телеграфного округу з пропозицією відкрити телеграф у селі Маринове. При цьому Ананьївська повітова земська управа виділила для цієї мети 2000 крб., з яких 1500 крб. передбачалося внести в казначейство в 1912 році, а 500 крб. — у 1913 році за умови, що телеграф у Мариновому відкриється не пізніше 1 вересня 1912 року.

У травні 1912 року була направлена доповідь начальника Головного управління пошт і телеграфів МВС, у якому говорилося: «... у селі Маринове нараховується до 235 дворів з населенням у 1772 душ обох статей; у с. Мариновому є 13 різного роду промислових закладів, 14 торгових крамниць, 1 олійня, 1 паровий млин; крім того в с. Мариновому бувають щотижневі базари з оборотом, що досягає понад 100 000 крб. на рік; тут же знаходяться сільське управління, церква, камери земського начальника і судового слідчого, земська і церковно-парафіяльна школи і земська кінно-поштова станція...

Херсонський губернатор повідомив, «що відкриття телеграфу при Маринівському поштовою відділенні є не тільки бажаним, але і необхідним, тому що в цьому дуже мають потребу місцеві жителі»⁵.

Для пристрою телеграфу передбачалося прокласти нову телеграфну лінію від с. Доманівки на відстань 22,5 версти.

У червні 1912 року міністр внутрішніх справ дав свою згоду на встановлення телеграфу в Мариновому на зазначених умовах.

Однак справа, як звичайно водиться, тяглася досить довго. У вересні 1913 року голова Ананьївської повітової земської управи надіслав запит начальнику Одеського поштово-телеграфного округу про дату початку робіт із проведення телеграфу Доманівка — Маринове, підкресливши, що особи, які дали гроші на відкриття телеграфу, неодноразово висловлюють управі свої справедливі дорікання. 6 жовтня 1913 року начальнику поштово-телеграфного округу надійшла обурена телеграма від землевласника Фаатца: «Навіть стовпи ще не розвезені. Я й інші найближчі землевласники через це терпимо великі незручності і збитки. Дуже прошу наказати негайно приступити до роботи. Дозвіл надійшов торік, але важко сподіватися, що телеграф буде цього року»⁶.

Цікаво відзначити, що в справах з цього питання є підписи селян Нейфрейденталь під зобов'язанням вносити невеликі суми на утримання телеграфу (1 — 10 крб). Певно, телеграф дійсно був потрібен жителям. Село так характеризується в доповідній записці начальника Одеського поштово-телеграфного округу: «... с. Нейфрейденталь знаходиться на ґрунтовій дорозі у 10 верстах від станції Сербка Одесько-Бахмацької лінії Московсько-Києво-Воронезької залізниці. У цьому селі є 125 дворів, 1200 жителів, 9 торгових закладів, 3 столярні і 4 ковальські майстерні, 1 споживче товариство, 1 церковно-парафіяльна школа, 1 неповне реальне училище. У районі села Нейфрейденталь знаходяться 13 поселень, у яких нараховується до 3207 жителів, 4 школи, 8 торгових, 25 дрібних промислових закладів, 3 парових млини і 1 олійня»⁷ (імовірно одним з цих поселень було Маринове, що з початком Першої світової війни злилося з Нейфрейденталем і утворило Маринівську волость).

Для розміщення телеграфу був орендований за 300 крб. на рік будинок селянина Георга Бонета, він і зараз стоїть в с. Мариновому (вул. К. Маркса, 19).

Поштово-телеграфне відділення в селі Маринове було відкрито в серпні 1915 року.

Радянський період історії села Маринове (Нейфрейден-таль) відбито у документах архіву практично з 1920 року. У фонді Новопокровського волвиконкому є подвірна відомість обліку населення і землі за 1920 рік. У відомості враховано 199 домогосподарств — це вже знайомі нам Енгельман, Ланг, Кунц, Гетерле, Кімеле, Ольгейзер, Ленгард, Швейнфорт, Штольц, Буркгардт, Рем, Бек, Вебер та ін. Російські імена дуже нечисленні (Соколовський, Гусаков, Шепотинник, Горев, Банчук — менше 10%). Середня площа орної землі — від 3 з половиною до 19 десятин. Усього польової орної землі в Маринівській сільраді нараховувалося 2224 десятини на 963 чоловіки⁸. Як бачимо, революція і громадянська війна спричинили значне зниження кількості жителів села.

Погані були справи і з сільгоспінвентарем. За Маринівською сільрадою не числилося жодного справного плуга, малося 19 справних сівалок і 9 пошкоджених, 9 справних віялок і жодного справного культиватора, молотарки, лобогрійки, сортувалки чи гарби⁹.

Про культурне життя села свідчить доповідь про організацію Маринівського культпросвіту і його діяльність (1921 рік): «Маринівський сільнарбудинок та культпросвіт організований у жовтні місяці 1920 року тов. Синюриним. Просвітня робота його по цей час складалася з читання лекцій як у хаті-читальні, так і в театрі на різні загальноосвітні теми і на питання, що стосуються поточного моменту. А також і в постановці спектаклів, назви яких при цьому додаються. Крім нашого місцевого культпросвіту широку просвітню діяльність виявив загін 51-ї Московської дивізії, а також артилерійська частина названої дивізії, що зараз тут стоїть...»

Приміщення театру збереглося і дотепер. Воно служило у післявоєнні часи складами для зберігання збіжжя. Стоїть воно біля мосту, під яким протікає потічок, що бере свій початок від мілина. Це з правого боку в напрямку на с. Балайчук.

Відвідування театру місцевими жителями було (особливо взимку) завжди гарне. Збори від спектаклів були найчастіше повні. Зібрані від спектаклів суми витрачалися на освітлення й обладнання театру.

«...Місцевий культпросвіт складається з 45 членів за списком, але відвідують збори не усі. Помічається останнім часом індивідуальність і охолодження до культурних робіт, що

пояснюється тим, що кожний член зараз більше зайнятий шлунковими, ніж просвітніми питаннями. Місцевий культ-просвіт у даний час також зайнятий проведенням електрифікації шкіл, театру, виконкому і млина. Голова культпросвіту і завідувач театральною секцією Ф. Шмолль»¹⁰ (орфографія і стилістика оригіналу збережені).

Членами правління Маринівського сільнарбудинку були Отто Карлович Корбах, Вільгельм Іванович Франк (освіта вища), Фрідріх Пилипович Шмолль, Франц Іванович Таксис, Едуард Михайлович Штейгер, Яків Готлібович Вебер, усі безпартійні.

Нижче знаходимо тематику спектаклів і лекцій, поставлених і прочитаних у театрі (з коментарями укладача).

«По ревізії», комедія із селянського побуту старого режиму.

«Що таке мистецтво», лекція тов. Франка.

«Становище Росії до і після війни», лекція тов. Корбаха.

«Erbchaft» («Спадщина»), комедія із селянського побуту 1905 р.

«Трудова школа і народна освіта при старому режимі», лекція тов. Ф. Шмолля.

«Weltuntergang» («Загибель світу»), комедія із селянського побуту 1905 р.

«Знання і праця», лекція тов. О. Корбаха.

«Знайся кінь з конем, а віл з волом», комедія.

«Der Weiberfeind» («Жінконенависник»), комедія.

«Про бджільництво», лекція тов. Франка.

«Щурогін», комедія із селянського побуту.

«Сільськогосподарська розруха», лекція тов. Некрасова.

«Одруження», комедія Гоголя.

«Гьоте і парова машина», лекція тов. Корбаха.

«Безробітні», драма.

«Місто і село», лекція тов. Шмідта.

«Червона армія й армія старого режиму», лекція тов. Волоха.

«Абетка комунізму» у перекладі на німецьку мову тов. Бонета.

«Бідність — не порок», комедія Островського.

«Характеристика убитих борців за волю і революцію», лекція тов. Бонета і Синюрина, тов. Шмолля.

«Теща в хату — все догори дригом», комедія.

«Зразковий суд над сифілітиком»¹¹.

Усього з жовтня 1920 року по серпень 1921-го було поставлено 30 спектаклів і прочитано близько 30 лекцій. Як бачимо, театр працював дуже інтенсивно — німецькою, російською і українською мовами, намагався висвітлювати серйозні теми і впроваджувати нову ідеологію.

Атмосферу сільського театру добре передає інструкція волосного культполітпросвіту: «Під час спектаклю ніхто з місцевої влади не вправі втручатися в розпорядження зав. театром, яке б становище не займав. Про всяке безладдя, учинене в стінах театру будь-ким, зав. театром складає протокол і надсилає в Політпросвіт для притягнення винних до відповідальності. За вимогою зав. театром місцева влада зобов'язана відряджати на спектакль міліціонерів (не більше двох) чи інших осіб для охорони порядку. У театральному залі і на сцені палити і гризти насіння безумовно забороняється. Винних у порушенні цих правил виводити зі стін театру і складати на них протоколи. Узагалі на обов'язку зав. театром лежить усіляко вселяти населенню глибоку повагу до театру як до храму мистецтва, як до школи»¹².

На початку 20-х років Маринівська сільрада входила в Новопокровську волость Вознесенського повіту Одеської губернії. Її очолювали спочатку Федір Мартинович Лупашко, пізніше Іван Пилипович Харитонов (голова), Генріх Якович Штольц (заступник голови), Микола Георгійович Свидерський (секретар), Михайло Якович Пилип, Мартин Мартинович Швейнфорт, Іоган Соломонович Буркгардт, Генріх Іоганович Бек, Карл Фрідріхович Пфоф, Яків Якович Гейер (члени сільради). Головою комітету незаможних селян і каси взаємодопомоги був Паленко Прокофій Андрійович, про якого в одному з документів Березівського райвиконкому зроблена позначка: «слабкий, консервативний»¹³. На території сільради проживало понад 1000 чоловік.

Зберігся протокол зборів маринівських громадян від 7 лютого 1922 року¹⁴. Головними питаннями порядку денного стояли продподаток, продобкладання для волорганів і допомога місцевим голодуючим. Про голод, що насувався, свідчать такі фрази з протоколу: «Тов. Свидерський пояснює, що під час перебування його у волості в службових справах він осо-

бисто переконався, як наші товариші, що працюють у волвиконкомі, голодують, і ми повинні будь-що допомогти тим дорогим товаришам, що піклуються про нас; от наприклад — для голодуючих отриманий хліб... Тов. Свицерський пропонує, у кого зараз нема, але він сподівається через якийсь час дістати, то нехай позичить в сусіда, а коли дістане, то віддасть йому те, що позичив». Після довгих суперечок ухвалили «по силі можливості виконати продподаток».

... Далі «тов. Харитонов пропонує зборам обговорити питання допомоги місцевим голодуючим, яких, зі слів голови сількомнезаможу, знаходиться в селі 132 родини, до того ж пропонує для цього, щоб пожертвував хто що може». Яка ж реакція зборів? «Після довгих суперечок і через пізній час ні до якого результату не могли прийти, через що відклали питання до інших зборів».

Вже в 1922 році в селі існували кооперативи: Маринівська комуністична сільськогосподарська громада «Ідеал», очолювана Іоганом Ольгейзером, і Маринівський кооператив, очолюваний Е. Ф. Шмоллем. Останній писав голові волвиконкому: «... При кооперативі є пекарня, де печеться хліб з купленого кооперативом борошна, що відпускається голодуючим с. Маринове».¹⁵

На початку 1922 року Маринівська сільрада з періодичністю в кілька днів представляла у волвиконком так звані «політзведення». Питання в них повторювалися іноді в більшому, іноді в меншому обсязі. От зведення від 2 квітня 1922 року.

Питання — відповіді:

1. Політичні відносини — Задовільні.
2. Бандитизм — Не помічається в районі.
3. Дезертирство — Немає.
4. Воєнний стан — Міцний
5. Продподаток комісії — Не відбувається.
6. Помолподаток — Не надходить.
7. Посівкампанія — Потроху засівають.
8. Помкомголод — Не виявляється.
9. Адміністративне — Задовільне.

Більш короткі зведення містять 5 питань. От зведення від 10. 03. 22 р.

1. Політичні відносини — Задовільні.
2. Воєнний стан — Міцний.

3. Бандитизм — Не помічається в районі.
4. Продподаток — Не надходить.
5. Адміністративне — Задовільне.

Ці відповіді типові по селу для тієї пори: загальний стан задовільний, але податок не надходить.

Порівняння 1922 року з 1892 показує різке зниження кількості худоби в селі Маринове. У 1922 році тут виявилось 203 корови, включаючи молодих, до одного року, 5 свиней і 27 овець з ягнятами. Коні не показані¹⁶. Доречно говорити про зубожіння села.

До цього ж року належить договір, укладений Маринівською євангелічно-лютеранською громадою з місцевою радою робітничих і селянських депутатів, опис майна церкви і листування з питань відділення церкви від держави. З цих документів ми довідуємося, що пастором у с. Мариновому був Ф. Д. Штейнванд (відома в Одесі родина священнослужителів), церковними старостами І. Шмоль, М. Ридлінгер та І. Кошель. Церква мала 17 десятин орної землі, 1 десятину садибної і 1 десятину цвинтарної землі. З появою нових земельних законів орна земля відійшла в користування жителів с. Чорногірки. При церкві в 1840 році був відкритий цвинтар на 2000 місць поховання, який був розташований по теперішній вул. Шевченка, де зараз стоїть водокачка, а вище простяглася вул. Комарова. За цвинтарні місця плата не стягувалася. Два будинки знаходилися в безкоштовному користуванні осіб, що служили при церкві. Церковно-парафіяльної школи, бібліотеки і благодійних товариств не існувало. На момент складання договору в касі церкви знаходилося 40 тис. карбованців. У церкві зберігалися метричні книги з 1838 року.

Підписуючи договір, члени громади зобов'язувалися берегти передане їм «народне надбання» у вигляді майна церкви. Заборонялося допускати політичні збори, роздачу книг, брошур, листів, проголошення промов чи проповідей, ворожих радянській владі; робити набатні тривоги для скликання населення з метою підбурювання його проти радянської влади. «Ми зобов'язуємося,— говорилося в договорі,— допускати безперешкодно в небогослужбовий час уповноважених радою робітничих і селянських депутатів до періодичної перевірки й огляду майна».

Словом, церква позбавлялася усього, навіть однієї пляшки для вина, внесеної в опис майна.¹⁷

Про економічний і соціальний стан села Маринове в 1924 році свідчить протокол засідання сільради від 8 лютого 1924 року, присвяченого обговоренню циркуляра райвиконкому про виявлення всіх неплатників єдиного сільськогосподарського податку. Сільрада ухвалила визнати злісними неплатниками М. І. Ридлінгера і П. В. Еслінгера, тому що вони можуть у будь-який час сплатити податок. В другу групу ввійшли «халатні неплатники», що не вносять податок акуратно за термінами: І. І. Віль, І. А. Геттерле і Г. І. Геттерле; 19 чоловік були визнані зовсім неплатоспроможними і нужденними¹⁸.

У документах Березівського райвиконкому за 1924—1925 рр. є відомості, що по Маринівській сільраді голодував 321 чоловік, з яких 126 дітей¹⁹. На цьому тлі звернення Одеського окружного виконкому до всіх голів райвиконкомів із грифом «абсолютно секретно» здається глузливим: «У даний час дійсно на економічному становищі округу починає трохи позначатися недорід 1924 р., що головним чином послабив господарську міць бідняцької частини села взагалі і, зокрема, членів комітету незаможних селян. Однак необхідно з усією визначеністю і категоричністю сказати, що загальна економічна кон'юнктура Одеського округу продовжує залишатися порівняно сприятливою, що про важке становище селянства можна говорити лише як про окремі випадки і що здійнята у деяких місцях паніка ні на чому не ґрунтується і є, безумовно, шкідливою і неприпустимою. Необхідно негайно ліквідувати занепадницький настрій, який з'явився в окремих працівників, що значною мірою наслідком впливу й агітації куркульства, яке поширює помилкові чутки, і вжити рішучих заходів до максимального підняття інтенсивності і працездатності радянських органів на селі»²⁰. Далі виконком повідомляв, що центр ніякої допомоги надати не може, податкова кампанія повинна активно проводитися, і необхідно стягнути видану позичку для забезпечення сівби.

У 1924 році головою Маринівської сільради був Рейнгард Рейнгардович Гейер, безпартійний бідняк (раніше, у 1923 році — Я. Вебер). На цей час вже склалася система чорних списків, відповідно до якої позбавлялися виборчого права особи, що живуть на нетрудові доходи (від торгівлі, оренди), члени

правління релігійних громад, служителі культу, їхні дружини, члени родин засуджених за контрреволюцію і т. п. По Маринівській сільраді, де було 1347 жителів, у 1924 році нараховувалося 39 «позбавленців». Серед них були члени правління релігійної громади Я. Я. Штольц, І. С. Буркгардт, В. Г. Вебер, К. Пфаф, В. Я. Гепперле і їхні дружини, торговці В. Р. Штольц, В. І. Реншлер, Р. М. Кімеле, Ф. М. Куліш та їхні дружини, колишні поміщики А. Я. Естер, Я. Х. Окснер, П. П. Гус і їхні дружини й інші особи²¹.

У квітні 1924 року загальні збори громадян села Маринове вирішили виділити ділянку землі розміром 5 десятин для колективної оранки на честь імені Леніна, а збір врожаю з цієї ділянки звернути на посилення фонду по вшануванню пам'яті Леніна. Однак збирати врожай колективно не вийшло, тому що «суспільним порядком багато гине і важко вести контроль»²².

У 1925 році Маринівська сільрада була обстежена представниками районної виборчої комісії. Стан технічного апарату був визнаний задовільним: діловодство й архів у порядку, книги загсу в порядку, приміщення сільради гарне, є навіть окрема кімната з кухнею для приїжджих, запити судових та інших органів виконуються терміново. Порушень революційної законності не було. Організаційна робота сільради проходить за річним планом, що виконується на 85%. На засіданнях сільради обговорюються питання місцевого характеру: земельні, поліпшення транспорту, надання кредиту. На загальних сходах обговорювалися такі питання: інформації, звітні доповіді, земельне, страхове, вибори, стан лікнепу, хатчиталень, благоустрою й ін. Скарг селян зовсім не було.

Розділ про роботу секцій сільради містить фразу, що заслуговує дослівного відтворення: «Взаємини секцій сільради з РВКом (райвиконкомом) цілком задовільні, за винятком земельної секції, що завжди бере замість земельного кодексу біблію, робота кульгає»²³.

Робота комітету незаможних селян і каси взаємодопомоги змальована далеко не так позитивно: «колективізації незаможне селянство не симпатизує», президія комітету незаможних селян (КНС) узагалі не цікавиться нестатками членів КНС, тим більше середняцькими, тому що президія КНС за весь рік жодного разу не засідала. У висновку сказано: «орга-

нізація КНС у колишньому своєму стані, можна визнати, що ніяких справ не провела, але зараз можна сподіватися, що організація з новим положенням розшириться». Про касу взаємодопомоги було сказано, що своїм підопічним вона ніякої допомоги не надає, громада до ідеї взаємодопомоги ставиться несприятливо через те, що районна КВД привласнила 120 пудів арнаутки, працездатність членів каси незадовільна, й авторитетом у громади вони не користуються.

Останнє питання обстеження — школа. Приміщення відповідне, безпритульних дітей немає. Працюють 2 учителі, навчання проходить німецькою мовою, російська та українська мови залишилися як предмети. Дітей у школі 100 чоловік, 96 німців і 4 росіян у 4 групах. Навчання проходить за комплексною системою. Успіхи учнів — задовільні, куточка Леніна немає, піонерів не існує²⁴.

У цілому акт обстеження складає враження, що, незважаючи на німецьку акуратність у технічних питаннях і ретельність, нова ідеологія впроваджувалася з зусиллям.

На жаль, про наступні роки довоєнної історії села Маринове нам відомо небагато: документи практично не збереглися.

У 1926 році Маринівська сільрада одержала суворе розпорядження райвиконкому про необхідність застосування всіх передбачених заходів стягнення податків. Сільрада повинна була вказати, коли зроблено опис майна боржника, коли майно продано, суму, що отримана від продажу, коли боржник був притягнутий до відповідальності судом, і його результати. Райвиконком визнавав, що по всіх сільрадах маються неплатоспроможні господарства, і дозволяв в особливих випадках клопотати про відстрочку, але не більше, ніж на 3 місяці, з обов'язковим нарахуванням пені²⁵.

За документами інших сільрад відомо, що в опис майна боржників включалися навіть квіткові горщики і віники, ймовірно такі заходи торкнулися і маринівців.

У протоколі об'єднаного засідання правління Маринівського сільськогосподарського товариства, земельного товариства і комітету незаможних селян від 26 березня 1928 року говориться про необхідність перейти на суспільну оранку чорних парів «через наявність у Мариновому 58 господарств безкінних, а також загальний настрій», для чого необхідно

організувати при сільськогосподарському товаристві тракторний загін з відповідною кількістю і асортиментом сільськогосподарських машин і знарядь²⁶. Комнезаму і голові земельного товариства доручалося скласти списки безкінних і малокінних селян. У цьому заході можна побачити крок до створення колгоспів.

З протоколу виборів до Маринівської сільради в лютому 1927 року видно, що Маринівську сільраду (яка включала у цей час с. Маринове, хутір Трост і хутір Нейфрейденталь) населяли 1415 жителів, з них мали право голосу 636 чоловік. Членами сільради були обрані І. Ф. Кімеле, В. Р. Гейєр, І. К. Браун, І. І. Геттерле, А. К. Бонет (єдина жінка), К. К. Гепперле, Ф. Ф. Шмоль, Х. Х. Кімеле, Є. Я. Штольц, М. І. Ридлінгер, Н. Г. Козячий, І. С. Буркгардт, Г. Я. Кімеле, Г. Х. Ленгард²⁷.

Про те, як проходила колективізація в Мариновому, про перші кроки колгоспів нам відомо дуже мало. Можна думати, що виникали загальні для всієї країни труднощі, збільшені національним складом села, у якому переважало німецьке населення. У всякому разі з плану осінньої посівної кампанії 1930/31 року²⁸ видно, що основна частка землі (1049 з 1225) належала колгоспам. Відомо, що перші товариства спільного обробітку землі ім. Котовського і «Західний працівник» були дуже дрібними. У 1932 році дрібні артілі об'єдналися в три колгоспи: імені Фрунзе, Тельмана і III Інтернаціоналу. У 1934 році був заснований колгосп імені Димитрова. Першими колгоспними активістами були учасники громадянської війни брати Григорій і Микола Прокоф'єви та І. І. Шуличенко, що працювали трактористами з 1930 року²⁹.

У 1933 році Маринівську сільраду очолювали такі особи: головою був Криштель, секретарем А. І. Глазер, головою фінансової секції А. Ф. Ренц, дорожньої — Є. І. Таксис, земельної — Н. Г. Козячий, культурної — А. П. Рейхерт. Усі, крім секретаря, в минулому були членами сільгоспартілей.³⁰

Трагічний голодомор 1932 — 1933 рр. майже не був відображений в документах Маринівської сільради. Його соромливо замовчували. Є тільки коротка інформація в протоколі загальних зборів членів артілі від 3 березня 1932 року про добровільну здачу зерна в допомогу Зінов'ївському району, що від неврожаю переживає кризу посівного матеріалу³¹.

Румунська окупація завдала серйозної шкоди селу Маринове. Як свідчать дані Одеської обласної комісії сприяння в роботі Надзвичайної державної комісії з встановлення і розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників, колгоспу ім. Димитрова був нанесений матеріальний збиток у сумі понад 13 млн. карбованців, а колгоспу ім. Тельмана — понад 11 млн³². Значно постраждало село Балайчук, підпорядковане в той час Маринівській сільраді. Його трьом колгоспам було заподіяно матеріального збитку у сумі понад 50 мільйонів карбованців. Крім того, в цьому селі було розстріляно 270 чоловік, вивезених із Західної України й Одеси³³.

Розстрілів мирних жителів у селі не відбувалося, оскільки більшість жителів були німцями, які після відновлення радянської влади були депортовані в Казахстан³⁴.

Проте окупанти звели на околицю села Балайчук 1350 євреїв та стратили їх.

У 1941 році по сільраді нараховувалося 850 сімей; 700 з них у 1944-му були примусово вивезені до Німеччини. Багато їх довели до Польщі, і там вони проживали до травня 1945 року.

Після перемоги їх депортували у Сибір (м. Юрга Кемеровської області), де люди опинилися у надзвичайно важких умовах: жили у наметах при морозах до 45 градусів; всі мали постійно реєструватися та розписуватися про невиїзд. Лише у 1956 році виселенці отримали дозвіл повернутися в рідне село.

Але за цей час їхні домівки вже були зайняті: у 1951 році село Маринове було заселено українцями з села Устянове Нижньо-Устріцького району Дрогобицької області (нині Польща). Переселення відбулося у зв'язку з обміном територій між Україною та Польщею. Природно — зникла і німецька назва Нейфрейденталь. Спочатку до Маринового із Устянового приїхала молодь на відбудову села — 80 чоловік. У серпні переселилися 390 сімей, які проживають тут до теперішнього часу.

Одними з перших питань, розглянутих Маринівською сільрадою після поновлення діяльності в 1944 році, були готовність колгоспів до початку збирання врожаю і ремонту школи. Головою сільради в цей період була Є. М. Фоменко. Сільрада прийняла рішення повністю закінчити ремонт і прид-

бати необхідний для збирання інвентар, відремонтувати колгоспні комори, підготувати продукти харчування для людей, мобілізованих з Одеси на збиральні роботи. Було передбачено створити пожежну дружину для охорони колгоспного врожаю. Для ремонту школи сільрада ухвалила виділити з колгоспу ім. Димитрова підводу для підвозення глини, а також із кожного колгоспу 155 кг зерна для забезпечення харчування в школі. Трохи пізніше ухвалили почати ремонт лікарні і дитбудинку³⁵.

Хід збирання врожаю і хлібоздачі державі постійно знаходився в центрі уваги сільради. За незадовільну здачу хліба державі у вересні 1944 року був знятий з посади голова колгоспу ім. III Інтернаціоналу Кушнір. Матеріальне становище селян було досить складним: вони повинні були сплачувати позику, військовий податок і страхівку³⁶.

У 1947 році головою Маринівської сільради був Г. П. Замрій. Найбільш гостро поставало питання заготівлі продуктів тваринництва, про що свідчить таке рішення сільради: «Призначити десятихатників по заготівлі тваринницьких продуктів... Зобов'язати десятихатників протягом двох днів оголосити громадянам, щоб носили молоко здавати, збирали гроші на закупівлю м'яса на здачу, а також виконання здачі яєць»³⁷. У цьому ж протоколі відзначається погане забезпечення шкіл паливом, через що «зривається навчання».

Навесні 1947 року Маринівська сільрада почала приділяти увагу благоустрою села, для чого прийняла постанову зобов'язати все населення «очистити двори від гною, сміття і каменів, привести двори в культурний вигляд, зробити побілку будинків, посадити дерева напроти своїх дворів по 20 штук»³⁸. Те ж саме стосувалося і голів колгоспів та керівників установ, що повинні були роз'яснити важливість цієї постанови своїм підлеглим і простежити за її виконанням.

Уявлення про культурне життя села в післявоєнний період можна скласти на підставі рішення Березівської райради від 1 березня 1949 року про роботу сільських клубів, включаючи Маринівську сільраду. Рішення констатувало, що в клубі проводиться мало лекцій на агротехнічні теми, відсутня начоа агітація по пропаганді мічурінського навчання, мало пропагуються рішення 16-го з'їзду КП(б)У і рішення про організацію полезахисних смуг. Завідувачі клубів мало спирають-

ся на актив клубу, ради клубів у роботі не допомагають. Слабко залучається місцева сільська інтелігенція, нерегулярно працюють гуртки художньої самодіяльності, плани роботи гуртків не складаються, у репертуарі гуртків мало п'єс радянських авторів, слабо організована робота з залучення широких мас у члени клубів. Мало платних заходів, що знижує забезпечення гуртків. Мало приділяють уваги стінгазетам. Вони випускаються від випадку до випадку, а бойові листки тільки під час сільськогосподарської кампанії.

Райвиконком ухвалив зобов'язати завклубами Маринівської та інших сільрад включити в план роботи читання лекцій на агротехнічні теми (не менше 2 — 3 лекцій на місяць), організувати наочну агітацію (фотомонтажі, плакати і транспаранти) з агротехнічною пропагандою, в обов'язковому порядку вивісити на помітному місці зобов'язання, взяті колгоспами в боротьбі за високий врожай, налагодити вивчення і передачу передового досвіду. Було потрібно приступити до систематичного вивчення «історичного рішення XVI з'їзду КП(б)У і постанови РМ СРСР «Про полезахисні смуги». Завідувачів клубів зобов'язували завести повний облік роботи гуртків, списки учасників, плани роботи, приділивши особливу увагу п'єсам радянських авторів, широко розгорнути роботу з залучення широких мас колгоспників у члени клубу, бачачи в цьому джерело зміцнення фінансового стану клубу, більше практикувати платні заходи. Головам сільрад пропонувалося глибше придивлятися до роботи клубів і допомагати їм у роботі³⁹.

З 1950 року Маринівську сільраду очолював Павло Павлович Чех, а членами були П. С. Кримська, А. М. Ліверко, А. В. Маркіна, С. Л. Сухий, М. І. Іщенко, В. Є. Самборик, Н. Частокольська⁴⁰.

У 1950 році відбулося укрупнення колгоспів ім. III Інтернаціоналу, Тельмана і Димитрова, як указувалося — «з метою створення кращих умов для механізації сільськогосподарського виробництва, культурно-побутового і тваринницького будівництва, кращої організації праці і скорочення адміністративних витрат»⁴¹. Укрупнений колгосп одержав ім'я Димитрова.

Навесні 1952 року колгосп ім. Димитрова переживав не кращі часи. XXV сесія Маринівської сільради від 5 березня 1952 року констатувала, що колгосп до весняної сівби не

готовий: інвентар не відремонтований, посівний матеріал не заготовлений, не забезпечено завезення добрив, не підготовлена тяглова сила⁴². На наступній сесії йшлося про те, що виконання плану по заготівлі продуктів тваринництва знаходиться «у загрозовому стані», з 10 тисяч яєць за планом зібрано 716. Здано 500 літрів молока з 8000⁴³. Голова колгоспу І. А. Ладченко заявив, що «з весняною кампанією ми провалюємося».

Незадовільним виявився і санітарний стан села: будинки колгоспників і колгоспні будівлі не білилися, сміття на дворах і вулиці не прибиралося, дерев висаджувалося недостатньо. Пам'ятники полеглим бійцям не були обладнані.

Розмову про санітарний стан села було продовжено на ХХХ сесії сільради від 13 червня 1952 року, і було прийняте рішення про його поліпшення. Однак питання це не втратило своєї актуальності і восени 1952 року. Нарешті сільрада вирішила закріпити за кожним депутатом ділянку села з метою приведення її в порядок до дня свята Жовтневої революції.

Виникло питання і про бібліотеку, що до цього часу нараховувала 1163 екземпляри книг і брошур, 250 читачів. За словами депутатів, партійна і комсомольська організації села мало приділяли уваги книгам, що знаходилися в тісному приміщенні на підлозі. Було вирішено обладнати в клубі приміщення під бібліотеку⁴⁴. Активістами в бібліотечній справі були Ірина Степанівна Загороднічок (після одруження — Проніна) і Ганна Іванівна Зінкевич (після одруження — Орловська), завдяки яким збереглися бібліотечні книжки.

У лютому 1953 року Березівський райвиконком прийняв рішення про створення в Мариновому семирічної вечірньої школи сільської молоді для переселенців, серед яких 86 чоловік бажали продовжити освіту⁴⁵.

Незважаючи на зміну голови, справи в колгоспі покращилися не набагато. У березні 1953 року новий голова І. О. Черняк заявив на сесії сільради: «На великий жаль, колгосп, можна сказати, зовсім не готовий, а саме: площі під ярові культури не готові, сільськогосподарський інвентар зовсім не готовий, недостатньо посівного матеріалу». Бухгалтер колгоспу А. В. Осадчий: «У нашому колгоспі повний провал у підготовці до весняної сівби»⁴⁶.

Погано складалися справи і з культмасовою роботою. У грудні 1953 р. сільрада констатувала, що клуб до зими не підготовлений, і ніякої роботи не проводиться. Клуб не опалюється, і гуртки не працюють. Вирішили просити райвиконком замінити завклубом.

До 1957 року населення Маринового швидко зросло, про що свідчать вибори депутатів сільської ради. У них взяли участь 1524 чоловік, що мали право голосу. Було обрано 25 депутатів, з них 18 чоловіків і 7 жінок, 15 членів і кандидатів у члени КПРС. Головою сільради був обраний І. А. Шаталюк, його заступником І. В. Васильєв. Головами постійних комісій були обрані депутати: Олексій Васильович Осадчий — фінансово-бюджетна комісія, Гнат Пилипович Замрій — сільсько-господарська комісія, Микола Іванович Крохмаль — культурно-побутова комісія, Микола Трохимович Володько — дорожно-будівельна комісія.

З весняною сівбою 1957 року колгоспи ім. Димитрова та ім. Молотова в основному справилися. Значно покращилися показники збирання колосових, хоча і було відставання. Сесія сільради від 23 липня 1957 року констатувала низьку трудову дисципліну в колгоспах і намітила ряд заходів для успішного завершення збирання.

У центрі уваги Маринівської сільради постійно знаходилася шкільна справа. У 1957 — 1958 рр. закінчувалося будівництво 3-го корпусу школи №49, у чому колгоспи сільради взяли активну участь (зараз ця будівля знаходиться біля церкви). Були намічені заходи щодо будівництва нової середньої школи.

Гостро поставало питання про благоустрій і озеленення села. Як відзначали депутати на сесії сільради 17 квітня 1958 року, про озеленення села виносилися рішення не один рік, але виконання їх не видно. Сільрада ухвалила провести збори громадян сіл, підняти громадськість на виконання рішень з благоустрою цвинтарів, обкопати їх канавою й обсадити зеленою огорожею. Обговорити питання приведення дворів у належний санітарний стан (очищення від сміття і гною, будівництво туалетів, упорядкування колодязів). Zobov'язати бригадирів комплексних бригад очистити тваринницькі і суспільні двори колгоспів від гною і сміття. Передбачалося також створення зони санохорони водопроводів у селі Ма-

ринове, ремонт моста і дороги. Кожен двір був зобов'язаний посадити не менше 10 дерев⁴⁸.

Однак, як з'ясувалося, Маринівська сільрада зайняла останнє місце в районі як з оргмасової роботи, так і зі збору всіх платежів і натуральних поставок за 1957 рік, у зв'язку з чим рішенням Березівської райради І. А. Шаталюк був звільнений з роботи. На посаду голови Маринівської сільради був обраний І. Ф. Замрій⁴⁹.

У порівнянні з 1952 роком значно покращилася робота маринівських клубів і бібліотек. 4 рази на тиждень демонстрували фільми, перед святами читали доповіді і лекції, працювали музичний, хоровий, драматичний гуртки. Виросли книжковий фонд бібліотек і кількість читачів, бібліотекарі робили подвірні обходи і замінювали книги вдома. Проводилося читання газет і журналів у бригадах. Проте стелажів у бібліотеках ще не було. Та лунала критика на адресу завідувача клубом, що «попустив роботу, сам відсторонився... не хоче працювати і ні про що не піклується»⁵⁰.

Новим завідувачем клубом став І. А. Шаталюк, на якого ліг обов'язок підготовки святкування 1 травня 1959 року. За словами Шаталюка і зав. бібліотекою П. І. Замрій, вони спільно готували постановку п'єси, гурток самодіяльності готував концерт, проводили бесіди і читання газет. Однак депутати сільради висловили думку, що культзаклади працюють погано, їхні співробітники мало бувають на фермах і в бригадах. Виконком сільради на засіданні 9 квітня 1959 року прийняв рішення вказати працівникам клубів і бібліотек на недоліки в їхній роботі, зобов'язав їх поліпшити роботу з роз'яснення рішень XXI з'їзду КПРС і закінчити підготовку клубів і бібліотек до 1 травня не пізніше 25 квітня 1959 року.

У період збирання врожаю знову постало питання про участь культзакладів у цій кампанії. Їм пропонувалося збільшити число гасел у полі, організувати пересувні бібліотеки, організувати концерти силами інтелігенції, випускати бойові листки, вести дошки показників із соцзмагання⁵¹. Залишається невідомим, якою мірою ці заходи сприяли підвищенню якості збирання врожаю.

Треба сказати, що 1959 рік пройшов під гаслом боротьби за активізацію роботи культзакладів. Це питання знову розглядалося в зв'язку з підготовкою до святкування 7 листопада.

Неодноразово сільрада обговорювала і підготовку шкіл до навчального року. Відзначалося, що хоча в маринівській школі справи йдуть відносно благополучно, але в підпорядкованих сільраді селах спостерігається гостра нестача шкільних приміщень, квартири для вчителів знаходяться в незадовільному стані, до ремонту не приступали. У цілому стан було визнано незадовільним.

Третя сесія Маринівської сільради від 30 липня 1959 року слухала звіт виконкому про роботу за перше півріччя. Сесія відзначила, що всі депутати працюють добре, з 40 депутатів 30 чоловік працюють у колгоспі, з них 16 — на керівних посадах. Весняна сівба проведена переважно успішно, хоча були і недоліки. План розвитку тваринництва не виконаний повною мірою. Ведеться велике культурно-побутове будівництво. У селі Маринове будують будинок культури, лазню, у селі Балайчук — водопровід і лазню. У селі Черногірка побудовано електростанцію, і село електрифіковане. Відремонтовано клуб на хуторі Добрий, будують дитячі ясла в селі Оленівка. Однак будівництво йде дуже повільно. Погано йде ремонт культзакладів. Дуже погано озеленені села Маринове і Черногірка. Погано йде справа з ремонту доріг, не ремонтуються і не будуються колодязі. Було визнано необхідним поставити за обов'язок виконкому сільради збільшити кількість об'єктів побутового обслуговування, відкрити кравецьку і шевську майстерні в селі Маринове, перукарню. Треба було поліпшити роботу культурних установ: організовувати гуртки самодіяльності, частіше читати лекції і проводити бесіди з населенням. Усі депутати зобов'язані були поліпшити роботу серед виборців, «бути культурним, веселим, поводитися пристойно»⁵².

У звітній доповіді голови Маринівської сільради за 1959 рік уперше за повоєнний період зафіксовано, що колгосп перевиконав план продажу хліба державі. Розпочато будівництво будинку культури в Мариновому та лазні, огорожування цвинтарів, капітальний ремонт пологового будинку.

Але звучали і тривожні ноти: «Депутат тов. Йосип Загородніченко сказав, що керівники колгоспу вважають, що в першу чергу потрібно будувати для тваринництва, а для людей потім. Загалом, про людей піклуються гірше, ніж про тварин»⁵³.

У 1960 році за вказівкою райвиконкому у Мариновому і підлеглих йому селах були створені сільські і вуличні комітети для допомоги сільраді в питанні благоустрою і спостереження за порядком на своїх ділянках.

30 червня 1960 року виконком Маринівської сільради обговорював роботу клубів, бібліотек, поштових відділень й ощадкас. Картина змінюється мало: завідувачі клубами і бібліотеками звітують про спектаклі, концерти, читання, бесіди і т. п., але виконком визнає їхню роботу недостатньою, указуючи, що бібліотеки навіть не повністю використовують кошти, призначені на купівлю книг.

Усі поштові відділення й ощадкаси Маринівської сільради мали схожі показники: погано виконувався план по внесках і добре по поширенню тривідсоткової позики і лотерей, недостатньо передплатників на періодичну пресу (у Мариновому, наприклад, з 1100 чоловік тільки 340 передплатників). Депутати порадили працівникам пошт і ощадкас краще знати людей і працювати з ними, вести роз'яснювальну роботу через радіомережу, стінний друк і бесіди. У липні 1960 року сесія Маринівської сільради заслухала звітну доповідь виконкому про роботу за перше півріччя. Було відзначене підвищення в порівнянні з 1958 роком врожайності і показників тваринництва. У числі недоліків було названо повільне будівництво культурно-побутових об'єктів, відсутність радіофікації в деяких селах, слабе озеленення. Було прийняте рішення закінчити в 1960 році будівництво будинку культури в с. Мариновому, закінчити будівництво лазні, відремонтувати клуб, радіофікувати села Черногірку, Оленівку і хутір Добрий, закінчити будівництво дитячих ясел у с. Оленівці, закінчити ремонт колодязів у с. Балайчук. Виконком зобов'язали відкрити додатково продовольчий і промтоварний магазини та їдальню, побудувати пекарню, відкрити в с. Мариновому швейню і перукарню⁵⁴.

У вересні 1960 року в зв'язку з появою випадків ящура на території сільради була створена надзвичайна комісія з боротьби з цим захворюванням з 10 чоловік, що повинна була допомагати в здійсненні ветеринарних заходів. Комісію очолював голова сільради І. Ф. Замрій⁵⁵.

У 1961 році Маринівська сільради відзначила ряд недоліків в організації тваринництва і ветеринарного нагляду в селі, у

тому числі великий падіж птиці в колгоспі ім. Димитрова (14 тисяч курчат із придбаних 16 тисяч), падіж вівцематок. У колгоспі були відсутні скотомогильники, трупні померлих тварин не вивозилися. Колгосп не придбав матеріал для дезинфекції тваринницьких приміщень, забійного майданчика не було. Ветеринарний пункт знаходився в аварійному стані. Вирішено було звернутися в райвиконком для забезпечення колгоспів сільради ветеринарними фахівцями⁵⁶.

На початку 1961 року головою Маринівської сільради став М. Ф. Синявський, звіт про роботу якого було заслухано на засіданні виконкому Березівської сільради 7 вересня 1962 року. Виконком відзначив, що депутати провели деяку роботу з поліпшення керівництва господарським і культурним будівництвом на селі та з задоволення побутових потреб. В усіх населених пунктах сільської ради побудовані і будуються культурно-побутові і просвітні установи. У селі Черногірка закінчується будівництво нового клубу, у селі Маринове — будинку культури на 600 місць. Завершується обладнання нового будинку медпункту в селі Балайчук, у селах Балайчук і Маринове відкриті цілорічні дитячі ясла, а в селах Черногірка та Оленівка працюють сезонні дитячі ясла. В усіх торгових точках уведений прогресивний метод продажу товарів — самообслуговування.

На 1962 рік заплановано побудувати і перебудувати 33 будинки для колгоспників, робітників та службовців, з яких 24 уже побудовані.

Збори платежів з населення виконані на 1 вересня 1962 року в таких розмірах: сільгосподаток на 99,7%, страхові платежі і самооподаткування на 100%.

Усі три колгоспи сільської ради (ім. Димитрова, ім. Щорса й ім. XVII партз'їзду) успішно провели весняну посівну кампанію.

Разом з тим були відзначені серйозні недоліки у виконанні колгоспами зобов'язань з підвищення продуктивності тваринництва. План продажу м'яса державі за 8 місяців виконали на 35 — 45%, молока на 75 — 87%. На одну фуражну корову надоєно молока по 1200 — 1300 літрів. Усі колгоспи не виконали план продажу державі зернових культур, план продажу кукурудзи виконали на 51 — 87%.

Погано було організовано роботу з закупівлі продуктів тваринництва в населення. За 8 місяців план закупівлі м'яса було виконано на 9,5%, молока — на 41%.

На думку виконкому райради, ці недоліки пояснювалися тим, що сільська рада і її депутати дуже погано вели організаторську роботу серед колгоспників, не залучали до неї актив і широкі кола колгоспників, мало займалися питаннями роботи торгових і заготівельних організацій. Організаційно-масова робота сільської ради проводилася у відриві від вирішення найважливіших питань колгоспного виробництва. З початку року на сесії і засіданнях виконкому тільки 5 разів обговорювалися питання сільського господарства. Питання, винесені на засідання виконкому, здебільшого були другорядні, а прийняті по них рішення — поверхові і неконкретні. Уся робота постійних комісій зводилася до виконання окремих доручень виконкому з підготовки питань на сесію і засідання виконкому.

Для усунення цих недоліків виконком Березівської райради прийняв рішення, що зводилося до піднесення рівня організаційно-масової роботи шляхом активізації в масах, складання планів діяльності постійних комісій і надання більшої уваги виробничим питанням⁵⁷.

У березні 1963 року відбулися вибори Маринівської сільської ради. У селі в цей період нараховувалося близько 2200 виборців. Усього було обрано 40 осіб, у тому числі 25 чоловіків і 15 жінок, 20 членів і кандидатів у члени КПРС, 4 члени ВЛКСМ. Головою сільради був одностайно обраний Михайло Федорович Синявський, що зачитав наказ виборців. У наказі були зазначені заходи, які сільраді належало здійснити. Серед них були завершення обладнання лазень у Мариновому і Балайчуку, школи, двох колодязів, будівництво двох мостів, озеленення села через посадку 500 фруктових дерев і 2000 декоративних. У селі Маринове потрібно було закінчити будівництво будинку культури і розбити парк біля нього. В усіх колгоспах необхідно було взяти під особливий контроль ремонт ставків, шкіл, будинків вчителів та інтернатів. Виборці запропонували також заснувати при сільській раді книгу пошани для занесення імен передовиків колгоспного виробництва⁵⁸.

Благоустрій і санітарний стан села продовжували бажати кращого, у зв'язку з чим новообрана сільрада в квітні 1963 року прийняла рішення про проведення місячника чистоти, благоустрою й озеленення населених пунктів Маринівської сільради.

Зі звіту лікаря Динька А. І. на сесії Маринівської сільради від 24 січня 1964 року ми довідуємося про стан медичного обслуговування населення. Маринівська лікарська дільниця обслуговувала кілька населених пунктів (5600 чоловік). У її складі були такі медичні установи:

Маринівська дільнична лікарня на 10 ліжок,
Балайчуцький фельдшерсько-акушерський пункт,
Чорногірський ФАП,
Новоподільський ФАП.

У Маринівській амбулаторії працювали лікар, фельдшер, медсестра і дезінфектор. Систематично проводився огляд персоналу шкіл, ясел, працівників торгової мережі. Систематично робилися профілактичні щеплення, і маринівські медики пишались, що в 1963 році не було жодного випадку інфекційного захворювання.

Однак депутатами було висловлено чимало критичних зауважень до роботи лікаря. Було вказано на антисанітарний стан села Балайчук, де гній з ферми стікає у колодязь, і розвився ящур; усюди валяються мерві тварини, у чорногірській школі 4 роки не було серйозного огляду дітей та ін. Сесія прийняла рішення побудувати в с. Мариновому міжколгоспну лікарню, закінчити ремонт Маринівської амбулаторії, до 1 травня 1964 року закінчити будівництво лазень та ін⁵⁹.

У травні 1964 року виконком Березівської райради прийняв рішення про упорядкування найменувань населених пунктів району, відповідно до якого була остаточно закріплена назва села Маринове (раніше допускалося найменування Маринівка)⁶⁰.

У 1964 році було відзначено деяке поліпшення роботи культурно-просвітницьких установ. Два сільських клуби — у Мариновому і Балайчуку — працювали задовільно. Систематично обновлялася наочна агітація не тільки в клубах, але і по колгоспах, фермах, бригадах. При клубах працювали хорові, драматичні, музичні гуртки, проводились вечори худож-

нього читання. В гуртках брали участь 156 чоловік. За півріччя 1964 року було поставлено 6 п'єс, проведено 12 концертів, 6 тематичних вечорів, 60 вечорів відпочинку молоді, продемонстровано 360 кінофільмів, з них 40 науково-популярних. На території сільради було 3 бібліотеки, книжковий фонд яких складав 13200 екземплярів. У маринівській бібліотеці було 450 читачів, у балайчуцькій — 680, у чорногірській — 201. У кожній бібліотеці були наочні посібники, стенди, вітрини «Хімію в життя», «Хазяїн поля — механізатор», «Життя визначних людей» і багато інших. 4 пересувки працювали в тракторній бригаді і на фермах. Було проведено 8 читацьких конференцій і вечорів запитань і відповідей.

Значно поліпшили роботу школи, охоплення навчанням склало 100%. Другорічників не було. Під час літніх канікул школярі брали активну участь у роботі на полях⁶¹.

У квітні 1965 року сільрада вперше відзначила зрушення в санітарному стані й озелененні сіл. Жителі Маринового і Балайчука висадили близько 3500 дерев, було закладено парк на 150 дерев біля будинку культури. Двори і вулиці були прибрані від зимових відходів більшістю жителів сіл.

Однак плани закупівлі продуктів тваринництва продовжували не виконуватися. За перший квартал 1965 року план закупівлі яєць був виконаний на 34,6%, молока — на 13%, м'яса — на 2,6%.

Певну роль у цьому відставанні відіграв слабкий зооветконтроль. Цьому питанню було присвячено засідання виконкому 13 червня 1967 року. Виконком відзначив, що облік у колгоспах знаходиться на низькому рівні, вимогливість до керівників господарств щодо виконання заходів для зниження поширення інфекційних захворювань серед громадської худоби низька, слабо проводяться карантинні заходи проти ящура і туберкульозу, незадовільно ведеться боротьба за якість молочних продуктів, правила утримання молодняка не виконуються, що призводить до значного падежу. Не у всіх колгоспах є забійні майданчики, скотомогильники, порушуються елементарні правила утримання худоби, допускається прив'язування худоби дротом. Усе це знижує продуктивність тваринництва. Надій на одну колгоспну корову складав від 482 кг до 659 кг⁶³. Були намічені заходи щодо ліквідації зазначених недоліків.

У серпні 1967 року виконком слухав питання про порушення статуту сільськогосподарської артїлі щодо утримання худоби колгоспниками, робітниками та службовцями с. Маринового. Порушення були в тім, що кілька сільських господарств тримали по 2 корови, тоді як статут дозволяв тільки одну. Питання постало гостро, тому що колгосп недобрав 50% грубих кормів для утримання громадського поголів'я. Жителям сільради було запропоновано негайно ліквідувати зайву худобу⁶⁴, що, треба думати, не кращим чином позначилося на продуктивності тваринництва.

У 1967 році відбулися перевибори Маринівської сільради. Усього було обрано 35 депутатів⁶⁵. У виконком увійшли І. С. Шуличенко (голова), З. Ф. Шуличенко (секретар), М. Ф. Синявський (секретар парторганізації колгоспу ім. Димитрова), І. В. Васильєв (голова колгоспу ім. Димитрова), І. Ф. Замрій, І. В. Попок, Г. Т. Никитюк.

Сесія сільради від 21 лютого 1968 року слухала питання про хід ремонту сільгоспінвентаря і сільгосптехніки і визнала якість ремонту високою. З трьох колгоспів сільради два (ім. Димитрова та ім. XVII партз'їзду) добре підготувалися до весняної сівби.

Як і раніше, в центрі уваги сільради знаходилася робота культпросвітзакладів, якій надавалось особливе значення в зв'язку з підготовкою до 100-річчя з дня народження В. І. Леніна. На сесії від 28 травня 1968 року слухали доповіді завідуючого маринівським будинком культури і завідуючої маринівською бібліотекою. При будинку культури працювали 5 гуртків. У ньому й у бібліотеці читалися лекції, влаштовувалися тематичні вечори, дитячі ранки, виставки і концерти. Були відзначені 100-річчя з дня народження В. І. Леніна і 150-річчя з дня народження К. Маркса. Разом з тим сесія визнала роботу клубу в с. Черногірці поганою.

Незважаючи на зазначені успіхи у виробничому і культурному житті, план із заготівлі сільгосппродуктів у населення не виконувався. За перше півріччя 1968 року з запланованих 26 центнерів м'яса було заготовлено 5 центнерів, план по молоку був виконаний на 80%, план по яйцях — на 77%.

Знову йшла мова про ремонт колодязів, про затягування будівництва побутових об'єктів, про недоліки в торгівлі. Лазня, побудована в с. Мариновому, не працювала, погано пра-

цювала перукарня. У с. Черногірці взагалі не було побутового обслуговування⁶⁶.

Чергові вибори сільської ради відбулися в березні 1969 року. Населення сільради росло, у виборах взяло участь 2145 чоловік з 2157 виборців. Усього було обрано 35 депутатів, причому 18 з них — вперше. У складі депутатів були 21 чоловік і 14 жінок, 18 членів і кандидатів у члени КПРС, 4 комсомольці, 3 особи з вищою освітою. Головою сільради була обрана М. М. Курник, секретарем З. Ф. Шуличенко. Крім них до складу виконкому сільради ввійшли М. Ф. Синявський, І. В. Васильєв, В. Д. Шуличенко, В. Г. Антощенко, В. Ф. Івченко.

Наказ виборців включав таке.

По селу Маринове. Провести водопровід по усіх вулицях села, побудувати продовольчий магазин і їдальню, почати будівництво типової школи-десятирічки, озеленити усі виробничі ділянки й обсадити зеленою огорожею, побудувати огорожі біля цвинтаря і будинку культури, побудувати літній кінотеатр і танцмайданчик.

По селу Черногірка. Побудувати дитячі ясла, капітально відремонтувати дитячі ясла, озеленити село і закласти парк біля школи, побудувати в с. Доброму колгоспний клуб, огородити цвинтар.

По селу Балайчук. Закінчити водопровід, організувати цілодобові дитячі ясла, закінчити будівництво дороги з твердим покриттям, огородити цвинтар і озеленити село, побудувати танцмайданчик і літній кінотеатр, побудувати два двоквартирних будиночки для вчителів, організувати їдальню при школі, розширити пункт побутового обслуговування⁶⁷.

Сесія Маринівської сільради від 23 липня 1969 року слухала питання про поліпшення виховної роботи серед молоді. У доповіді члена виконкому М. Ф. Синявського було зазначено, що поряд із трудовими успіхами серед молоді спостерігаються і правопорушення, безкультурне поведіння. Інші депутати відзначали низький рівень роботи з молоддю з боку партійної і комсомольської організації. Зав. клубом і зав. бібліотекою не приділяли ніякої уваги молоді. Секретар комсомольської організації колгоспу ім. Димитрова А. І. Ольгейзер підкреслив, що в будинку культури погано організована культурно-масова робота серед молоді.

Сесія вирішила поставити за обов'язок виконкому сільради розробити заходи, спрямовані на докорінне поліпшення роботи з молоддю, створити для молоді умови, необхідні для культурно-масової, спортивної роботи і навчання. Депутатам рекомендували проводити широку виховну роботу серед молоді, спрямовану на викорінювання випадків злочинності і правопорушень⁶⁸.

Це питання не сходило з порядку денного сільради й у наступному році. Дуже емоційно виступила депутат Л. В. Шевцова, яка сказала, що правління колгоспів зовсім не думають про молодь, нічого не роблять для того, щоб молодь залишалася в колгоспі; у будинку культури нудно: «Це не відпочинок, а один розлад. І для чого такий палац культури, коли він завжди порожній і нудний? Як можна туди ходити? Дійсно, краще дивитися телевізор... У нас були веселощі в будинку культури, ходили люди, поспішали на вогник, щоб відпочити після трудового дня, а тепер у ньому вогник не горить, а жевріє»⁶⁹.

На виборах 1971 року було обрано 42 депутати, з них 26 чоловіків і 16 жінок, 20 кандидатів і членів КПРС, 9 комсомольців, 4 особи з вищою освітою. 25 депутатів було обрано вперше. Головою сільради була повторно обрана Марія Максимівна Курник. Крім неї, до складу Маринівського виконкому ввійшли З. Ф. Шуличенко (секретар), І. У. Васильєв, А. І. Динько, В. Г. Антощенко, В. А. Біленький, Е. С. Гошкович, Г. П. Гладкий (члени). Головами постійних комісій були обрані В. У. Дмитренко (планово-бюджетної), В. П. Галита (сільського господарства й охорони природи), І. І. Ніточко (соціально-культурної), Н. Ф. Неділько (соціалістичної законності), М. І. Шевченко (торгівлі і комунально-побутового обслуговування)⁷⁰.

Багато пунктів з наказу виборців 1969 року перейшли в наказ 1971 року. На сесіях сільради в 1971 році заслуховувалися традиційні питання: про хід збирання і забезпеченість громадського тваринництва кормами, про готовність тваринницьких приміщень до зимівлі, виконання соціалістичних зобов'язань, звіт про роботу виконкому та ін. 1971 роком закінчується документальна інформація про село Маринове в Державному архіві Одеської області. Документи про село Маринове після 1971 р. зберігаються у Березівському районному архівному відділі.

В офіційній літературі можна знайти такі відомості про нього на 1973 рік.

«Маринівка — село, центр сільської ради. Розташоване за 18 км від районного центру. Дворів — 411, населення — 1414 чоловік. Сільраді підлегле село Балайчук. У Маринівці знаходиться колгосп ім. Димитрова, за яким закріплено 4278 га сільськогосподарських угідь, у т. ч. 3645 га орної землі. Виробничий напрямок — зерновий і м'ясо-молочний. З підсобних підприємств є млин, пилорама, ремонтні майстерні, 2 консервних цехи і кам'яний кар'єр. Господарство щорічно вирощує високі врожаї зернових культур. У 1973 році трудівники колгоспу зібрали з усієї площі по 36 ц із 1 га, господарство було нагороджене перехідним Червоним прапором Міністерства сільського господарства СРСР, ЦК профспілки робітників та службовців сільського господарства і заготівель. За трудові досягнення 75 колгоспників відзначені орденами і медалями СРСР. Механізатору І. О. Внученку в 1949 році присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці, бригадир рільничої бригади І. Ф. Ніточко в 1970 році визнаний гідним ордена Леніна. У восьмирічній школі навчається 235 учнів, працює 20 учителів. При будинку культури з залом на 350 чоловік створено народний університет культури, народний хор, відзначений двома грамотами Міністерства культури УРСР. Книжковий фонд бібліотеки складає 8,5 тис. екземплярів. Є дільнична лікарня на 25 ліжок, дитячі ясла, майстерня з ремонту побутової техніки, кравецька і шевська майстерні, перукарня, чотири магазини, відділення зв'язку, ошадна каса. Дві партійні і дві комсомольські організації об'єднують 35 комуністів і 85 членів ВЛКСМ. Партійна організація створена в 1925, комсомольська — у 1929 році»⁷¹.

Здається, не тільки райдужними фарбами написана історія села Маринове. Мешканці його пережили всі труднощі, пов'язані з примусовим переселенням, з колективізацією, розкуркулюванням, голодомором, надмірним тиском влади і недолугим керівництвом. Однак не можна заперечувати, що добробут села поступово поліпшувався.

Національний склад населення тепер приблизно такий, як і по всій Березівщині: українці (85%), росіяни, білоруси, молдовани, гагаузи, болгары, мордвини, вірмени, євреї, німці, поляки. Тепер у Мариновому 396 дворів, у Балайчуку 253

двори, у селищі Зарічанському 6 дворів, є ще залізничні будки — два двори по 4 квартири.

Сільськогосподарськими підприємствами в с. Мариновому у повоєнні роки почергово керували: М. І. Іщенко, А.І. Сухий, Й.А. Ладченко, А.І. Гольдман, І.В. Васильєв, В.В. Дмитренко, О.Ф. Васильчук, Й.М. Карич, І.Й. Кавчак, М.О. Ромазов, М.М. Михайлов, Г.Д. Сивак, О.С. Курник, В.А. Лотвин.

Працюючи головою Березівського райвиконкому і першим секретарем районного комітету Комуністичної партії України, я не міг не звертати уваги на своє рідне Маринове.

Незважаючи на завжди скрутне становище з коштами, рідному селу було виділено 100% коштів на будівництво школи, дитячого садочка, лікарні, заасфальтовано вулиці сіл Маринове, Черногірка, Балайчук.

Село Черногірка газифіковане, побудовано будинок оператора і газовод високого тиску до с. Маринового з відводом в с. Балайчук, але через безгосподарність і недбалу байдужість керівника сільгоспідприємства «Маринівське», кошти, які виділялись, не освоювались. Навіть труби, які були куплені за бюджетні кошти на газифікацію села, керівництвом «Маринівського» були продані в сусіднє село Сербку...

Лікарня в Мариновому з'явилася в 1926 р. у садибі розкуркуленого селянина; у ній було три пологових і п'ять лікувальних ліжок. Лікарем з 1926 по 1932 роки була Бреславська Надія Семенівна, яку в 1932 році було репресовано.

З 1932 по 1961 рік лікарню очолювала Кирилович Ніна Леонардівна.

З 1941 по 1944 роки, під час окупації німцями Маринового, лікарня не працювала, а приміщення використовувалося німцями під господарські потреби (стайні).

В 1948 році пологовий будинок був в одному з приміщень школи, тоді вже кількість лікарняних ліжок була збільшена до десяти.

З 1962 року, після виходу на пенсію Н.Л. Кирилович, в Маринове був направлений лікарем Анатолій Іванович Динько. За його участі у 1968 — 1970 роках силами місцевого колгоспу, який очолював Васильєв Іван Васильович, був збудований лікувальний корпус на 25 ліжок, а на місці колишньої лікарні було відкрито амбулаторію.

В 1979 році лікар Анатолій Іванович Динько очолив терапевтичне відділення Березівської районної лікарні, а з липня 1979 року по теперішній час маринівську лікарню очолює Микола Петрович Кучерявий, якого дуже поважають не тільки в рідному селі, а й вся округа — за його чуйність, доброту, працездатність та професійність.

В 1987 — 1989 роках за ініціативою місцевих керівників і фінансування райвиконкомом був збудований новий лікувальний корпус, зроблено автономне водозабезпечення, централізоване опалення, заасфальтовано двір і під'їзд до лікарні. Активну участь в будівництві лікарні брали керівники господарств, розташованих в зоні обслуговування лікарні, — Олександр Федорович Васильчик, Віра Степанівна Мишкіна, Олександр Олексійович Литвиненко, Григорій Григорович Закливець, Вадим Петрович Галіта, Михайло Олександрович Бондаренко. З їхньою допомогою було закуплено обладнання, меблі, інвентар, холодильники, телевізор.

Сьогодні Маринівська дільнична лікарня обслуговує дев'ять населених пунктів в радіусі 50 км. В лікарні працюють три лікарі, які мають вищу категорію.

Шанують земляки ветеранів праці, яких визнала вся країна: Івана Онуфрійовича Внученка (Герой Соціалістичної Праці), Івана Федоровича Ніточка (орден Леніна), Ірину Григорівну Зінкевич (орден Трудового Червоного Прапора), Марію Михайлівну Римяк (орден Трудового Червоного Прапора), Івана Васильовича Охоту (орден Трудової Слави III ступеня). Є і інші нагородженні, але, на жаль, до автора відомості про них не надходили.

Особлива сторінка історії Маринового — відновлення церкви. Нагадаємо, що храм в селі діяв до 1951 року, а потім в приміщенні утворили сільський клуб.

За ініціативою Катерини Іллівни Ніточко та Розалії Григорівни Фір, за підтримки сільського голови Любові Іванівни Римяк, секретаря сільради Тетяни Михайлівни Писанюк почали будувати храм. Сільська рада виділила земельну ділянку під нову церкву, яку було освячено 22 травня 1990 року. В цей день було встановлено хрест та 3 великих гранітних камені.

Районним відділом архітектури було виготовлено проектну документацію (архітектори Н. М. Герескул та І. І. Кізіма).

Велику допомогу в будівництві надавали тодішні голови КСП «Маринівське» М. О. Ромазов та О. Ф. Васильчук, жителі міст Южного (І. І. Богайчик), Одеси, Первомайська Миколаївської області, майже кожний двір села Маринове, деякі жителі села Балайчук. Подвірно обходили з цього питання навколишні села Шевченкове, Черногірка, Новоселівка, Чигирин, Нейкове — К. В. Кавчак, А. Ф. Орловська, М. С. Пилевич, Г. М. Білодід, Г. М. Лісовська, М. С. Охота. Надавали грошову допомогу тодішні голови КСП «Мрія» — Л. П. Сушко, КСП ім. Щорса — В. І. Гришаков, КСП ім. Котовського — В. С. Мишкіна, КСП «Маринівське» — М. М. Михайлов. Постійно підтримувала справу Березівська райдержадміністрація. На її прохання підприємці Ю. М. Соловйов та В. М. Соловйов по можливості виділяли будівельні матеріали і транспорт.

Силами місцевих будівельників (В. М. Шимко, Ф. А. Пацкань, С. С. Каблаш, В. І. Пілевич, М. В. Орловський, М. В. Кореновський, О. С. Біленко, М. І. Шимко, М. В. Щидовар, О. М. Щидовар, С. М. Щидовар, М. С. Іванів, І. І. Курник, І. Д. Мельник, А. К. Скиба, М. В. Гошкович, М. С. Лотвин) за чотири роки було зведено споруду розміром 10х30 метрів. У червні 1994 року святкували відкриття Свято-Успенського храму. Відтоді щонеділі правиться служба, до церкви йдуть люди і з навколишніх сіл.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

¹ Ф.6, оп.1, д.1786, л.47-73об.

² Ф.91, оп.1а, д.425, л.1-9об.

³ Ф.5.оп.1, д.1194, л.1-7.

⁴ Ф.274, оп.2, д.17, л.419-420.

⁵ Ф.763, оп.7, д.763, л.25.

⁶ Там же. Л.111.

⁷ Там же. Д.520.л.97.

⁸ Ф.Р-869, оп.1.д.14.

⁹ Там же, д.69, лл.1-2.

¹⁰ Там же, д.28, л.162-162об.

¹¹ Там же, лл.163-164.

¹² Там же, л.123

¹³ Ф.Р-856, оп.1, д.52., л.574.

¹⁴ Ф.Р-869, оп.1, д.32, л.54-55.

¹⁵ Там же, лл.42-43.

- ¹⁶ Ф.Р-869, оп.1, д.28, л.17.
¹⁷ Там же, оп.2, д.30.
¹⁸ Ф.Р-856, оп.1, д.77, лл.13-13об.
¹⁹ Там же, д.69, л.203.
²⁰ Там же, лл.171-172.
²¹ Ф.Р-969, оп.8, д.9, лл.14-14об, 121, 126.
²² Ф.Р-856, оп.1, д.77, лл.33, 53.
²³ Ф.Р-969, оп.8, д.26, л.78об.
²⁴ Там же, лл.78об-79об.
²⁵ Ф.Р-1873, оп.1, д.1, л.21
²⁶ Ф.Р-1012, оп.1, д.19, лл.32-33.
²⁷ Ф.Р-856, оп.1, д.91а, лл.5-5об
²⁸ Там же, д.99, л.99.
²⁹ Ф.Р-7386, оп.1, д.103, л.28
³⁰ Ф.Р-856, оп.1, д.113, л.6.
³¹ Там же, д.105, л.15об
³² Ф.Р-2238, оп.1, д.33, лл.20-21.
³³ Ф.Р-856, оп.6, д.25а, лл.12, 87.
³⁴ Там же, л.21.
³⁵ Там же, д.17, лл.1-4.
³⁶ Там же, лл.6-6об.
³⁷ Там же, оп.2, д.3, л.1.
³⁸ Там же, л.7.
³⁹ Там же, оп.6, д.81. лл.4-5.
⁴⁰ Ф.Р-1873, оп.2.д.8, лл.1об-2об.
⁴¹ Ф.Р-856, оп.6, д.108, л.99.
⁴² Ф.Р-1873, оп.2, д.8, л.9.
⁴³ Там же, л.12 об.
⁴⁴ Там же, лл.32об-33.
⁴⁵ Ф.Р-856, оп.6, д.201, л.49.
⁴⁶ Ф.Р-1873, оп.2, д.11, лл.3-3об.
⁴⁷ Там же, л.29
⁴⁸ Там же, д.24, лл.3об-4.
⁴⁹ Там же, лл.4-4об.
⁵⁰ Там же, лл.5-6.
⁵¹ Там же, д.28.
⁵² Там же, д.26, лл.10об-12
⁵³ Там же, лл.16-16об
⁵⁴ Там же, д.31, лл.9-10об.
⁵⁵ Там же, д.32.

- ⁵⁶ Там же, д.37, л.15об.
- ⁵⁷ Ф.Р-856, оп.7, д.:1, лл.9-11.
- ⁵⁸ Ф.Р-1873, оп.2, д.43, лл.1-4
- ⁵⁹ Там же, д.47, лл1об-2об.
- ⁶⁰ Ф.Р-856, оп.7, д.114, л.66
- ⁶¹ Ф.Р-1873, оп.2, д.47.лл.8об-9.
- ⁶² Там же, д.50, лл.1, 4.
- ⁶³ Там же, д.59, л.15об-16.
- ⁶⁴ Там же, лл.23-23об.
- ⁶⁵ Там же, д.64, л.1, д.65, лл.1об-2.
- ⁶⁶ Там же, д.64, 65.
- ⁶⁷ Там же, д.70, лл.1об-3об.
- ⁶⁸ Там же, лл.10-12.
- ⁶⁹ Там же, д.79, л.24 об.
- ⁷⁰ Там же, д.87, лл.2об-5.
- ⁷¹ История городов и сел Украинской ССР. Одесская область. Киев, 1978. С.347.

Про історію краю, з якого примусово було виселено більшість жителів с. Маринового

Устянове і Лодина, як і всі населені пункти від Верхніх і Нижніх Устрік, а далі — до Ліська (у Карпатах), належать до землі Сяноцької. Про найдавнішу історію цього краю маємо, на жаль, лише окремі відомості. У давні часи Прикарпаття і Карпатські Beskidi були заселені плем'ям білих хорватів, а край цей був відомий під назвою Червенської землі. Найдавніші сліди поселень у Beskidaх є на околиці села Чорна (епоха неоліту — 2500 р. до н.е.). Археологічні розкопки біля Стефкови, Загір'я, Середнього і Ліська приводять нас в епоху бронзи (знайдені каблуч, сокири, оздоблені мечі, римські монети часів Гадріана і Гордеаніса). Виявлене городище в розвилці Сяну і Гочевки біля села Гочев і ближче над водою-мищем Мичковецьким вказує також на розвинене тут поселення вже в IX і X ст. Масова осідлість почалася в цих місцях у XIV або на початку XV століття.

Із достовірних джерел відомо, що в XI і XII ст. землі, межуючи з Польщею та Угорщиною, були предметом частих нападів з того боку. У часи боротьби Володимира Великого і його сина Ярослава з польськими королями Червенські землі часто переходили то в ті, то в інші руки. З літопису також відомо, що Володимир ходив походом під Карпати, в теперішню Галичину, — і забрав назад від поляків українські міста Перемишль, Червень та інші, заволодів Червенською землею, названою пізніше Червоною Руссю, а у 1340 році король Казимир відібрав ці землі від України-Русі і прилучив на

довгий час до Польщі. Загарбавши Галичину і розгорнувши активну її колонізацію, польський король робив усе можливе, аби обсадити ці землі саме своєю шляхтою, котра брала на себе зобов'язання постійного тут перебування і оборони володінь. У такий спосіб упродовж лише кількох десятиліть в Галичині утворився досить значний прошарок привілейованих польських колоністів, які поступово витісняли галичан з їх вітчизни, усували від громадського життя. Ситуація в Галичині ускладнювалася ще й татарсько-турецькими наскоками. Влітку 1498 року турки і татари числом у 20 тисяч, йдучи підгірською дорогою вздовж Карпат, спалили Снятин, Стрий і Самбір. Прикарпаття було спустошене і в 1515 році. Зрозуміло, що люди жили тут непевним життям, у вічному страху перед нападниками. Повертаючись до розповіді про заселення карпатських просторів, наголосимо на тому, що відбувалося воно переважно на руслах основних та побічних річок, починаючи з прикарпатських долин.

Відомо, що територія Устрік, яка фактично є селом-спутником околиць, до середини XIV сторіччя була подекуди зайнята лісовою пущею. Про це свідчать і назви місцевостей, що збереглися до нашого часу. Наприклад назва села Устянове походить від слова «Усія» річка Стряне, в яку впадала. Назва села Лодина походить від лугів — зарослих лісом низовин, берегів річок і потоків. Тому сьогодні часто на польських мапах зустрічаємо Legi замість Лодина. Старовинна назва Устрік — «гирло ріки»; зрозуміло, що йдеться про ріку Стрв'яж, яка починається у селі Стрв'яжик (3 км західніше Устрік) і розрізає із заходу на схід Устріки і Береги Долішні. Впадає у Дністер недалеко від м. Рудок.

Важко сьогодні стверджувати — чи поселення Устріки Долішні виникло на свіжому корені, чи виросло на місці існуючого раніше села, що заросло терном у часи порубіжних наскоків. Місцевість заснована близько 1469 року руськими пастухами, як королівське село. До складу Устрік входили простори сіл Ясені, Стрв'яжика і Береги Долішніх. Мешканець Устрік не відрізнявся від подібних до себе мешканців гірських масивів землі сяноцької, перемишльської чи галицької. Поселенцями і першими князями (солтисами) нового села була родина Устріцьких, яка вірно служила королю.

Після буковинської війни у 1497 році король Ян Ольбрахт віддав село Устріки невідомому за ім'я Устріцькому за його заслуги під час облоги Сучави і битви під Козьміном на Буковині. Цей привілей підтвердив у 1565 році король Зигмунд Август. Село потім із королівського стало власністю приватною, а Устріки заселила дрібна шляхта з околиць. Місцевість належала до Сяноцької землі і деякий час — до Перемишльської. Устріки Долішні не мали міських прав, хоч у XVI ст. тут добре процвітала торгівля і функціонував шлях із заходу на схід: Загір'я — Хирів — Самбір. Через Устріки Долішні вела також дорога на південь до торгових міст Угорщини, Семиграду, Хорватії і далі. Проходив цей шлях через Чорну до Лютовиськ, звідси через Бороню і Турку повертав на Ужоцький перевал до Ужгорода — або також із Лютовиськ через Устріки Горішні, Волосате, перевал Бескид і Славське — до Ужгорода.

Міське право Устріки отримали з початком XVIII ст., імовірно в 1727 році з рук Августа II Міцного, але цей факт суттєво не вплинув на розвиток поселення. Люди і далі займалися годівлею волів, випасами худоби в місцевих лісах і на полонинах.

Торгівлею і ремеслом займалося єврейське населення. Під австрійським пануванням десятки років особливих змін не було. Тільки в другій половині XIX ст. наступило пожвавлення в господарському житті. Пов'язане воно з будівництвом залізниці від Кросна, Сянока і Ліська через Устріки до Хирова, Доброміля, Дрогобича і Стрия, а також — з розвитком нафтового промислу. В околицях Устрік Долішніх з'являлися все нові й нові свердловини, а у 1900 році було побудовано в Устріках перший нафтопереробний завод. У місті швидкими темпами розвивалися торгівля і ремісництво. Подібно деяким близьким містечкам Лютовиська, Хирів, Бірча, Самбір і Турка), Устріки славилися також торговцями худобою. На місцеві ярмарки приїжджали купці здалеку.

Під час Першої світової війни в околицях Устрік точилися запеклі бої австро-угорських і російських військ.

У листопаді 1918 року на заклик уряду ЗУНР українці об'єдналися у збройні загони. Вже на початку листопада в багатьох містах Східної Галичини українські військові з'єднання вели запеклу збройну боротьбу з поляками за владу. Але сили були нерівні. Більшість українців, котрі служили в

астрійській армії, перебували на італійському фронті. Існувала також гостра проблема офіцерських кадрів і спорядження. Українські галицькі вояки під натиском поляків відступили із Самбора, Хитрова і Устрік Долішніх, відкривши полякам дорогу до Сянока. Достовірно відомо, що священник Михайло Зубрицький, котрий у 1914 році прийняв парафію Береги Долішні, організував допомогу українським військовим з'єднанням значним числом своїх парафіян. Він також радо зустрів утворення ЗУНР (Західно-Української Народної Республіки), щиро вітав злуку ЗУНР і УНР, активно включився у роботу по зміцненню молодого української держави. За це польська поліція закатувала його у 1919 році.

У 1939 році Нижньо-Устріцький регіон увійшов до складу СРСР.

Під час фашистської окупації в Устріках — великий терор, видно було, що нові «визволителі» прийняли страшну естафету від радянських господарів. Зокрема, ганебно проявився в окупаційних діях у міста й окрузі гестапівець Йоганн Беккер, син німця-колоніста з околиць Городка (хутір Гратфельд, біля Львова). Знаючи добре польську і українську мови, він став пострахом Устрік і округи. Особисто виконував екзекуції мешканців міста, зокрема євреїв і циган, в т.ч. дітей. У 1973 році вироком кримінального суду в Берліні Й. Беккер був засуджений на довічне ув'язнення.

У липні 1944 року ще при гітлерівському режиму в устріцькій окрузі активно формувалися загони українського збройного підпілля — УПА.

Звільнення Устрік відбулося під час Східнокарпатської операції Першою гвардійською армією 4-го Українського фронту 18 вересня 1944 року. Вже в той час в околцях Устрік Долішніх активно діяли загони Української повстанської армії. Після другої світової війни Устріки Долішні знову увійшли до складу СРСР.

У 1951 році весь Нижньо-Устріцький район відійшов до Польщі внаслідок обміну територіями між Союзом РСР і Польщею.

Межуючи з Устріками полями і лісами, будучи фактично селом-супутником, Устянове було найближчим свідком усіх подій, що відбувалися у цьому містечку, яке було для навколишніх сіл пульсом життя і зв'язком зі світом.

(Василь Моцьо. «Лодина». стор. 9 — 15).

Гірка правда

У читача може виникнути сумнів: чи доцільно було вміщувати наведений нижче матеріал в цьому розділі? Але наші краяни багато років прожили «німими» і боялись, щоб їхні діти і онуки не дай Бог не згадали десь публічно про ОУН — УПА. За це можна було потрапити під переслідування спецорганів радянської влади. А якщо тебе обізвали — бандерівець» — вважай, бандитом назвали.

Ми не старалися дослідити всю джерельну базу і довести, що українські націоналісти були перш за все патріотами. Згодом це стане зрозуміло всім, правди не замовчати. Ми лише хочемо, щоб наші земляки, особливо люди, кому менше 50 років, пам'ятали свої коріння і знали, за яких складних суспільно-політичних умов довелося жити нашим батькам.

В с. Устяновому не так багато було оунівців, але вони багато зробили для патріотичного виховання людей. Були в селі і місцеві міліціонери, і комуністи, але ніхто не зраджував ідеї самостійності України, нікого вони не здавали НКВС. Хоча були деякі інші негативні приклади: односельців заганяли в колгоспи, заставляли зрікатися віри в Бога...

То був страшний час, і ми повинні про це пам'ятати...

Друга світова війна насамперед була війною двох антагоністичних та водночас споріднених державнополітичних систем — Радянського Союзу та фашистської Німеччини. А на перетині їх інтересів опинився український народ.

У певної частини українців в 1941-му були вагомі причини ненавидіти комуністів та радянський лад. У іншій — новий

арійський порядок. Війна розвела їх по різні боки лінії вогню. Якщо сказати образно, то вони опинилися під перехресним обстрілом німецьких «шмайсерів» та радянських ППШ. Хтось може стверджувати, що німці визволили Західну Україну від радянських окупантів, а хтось запевняти, що радянські війська очистили її ж від німецьких. Обидва твердження є частковою правдою, а точніше напівправдою, через що дуже складні історичні процеси аж занадто спрощуються в очах пересічного громадянина.

Переважає більшість наших сучасників дотримувалася раніше лише радянських поглядів на історичні події. Таких поглядів, де не було місця інакомислямим та тим, хто через певні обставини не поділяв комуністичну ідеологію.

Судіть самі. Жили собі в Карпатських горах горді гуцули, бойки, лемки зі своїми традиціями, оригінальною мовою. Вони нічого не знали про радянську владу, про перемогу все-світнього комунізму, про фашистські порядки. Робили свою повсякденну нехитру справу і цим пишалися. Як кожен народ, найбільше цінували волю і не могли сприймати будь-яке насильство над собою.

З цим не хотіли рахуватися совети, які на зайнятих землях насаджували колгоспи, комуністичну ідеологію і воєвничий атеїзм, вважаючи це зразком щастя, і довели так жителів Західної України, що більшість із них зустрічали німців з хлібом і сіллю, бо вони натерпілися радянського «щастя». Це ж треба було за 2 роки довести народ до такої ситуації, що вони краще жили б з самою сатаною, з німцем, а не з советами.

Хотіли зламати волю бойків, гуцулів, лемків і поляки, які вважали, що то земля польська, а «українське бидло» має робити те, що йому накажуть. Саме це вони вважали новим порядком польської шляхти.

Обманули і німці горян. Обіцяли надати незалежність Україні, а з перших місяців війни стало зрозуміло, що вони хочуть того, що й усі попередники, — загарбати наші землі, а люд перетворити в рабів.

Ніхто в світі не став на захист невеликого і гордого народу — жителів Західної України, свою волю вони змушені були захищати самі, як вміли і могли, воюючи проти всіх, хто хотів поневолити їх.

Цю тему, можливо, і не треба було б порушувати, але ще й нині для багатьох наших земляків-одеситів слово «западенець» асоціюється зі словом «бандит». Адже справжньої історії їм ніхто не розповідав, радянська пропаганда розказувала, як «бандерівці» вбивають невинних енкаведистів, але про те, що творили останні, — а ні слова.

Шановний читачу, нам хочеться, щоб ти усвідомив хід подій тих страшних 1940 — 1950-х років з точки об'єктивної історії. Якщо навіть ми не зможемо тебе переконати, давай згадаймо, що вже пройшло півстоліття і настав час вибачити один одному взаємні помилки, жорстокість і навіть злочини. Завжди на висоті той, хто прощає...

Не хочуть примирення ті, хто взагалі не уявляє трагічності подій 1940 — 1950-х років. Шановний читачу, постав себе на місце людей, які проживали в той час на Західній Україні. За що їм було любити радянську владу? За те, що насильно заганяла їх в колгоспи, забирала коней, корів, різний реманент та інше сільськогосподарське майно? За те, що насильно виселяла людей з рідної землі підчас операції «Вісла», а в 1951 р. — при обміні територій? За те, що на нових місцях проживання їх практично примусили змінити релігію, перейти на іншу, хоча і християнську, але іншу віру?

Більше півстоліття пройшло від тих подій. Вже два покоління як переселенців, так і виселенців народилося на Одещині та інших областях України, це вже їхня батьківщина. Але заради історичної справедливості повинні примиритися воїни УПА і воїни Радянської армії, вибачити одні одним за все...

Багато років вивчати тему УПА було важко, матеріалів бракувало, а спогади, розповіді не могли слугувати для об'єктивного вивчення теми. Останні роки з'явилося багато нових джерел. Допомогла нам праця П.Я. Слободянюка, директора Державного архіву Хмельницької області. Дуже допомогли нам також «Український історичний журнал» за 1994 рік, № 2 і 3, — «Історія Одеси» (видання друге, Одеса, 2002 рік). Ці матеріали використовуються разом з авторськими дослідженнями для ознайомлення читача з реальною дійсністю тих часів.

1939 року населення Західної України вітало прихід радянських військ, вірячи у їхні благі наміри визволення від польського поневолення. Але прийшло гірке розчарування.

Совети з їхнім репресивно-каральним апаратом відразу розпочали жорстокий терор. Проводилися масові арешти інтелігенції, робітників і селян, виселяли і знищували активістів політичних і громадських організацій.

Історія Організації українських націоналістів, створеної у 1929 р. з метою посилення опору антиукраїнській політиці польських колонізаторів, з одного боку, і поширенню сталінського тоталітаризму — з другого, є складовою частиною історії українського народу. Активно включившись у національно-визвольний рух українського населення Західної України, ОУН повела боротьбу за відновлення державної самостійності й соборності України.

Довго замовчувався той історичний факт, що оунівці були не лише на Західній Україні. Це підкреслює М.В. Коваль в своїй праці «ОУН — УПА: між «третім рейхом» і сталінським тоталітаризмом».

Аналізуючи документи німецьких окупаційних органів, які стали доступними вітчизняним дослідникам лише останнім часом, можна дійти висновку, що протягом року (з осені 1941 до осені 1942 рр.) бандерівські нелегали-самостійники зуміли розгорнути роботу по вербуванню прибічників у багатьох містах Східної та Південної України. Особливе занепокоєння фашистів викликала діяльність оунівців у Києві, Харкові, Дніпропетровську, Донецьку, Полтаві, Одесі, Сімферополі та інших містах. Вона дедалі більше суперечила колонізаторській політиці окупантів, і, судячи з названих вище документів, наприкінці 1942 р. з самостійницькою небезпечкою на сході України шляхом гестапівських репресій було покінчено.

В «Історії Одеси» (вид. «Друк», Одеса, 2002 р.) надаються такі данні: «З середини 1942 р. в Одесі почало формуватися й українське національно-визвольне підпілля. Одним з керівників ОУН в Одесі був В. Лисовський, а одним з центрів — книгарня «Основа» у так званому «круглому будинку» на Грецькій площі. Книгарня належала С. Караванському — члену крайової організації ОУН, що діяла в Одесі. Він проводив активну агітацію як проти ідеології фашизму, так і проти комуністичної пропаганди. Книгарня С. Караванського стала легальним прикриттям організації, зручним місцем розповсюдження підпільної літератури. Члени ОУН використовували й протиріччя між румунською та німецькою окупаційними

владами, вели роботу серед румунських солдат. Член українського підпілля, одесит О. Легкий згадував: «...румуні не навиділи німців і навпаки... У такій обстановці крайова організація українських націоналістів в Одесі, особливо у останній рік окупації, усіяло пропагувала серед румун антигітлерівські настрої...» Служба «СС-1» фіксувала наявність «сепаратистів» серед викладацького складу університету, в стінах української гімназії № 1, що знаходилась на вул. Єлизаветинській, зараз — приміщення Рішельєвського ліцею Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова). Серед них було й ім'я В.Ф. Лазурського — декана історико-філологічного факультету Одеського університету, що викладав також і в українській гімназії № 1.

Дослідники відзначають також і видавничу діяльність українського підпілля у Одесі. Професор П. Мірчук, аналізуючи структуру УПА-Південь, наголошує на тому, що Одеса стала «центром друкування підпільної літератури для всієї України». Місцем виходу трьох чисел «Чорноморського збірника» (видавався Українським Чорноморським інститутом, заснованим Юрієм Липою у Варшаві) зазначено Одесу. А. Бачинський зазначав, що в Одесі виходив орган обласного провуду ОУН «Чорноморський вісник».

З 1939 по 1941 рр. із західних областей України було депортовано понад 1,5 млн. чоловік. Сталінізм повністю розкрив своє справжнє обличчя стосовно України і українців. ОУН — УПА принесли себе в жертву заради волі українського народу, свободи і незалежності своєї Батьківщини — України. І захищали вони свій народ не лише від сталінізму, а й від польських шовіністів.

Весною Армія крайова (так звана народна армія, керована з Лондона) готувалася до захоплення усєї Західної України під час операції «Буря». Щоб зігнати з насиджених віками земель українців, польські боївки і 27-тисячна польська Армія крайова, батальйони польські та інші бандитські формування з числа поляків розпочали жорстокий антиукраїнський терор — палили українські села, вирізали, вішали, вбивали українське населення.

А вже 7 травня 1947 р., згідно з підписаним договором у Варшаві про боротьбу проти УПА, радянські і чеські війська заблокували кордони проти УПА на Закерзонні.

Навесні 1947 р. з новою силою розгорталася депортація українського населення з його етнічних земель. Відповідно до операції «Вісла» у новостворені Вроцлавське, Гданське, Ольштинське, Щецинське, Познанське воєводства (колишні німецькі землі) було насильно переселено близько 150 тис. українців.

У жовтні 1947 р. радянська влада продовжила переселення українського населення з Закерзоння на радянські території. Але через дії УПА і збройного підпілля ОУН із запланованих 800 тис. чоловік вивезено тільки 300 тис. В березні — квітні 1949 р. було вивезено ще 200 тис. чоловік. Разом вивезено від 600 до 800 тис. українців.

Після Другої світової війни для ОУН — УПА почався новий, неймовірно тяжкий період боротьби за незалежність. Советський режим у 1945 — 1950 рр. направив проти ОУН — УПА цілу армаду загальновійськових формувань, внутрішні, прикордонні війська, каральні загони НКВС, МДБ, суди, адміністративно-партійний апарат.

Враховуючи досвід радянських партизанів у боях із загонами УПА, ЦК КБ(б)У в серпні 1944 року своїм рішенням передав партизанську дивізію ім. С. Ковпака до НКВС для участі в ліквідації «націоналістичних банд».

Діяльність ОУН і УПА є одним з найважливіших й водночас найбільш суперечливих явищ в історії України ХХ ст. Ординарними підходами, однозначними оцінками — від суцільної апології до цілковитого заперечення, як це мало і ще має місце у вітчизняній та зарубіжній історіографії, — воно не може бути пояснене. Слід передусім враховувати надзвичайно складні політичні умови формування цього руху і те, що йому доводилося протистояти більш могутнім іноземним силам, а також те, що повстанські формування були далеко не однорідними. Серед ідейних борців нерідко траплялися випадкові люди, яких мало хвилювали ідеї та цілі ОУН, а більше — власні корисливі інтереси.

Безумовно, у тоталітарну епоху 1930 — 1950-х років цей рух не міг не бути в тому числі екстремістським за методами досягнення мети. Наслідки цього змагання були жахливими: ненависть живила взаємну ненависть, помста спричиняла помсту, жорстокість породжувала жорстокість. Нашаровуючись і цементуючись, вони виливалися у криваву і нескінченну бойню...

Село на нашій Україні

(Спогади авторів)

Оскільки автори книги мають пряме відношення до розвитку соціально-культурного життя Маринового, тому дозволимо собі висловити деякі судження і оцінки з того чи іншого питання і просимо шановних читачів вибачити нас за це. Якщо хтось не згоден з нами, хай вважає все — нашими суб'єктивними висновками.

Отже, після того, як переселенці прижилися в селі і місцеві жителі з розумінням поставилися до людей, яким було покалічено долю, усі стали єдиною сільською громадою і почали прикрашати своє життя-буття хто чим міг.

Велика працелюбність і безкорисливість ще у 60-ті роки привернули увагу місцевої влади до маринівців, тим більше що 60% робітників машинно-тракторної станції (МТС) були жителі с.Маринового.

Важко сказати, яке село якому було і є супутником: с. Маринове с. Шевченковому (РТС) — чи навпаки. Але про життя-буття всі мешканці сіл один про одного знали і знають все, тим більше що багато робітників їздили на роботу з Маринового, в РТС Шевченкового. Спочатку такі поїздки були мукою, тому що до 1965 року не було дороги з твердим покриттям, і вантажівку, так-сяк накриту брезентом, буксував гусеничний трактор із села в село, колії від коліс автомашини в окремі роки були вище колін — машина мостами горнула багнуку. Але в місцевий колгосп не дуже хотіли йти маринівці, а на виробництві окремі наші земляки були у великій повазі.

Це шофери Іван Якимович Крупа (завідувач автогаража), Степан Іванович Дубна, Іван Іванович Кориновський, Іван Іванович Сабрам, Іван Іванович Кравчик, Іван Михайлович Добрянський, Михайло Петрович Допілко, Степан Михайлович Миник, Степан Федорович Сушун, Іван Іванович Білей, Степан Іванович Курник, Зіновій Іванович Римяк і багато інших.

А ще — трактористи: Михайло Іванович Іванів, Іван Васильович Охота, Михайло Іванович Кавчак, Михайло Васильович Щидовар.

Де б не працювали маринівці, завжди виконувалися прохання тих чи інших керівників. Пам'ятаємо коли просили керівники господарств району: на вивезення цукрового буряку, соняшнику, хліба, мінеральних добрив — направити маринівців...

Показували високу майстерність і професіоналізм й інші.

Шліфувальника Степана Івановича Іваніва знали і за межами району, до нього возили шліфувати колінвали навіть з Одеси.

Іван Войткович Орловський — зварник, який іще в м. Дрогобичі працював на нафтоперебному заводі і мав особисте клеймо якості. Кілометри водогонів в тваринницьких приміщеннях району, відновлених автопоїлок, встановлених башт Рожновського за його плечима.

Петро Васильович Кавчак — столяр, тесляр, начальник теслярського цеху у свій час. Вікна, двері, підлоги у Шевченковому — добра справа його рук.

Йосип Йосипович Кравчик — слюсар. Варіатори комбайнів, каретки гусеничних тракторів, малі двигуни ЗІДики і багато-багато інших слюсарних робіт і зараз пам'ятають всі, кому він робив будь-яку послугу.

Михайло Васильович Сокіл — електрик, який одержав квартиру і переїхав з Маринового до Шевченкового, довгі роки залишався неперевершеним спеціалістом електросправи.

З середини 60-их село почало красивішати. Біля будинків поставили паркани, дехто прибудував верандочки. Стаїні (сараї) були біля кожного будинку. На відміну від інших населених пунктів району, тут люди до свого обійстя ставилися і нині ставляться з душею, кожен господар хоче показати, на що він здатний. З тих пір почали висаджувати біля будинків

дерева, виноград, а найхазяйновитіші — квіти. Сьогодні навіть уявити важко, як змінилося село, коли біля будиночків з'явилися квіти. Правда, вони здебільшого не були вишукані, а прості ромашки, іриси (півники), мальви (собача роза), календула (нагідки). Але від тих квітів віяло більшою теплотою, на наш погляд, ніж від сучасних клумб, засаджених без душі, задля престижу.

Дуже багато висаджували у селі вишень, абрикосів, слив. З дикоростучих дерев — білу і жовту акації, бузок, клен, ясен, в'яз, горіх — інші дерева приживалися погано, бо їх не поливали, оскільки воду потрібно було носити для домашніх потреб більш ніж за кілометр. Тільки під кінець 60-х років почали будувати цистерни, куди кіньми завозили воду в бочках (як правило, по 500 літрів), яку черпали великими баддями (дерев'яні відра до 20 л) з допомогою «журавлів». Лише одна криниця в селі мала крутило із старої січкарні біля «бадеги». Згодом «журавлі» стали зникати, на їх місці ставили крутила, а вже під кінець 80-х років три криниці мали електронасоси — біля млина, біля Собрама Івана Івановича і лікарняна криниця, яка і до цього часу використовує глибинний насос.

Працьовиті маринівці завжди утримують городи у чистому стані. Город і корова — це святині маринівського сільського двору. Якщо город в бур'яні, а корова не доглянута, вважай там немає господині. Для жителів села це великий сором.

Ми вже знайомилися з тим, як будувалися будинки в селі, в яких жили перший рік переселенці, на «тяп-ляп», на глині, розміром 5х9 метрів, не оштукатурені, з опаленням під солому або ріща (хмиз). Згодом почали завозити вугілля в село; спочатку брикет (торф, висушений в брикетах), а потім і антрацит. Десь через 7 — 8 років будиночки оштукатурили, почали бетонувати доріжки в дворі. Але з перших днів життя в селі будиночки завжди були мов писанки: вимазані (заліплені) червоною глиною, гарно вибілені, паркани пофарбовані, мури вибілені, солома чи сіно акуратно заскирдовані.

Спочатку важко було хати білити, бо вапна не було, а привізне — дуже дороге. Його почали випалювати в яру біля стадіону, а також біля млина. Спочатку приїжджали із Березівки майстри випалювати вапно, а вже потім і місцеві навчилися. Випалювали вапно з каменю, який брали з камінного кар'єру, біля скатомогильника (як їхати на хутір Фраєр вище

ставка). Замість вугілля випалювали вапно овечим гноєм, який нарізали в кошарі і потім висушували (називали його «кірпіч»).

Взагалі виробником калорійного палива (це як місцева шахта) була кошара, де утримувалося до 3 тис. овець. Може, на той час і настриг вовни був невисокий, може, вівці «вибивали» всю траву від кошари, яка знаходилася на хуторі семи братів німців-колоністів (на жаль, документів про їхні прізвища не збереглося), аж до Сербського мосту, та користь з точки зору паливного питання була велика. Там працював прекрасно чабаном Зінкевич Іван Григорович (якого любовно називали Яник, і він був кращим чабаном району) та безмінним охоронцем був Сабрам Іван Антонович. Оце він і був «шахтарем», різав «кірпіч» і висушував його. Людина дуже працьовита, виховав п'ятьох синів, цілий день бив камінь в кар'єрі, а вночі сторожував. Ми жили по сусідству і завжди згадуємо його працелюбність, доброту, щедрість.

Коли білили хату, додавали у вапно барвник. Як правило, брали синій камінь (мідний купорос) або синьку. Вважалося, що добре побілена хата має мати легкий голубий відтінок. І тут усі проявляли творчість: одні лили молоко, другі — білки від яєць, треті додавали трохи олії (щоб краще прилипало).

Білили також жовтою і зеленою охрою. Але таке могли собі дозволити лише заможніші, тому таких будинків було небагато. В основному охрою білили школу, сільську раду, колгоспну контору, лікарню.

Усі знають невеличкий потічок, що тече від млина і ледь-ледь досягає мосту між вулицями К.Маркса і Леніна. А колись це був повноцінний потічок, який розпочинав свій шлях вище млина кілометрів за 2 — 3. Ми ще застали, як по обидва боки цього потічка росли верби, в'язи. Особливо було гарно напроти старої контори, де три великих в'язи створювали своєрідне шатро. Спиляли на дрова... Старше покоління пам'ятає, що кілька разів сільська рада робила спроби висадити вздовж потічка дерева, але, на жаль, чиясь варварська рука знищувала висадки.

Пам'ять зберігає багато фактів, про які коротко хочеться розповісти нинішнім маринівцям.

Між Чорногіркою і Мариновим був хутір Колісниченків, названий так тому, що там проживали однофамільці і, зрозумі-

міло, майже одна рідня Колісниченків. Їх нащадок зараз проживає у Мариновому — Колісниченко Григорій Іванович. Такий же працьовитий, як його прадід, якого, за згадками жителів хутора Добрий, було розкуркулено. В тридцять роки хутір почав занепадати, хоч там було близько 20 будинків, свій садок, ставочок і виноградники. Ми іще пам'ятаємо фундаменти будівель, а невеличка гребля збереглася і до сьогоднішнього дня. Хто знає, як би склалася доля Колісниченка Г. І. та його двох синів, таких же працьовитих, якби до цього часу хутір жив, хоч і маринівське обійстя його і синів на славу.

В нашому селі перша дизель-електростанція запрацювала в 1959 році, (збудована була з каменю, який брали з розвалені церкви) на західній околиці села, що вище городу Смаркуцького Михайла Михайловича. Там же була пробурена перша артезіанська свердловина, і воду помпували для потреб тваринництва. Потім свердловину пробурили на німецькому цвинтарі, який закрили в 1945 році, на вулиці Шевченка. Ця вода вже була для жителів села, яку подавали через водогін.

Працювали на електростанції в різні роки механізатори Кашук М., Худенко І.П., Курник І.М., Орловський М.В., Беккер В.Г., Сокіл Й.А., Куц О.П., Возний П.М., вони приносили радість всьому селу, були шанованими, особливо молоддю, бо на прохання юнаків і дівчат могли на одну-дві години довше «давати» світло, значить і танці у клубі довше тривали. А коли було весілля чи проводи в армію, за «особливу винагороду» електростанція могла працювати й до ранку на радість усім.

Телефонний зв'язок в селі забезпечував з перших днів Беккер В.Г. Він був знаним майстром в районі, а коли провели радіо, то обов'язки по обслуговуванню радіоапаратури також було покладено на нього. Вся апаратура була в приміщенні пошти і сільської ради по вул. К. Маркса. Дуже велике значення мало радіо для жителів села, яке провели в 1955 році. Перші гучномовці (на них казали «гембаті») були повішані на опорах біля автогаража і пилорами, а також на анкерній опорі по вул. Держинського біля будинку Ридоша Мирона Івановича. Відбувалося «громадське слухання» футбольних баталій, які коментував прекрасний коментатор Синявський, і театр біля мікрофона слухали цілими вулицями. Вже пізніше секретар партійної організації Шимко Богдан Федо-

рович купив апаратуру, і через місцеві гучномовці передавали наряд на роботу на наступний день. По радіо виступав кожен бригадир і розказував, що будуть завтра робити. Один раз в тиждень використовувалося радіо для виховної роботи, коли підсумки підбивали голова колгоспу чи секретар партійної організації. Виступали також і сільський голова та секретар комсомольської організації. А кожна місцева трансляція починалася з відомої пісні «Еду, еду на комбайне». Траплялися різні казуси під час виступів по радіо, молодь складала анекдоти з цього приводу. Інколи вони доходили до керівництва, і було тоді не до сміху. Особливо мені (І.Н.).

Маринівський млин збудований в 1925 році користувався великою популярністю і у жителів навколишніх сіл. По-перше, в радіусі 20 км млина не було, а по-друге, він дійсно видавав дуже якісне борошно, яке зараз оцінили б на вищій сорт. Селяни з інших сіл поміж собою жартували, що маринівський млин навіть висівки перемелює на борошно (тому що часто висівки за чарку залишали у місцевих торговців вином чи міцніших напоїв). Знаменитими мотористами у млині була сім'я Шуліченків. Батько Іван Іванович з синами Володимиром та Олександром забезпечували роботу млина майже цілодобово, бо в гарячий час там збиралося до 30 автомашин, підвід, запряжених кіньми, волами. Привозили зерно і віслюками, навіть верблюдами. Це вже було у повоєнні роки. Завідувала млином Колісниченко Ірина Іванівна. Хочеться добрими словами згадати двох братів, які більше 20 років забезпечували роботу млина, і саме їм жителі села повинні завдячувати, що його не закрили і не зруйнували. Це брати Сабрами — Антон Іванович і Іван (Левко) Іванович.

До 70-х років обладнання застаріло, вальці зносилися, паровий двигун вже був не в змозі забезпечити необхідні параметри, і дехто почав возити зерно в Ставкове і Розквіт, де двічі Герой Соціалістичної Праці Ведута П. П. і Посмітний М. О. побудували млин з новим обладнанням. Але Антон Іванович Сабрам переконав тодішнього голову колгоспу Васильєва І.В. і головного інженера Галіту В.П., що цього не слід робити. Голова доручив Вадиму Петровичу і Антону Івановичу провести реконструкцію обладнання, що вони й зробили. Антон Іванович став завідувачем, а після його смерті взяв обов'язки на себе його брат Іван Іванович Сабрам, який

мав вже фахову освіту мірошника, закінчивши в Одесі технікум. Він вдосконалив роботу млина, яким користуються люди до сьогоднішнього дня.

Перший Маринівський залізничний роз'їзд знаходився напроти ставка, де зараз залізничні казарми. Там була вітрова електростанція, і першу електричну лампочку маринівські дітлахи до 1959 року побачили саме на роз'їзді. Але він був незручний для людей, які користувалися залізничним сполученням. По-перше, він на 2 км далі нині діючого, а, по-друге, до нього не було в перспективі можливості побудувати дорогу. Мої (І.Н.) неодноразові звернення і звернення депутатів Маринівської сільської ради до першого секретаря обкому Козиря П.П. і міністра залізниць СРСР нарешті дали результат: у 1972 році за наказом начальника Одеської залізниці роз'їзд перенесли на місце, де він і зараз знаходиться.

У свій час у Мариновому було три залізничних переїзди. Перший із них — біля Моторного офіційно закрили в 1953 чи в 1954 році. Другий був за 5 км від Маринового за Зарічанським роз'їздом біля залізничної казарми-будки, де проживав Бінковський Гнат. Цей переїзд був дуже зручний у суху погоду, шлях до Березівки скорочував більш як на 7 км, і все зерно і цукровий буряк возили через нього на станцію Раухівка. Керівництво Одеської залізниці виставило вимогу голові колгоспу ім. Димитрова про необхідність ремонту цього переїзду і подальшого утримання його в належному стані, на що маринівські керівники не погодилися, і його закрили. Весь вантажопотік пішов через с. Шевченкове, що набагато далі, та й дорога там ніколи не була у доброму стані.

У нашому селі була спочатку ветеринарна дільниця, а в 1963 році її було реорганізовано у ветеринарну лікарню у зв'язку з різким збільшенням поголів'я всіх видів худоби як в колгоспі, так і у жителів села. Першим ветеринарним лікарем був Заперченко Микола Лук'янович, а його вірним помічником і санітаром — Карич Іван Іванович. Після Заперченка ветеринарним лікарем був Гошуренко О.В., а його дружина Надія Іванівна стала ветеринарним фельдшером.

Ветеринарна лікарня, як і сьогодні, знаходилась по вул. К. Маркса, 9.

Маринівські криниці багато бачили на своєму віку, вони живі свідки історії нашого села. Німецькі колоністи дуже

страждали від того, що в селі не було води. Перші криниці почали копати в кінці дев'ятнадцятого століття, але в самому селі води, придатної для харчування і прання, було мало. Дуже глибокі колодязі до 30 метрів, доводилося копати особливо в центрі Маринового. Непридатна вода для харчування — через вміст солей і важких металів. До того ж жорстка: в такій воді не можна прати, мити голову, а на смак вона гірка. Вважається, що найбільш придатні за якістю води криниці біля млина, біля лікарні, біля Сабрама Івана Івановича і за Семком В.І. Остання криниця запущена і може зовсім зникнути. Були ще криниці для господарських потреб, де воду брали для худоби, миття посуду.

Старожили згадують, що всього у селі було 40 криниць, хоч не всі мали велике господарське значення. Сьогодні залишилося 12, з них 7 діючих. Всі 7 в 90-ті роки були очищені та приведені у належний порядок (головою сільради тоді була Л. Римяк) для користування громадянами.

Як і в кожному населеному пункті у Мариновому в свій час надавали побутові послуги, в першу чергу з ремонту взуття й індивідуального пошиву одягу. Особливо жіночого. В 50-ті і 60-ті роки дуже дорогий був «готовий» жіночий одяг, який сільські жителі не могли собі дозволити купити, а тому важливим для дівчат і жінок було купити гарний відріз на спідниці, блузки-кофточки, плаття (сукенки).

Були в селі відомі до сьогоднішнього дня швачки — Римяк Марія Михайлівна, Шимко Катерина Федорівна, Каблаш Марія Іванівна, Олійник Зофія Іванівна, Шевченко Галина Павлівна, Добрянська Марія Єльківна. Вдячні жителі села згадують їхні чудові витвори із матерії, які завжди вирізнялися вишуканістю, пишністю, а тому із сусідніх сіл часто їздили в Маринове, щоб пошити собі обновку. Лише один кравець — Мельничук Андрій (якого люб'язно звали «Андрон») — міг пошити вишуканий чоловічий одяг, пальто, костюм. Мав веселу вдачу, а тому й до сьогоднішнього дня пам'ятають у селі його веселі вислови і деякі невеликі пустоші.

Якщо сукню таку-сяку ще можна було інколи купити, то з взуттям у 60 — 70-ті роки взагалі була трагедія. Тож шанували у селі шевців: Курника Степана Васильовича і Дубна Ілька Васильовича, а вони працювали не покладаючи рук.

Хотілося б, щоб в пам'яті наших земляків залишилися добрі спогади про трьох чоловіків, які мали фізичні вади — були

німими, а один був сліпий, але багато зробили корисного для наших земляків. Абсолютно сліпим став Микола Васильович Кавчак, який постраждав за незалежність нашої України. Важко було йому, гірше всіх в перші роки проживання в Мариновому; в пам'яті залишився мітинг на території школи, де засуджували дії українських націоналістів. Там був і він присутній. Тільки можна собі уявити, що було на його серці, коли зневажливо до нього ставилися і змушували говорити про те, як він палко любить комуністичну партію і соціалістичний лад, а особливо — колгоспи...

Коли я був молодим хлопцем і головою Маринівської сільської ради у 22 роки (І.Н.), мені наші патріоти України Петро Васильович Кавчак, Михайло Михайлович Баршівський і Михайло Васильович Баршівський, Йосип Михайлович Загороднічок багато розповідали про нього як переконаного і незламного борця за волю України.

Микола Васильович працював в колгоспі на дуже важких роботах. Я знаю це не з розповідей, а сам бачив своїми очима, бо він працював у бригаді мого батька і виконував роботи майже завжди у парі з Петром Михайловичем Допілком. Вони розуміли один одного з півслова. Працювали вони на фермі, возили силос з траншеї до корівників, вивозили гній биндюгом і волами. Після того, як пішли з ферми, батько скаржився, що два трактори МТЗ-2 менше роблять, ніж Кавчак і Допілко. Їхня техніка ніколи не ламалась і без солярки працювала. Вуйко Микола майже половину ям викопав під електроопори і під водяні колони в нашому селі.

Непомітними в громадському житті села були 2 німих Федір Федорович Сушун і Степан Григорович Дубна. Але їх всі любили і поважали — не жаліли, а поважали за щедрість їхньої душі, за працелюбність.

Федір Федорович працював скотарем на фермі і доглядав за племінними бугаями. Тоді ще не було штучного запліднення. Ніхто не міг впоратися з такою важкою роботою. Якщо хтось не знає з читачів, хочеться нагадати, що це — дуже агресивні тварини; якщо вони були призначені для отримання потомства, їх годували краще за інших, а тому вони були сильними і нестримними. Були випадки, коли ці тварини сильно травмували людей, доводили навіть до каліцтва. Згадую випадок, коли на початку 60-х років минулого

століття проводилися збори з доярками на тирлі, і такий бугай на кличку Рудий зірвався з ланцюга, своїми рогами все на своєму шляху змітав, перекинув безтарку, поборов декілька тварин і на великій швидкості кинувся туди, де зібралися працівники ферми. Здебільшого, це були жінки, і як правило, в той час діти приходили допомагати матерям. Присутні чоловіки зомліли зі страху, лише декілька з них взяли хто палицю, а хто вили — і пішли на тварину. Федір Федорович махнув рукою, подав оклик. Який міг. До цього зазвичай всі тварини його слухали, а тут ні: пішов бугай на людей. Федір Федорович вискочив йому напереріз. Бугай пішов на нього, рогами підхопив і відірвав від землі на півметра, а може і більше. Але ця мужня людина міцно тримала його за роги. А коли опинився на землі, лежачи придавлений, крутнув вліво-вправо — і тварина повалилася... Для нас, дітей і молодих хлопців, він був силачем, ми його дуже любили. І три сини — йому під стать, але батько в моїх очах був сильнішим за них.

Степан Григорович Дубна прибув у Маринове вже літньою людиною, порівняно з іншими переселенцями. Він не міг виконувати важкі роботи чи легкі, які потребують спілкування з людьми. Тому він виконував, в основному, нескладні роботи. Та вам я хочу розповісти, як він охороняв старий сад і виноградник, коли я працював бригадиром. Як правило, сад охороняли не від злодіїв, а від тих, хто ламав віття або сотнями кілограмів хотів винести продукції. Інші охоронці були жорстокі, забороняли зазвичай дітям і підліткам поїсти винограду чи фруктів і 2 — 3 кг взяти додому. Їм робили збитки: переховували відра, підпалювали курені і вигадували інші неприємності.

Степана Григоровича любили. Я свідок — і робив вигляд, що не бачу. А тому у нього була «воля» господаря саду. Давав він і поїсти, і додому взяти, що не впливало на економіку колгоспу, бо давав стільки, скільки вважав за потрібне. За це його любили дітлахи. А коли з клубу молодь йшла збиткувати, то його шанували, ніколи не робили йому неприємного. Його любили, і я його любив.

Були у нас (вони і зараз є) люди, яких любило все село за їх веселу вдачу, вроду, порядність, здатність спілкування з усіма: від дітей — до літніх людей. Про одну таку осо-

бистість — Михайла Войтковича Орловського (Войтка) — хоч розповісти. По-перше, під час Великої Вітчизняної війни він попав у полон разом з Іваном Ільковичем Бучком. Був випадок, про який розповідали обидва, коли під кулями їх, полонених, з поля бою фашисти змусили витягнути пораненого німецького офіцера, а їх тримали на прицілі. Коли тягнули пораненого, постійно піднімали його так, щоб можна було пристрелити його нашим військам. Але німці здогадалися, що вони роблять, почали по них стріляти, і вони обидва втекли через лінію фронту до наших військ. Потім довго пояснювали — як це було, що вони не зрадники. Їм не вірили, допитували. Але на щастя, їх побачив полонений німецький офіцер, який давав команду винести пораненого німця. Він підтвердив, що вони дійсно втекли до Радянської армії. Про це вони не хотіли розповідати, бо завжди у них сльози на очах були від спогадів. Лише на День Перемоги давали волю своїм почуттям.

Михайло Войткович гарно грав на губній гармошці (дримблі), мав чудовий голос, на весіллі його ніхто не міг переспівати, на барабані так вибивав, що ноги самі носилися, а коли оркестр робив перерву на будь-якій гулянці, починав соло на бубні, яке пам'ятаю і досі. Мав Михайло Войткович фізичний недолік: ліва нога після операції в коліні не згиналася. Але саме це і стало ще більшою причиною для пошуку варіантів повноцінного життя. До операції він працював механізатором і шанувався серед колег за свої винаходи, раціоналізації; міг безпомилково сказати, який циліндр стукає, як потрібно відремонтувати плуг з найменшими зусиллями, а зернові комбайни «Сталінець» регулював за всіма параметрами, отримуючи від цього насолоду.

Після операції потрібно було знайти іншу роботу, і він пішов працювати будівельником. Їх не возили на роботу, а інколи доводилось «пиляти» 3 км по два рази на день. Орловський знайшов вихід: купив мотоцикл «Іж» з коляскою зробив пристрій для того, щоб пряма нога не заважала при їзді, і ручне переключення передачі на мотоциклі. Катав дітей, дуже любив свого онука Сашка і всіх дітлахів. Його знаменита фраза «дай дідові головку» пам'ятається і дотепер. Діти в ньому бачили доброго дідуся, а підлітки — вихователя. Хоча Михайло Войткович часто був напідпитку, ніколи він не доз-

воляв собі грубіянити перед дітьми і старшими ніж він за віком. Але ровесників міг розкрутити так, що сміялися до сліз, інколи і наливали йому чарку, щоб душею відпочити. Відомий вислів «все навкруги колгоспне, все навкруги моє», дякуючи мотоциклу і його натурі, використовував сповна. Душа компанії, улюбленець дітей, веселий чоловік, він виховав багато послідовників в селі — механізаторів-раціоналізаторів, музикантів, будівельників-пічників.

В 70-ті роки у Мариновому було багато жителів. І хоч вирощували такі трудовісті культури, як цукровий буряк, соняшник, кукурудзу, овочі, обробляли виноградник, сад, висадили ще й шовковицю. Це давало свого роду зайнятість певній категорії людей, які могли вдома займатися вирощуванням шовкопряда, 1 — 2 коробки могла виростити будь-яка сім'я, що мала двох підлітків.

Потім, на кінець 80-х років, перестали приймати кокони шовкопряда, і справа перестала існувати.

Взагалі працелюбність наших селян давала добрі плоди у вихованні дітей. Як правило, до 80-х років діти, які не мали можливості відпочивати у піонерських таборах, працювали у колгоспі. І це вважалося добрим вчинком, бо дитина за канікули сама могла собі заробити на ровер (велосипед), футбольну форму і м'яч (бальон), тенісні знаряддя і т.д.

Переважно, діти працювали на гармані, розправляли силосну масу на автомашинах, переносили валки, збирали фрукти і овочі. А ще вони працювали причіпниками на тракторах, виливали суслив. Хто не працював в колгоспі, у того вдома було не менше роботи по господарству. І так тривало ціле літо з 7-ї ранку до 7-ї вечора. В неділю батьки завжди давали дітям вихідний, і тоді в селі проходили змагання, як правило, з футболу. У 80-ті роки було багато таких команд — Копієвського Миколи Серафимовича, Потоцького Андрія Івановича, Ольгейзера Андрія Генріховича, Шимка Михайла Михайловича, Карича Йосипа Михайловича, Кравчика Івана Івановича, Ляхвцяцького Івана Григоровича, Римяка Івана Івановича, Шидовара Михайла Васильовича, Лазаря Ярослава Степановича. Відбувалися футбольні баталії села, а коли грали на першість району — це було свято, усе село збиралося на стадіоні. За перемогу голова колгоспу міг навіть могорича поставити футболістам.

Славилися сільські садівники і городники. До речі, автори, працюючи бригадами в Мариновому, певний час очолювали садово-городню бригаду, безпосередньо в підпорядкуванні якої був винзагод, теплиці, в тому числі й для вирощування печериць. Ми першими в Одеській області почали вирощувати печериці, за що бригадир був відзначений — йому дозволили без черги купити мотоцикл «МТ-9». Всі ресторани Одеси вважали за честь одержати з Маринового продукцію. Був у селі старий і молодий сади, а черешню сорту «Драгана жовта» ми поставляли в гастроном № 1, що на Дерібасівській в Одесі (цим питанням добре займався обліковець бригади Лотвіна Катерина Михайлівна). Вирощували овочі на площі 25 га, на богарі одержували по 150 центнерів помідорів!

Кілька слів про бджільництво. Зараз пасічники в Мариновому це норма, багато людей займаються цією справою, і мед не проблема. Окремі жителі села за рахунок меду і виживають. В Устяновому пасікою займалися одиниці, найвідомішим бджолярем був Шимко Ф.П. В 1951 році при приїзді в Маринове переселенцям було не до бджіл. Першими знатними пасічниками у селі був Бершадський Григорій Володимирович і Бучок Іван Ількович, який працював все життя на залізниці, бо всіма фібрами душі ненавидів колгоспи. Іван Ількович був щедрою й доброю людиною і коли качав мед завжди щось перепадало дітлахам сусідським і всім, хто проходив мимо пасіки.

Вже 70-ті роки бджільництво зайняло свою нішу в економіці сільських трударів, і навіть колгосп організував пасіку, якою завідував Бершадський Григорій Володимирович. Колгосп одержував багато меду, про що свідчить і фейлетон у районній газеті «Степовий маяк»: про те, що у колгоспі ім. Димитрова «списали» триста п'ятдесят кілограмів меду, висновок був — скис.

Культурне і духовне життя села не мало яскраво вираженого характеру у вихованні. В клубі в основному демонстрували кіно, в бібліотеках відбувалися виставки, читалися лекції, у яких прославляли комуністичну партію і його резерв — ленінський комсомол. Духовне життя без церкви дещо розбещувало людей. Багато віруючих змирилися з тим, що немає церкви, і лише одна людина в селі взяла на себе добровільно обов'язок підтримувати віру в Бога серед жителів села

— Сабрам Іван Данилович. А потім йому допомагала Когут Марія Федорівна. Він їздив до церкви в м. Березівку, проводив релігійні обряди в селі, відспівував покійників і, як прийнято у нас, очолював процесію, яка йшла з церковним співом за покійником на цвинтар. Дякуючи Івану Даниловичу маринівський цвинтар доглянутий, має гарний вигляд, він певний час на прохання виконкому сільської ради працював упорядником на цвинтарі.

Ми, маринівці, не праві, що так недбало поставилися до цвинтаря німців — засновників нашого села. Може і не з нашої вини, але факт, що на цвинтарі стоїть артезіанська свердловина, що дорога проходить через цвинтар. Прийде час, і цю помилку доведеться виправляти, це ж не по-християнськи.

Духовне життя в селі підтримувалося демонстрацією кінофільмів і першу чергу у старому клубі. Особливо чекали індійські фільми, коли весь зал плакав, переживав і радів. По декілька разів привозили одне і те ж кіно, а зал завжди був переповнений.

Приїжджав на роз'їзд і вагон-клуб. Там часто показували нові фільми, і люди йшли туди пішки за 5 км.

У 1951 році, коли нас переселили з Західної України, сільський клуб знаходився у приміщенні церкви. Потім клуб перенесли в приміщення по вул. Леніна, а церкву розвалили.

У 1965 році закінчили будівництво будинку культури, і 7 листопада його було відкрито.

У 1951 році завідувачим клубом були Бершадський Григорій Володимирович. Його змінив Шимко Василь Михайлович, пізніше завклубом були Шаталюк і Медведєв Ігор. Десь у 1960 році завідувачим став Танасійчук Іван Олексійович, який працював на цій посаді до виходу на пенсію в 1983 році. З 1983 року директором будинку культури став Неве́дк Володимир Іванович, він працював по 2006 рік.

Приблизно у 1953 — 1954 році в Мариновому був створений духовий оркестр, яким керував Вихованець Іван Тимофійович. Дуже гарно грали баритон Чех Віктор Дмитрович, труба Городецький Іван Романович.

Ще у 1951 — 1952 році був створений хоровий колектив, яким керувала Проніна Ірина Степанівна. В 1966 році хор очолив Грінберг Ісак Соломонович. У вересні 1967 року в

будинку культури почали працювати випускники Одеського культурно-освітнього училища Загороднічек Олексій (художній керівник) і Дужик Галина (хормейстер). В подальші роки хором керували Продан Тетяна, Деревенча Надія, Сушко Марина і Загороднічек Олексій.

Хоровий колектив брав участь в районних, обласних оглядах художньої самодіяльності і нагороджений багатьма грамотами та дипломами. Хор нараховував більше 50 учасників. Ось частина з них: Проніна Ірина, Богайчик Стефа, Хань Ганна і Василь, Ніточко Іван, Шуліченки Володимир і Микола, Валентин і Оріся, Болтун Ганна, Баран Ганна, Гоцуляки Григорій і Тамара, Крупа Михайло, Курник Марія, Кравчики Степан і Ганна, Іваніви Михайло і Анастасія, Дубни Микола і Ганна, Возна Дарія, Каблаші Петро і Марія, Возна Марія, Кавчак Катерина, Когути Петро і Іванна, Кореновські Анастасія і Степан, Мельник Марія, Біленко Надія та багато інших.

При будинку культури працювали гуртки художньої самодіяльності: хоровий, чоловічий та жіночий вокальні ансамблі, сольного співу, художнього читання, драматичний, танцювальний, агітаційно-художні бригади, духовий оркестр. Всього в художній самодіяльності брало участь понад 150 чоловік.

У новому будинку культури в 70-ті роки проводилися вистави драматичного гуртка, концерти хорового співу. Особливо запам'яталось, коли гарно зіграв Стецька із «Сватання на Гончарівці» Городецький Роман Гаврилович, а також хористи Маринівського будинку культури. За оцінками столичного журі на конкурсі «Таланти твої Україно» займали постійно призові місця.

Будинок культури став центром відпочинку молоді. Тут було встановлено два більярдних столи, тенісний стіл, проводилися змагання з шахів (майже у всіх змаганнях перемогали Кравчишин Іван Іванович і Карич Йосип Михайлович).

Кожної п'ятниці і суботи відбувалися танці. З'явилася традиція урочисті реєстрації шлюбу проводити на сцені будинку культури. Ця традиція збереглася до сьогоднішнього часу.

У 1951 році початкова школа стала семирічною, навчалось в ній 360 учнів. Директором школи був Кімаченко М.М. В школі уже працювала вчителька Байрук Надія Охримівна.

З 1951 року школа поповнюється новими вчителями.

З 1953 року директором школи став Ніцеля І.М. Після двох років керівництва його замінив Корнієнко К.М. (вчитель російської мови). Через рік він переходить на роботу в Одесу, а директором школи у Мариновому працює Овчаренко І.Ф. Школа поповнюється новими вчителями: Базелюк В.М., Базелюк К.О., Шаталюк Т.В., Гонтарєва Т.Е., Коваленко В.Я., Крохмаль М.І.

У 1960 році директором школи працювала Шаталюк Т.В. Через рік на цю посаду була призначена Базелюк В.М. Семирічна школа стає середньою. Через 4 — 5 років її знову було реорганізовано в семирічку через брак приміщень та погану навчальну базу. Директором школи призначають Цуркана О.С. Школа стає восьмирічною, а потім дев'ятирічною.

З 1975 року директором школи призначено Крохмалю М.І. З 1978 року директором школи був Ржепишевський А.А., через два роки його місце зайняв Передєренко М.І., 1981 році — Каймакова Т.А., 1983 році — Сікорський П.М.

З 1984 по 1988 рік директором школи працювала Проніна І.С. За цей період спільно з керівництвом колгоспу ім. Димитрова і райвиконкомом був підготовлений проект нової середньої школи на 300 учнів. Будівництво школи було завершено в серпні 1988 року.

Відкривала нову школу новий директор Дубна О.А. (серпень 1988 р.) З цього року школа стала знову середньою.

Дубна О.А. керувала школою по квітень 2001 року. З травня 2001 року директором школи призначений Курник О.С.

У Мариновому шанують вчителів-ветеранів: Шкінь С.О., Фурса Н.О., Семко О.Г., Дзядуш М.В., Проніна І.С., Ушакова В.С., Сушун В.П., Макартет Р.Г., Гудима М.С, Вайнер А.І.

Молоде покоління вчителів, колишні учні школи: Чередняк О.Я., Курник О.С., Кравчишин І.І., Потоцький О.М., Дубна О.М., Белей М.І., Орловська М.С., Мельник Н.І.

Проніна І.С. нагороджена орденом Трудового Червоного Прапора, вчителі Пасічник А.А., Ушакова В.С. — відмінники народної освіти РСФСР, Сушун В.П., Чередняк О.Я. — відмінники народної освіти України.

90-ті роки в Мариновому був філіал музичної школи. На жаль, він перестав діяти через відсутність бажаючих, хоч, звичайно, школу варто було зберегти.

На перспективний план розвитку з визначенням меж села держава не відпускала коштів, а тому ми (Ніточко І.І. був головою райдержадміністрації, а Римяк Л.І. — головою сільської ради) самі спланували, яким мав бути, на наш погляд, центр села. Але керівники сільськогосподарських колективів не бажали займатися «зайвою» роботою, майже кожен із них вважав себе «царьком» і тільки свій висновок вважав правильним. Тому проектно-кошторисну документацію не можна було навіть виготовити, оскільки нікому було її оплатити, а бюджетні кошти заборонялося виділяти на проекти.

Шановний читачу, ти погодишся: не потрібно було додаткових коштів, окрім проекту, ані змін інженерних систем, щоб наша пропозиція була реалізована в життя. Про це можна було б і не нагадувати, але життя продовжується, і Маринове повинно жити вічно. Може, наша мрія ще і втілиться більш досвідченими керівниками і кращими патріотами села. Було побудовано в селі середню школу з очисними спорудами, електропідстанцію. Її свідомо звели біля будинку культури, сільської ради, щоб на інженерні мережі можна було посадити інші об'єкти.

Це мав бути адміністративно-культурний центр села — лікарня, стадіон, дитячий садок, автобусна зупинка, будинок для людей похилого віку та одиноких на 10 чоловік. Там вже, діють середня школа, церква, сільська рада.

Маринове завжди вважалося промислово-сільськогосподарським селом, оскільки лише тут, окрім знаменитих господарств П.П. Ведути і М.О. Посмітного, була розвинена промисловість. Тут був винзавод, консервний завод, ковбасний цех, теплиці, перша на Півдні України грибниця, де вирощували печериці, птахофабрика, млин, олійня, хлібозавод, кам'яний кар'єр, цех з виготовлення кліпсів, дві плотні, дві кузні, пилорама, бойня. Мало село великі масиви виноградників — європейських сортів 40 га та гібридів 25 га, були сади — старого 25 га і молодого 15 га.

Руйнівні процеси в економіці переважали над конструктивними з часів так званої «перебудови», яку розпочав М. Горбачов у 1986 році. Колгоспна система не витримала такого невмілого натиску на неї, господарства не змогли розумно реформуватися в інші підприємства, які б базува-

лися на приватній власності. Зрозуміло, такої перебудови ніхто не чекав.

Як не старалися керівники Маринового і сусідніх сіл, вийти безболісно з того тупика змогли лише одиниці (наприклад, господарство у селі Черногірка, яке очолює Гришаков В.І.).

Всі маринівці жалкують за втраченим великим виробничим потенціалом, та й автори цієї книжки. І не тільки тому, що ми — маринівці, а й тому, що багато чого ми будували своїми руками чи були організаторами виконання тих робіт.

Більшість населення після незрозумілої «перебудови» зубожіли, впали у відчай і безвихідь, тому що не стало де працювати. Не вдалося уникнути і кризи духовної. На жаль, до цього часу частина населення деморалізована, нікому і ні у що не вірить.

Та все ж останні роки відроджується життя в селі. Люди зрозуміли, що немає на кого надіятись, і почали господарювати самостійно, відкривати свій нехитрий бізнес. Один відгодовує на своєму подвір'ї худобу, інший відкрив торгові точки, але більшість їздить електропоїздами на заробітки до Одеси.

Ми переконані: якщо наші батьки пережили страшні роки після примусового виселення 1951 року, то ці тимчасові прорахунки в керівництві державою маринівці переживуть, і в недалекому майбутньому вони стануть взірцем господарювання для навколишніх сіл. На щастя, живі ще люди, які пам'ятають, що таке «газда». То щастя вам і успіхів, шановні земляки, у веденні свого «газдівства» і бізнесу.

Спогади переселенців

Шановний читачу!

Автори прагнули якнайповніше і по можливості об'єктивно описати історію і сучасність Маринового. Але цей розділ вважаємо чи не найголовнішим. Адже в ньому зібрано особисті спогади жителів села про примусове виселення їх з Дрогобицької області. Ми також використали розповіді тих, кого вже нема серед живих, але їх спогади залишилися в наших записниках, щоденниках 10 — 20-річної давнини.

**Ірина Степанівна
ПРОНІНА**

Спогади, спогади. Від них щемить моє серце. До 1951 року ми жили на території мальовничого Прикарпаття, а саме в селі Устянове Нижньо-Устріцького району Дрогобицької області. Велике, прекрасне село, яке простяглося вдовж тракту на 8 — 9 км.

В селі була семирічна школа, дві церкви, приватні магазини.

І мешкали там, кохаючись у народних піснях і звичаях, працюваті люди, які жили за заповітами християнської моралі.

А навколо села — гори, ліси, сади і море квітів. З гір збігали десятки струмочків, які давали людям чисту воду і прохолоду. А яка була смачна наша вода в криницях!..

І ось в цей край прийшло лихо. Село в 1951 році переселяють в східні області України, а саме — в Маринове Березівського району Одеської області.

Людей охопили тривога, смуток. Куди їхати? Чому? І весь свій біль народ висловлював в піснях. Наприклад:

*У Карпатах ми родились,
У Карпатах ми росли,
А тепер лихії люди
В чужий край нас завезли.*

*Доле наша нещаслива,
На чужині тяжко жить.
Як згадаю про Карпати,
В грудях серце заболить...*

І ось настав фатальний день. Приїхали представники райкому партії і оголосили всім про переселення.

Замовкли пісні, селяни хвилюються. Куди? Чого? Німі запитання в очах односельців.

Переселили весною 1951 року, з села виїхало 30 молодих хлопців і дівчат на будівництво будинків для нас, переселенців (так стали нас називати).

25 червня 1951 року в Маринове приїхали 25 родин. А будинків нема. Де розмістити сім'ї? А родини були великими. У кожній 4 — 10 дітей. Розселяли до місцевих жителів, які намагались нам допомогти. А п'ять родин, в тому числі і мою сім'ю (батька, матір і п'ятеро дітей), поселили в так званому клубі. Кожному відвели певний куточок. Ми жили на сцені. Умови були жахливими. В серпні перевезли уже всіх селян. Будиночки були побудовані, але жилося в них дуже погано, особливо перші дві зими. Треба було пристосовуватись до нових умов життя.

Нам жилося трохи краще тому, що батько свій будинок перевіз у Маринове і побудував тут на диво місцевим жителям дерев'яну теплу хату. Ця хата стоїть досі в селі, в ній проживає мій брат Олексій (на вул. Фрунзе, 23).

А проблема води! Вона була жахливою. Вода погана, на все село були 4 криниці.

Але люди брались до роботи, впорядковували свої подвір'я, вибілювали хати, садили сади, квіти. І розквітало наше село. З'явилися нові будівлі, знову залунали вечорами пісні. Створили прекрасний хор, який налічував 60 чоловік. Пере-

важно виконували українські народні пісні, і здобув хор звання народного. Він завойовував перші місця на районних олімпіадах, брав участь в обласних.

Ми намагались зберегти свої звичаї, обряди. В селі звучало рідне слово, рідні пісні, шанувались наші прекрасні звичаї хрестин, весілля, проводів в армію.

Руками наших людей було насаджено лісосмуги, зведено прекрасний будинок культури, господарські приміщення, але школа знаходилась у пристосованих будинках.

Зараз хочу окремо розповісти про нашу Маринівську ЗОШ, починаючи з 1951 року.

До нашого переселення в селі була початкова школа, в якій навчалось 20 — 23 учні. З нашим переселенням школа одразу стала семирічною. Учнів стало 387. Колективом початкової школи перші два роки після переселення керував Микола Маркович Кімаченко, учителями були Надія Охримівна Байрук, Зінаїда Миколаївна Кімаченко. Відчувалась нестача педагогічних кадрів. І тому директор школи запропонував мені працювати в школі вчителем початкових класів (я закінчила в 1950 році Нижньо-Устріцьку середню школу).

Я, звичайно, погодилась. Бо було моєю заповітною мрією стати вчителем, вчителем рідної мови. Мрія здійснилась. 1960 рік. Я успішно заочно закінчила Одеський університет ім. І.І. Мечникова (філологічний факультет, відділення української мови та літератури). І досі працюю в стінах рідної школи.

Приміщень для навчання дітей не вистачало. Навчання велось в дві зміни, а 2 класи (3-й — 4-й) навчались у приміщенні колгоспного складу. Ось там і розпочалась моя педагогічна праця.

Весною 1952 року силами колгоспу, батьків, педагогічного колективу, учнів розпочали ремонт військового шпиталю, який був зруйнований у роки Другої світової війни. Це приміщення знаходиться біля нової школи, в ньому розміщався лікарня. Там стали навчатись учні 6-х і 7-х класів.

Навчання було не легким, не вистачало підручників, зошитів. Велось воно у дві зміни. Взимку працювали при лампах.

У 1954 році було побудовано приміщення на 3 класні кімнати і кабінет директора школи.

Школа перейшла на однозмінне навчання. Появляються нові вчителі, жвавішою стає творча робота учнів, педколек-

тив — учасник усіх сільських справ, особливо — художньої самодіяльності.

З 1959 року школа стає середньою. Створюються кабінети, впроваджується кабінетна система навчання з окремих предметів. Але матеріальна база школи не відповідала вимогам навчання. У 1964 році середня школа стає восьмирічною. В таких умовах школа працювала до 1988 року.

Педколектив в школі був стабільний, давав міцні знання учням, які успішно навчалися потім у вищих навчальних закладах, закінчували їх і зараз займають важливі посади у нашій країні, області, районі, селі.

Всі мешканці села, педколектив втілювали мрію збудувати нову середню школу в селі. Але питання це було дуже важко зрушити з місця.

Та мрія наша збулася!

У 1985 році розпочалось будівництво нової школи на 393 учнів. Школу здали в експлуатацію в серпні 1988 року. Першим директором нової школи була О.А. Дубна.

Школа була і є осередком культури, осередком знань, яскравим променем в житті наших дітей. Вона — окраса села! Гордість моїх односельчан.

Директорами школи були Микола Маркович Кімаченко, Іван Іванович Ніцелля, Костянтин Васильович Корнієнко, Іван Федорович Овчаренко, Тамара Василівна Шаталюк, Віра Марківна Базелюк, Микола Іванович Крохмаль, М. Передеренко, Т.А. Каймонова, П.І. Сікорський, І.С. Проніна, О.А. Дубна, О.С. Курник.

Від авторів. *Ми не коментуємо спогадів наших земляків і лише перед цим одним спогадом хочемо висловити свої думки з приводу...*

Багато років у селі не було церкви, споруджувати її на кошти жителів Маринового почали аж у 1990 році. Тривалий час без церкви, без місця для спілкування з Богом, позначився на житті сільчан. Почалися негативні процеси: стало більше пиятик, з'явилися крадії, грабіжники, люди перестали цікавитися культурою, мистецтвом, збідніли душею.

На наше глибоке переконання, наявність церкви, відвідування церковних служб, шанування традицій і святкування релігійних свят допомагають зменшити негативні прояви у житті.

Багатьом і по сьогодні, на жаль, не зрозуміло, чому у своїх проповідях настоятель Свято-Миколаївського храму отець Федір закликає прихожан повернутися до Бога. А тому, що іще євангеліст Лука писав: Повернення необхідне тому, що ми залишали Бога.

Маринове, зрозуміло, не було відокремлене від зовнішнього світу невидимим муром, і всі процеси, що відбувалися в державі з комуністичною ідеологією, не могли не вплинути на окремих громадян, а особливо на молодь, яка про церкву знала тільки з розповідей бабусь чи мам.

Ми з великою вдячністю вміщуємо спогади Катерини Василівни Кавчак про відродження традицій і повернення багатьох жителів села до віри в Бога. З її спогадів зрозуміло, як не просто було збудувати перший в районі Божий Храм.

Катерина Василівна КАВЧАК

Коли переселяли нас із с. Устянового, це був просто жах. Обжиті будинки, рідні ліси, гори, потічки, стежки, де ми ходили босоніж, — все це було важко, а залишатися теж не було можливості. Нам розповіли, що за деякий час це буде територія Польщі, що йде обмін територіями між Польщею і Україною. Їхали в товарних вагонах по 2 — 3 сім'ї в кожному. Плакали, молилися, складали пісні та співали.

*В селі було гарно,
В селі було тихо,
Аж нараз до села
Приїжджає лихо.*

*Приїжджає лихо
Попід наші хати
І говорить людям:
«Будем виселяти».*

*«Будем виселяти
До моря і мраку,
Вашу рідну землю
Віддамо полякам».*

*Поїзд сколихнувся
В далеку дорогу.
Хай ще раз подивлюсь
На високу гору.
(Малася на увазі — гора Жуків).*

Всі западенці — побожні люди. А в Мариновому церкву зруйнували. Ми їздили в с. Сербку і в м. Березівку.

В 1990 році ми ще їздили до церкви в Березівку, це був простий будинок, обладнаний під церкву по вул. Миру, 46.

Тодішній отець Федір всім нам зробив оголошення, що будуть відновляти колишній храми в Березівці і в районі, попросив пожертвувати на нього, хто скільки може. В церкві із Маринового нас було 3 жінки: були я, Розалія Григорівна Фір та Катерина Ільківна Ніточко. Ось ми і вирішили просити тодішнього голову сільської ради Любов Іванівну Римяк допомогти в усьому.

22 травня 1991 року освятили землю під храм і почали копати фундамент, а далі і будувати церкву.

На все були потрібні кошти. Ми всі, жінки, нижче згадані, ходили з хати в хату по окружних селах колядувати, просто просити, аби нам допомогли, хто чим може, А.В. Іванів, Р.Г. Фір, К.І. Ніточко, А.Ф. Орловська, К.В. Кавчак. Першими пожертвували суму у 160 крб. К.В. Кавчак, А.Ф. Орловська, Г.І. Орловська, Г.М. Лісовська, М.М. Охота, Г.М. Дубна, М.Й. Халус, М.Д. Шимко, І.Г. Зінкевич, М.С. Охота, М.І. Охота, А.І. Сабрам, Г.Ф. Хань, А.В. Кореневська, Г.Д. Болтун, М.І. Каблеш, Р.М. Костик, К.М. Лишковят, К.М. Медведєва, Г.І. Мельник, К.І. Белей, К.М. Очередникова, І.І. Науменко.

Водій автобуса В.В. Допілко возив нас по всіх окружних селах. Тодішній голова КСП М.О. Ромазов виділяв нам автобус, ніколи не відмовляв у проханні.

Дуже гостинно приймали нас в селах Черногірка, Байлачук, Шевченкове. В с. Розквіт нас запросили до лікарні, там головному лікарю ми співали колядки і віншували К.В. Ковчак:

*Віншую, господарю,
Святою колядою*

*З небесною зіздуоу
Сьогондні новина:*

*Пречиста Діва Сина породила,
А ми ідем від хати до хати,
Щоб Ісуса прославляти.
Дай Вам, Боже, цей рік прожити
Без горя, нужди та біди.
Низько вклоняємося,
Христос Рождається!*

Їздили ми і з благодійними концертами місцевої художньої самодіяльності — зав. будинком культури В.І. Неведюк та художній керівник О.С. Загороднічок, місцеві жителі. Всі зібрані кошти віддавали на будівництво Храму.

Фундамент копали маринівські чоловіки, а закладала фундамент бригада сезонних працівників із Львівської області під керівництвом І.І. Махніцького.

Василь Михайлович Шимко займався всіма будівельними роботами, керував будівельниками: Ф.А. Пацкань, М.І. Шимко, Р.І. Шимко, М.С. Іванів, М.В. Орловський, І.В. Богайчик, П.В. Кавчак, І.Д. Лісовський, П.П. Очередників, М.Г. Каблаш, М.В. Щидовар, С.М. Щидовар, О.М. Щидовар, Г.Ф. Гуцуляк, М.Я. Крупа, І.Й. Халус, М.І. Халус, Й.М. Дубна, М.А. Карич, А.К. Скиба, І.Д. Мельник, С.С. Каблаш, В.І. Пилевич, В.І. Кавчак, М.П. Кавчак, М.В. Кореновський, В.І. Чиряк і М.В. Гошкович.

Вікна та двері зробили А.К. Скиба та І.Д. Мельник.

Решітки металеві на вікна зробив М.П. Кавчак.

Олтар в Храм привезли Валентин Олійник (зять Я.М. Крупи) та його колега.

Ліс на дах привезли із с. Сколе Львівської області шофери Кореновський С.В., К.В. Кавчак та тодішній голова КСП «Маринівське» Ромазов М.О. — в обмін на консервовані овочі, які виділило правління КСП.

Часто позичали гроші в КСП, а потім збирали і повертали борг.

Дах робили В.М. Шимко, В.І. Пилевич, М.В. Кореновський.

Залізо на покрівлю Храму допомогла нам придбати тодішній головний бухгалтер Г.Д. Сивак.

В перевезенні всіх будівельних матеріалів допомагали шофери О.С. Власов, С.М. Миник, С.В. Кореновський, І.А. Лях, М.В. Карич, В.К. Лебеденко, І.В. Допілко.

Речі на Храм із с. Ваньовичі Львівської області привезли С.М. Миник та А.Ф. Орловська. В 1951 році туди при переселенні передали всі церковні речі із колишнього нашого Храму с. Устяногого. Привезли хоругви (6 шт.), образ, свічки. Все інше було ще до їх приїзду передане в сусідні храми.

В м. Старий Самбір віддали з нашої Устянівської церкви Євангеліє та Плащаницю, яку незабаром викрали злодії із нашої маринівської церкви, потрапивши до неї через вікно.

Настоятель церкви отець Роман Михайлович Федак одразу ж придбав нове Євангеліє у м. Львові. Всі інші речі, які на цей день є в церкві, знесли місцеві мешканці с. Маринового.

Допомагали і колишні мешканці Маринового. Віктор Михайлович Карич, що мешкає в м. Южному, за свій рахунок взяв в організації, де працює, великий підйомний кран встановити хрест і купол, всю необхідну кількість води для будівництва Храму перевіз шофер Ананій Юхимович Лотвін.

Постійними помічниками в будівництві Храму (цемент, пісок, заливання розчину підлоги, лиття вікон та дверей, готування обідів та ін.) були А.Ф. Орловська, К.В. Кавчак, М.І. Каблеш, І.І. Науменко, Є.А. Худенко, Г.Ф. Хань, К.Х. Дубна, М.І. Пилевич.

Лінолеум на підлогу нам допоміг придбати тодішній голова Березівської райдержадміністрації І.І. Ніточко. Він виділив кошти, та додав ще трохи тодішній заступник директора заводу «Більшовик» з м. Одеси В.В. Дмитренко, в минулому — голова нашого колгоспу ім. Димитрова; він встановив хрест на Храмі.

Щоб влізти на стрілу автокрана для встановлення Хреста, не можна було знайти сміливця, адже це висота. Виявив бажання допомогти в цьому мешканець м. Одеси Олег Юрійович Сирота (мати — Марія Петрівна Кавчак (Худьо).

Хрест зроблено руками колишніх наших односельців, нині мешканців Одеси Валентина Гуцуляка та Івана Ханя.

Куполи на церкву зроблено місцевими мешканцями: В.М. Шимко, В.І. Пилевич, М.В. Кореновський та С.С. Каблеш, І.Д. Мельник, А.К. Скиба, М.Я. Крупа.

В 1994 році закінчили будівництво Храму.

Спочатку це був Свято-Миколаївський Храм, а потім за пропозицією отця Федора з Березівського Храму його було переіменовано в Свято-Успенський — 28 серпня 1996 року.

Я, К.В. Кавчак та А.Ф. Орловська поїхали до Благодійного отця Миколая, який проживав в Роздільній, і просили, щоб нам надав священника-українця, оскільки ми — переселенці із Західної України.

З 1995 року в нас служить отець Роман Михайлович Федак.

У складі церковного хору нині матушка Тетяна, А.В. Кореновська, І.І. Кравчишин, О.А. Кравчишин, К.В. Кавчак, М.Ф. Когут, Г.І. Мельник, Г.М. Дубна, К.І. Белей, Г.Ф. Хань, А.І. Сабрам, С.В. Богайчик, К.М. Медведєва, Л.Б. Возна, В.І. Пилевич, О.В. Курник, М.В. Возна, М.Я. Крупа, М.А. Карич, С.М. Миник, І.І. Науменко.

Олександр Степанович БІЛЕНКО

Народився і виріс в с. Мариновому. До школи ходив в нульовий клас до колишнього старого клубу. Вчився букви писати, палички лічити. Через рік перевели мене в школу, там я закінчив 7 класів. Учився разом з хлопчачами-німцями, тому німецькою мовою розмовляв теж добре.

Пішов працювати в колгосп ім. Димитрова. Тут почалася Велика Вітчизняна війна. Всі чоловіки пішли воювати, а нас, хлопчаків, залишили на великі муки. Ми з мішками на спині сіяли вручну поля пшеницею, вівсом, ячменем. Запрягали корів, орали землю. Корови не слухалися, били нас рогами, топтали нам ноги. Орали двокорпусним плугом.

Важка, непосильна праця нам набридла, і ми з друзями вирішили, що краще йти на війну.

Зібралися Іван Маркович Болтун, Павло Іванович Шуліченко і я — та пішки пішли до Березівського військкомату. Тут нам відмовили, бо ще неповнолітні, а ми сказали, що будемо писати Клименту Ворошилову. Коли побачили нашу наполегливість, наказали чекати на повістки.

Повістки прийшли незабаром. Всю ніч ми з місцевими дівчатами пили, гуляли (Н. К. Частокольська, Н.М. Болтун). Вранці прийшов додому (будинок, де зараз проживає Л.М. Возна, вул. Фрунзе, 121), попрощався з батьками, взяв рюк-

зак, на 15 діб продуктів (так було в повістці) і пішов до підводи, яка везла нас в райвійськкомат. Там нас повели в баню, а потім всі пішки пішли на Мостове, Доманівку, Первомайськ Миколаївської області. Тут, у Первомайську, ми в одній з лікарень були 20 діб, чекали на ешелони. Відправили нас в Москву. Тут я із Павлом Івановичем Шуліченком попав в військову частину, яку відправляють в Білорусію, а колегу Івана Марковича Болтуна відправили в іншу військову частину — в Прибалтику. Пішки ми йшли на Білорусію, Польщу, через Одер; дійшли до Берліна, брали рейхстаг. Тут я, в Берліні, залишився на 4 роки, був перекладачем при військовій комендатурі. Так що німецька мова мені згодилася. В 1947 році в Мариновому була голодівка, і батько написав: «Що робити, сину, куди податися, щоб вижити?» Мій генерал Котиков порадив мені написати, щоб вони поїхали в Середню Азію, там проживала батькова рідня (м. Фрунзе, тепер м. Бишкек). По приїзді туди батько раптово помер, брат там одружився, а мати повернулася в Маринове. В 1949 році я повернувся з Німеччини, і коли в 1951 році приїхали сюди переселенці, я одружився на одній з них — Анастасії Йосипівні Сабрам. Батько її загинув в боях.

Пам'ятаю, що до війни в с. Мариновому було 4 колгоспи, потім укрупнили, стало 3, 2 і 1. Я працював різноробочим, пожежником та об'їзником на двоколці. Кобилка звалася Куклюю.

Колгоспи — Дмитрова (голова Микола Терніков), Тельмана, Фрунзе (голів колгоспів не пам'ятаю), III Інтернаціонал (Хоменко Олена).

Сільська рада була на вул. К. Маркса, 17. Голова сільської ради — Грунтман (імені та по батькові не пам'ятаю). Був дуже добрий керівник, але на початку війни виїхав.

Коли прийшли німці в село, один із місцевих німців (працював водовозом, потім заступником голови колгоспу) сказав: «Зерно від сміття треба відділити». Сміття — це ми, українці. А тому всі стали виїжджати в навколишні села, вони на виїзд нам дали 24 години. Наша сім'я виїхала в с. Червоний Агроном Березівського району.

Були серед німців і людяні, хороші люди. Коли їх почали мобілізувати в армію, деякі говорили: «За що ми будемо вбивати українців, адже ми разом жили з дитинства — як брати,

як друзі». А тому один із них, Шпрінгер (мешкав в будинку Ганни Василівни Белей на вул. К. Маркса), відрубав собі сокирою 2 пальці, аби нас не вбивати. За що був суворо покараний: 25 нагайок (це в них була така міра покарання). А другий — Буркардт — повісився в себе на горищі, аби не воювати проти нас.

Магазини були внизу, на розі вулиць Леніна, Фрунзе і Дзержинського (біля будинку, де проживає тепер Ярослав Степанович Кореновський). Другий магазин, де живе Сергій Колосков, вул. Леніна, в тодішньої господарки Емми Гаак.

Кінна бригада була там, де зараз проживає Василь Дмитрович Дубна, в той час у цьому будинку проживав голова колгоспу Микола Терніков — на вул. К. Маркса (під цвинтарем).

За млином в балці проживав дід-мельник І.С. Божко. Там було ще 2 будинки. Дитячий садок був на вул. К. Маркса, 27 (будинок Миколи Миколайовича Танасійчука). На вул. Леніна, 28, був — довгий будинок (лісозахисна станція), бригадир Михайло Кравець. Там же був і колгоспний винзавод. Державний винзавод був поряд (біля Івана Семеновича Шуліченка), на вул. Леніна, 32. Сюди з усіх колгоспів навколишніх сіл привозили виноград.

На той час в селі було лише 2 вулиці (К. Маркса і Леніна — теперішні), ще був хутір Олександрополь (вул. Фрунзе, біля лікарні). Будинок від будинка був далеко. Переважно німці займалися виноградарством та зерновими. Вино утримували в підвалах — в бочках. А були такі, що тримали вино в цистернах, які щільно закривали і при потребі відкривали.

Топили соломою, гноєм, сміттям, палками від соняшнику та кукурудзи, бур'яном, будяками.

Була в селі і церква, але її було зруйновано. Довго ще стояла вона з хрестом, ніхто не наважувався на таку висоту лізти, аби його зняти. Пам'ятаю, що наш земляк Семен Іванович Шуліченко, тодішній пожежник колгоспу, не знаю яким дивом, виліз нагору, зачепив хрест шнуром (чи тросом), тоді кинув його вниз, а там чоловік із 50 чекали. Почали тягнути вниз до балки (де зараз побутокмбінат). Хрест впав, а всі чоловіки покотилися в балку. Падаючи, хрест поламав дерева, які росли біля церкви. Тоді головою колгоспу був Йосип Антонович Ладченко.

Лідія Миколаївна ВОЗНА (Целік)

Народилася в с. Завадівці. У 1946 році дядько Максим Іванович Целік працював директором маринівської школи, і за ним поїхав і наш батько. Проживали в будинку, де потім був старий сільський клуб. Батько працював завідуючим господарством, мати готувала їсти дітям, які дуже голодували і падали в школі, пухли з голоду. А ще мама в школі технічною працювала. Це був 1947 рік — найбільша голодівка.

Найбільше голодувала малеча з сімей Дмитра Івановича Шуліченка (діти Валентин, Олена та Світлана), Дубовицької Поліни (син Леонід), Шапоренко Ксенії (діти Валя та Віктор).

Варила мама — Ольга Іванівна Целік — «супчик». Тобто латуру із соєвої муки — і то тільки по кілька ложок на одну дитину. Ще — по одному млинцю із тієї ж соєвої муки.

Ми з сестрою Марією (добре пам'ятаю) змогли собі купити трохи макухи, яку розпарювали біля буржуйки в школі. Батьки ще трохи мали грошей від проданого будинку в с. Завадівці. Але на хліб не розраховували, бо дуже був дорогий. Батько сподівався, що на сої і макусі ще трохи можна прохарчуватися і протягнути до кращих часів.

Я не можу без сліз згадати, як старалася вмовити сестру Марію, аби мені трохи більше з'їсти макухи, як я її прохала, які знаходила слова! Голод — це страшно.

Була в селі лікарня — на вул. Фрунзе, де і є по теперішній час. Лікар — Ніна Леонардівна Кирилович, санітарки Шуліченко, Євдокія Іванівна Мякіна, О.І. Целік, Г.П. Чемерис, А.П. Гуцуляк. Харчували хворих тричі. Кухарі — Г.П. Гошкович, Н.І. Дембіцька, Л.М. Возна.

Була в селі церква на вул. Леніна, та за розпорядженням голови колгоспу Й.А. Ладченка її було переобладнано під сільський клуб та їдальню для переселенців.

Згодом церкву зовсім розібрали, з каменю збудували електростанцію в 1956 році, а сільський клуб знаходився на вул. Леніна до 1965 року. Стало трохи краще жити, коли запрацювала електростанція, легше було навчатися, читати. Обслуговували її І.В. Богайчик, І.М. Курник, М. Кашук, І.П. Худенко, П.М. Возний, І.П. Куц, В.Г. Беккер, М.В. Орловський. Був у селі один магазин на вул. К. Маркса. Першими продавцями були Микола Курник, І.М. Кімоченко. Директором сільСТ був Лебедев.

На цій же вулиці в одному приміщенні поряд з магазином була пошта, якою завідувала К.І. Бучок та сільська рада (голова сільської ради — Ліверко).

Оскільки в селі був свій винзавод, реалізували вино в ларку (бадезі) на вул. Леніна, продавці Григорій Іванович Целік та Михайло Кравець.

Марія Михайлівна РИМЯК

У квітні 1951 року зібрали всіх жителів с. Устяного Н.-Устріцького району Дрогобицької області в сільському клубі. Приїхали представники з м. Березівки Одеської області — Савченко, тодішній завгосп Куцюруб та міліціонер Кучма — з агітацією. Тут нам сказали, що будуть виселяти з села в Одеську область.

Всі жителі Устяного дуже були незадоволені, вони плакали, сперечалися, але нам пояснили, що іде обмін територіями між Україною та Польщею — і тому справі не можна заперечувати, а то...

Сказали, що необхідно, щоб в першу чергу їхала молодь на відбудову села, а потім будуть перевозити сімейних та весь колгоспний інвентар і худобу, коней. Назвали 80 людей, з них старших сімейних п'ятеро, в тому числі і я. Це був жах. Як ми всі плакали! А ще більше плакали наші батьки. Я не можу без сліз згадати, як ми вже всі були в ешелоні, ось-ось нас мали відправити, та прибіг по залізниці мій батько (на той час бригадир монтерів залізниці). Ще здалеку я бачила, як він гірко плакав та витирався своєю фуражкою, а ще більше мені запам'яталося, як рушив поїзд, а він, не оглядаючись, ішов дуже швидко — і я бачила, доки була можливість, як він витирав сльози. Адже на цей час, крім кравецької справи, я не знала ніякої роботи.

В зв'язку з тим, що в ешелоні були відправлені громадяни трьох сіл Н.— Устріцького району (с. Лобізва, с. Рівня та Устянове), ми їхали з понеділка до п'ятниці. Громадян із с. Лобізви залишили в Роздільній Одеської області, із с. Рівні — у Первомайську Миколаївської області. Ну а нас, із с. Устяного, довели до станції Раухівка, де на той час ніхто не зустрічав. Ми звільнили вагони, очистили від дошок, які служили полицями, від січки, підмели. Як тут розпочалася

злива. Сховатися не було куди, і ми з речами знову — по вагонах. Але ненадовго: приїхали за нами машини, на них передовики села М.І. Іщенко, О. Науменко, Н. Ліверко, Г. Глоділіна, Г. Маркіна, Г. Осадча, М. Красночубенко. Приїхали з музикою (баян), почали танцювати з нашими хлопцями — і так нас розвеселили. Приїхали в село, хлопців поселили в гуртожиток. А нас, дівчат, — по домівках місцевих жителів. На другий день нам зробили загальний святковий стіл на честь нашої зустрічі. Пригощали вином та бараниною. Вина ми ніколи не пили, а коли пригостилися, то трохи сп'яніли — і тоді вже без сорому дуже плакали, адже побачили сумну картину. Проти нашої природи тут не було трави, на городах — пилюка, нічого не росло, до того ж не було дерев. Ця пустеля навіяла на нас ще більший жах, нестерпна спека дуже розморила, не було сили. Тоді ми зрозуміли, чому на ст. Раухівка по перону бігали люди з мішками і кожного з нас запитували — чи не продамо хоч відро картоплі.

Працювали тяжко. Розбирали зруйновані німецькі будівлі, складали камені, навантажували в кар'єрі пісок, із зарічанського ставку ланцюжком передавали відра з водою, заповнювали баки, возили на будівництво. А вечорами збиралися біля колишньої церкви співати церковні пісні, доки місцеві керівники не заборонили: мовляв, ми ведемо релігійну агітацію.

З травня до вересня ми відбудовували село. Тут були будівельники з багатьох областей. А навесні прийшов ешелон з сім'ями. Їх розселяли до місцевих жителів, по 2 — 3 сім'ї. Останнім ешелonom привезли колгоспний інвентар, худобу, коней. Тодішній голова сільської ради І.М. Баршівський прибув з першими сімейними громадянами. Останнім же ешелonom прибув тодішній голова колгоспу Михайло Іванович Дубна.

Нас супроводжував із Устяного до району Н.-Устріки, а потім і до Раухівки представник Н.-Устріцького району Олександр, єврей. По батькові та прізвище його не пам'ятаю. Старався нас заспокоїти, а ми за тиждень дороги складали різні пісні.

Через те, що ми всім селом проживали разом, то дотримувалися своїх звичаїв. Перед релігійними постами збиралися в одному із будинків, в останній день перед Великим постом варили яйця, пили, гуляли, це свято називали Запусти.

У піст ніхто не співав і не танцював. До церкви ходили пішки за 12 км — до с. Сербки Комінтернівського району. Там зазвичай хрестили своїх дітей. Коли пішов перший рейсовий автобус, зручніше стало їздити в березівську церкву.

Коли збудували коробки, зробили дахи, в ті немазані, нештукатурені будинки заселяли під зиму сім'ї, які тулилися у місцевих мешканців.

Були суворі зими, палили палками від соняшнику, соломою, гноєм овець — плитками, які роздавали на кожний двір. Від такого палива тепла не було, камені в хаті вкривалися інеєм, замерзала до ранку вода, яку на коромислах носили за кілька кілометрів.

Згодом стало трохи краще жити. Домівки навесні помазали, вже насадили городи, заробляли трудодні: отримували натурою, а гроші на зарплатню видавали раз на рік. Годували свиней, рогату худобу, та з цього не можна було прожити. М'ясо було дешеве, а зерна ніхто не купував, свого вистачало.

В колгоспі почали висаджувати лісосмуги, ми біля домівок садили акацію, абрикоси — більше нічого не приживалося.

На чолі із М. Кравцем, С. Оскоріб городні та польові бригади закладали сад в 1953 році.

Коли приїхали у Раухівку, я думаю, всім зрозуміло, що ми хвилювалися за наше майно, яке ми мали одержати на другий день. Та яке там «велике» майно! Але воно було нажите нами. При собі мали лише клунки... Майно одержали за три дні. А ліс, який завантажили вдома, чекали більше місяця. Коли отримали, то з'ясували, що третину розкрадено. Корови йшли пішки з Раухівки в Маринове. Боже! Що це за тяжкий шлях нам тоді був, коли така спека, а пилюка — наче перець, дихати неможливо. Навіть зараз, проживши вже 55 років в цьому кліматі, важко пройти цю відстань. Ми прижилися в цьому кліматі, а корови всі через 2 — 3 місяці померли, тварини не витримали. Я і зараз сумую за нашим лісом, горою Жуків, за нашим повітрям. Навіть інколи сниться...

Ганна Федорівна КАРИЧ

Народилася я в селі Устянове — це моя батьківщина. Там народилися мої батьки, мої діди та прадіди.

Дитинство моє було не дуже веселим. Два рази поляки забирали територію, на якій розташоване наше село, а меш-

канців переселяли з одного кінця села в інший. Потім прийшла жажлива звістка, що нас переселяють назавжди з рідної домівки на Одещину. Мешканці села, що були за національністю поляками, залишилися, а ми за 24 години повинні були зібрати свої речі. Приїхали поліцаї для того, щоб забивати дошками вікна та двері. Тих, хто не хотів їхати, силоміць виганяли з хати і саджали в машини. Всі речі, які ми не змогли забрати з собою, залишилися там, і можливість забрати їх вже не з'явилася ніколи.

Жажлива була картина від'їзду: навкруги стояв сильний плач, крик, виття собак, що назавжди лишалися без хазяїв. У поїзд повантажили, як тварин: три сім'ї їхали на одній полиці, не було води і їжі. Подорож тривала три доби.

Коли приїхали на станцію Раухівка, до поїзда підігнули машини, і ті сім'ї, в яких були чоловіки, завантажили своє майно та поїхали до села Маринове. А в моїй сім'ї не було чоловіків (брат служив в армії, батько помер), і ми вимушені були ночувати на станції.

Коли приїхали до села, то обіцяних ключів від хати не побачили. У ньому було тільки десять німецьких хат, люди спали у погребі, в клубі. В хатах спали по 5 — 6 сімей. А мені ще у віці 13 років довелося вести корову зі станції Раухівка 12 км пішки. Дуже хотіла пити, та води ніде не було. Цей тяжкий момент я згадую все життя. Пригнавши корову, завела її у чужу стайню та сиділа коло неї всю ніч, через те, що корова злякалася та застрягла рогами в дірці, яка була в стіні стайні. Довелося бігти до хазяїна стайні та просити врятувати її. Та довго тішитися худобою нам не довелося, бо вся вона через три місяці повиздохала через погані умови утримання та «страшний» клімат.

Мою сім'ю поселили до хазяїна німецької хати Гниди В.Д. по вул. Дзержинського. Було нас в тій хаті 12 чоловік. Щоб прогостувати, я вимушена була працювати в свої 13 років нарівні з дорослими.

Зараз мені вже 72 роки, та я досі пам'ятаю своє рідне село. То моя радість, то моя печаль. Нехай зараз моє Устянове знаходиться на території іншої країни, але це все одно моя батьківщина, яка завжди буде у серці.

Світлана Лук'янівна КАГАН (Колісниченко)

Сім'я складалася з 8 чоловік, батька не було.

Після закінчення 8 класів пішла працювати до колгоспу Димитрова на різні роботи, далі вчитися не було можливості.

Проживали в одному селі ми — українці і німці. Під час війни німців виселили до Сибіру, а нас залишили. Моя сестра Марія копала окопи, бо дуже бомбили наше село Маринове. В 1951 році в село приїхали переселенці з Польщі, з с. Устяногого. До нас підселили 2 сім'ї: Федора Даниловича Сабрама та Івана Михайловича Баршівського. В хаті було, як в рукавичці. Спали на столах, бо ліжок не вистачало, спали і на стільцях, де хто зміг.

Варили їсти кожна сім'я окремо, палили сміттям, соломою та ін.

Тут від нас вийшла заміж Марія Михайлівна Баршівська за свого односельця (їх сім'я була на підселенні по сусідству) Івана Івановича Римяка, який щойно прибув сюди з Німеччини. Це було перше весілля новоприбулих восени 1951 року. Через 2 роки цим сім'ям виділили типові будинки, і вони перейшли туди жити.

Марія Миколаївна ОХОТА (Халус) та Олександр Миколайович ХАЛУС

Переселення, яке довелося пережити у роки юності, залишило незабутній слід у серцях людей, що пройшли це тяжке випробування. Марія Миколаївна та Олександр Миколайович Халуси теж перегорнули цю трагічну сторінку у своєму житті. Марія Миколаївна згадує...

«Наше дитинство пройшло у чудовому селі Устянове Нижньо-Устріцького району Дрогобицької області. Територія цієї малої батьківщини належала Україні. Але після підписання у 1951 році польсько-українського договору про обмін територіями наш район перейшов до території Польщі. І щаслива юність закінчилася.

5 червня 1951 року нас, молодих, привезли товарним поїздом на станцію Раухівка Березівського району. З тим майном, що можна було нести в руках, нас усіх розташували у нових будинках. Та їх спорудження ще було не закінчене — у багатьох не було вікон, дверей. Але тоді ми були молодими і

змогли пережити всі негаразди. Наприклад, вода у цій місцевості була дуже солоною, пити було її тяжко. Та з часом ми звикли і до цього.

Невдовзі нас відправили на цегельний завод до Одеси, де ми займалися виробленням цегли для спорудження будинків сотням переселенців, що приїхали у Маринове.

Під кінець 1951 року до Березівського району переїхала вся моя сім'я: батько, мати, бабуся, сестра та троє братів. Молодшому з них виповнився всього один рік. Розташувалася наша сім'я в одному з незавершених будинків. Ми змушені були все робити своїми силами і за допомогою тих будівельних матеріалів, які десь самі могли роздобути.

Так з плином часу ми й звикли до нового місця. Хочеться згадати своїх сусідів — Катерину Іванівну Римяк, Михайла Якимовича Крупа, Михайла Івановича Дубна. Ми підтримували одне одного у нашому новому житті. Перші роки спогади були сильніші за ті проблеми, які потребували вирішення у той час. Але проходили роки, ми дорослішали, створювали нові сім'ї, батьки працювали в колгоспі. Із пам'яті поступово зникали деякі спогади минулого, та до цього часу перед очима стоїть моє рідне село Устянове, батьківська хата, річка Стряжик, що тече через наш садок...»

Олександр Миколайович в сім років пішов до Маринівської середньої школи. Будівля школи була старою, навчальні класи розташовувались у кількох спорудах, які знаходились у різних місцях. «Моїми вчителями були К.Є. Базелюк, В.М. Базелюк, Т.С. Шаталюк, А.Т. Вайнер, І.І. Крохмаль. Вчився добре. Брав активну участь у художній самодіяльності школи. Зі своїм шкільним другом Анатолієм Юр'євим виступав на концертах: виконував роль Штепселя, а Анатолій — Тарапуньки. Моїм улюбленим заняттям було малювання. Багато малюнків були представлені на шкільних і районних виставках. Вчителі і учні школи бачили в мені майбутнього художника, але, крім малювання, у мене було покликання до спорту, особливо — до футболу. Пам'ятаю, що у нашому селі було чотири футбольних стадіони, на яких молодь грала в м'яча. В селі було багато хороших і талановитих футболістів, з яких вибирали найкращих для збірної команди села. Я гадаю, що наші футболісти моли б грати навіть у футбольних клубах країни. Але ми, звичайно, грали тільки за Березівський ра-

йон. Якщо капітан команди Іван Ляхвацький казав мені: «Ну що, Лесько, сьогодні ти повинен забити гола!» — то я стався і забивав.

Час ішов, я закінчив вісім класів маринівської школи, пішов працювати у колгосп. Був на різних роботах — вантажником, в бригаді будівельників. Після роботи продовжував навчання у вечірній школі. Часто там не було світла, ввечері доводилось займатися при гасовій лампі. У вільний від роботи і навчання час грав у футбол.

Після закінчення вечірньої школи захотів вчитися далі. Поїхав в Одесу і там вступив до Будинку народної творчості на відділення художників-оформлювачів. Після отримання спеціальності працювати за фахом довелося дуже мало, але я все-таки залишив свій слід у Мариновому. У селі був величезний винзавод. Його директор попросив зробити художнє оформлення заводу — намалювати плакати, таблиці, заклички. Я добре виконав цю роботу, і директор заводу залишився задоволений.

У 1965 році я вступив у ряди Радянської армії і з другого вересня почав службу у місті Миколаєві. Після служби в армії повернувся до Одеси і пішов працювати на завод ім. Жовтневої революції. Працював у механічно-складальному цеху художником-оформлювачем. Жив у гуртожитку. Потім вступив до Московського народного інституту мистецтв. На вихідні завжди приїжджав у Маринове до батьків.

Тепер всі живемо в Одесі. Часто зустрічаємося у нас вдома. Коли збираємося усі разом, онучки завжди просять розказати про моє село Устянове, яке зараз знаходиться на території Польщі. І я з задоволенням розповідаю їм те, що розказували мені батьки: село Устянове дуже гарне, розташоване поблизу Карпатських гір. Поряд з будинком, де ми жили, тече річка Стряж, знаходиться великий садок. Мої онучки, як і я, дуже хочуть побачити, яке ж воно зараз — село Устянове».

Марія Іванівна МАРУСЯК

До останнього дня мені не вірилося, що ми таки покинемо наше Устянове. Коли прийшов вже час сідати до вагонів і я зрозуміла, що вже назад не приїду, то найшла

така туга, що почала не плакати, а ридати — і всю дорогу плакала.

У мене так боліла голова, що в дорозі нічого не бачила, але запам'ятала сморід у вагоні і соломі, яка чомусь нагадувала сміття, яке ми підмітаємо від скирди.

На станції Раухівка, де нас розвантажили, стало страшно від того, що була велика спека, і чомусь вода, яку ми пили, мала неприємний смак. А місцеві жителі, які хотіли купити картоплю, дали зрозуміти, що тут її обмаль. І від того ще стало сумніше, бо для нас картопля була основним продуктом харчування.

Коли ми дісталися до Маринового, де нас мали чекати «хороми», про які говорили вдома, зрозуміли, що то все була брехня.

Восени заходили в будиночки, які були збудовані нашвидкуруч — і стіни світилися. В хаті було волого і пахло півницею (погребом).

Зима була нестерпна, дуже зимно (холодно), в кого були перини, то накривалися по дві штуки і спали одягненими.

Іван Федорович ПАХУЛЬЧИШИН

Коли я вже приїхав в с. Маринове і потрібно було принести води, мені показали напрямок, де її потрібно брати. Пішов за 2 км по воду — це до криниці, яка зараз біля сільського стадіону. Витягнув баддю, набрав два відра і хотів напитися, а з води пішов якийсь неприємний запах. Ну, думаю, все — отрута. Але випив — на смак не така вже і погана. Приніс додому і ввечері в цебрику хотів помити голову. Та волосся чомусь стало, як дріт. Потім дали місцеві жителі пораду, що потрібно додавати один жовток від яйця. Але цього ніхто не робив, бо яйце було — розкіш.

А з Устяного мені запам'яталося на все життя, як я вікна забивав дошками нахрест, вікна в моїй рідній хаті. Потім набрав в хустячко землі з двору, поцілував Кути і покинув хату. Сіли на фіру і поїхали на станцію. За нами всю дорогу біг наш пес, але ми його не взяли з собою. І до цього дня на серці тяжко, що так вдіяв, бо чув від людей, які приїхали слідуочим ешеленом, як пси і коти за господарями банують.

Михайло Васильович ГАЙ

Коли нам розказали, що будуть переселяти до Чорного моря, де не тільки море води, а і море хліба, причому білого, де за землю не потрібно переживати, як тут — за кожний метр борозни, з початку було видно, що це неширо. Був агітатор з Березівського району, здається Савченко. З нас ніхто не радів цій «радісний» звістці, та ми вже знали, що робить репресивна система. З ними був міліціонер, а в наших краях це недобра прикмета. Мовчки «погоджувалися», бо боялися, щоб нам не «пришили» політику. Повернути назад їхнє рішення все одно вже було неможливо. Ми не вірили в щасливе життя на Одещині, а особливо — у колгоспах, бо ті земляки, які бачили колгоспи, розповідали про це «велике щастя». А ще ми були свідками того, як у 1933 та у 1947 роках до нас в Устріки заходили голодуючі із колгоспних сіл. Пам'ятаю, що вони, бідні, нічого не просили, а дивилися такими очима, що останнє віддав би, аби ті очі засвітилися. Отже, ми не хотіли виїжджати. Та й хто хоче з насидженого місця кудись їхати? Навіть зараз — примусово з Маринового в будь-яке сусіднє село, а не на чужину. Коли вже точно відчули, що їдемо, прийшов потяг на станцію, лягла туга на душу. Нічого не хотілося ні їсти, ні пити, навіть — розмовляти. Спочатку думав: втечу на Жуків. Але розказували, що совети, як задумали, все одно вивезуть. У лісі стоять їхні люди: спіймають, припишуть статтю «націоналіст» — і посадять. Це було правдоподібно, так робили. І я заплакав. Взяв шматок землі в клапоть матерії, сховав за пазуху. Пішов на город до яблуні-красуні, обійняв її і зарідав. А потім — як у кіно. Шум, гомін, завантажування майна у вагони — і ми вже в дорозі. Чим далі на схід, тим менше дерев, а дихати у вагоні нема можливості. Три сім'ї нас їдуть; вибачте — навіть нужду не було де справити: везли нас, як худобу.

На станції Раухівка — спека, а води немає. Принесли, а її пити неможливо, не той смак. Це не наша — гірська. Сонце там пекло, що мусили пити води багато, а тому так спротивила ця вода, що досі звикнути не можу.

Коли місцеві почали просити картоплі продати чи поміняти на станції Раухівка, стало зрозуміло, що не таке добре життя в Мариновому, як його малювали агітатори.

Василь Михайлович ЛАЗУРЧАК

Приїхавши в Маринове, я був першим трактористом, бо до переселення закінчив школу механізації, 6-місячне навчання в с. Рудки, — і отримав посвідчення тракториста. Тому прийшлося вчити багатьох новоприбулих хлопців водити трактор та виконувати необхідну роботу.

Спочатку мене відправили будувати греблю на маринівському ставку, а потім перевели як кращого тракториста у тракторну бригаду № 15 МТС ім. Шевченка, після її реорганізації знову перевели в колгосп ім. Димитрова. На цей час в колгоспі було 2 трактори ДТ-54, 2 комбайни С-6, 6 автомашин.

Потім приїхали до колгоспу мої односільчани, які навчалися теж у школі механізації в с. Рудки: І. М. Шимко, І.В. Богайчик, Я.М. Курник, М.М. Курник.

З місцевих трактористами були Т. Дембіцький, І.П. Худенко, Ф. Гавриленко.

Десь починаючи з 1965 року нас почали у тракторній бригаді годувати; перший кухар — О.М. Шимановська. Шоферами працювали І.А. Внученко, М.В. Карич, І.В. Допілко, В.К. Лебеденко, В.В. Допілко.

Зінаїда Іванівна ШУЛІЧЕНКО

З діда-прадіда проживала сім'я Шуліченків в с. Мариновому. Проживали на хуторі біля лікарні, який називали Олександрополь, а трохи нижче вже було німецьке село Маринове.

Батьки утримували велике домашнє господарство, та ще були виноградники — біля теперішнього кладовища. За наказом голови сільської ради Ліверка їх розорали, а це були виноградники сімей І.І. Шуліченка, Болтун-Селіванової, Кушнірів. Та ніхто не питав, переорали без їх відома.

Коли розпочалася війна, один із місцевих німців зібрав збори і оголосив таке: «Так, як пшениця заважає ячменю, так і ви, українці, — нам».

Одразу ж всіх українців почали виселяти із села. Нашу сім'ю Шуліченків переселили в с. Червоний Агроном Березівського району. А також сім'ї — Чех, Біленко, Шуліченко П.Я. та інших.

Сім'ї, де був хоч один з німців, залишалися в селі. Так, наприклад, сім'я рідного нашого дядька Дмитра Івановича Шуліченка. Дружина його була німецького походження, тому їх залишили в селі.

Під час війни почали виселяти з села і німців. Оскільки батько був мотористом, за ним приїхали представники колгоспу і повернули в село Маринове, щоб працював на місцевому млині. Батько і два його сини Володимир та Олександр працювали на млині, де завідуючою була Ірина Колісниченко. Біля млину був склад, де ми сім'єю проживали, доки не купили собі землянку.

У 1956 році повернулися сюди всі, кого німці виселили; село для нас було рідним.

Михайло Андрійович КАРИЧ

Прибув разом з мамою, батько поїхав першим, разом з молоддю — на відбудову села. Мені було 10 років. Пам'ятаю, що нас пропускали через санвузол (баню), а потім товарним поїздом везли в Маринове. На станції Раухівка нас зустрів батько, приїхав автомобілем шофер м. Березівки Павло Міщенко.

Дуже боявся, коли побачив, в яку домівку мене завели. Небілена і немазана, тільки що вкрита черепицею (по вул. Шевченка, 24). Прибули ми у вересні, але до зими встигли помазати і побілити, щоб не пліснявіли мокрі ще стіни. Будівельниками були Гайдаржі, Заславський, І. Петренко.

Пішов до школи разом з братом Євгеном. Класним керівником в першому класі у мене був вчитель С.О. Шкінь, директор — І.М. Кімаченко. Навчався у нижньому корпусі по вул. Леніна.

Часто ходив на місцевий винзавод: пив сік, приносив додому виноград. Виноград возили бідарками — і не тільки з нашого колгоспу, а й з навколишніх сіл Чорногірка, Балайчук, Чигирин, Новоселівка, Карногородове.

Бондарем на винзаводі працював В. Смородський.

Винороби — М. Оскоріб, М.Ф. Сабрам, М. Сокіл, Ванда Сокіл, І.Д. Дубна, О.Л. Дзядуш, І. Черняк, М. Ляхвацький, Й.М. Карич, М.Г. Зінкевич, І.І. Кравчик.

На той час головою колгоспу був Іван Онуфрійович Черняк, його заступником — Іван Михайлович Сухий.

**Михайло Федорович СМІСЬКО
(був переселений у Маринове,
а потім повернувся в Устянове)**

Ми доїхали до Раухівки і дещо звикли до тої природи, яку бачили через вікно. Думалося: нічого страшного. Але коли піднявся невеличкий вітерець, і не було чим дихнути, а пилюка була схожа на перець, на серці стало так боляче, що нас навіть місцеві жителі заспокоювали. Думали вони, що сталася якась біда, а яка ще гірша біда могла бути? Карпатське повітря змінили на пилюку, і нею потрібно було дихати. Я так і досі пам'ятаю наше устьянівське повітря.

Нам дещо легше стало: наш будинок був вже готовий, але без вікон і дверей, не було черепиці. Але ми через 2 дні зайшли в хату, а поки жили у місцевих жителів.

Ірина Іванівна Колісниченко не могла зрозуміти, чому потрібно було солону кидати у глину, для того щоб мазати хату — і взагалі до чого тут глина? А ще більше вразило те, що не було підлоги, а землю потрібно мазати кіз'яком — кінським гноєм. І ще ми побачили, що надворі варять їсти в «кабицях», а свині пасуться на шнурку, прив'язані — наче телята.

**Катерина Михайлівна
ЛОТВІНА**

Дуже боляче згадувати, як ми проживали в рідному Устяновому. Адже там ліси, гори, потічки, ягоди, фрукти, свіже повітря, смачна вода.

Виселяли всіх українців, везли товарними вагонами. На сім'ю давали 24 години — і двері та вікна забивали нахрест. Ще ї треба було залишити в своїй рідній домівці повний порядок, замести підлоги, подвір'я.

Не тільки нам було боляче, навіть собаки і коти «плакали». Цього не можна без сліз розповісти.

Якщо на 2 — 3 сім'ї давали один вагон товарний, то на нашу одну дали вагон, тому що батько на той час служив сержантом міліції в м. Устріки. Нас батько відправив в с. Маринове, а сам залишився, бо з РОВД не відпустили.

Лише в грудні до нас приїхав і тато, але одразу ж викликали його в райвиконком у Березівку, запропонували служити в міліції і далі — в м. Одесі. Надавали і житло для сім'ї, та мама не погодилася ще на один переїзд.

Ми приїхали сюди влітку. Що вразило мене, то дуже велика кількість на полях будяків та «баранчиків». Босоніж, як вдома, в Устяновому, тут не походиш.

По дорозі люди молилися, переважно плакали без зупину. Не знали, куди їдуть, і дуже боляче було: чому на їх долю випало отаке нещастя — зникати в незнайомій, чужій стороні.

Зустріли нас місцеві жителі, підселили до сім'ї Івана Миколайовича Науменка, а згодом виділили будинок (коробку), який потребував добудови.

Десь в 1956 році повернулися декілька сімей колишніх місцевих німців, яких під час війни виселили до Сибіру. Важко працювали в колгоспі.

Надія Василівна ІВАНІВ

Ми приїхали у 1951 році — 30 дівчат і 15 хлопців з Дрогобицької області, Нижньо-Устріцького району з Устянового.

Зустрічали нас на станції Раухівка кращі трудівниці села Маринове Марфа Іванівна Іщенко, Шура Науменко, Ніна Ліверко, Ганна Гладіліна, Галина Маркіна, Маня Красночубенко, Ганна Осадча.

Нас, дівчат, забрали жителі по своїх домівках, а хлопці наші жили у гуртожитку. Ми працювали на будівництві, складали камінь, возили з Березівки черепицю, шифер, цеглу на будівництво наших будинків. В селі було мало людей. Багато з них були з Київської і Волинської областей.

Коли вже приїхали наші рідні — почалися роботи в полі.

Три місяці не було дощу. Коли ми їхали зі ст. Раухівка, дивилися на поля чорні. Пшеничка така низенька 30 см.

Була Трійця. Вночі пішов сильний дощ, всі дуже раділи — казали, що цей дощ привезли ми. Так ми почали тут своє життя.

У селі було багато розвалених домів. Ми, дівчата, розбирали те каміння і складали в купи. Возили з Березівки чере-

пицю, цеглу, шифер. Хлопці робили інше, возили ліс. В червні вже приїхали перші сім'ї. Тут, у селі було мало людей з нашого Устяногого, приїхало людей багато вже у 1952 р. Приїхали бригади з Молдавії, почали нам будувати дома, організовувалися бригади. В городній бригаді працювали старші жінки А. Курник, Р. Баршівська, М. Масна, А. Лукоцька, А. Ридош, А. Кіс, А. Ружинська, М. Масна, П. Шуліченко і багато інших.

Ми отримали на трудовні по 3 кг пшениці, кукурудзи.

В колгоспі було мало тракторів. Трактористами були Пантелей Цапкаленко, Микола Довгий з нашого села, Василь Лазурчак, Ярослав Курник і Михайло Курник, Федір Гавриленко, Іван Потоцький, шофери — Заславський, Внученко, Петренко.

В ланці Надії Частокольської було 50 дівчат і жінок.

Були перша і друга бригади.

Бригадиром першої бригади був Дмитро Чех, а в другій бригаді — Замрій. Була бригада кормодобування, бригадиром був Дмитро Шимко, садо-виноградна городна — бригадири С. Оскоріб, О. Танасійчук, І. Римяк. У селі був винзавод, з сусідніх сіл привозили виноград, робота йшла вдень і вночі.

Побудували гарні корівники. Будівельниками були І. Кореновський, Ф. Сушун, І. Іванів, В. Шимко. Ковалями в кузні були М. Іванів, М. Допілко, зав. фермою був Іван Федорович Ніточко.

Були гарні ферми: тисячі корів і телят. Передові доярки — Р. Фір, М. Кімеле, М. Белей, Н. Охота, Г. Охота, М. Куц, М. Самборик, І. Сабрам, М. Добровольська.

Було багато курей і свиней. Працювали свинарки М. Баршівська, Г. Баршівська, М. Римяк, З. Шуліченко, В. Осадча, С. Сабрам, курятниці — Н. Сабрам, Н. Лях, Н. Чиряк, Г. Карич.

Марія Іванівна ЛАЗУРЧАК

Сім'я складалася із 5 чоловік. Планували будувати новий будинок, вже і ліс заготували. А тут почалася війна, і на самому її початку тата, Івана Сеньковича Лазурчака, забрали на фронт.

В першому ж бою він загинув. Пам'ятаю, як татів колега написав нам листа і відправив посилку, яку тато так і не

встиг відправити. В листі писалося: «Дорога Ганно, висилаю Вам посилку та листа, яку Ваш чоловік так і не дочекався відправити, в першому бою снайпер влучив йому просто в голову».

Пам'ятаю, як ми всі гірко плакали, мама залишилася з нами — трьома дітьми. Мені було 7 років, Миколі — 5 і сестрі — один рік. Мені було і так дуже тяжко, а тут ще перше переселення в 1948 році. Нас переселили в село Гошівчик, де ми прожили 3 роки. І коли дуже бомбили і стріляли, ми всі троє з мамою ховалися за ліс, який тато заготував на хату.

В той час з нами проживали і німці, в нас і їдальня для них була, їм привозили багато продуктів харчування — цукор, рибні та м'ясні консерви. Ми дуже хотіли їсти, а особливо — цукру, хоча б шматочок. Але вони ні разу нас не пригостили. Ми харчувалися тільки картоплею та молочними продуктами.

В 1951 році нас вдруге переселили в с. Маринове Одеської області. І взагалі тоді переселили весь наш Н.-Устріцький район. Дуже важко нам було завантажуватися у вагон — товарний. Мама одна, а ми всі малі. Тягнули все в вагон, як мурахи. Вагон нам дали на 3 сім'ї. Їхали разом мама, Ганна Ільківна Лазурчак і 3 дітей, Анастасія Ільківна Карич і 2 дітей, наша бабуся Ганна Григорівна Бучок, у якої чоловік теж загинув в бою, Марія Іванів (Сербан) і 3 дітей, чоловік теж загинув в бою.

Це на один вагон 3 вдови — учасників Великої Вітчизняної війни.

Їхали довго, було і холодно, і голодно, але хоч в одному нам пощастило: нас висадили вже не в Раухівці, а просто в Мариновому, легше було перевозити майно.

Тут вже я пішла у п'ятий клас, одягу і книжок не було. Мама нам із матеріалу, яким тато в війну обшив посилку, зробила дві хустинки. Та була в посилці курточка, яка була нам на всю сім'ю. Далі я вчитися не змогла, не було можливості, і мама віддала мене до нашої землячки Марії Римяк вчитися шити, бо я ще за віком не могла працювати в колгоспі. Через рік я почала вже шити вдома, трохи стало краще жити.

В 1969 році в селі відкрили побутокмбінат на вул. К. Маркса, 31. Завідувала ним Катерина Федорівна Шимко, люди-

на з великим досвідом роботи. Швачок було 4 — я, М.І. Каб-лаш, С. І. Олейник та Г.П. Шевченко.

Згодом на вул. Леніна, 65, збудували нове приміщення, де я працювала 4 роки.

Марія Іванівна ОХОТА

Наша сім'я була дуже великою: дід Дмитро Іванович Кравчишин, баба Катерина Луківна Кравчишина, батько І.Д. Кравчишин і мати Єва Ільківна Кравчишина. На рік остаточного виселення нас (дітей) було 5: Ганя, 1934 р.н., Катя, 1938 р.н., я, Марія, 1942 р.н., Іра, 1944 р.н., та найменший брат Іван, 1950 р.н. Всього 9 чоловік. Перед самим від'їздом помер наш дід Дмитро Іванович, який був дуже роботящою людиною. Він не боявся труднощів. Два рази їздив в Америку (мабуть, в Аргентину). Заробив гроші на землю з 13 моргів та ділянку десь близько 3 — 5 моргів. Звичайно, після Другої світової війни це все забрали. Дід дуже переживав, захворів й помер весною 1951 року, саме перед нашим виїздом з Устяногого в Одеську область. Ще до оголошення про виселення дід нам, старшим дітям, розказував, що скоро поїдемо геть. В очах його були сльози, які він ховав від нас.

Наше Устянове було дуже красиве. Через село протікала невелика річка, проходила залізнична вітка та дорога на Устрики. Сестра Ганя ходила пасти корову, і я інколи ходила з нею.

І ось прийшла страшна звістка. Будуть виселяти, як співали люди, — «До моря, до мраку». Перед тим до нас в Устянове приїжджали агітатори з Одеської області і обіцяли людям «золоті гори» — хати впорядковані, роботу — всі умови. Але насправді!..

Першими з Устяногого поїхали молоді дівчата і хлопці 1922 — 1931 років народження, а потім почалася масова висилка партіями. Ми поїхали десь в червні місяці. Було надано один вагон на три сім'ї. З нами їхали наша тітка Катерина Ніточко з севекрухою та сином Іваном, якому було 2 роки — та з чоловіковою сестрою Ганною. Її чоловік Іван на той час служив в Радянській армії, десь в Горькому. Третьою сім'єю була Катерина Красневич з дітьми. Везли ми з собою нехитрий скарб.

Прибули ми на ст. Раухівка, і з неї безтарками нас привезли в село Маринове, де влада визначила для нас місце проживання.

На той час село було після війни напівзруйноване. Де-не-де стояли німецькі хати, бо воно було німецькою колонією. Влада до цього вислала німецьких колоністів до Сибіру.

Для переселенців тільки будували стандартні коробки 5х9 метрів. Майбутні наші хати.

Село зустріло нас страшною спекою, до якої ми не звикли. Людей підселяли в хати, де жили місцеві та переселенці з Волині. Ми переночували в сім'ї Порфірія Клеца. Лягали спати, хто де, більша частина — на вулиці. Вранці господиня подоїла корову і дала частину молока матері, щоб нагодувала нас, дітей. Мати підійшла до нас і каже: «Нате, діти, покуштуйте, яке тут в степах одеських молоко». Я до сих пір пам'ятаю його гіркий смак. Чому так? Та тому, що в цих степах, коли великі трави вигоріли, ріс лише полин. Яке могло бути молоко?

Потім нас поселили в будинку Івана Танасійчука, де ще з нами жила сім'я Логвінів. Голова колгоспу Й.А. Ладченко визначав, де буде чия хата. Наша була недалеко від Танасійчуків.

Так почалось наше важке життя. Влітку спека, на дорозі — попіл. Взимку холод. Палити не було чим. Основне паливо — солома, перекотиполе та палки від соняшнику, які треба було назбирати і привезти. Потім деякі діставали обрізки дерев з лісосмуг біля залізниці.

В селі були спочатку декілька колгоспів, а потім був утворений колгосп ім. Димитрова. Людей було багато. Створили 2 польові бригади — Д. Чеха і Г. Замрія. Городньою бригадою керував Олексій Танасійчук, кормодобувною — П. Клец. Була створена також бригада з насадження лісосмуг між сільськогосподарськими угіддями під керівництвом Михайла Кравця.

Наша сім'я активно трудилася в колгоспі і добудувала нашу хату та побутові приміщення. Старші сестри Ганя й Катя працювали в полі. Батько став будівельником — будував переселенські хати, деякий час був бригадиром на будівництві. Мати працювала в городній бригаді. Я і сестра Ірина вчилися до 7 класів в маринівській школі. Брат був малий. А

в 1953 році у нас з'явилася ще одна сестричка, яку назвали Ярославю. Я, а потім і Іра на шкільних канікулах з 12 років трудилися також в колгоспі. Життя було важке. Дуже дошкуляв холод зимою. Стіни з каменю і без штукатурки, а тільки помазані глиною — проти теплих дерев'яних хат Устяного було страшне випробування. Всіх людей в селі гріла лише одна думка: скоро повернемося додому — в рідне Устянове. Але не судилося. Деякі з наших земляків виїжджали в Західну Україну. Так, в 1957 році батьків брат Микола Кравчишин поїхав в Жидачів з сім'єю та ще з десяток сімей. Лише поляки, які поїхали з нами, могли повернутися в Устянове. З тих, хто поїхав, пам'ятаю сім'ю Юзефчиків. Брат нашого діда Михайло Кравчишин поїхав тому, що його жінка була полькою.

А ми всі залишилися. Поступово стали звикати до всього.

Після школи пішла працювати в колгосп — у степ, потім 5 років попрацювала технічною в сільській раді. І знову рідний колгосп: цукрові буряки, кукурудза та інші важкі роботи. Батько наш в 1956 — 1957 роках важко захворів, і в 1958 році 9 травня його не стало. Колгосп наш міцнів. Збудували будинок культури на 560 місць. До речі, в ньому виступала знаменита радянська кіноартистка Зоя Федорова.

В різні часи колгоспом керували І.О. Черняк, І.В. Васильєв, В.В. Дмитренко та інші; головами сільських рад при моїй роботі там були І. Шателюк та М. Синявський.

В 1967 році вийшла заміж за І.В. Охоту. Чоловік був механізатором в сільгосптехніці. За сумлінну працю отримав орден Трудової Слави III ступеня. Хочу додати про те, як молодь веселилася уже в с. Мариновому. Молоді дівчата й хлопці сходилися, наприклад, співали українські пісні. Танцювали, накривали невеликий стіл, їли квашену капусту, сало, пили вино, танцювали під гармошку. Найкращим гармоністом був О. Куц. Його велика сім'я приїхала в Маринове з Волині. Дуже весело проходили великі свята: Святий Вечір, Різдво, Водохреща, Світле Христове Воскресіння (Пасха). Молодь ходила від хати до хати з вертепом, колядували, співали воскресні пісні. Таким чином, ми, українці, продовжували традиції і звичаї українського народу всім селом. Крім того, в селі хрестили дітей, справляли весілля — все за нашими обрядами. Церкву в селі знищили. Люди їздили в сусіднє село Сербку, а потім — в районний центр. Там вони вінчали-

ся, хрестили дітей. І зараз ми в селі продовжуємо ці славні традиції українського народу, навчили своїх дітей цьому, а тепер навчаємо наших внуків і правнуків.

**Ганна Іванівна
ОРЛОВСЬКА (Зінкевич)**

Я народилася 17 грудня 1931 р. в селі Устянове. Батька не пам'ятаю. Мама все життя працювала на залізниці. Жили в Устріках, у приміщенні залізничної станції на другому поверсі.

У 1941 році мого старшого брата Івана німці загнали на роботи в Німеччину (на той час він закінчив 7 класів). Більше ми його не бачили.

У 1947-у, коли мені було 15 років, мама померла, я залишилася сиротою. Забрав мене дядько, мамин брат, у нього була велика сім'я 12 душ, нам дуже важко було жити.

Знайшлася добра людина, пожаліла мене, сироту, Баршівська Марія Іванівна, визвала мене в сільраду, запропонувала роботу завідуючої бібліотеки, але для цього мені потрібно було вступити до комсомолу.

У 1950 р. я закінчила культпросвіттехнікум «на відмінно» і почала працювати завідуючою бібліотеки в с. Устяновому. Потім мене вибрали секретарем комсомольської організації і депутатом сільської ради.

У 1951 р. нас змусили переїхати на Одещину. Я була членом комісії з переселення. Також входили до комісії Белей Іван Ількович — секретар сільради с. Устянове, Красневич Ніна Іванівна — вчителька місцевої школи, і уповноважений з Дрогобича (прізвище не пам'ятаю). Коли приносили повістки, люди дуже плакали, кричали, неприємніли, а уповноважені з Одещини заспокоювали, обіцяли «золоті гори» — і ключі від готового житла, і гарні умови для роботи. Але то все виявилось неправдою.

Першою поїхала молодь на відбудову житла. Моя подруга, Загороднічек Ірина Степанівна, написала мені листа з Маринового: «Дорога моя подружко, тут так тяжко на чужині, нема де жити, жара +40, травички для корів немає, вода дуже погана, пити не хочеться, навіть пташки не так співають. Я їхала в Маринове в шостому, останньому ешелоні, де їхали люди похилого віку та члени комісії. Ми вже

не так дуже плакали, як в перших ешелонах, бо потроху змирилися, але туга за батьківщиною була така, що несила терпіти. Серце розривалося, але що вдієш, потрібно було жити далі...»

Перша зима в Мариновому була дуже холодною. Іній виступав на стінах, вода замерзала у відрах, грубу палили соломою, дров не було. Нормального хліба спекти було неможливо, він був глевкий, несмачний. Діти дуже мерзли, хворіли. Я відразу пішла на роботу завбібліотекою і секретарем комсомолу.

Коли мій двоюрідний брат Зінкевич Іван Григорович брав шлюб з Сабрам Ганною Федорівною, я була дружкою. Ми були одягнені в народні українські костюми з гарною вишивкою, вінки зі стрічками, червоні чобітки. Місцевим жителям дуже сподобалося, такого вони ніколи не бачили. Вінчати молодих поїхали в сусіднє село Сербку, бо в Мариновому церкви вже не було (в приміщенні церкви розташували клуб).

А на другий день секретар райкому комсомолу приїхав звільняти мене з роботи за те, що я була дружкою в церкві. Я дуже плакала, і мене залишили.

Коли помер Сталін ми слухали про цю звістку в голови сільської ради Ліверка Степана Лук'яновича по ламповому радіоприймачу. Одні смерть Сталіна сприймали як горе, плакали, але більшість переселенців раділи. Я не плакала, а голова сільради підійшов, вдарив мене в обличчя й запитав, чого не плачу. Я вже плакала від болю та образи...

Дмитро Миколайович ПРОНІН

Немного о себе. Родився в Воронежской области, Токаевском районе, в поселке Родничек в 1930 году 2 февраля, окончил 6 классов в довоенное и военное время. Во время войны работал в свои детские годы в колхозе на разных работах: и пахал, и сеял, и убирал, и возил зерно на элеватор за 25 км на лошадах.

За добросовестный труд в период войны был награжден медалью «За доблестный труд в Великой Отечественной войне».

В 1947 году в марте месяце отправили в школу ФЗО. Я попал в Ленинград, после окончания учебы получил специальность слесаря-сантехника 5-го разряда и был направлен на работу в Литву, в Клайпеду. Там проработал 3 года и был мобилизован в Советскую армию в г. Одессу.

Прошел курс молодого бойца. Прошел курсы радиотелеграфистов, стал начальником радиостанции РАФ-5. В 1953 году был направлен на точку — село Мариново за железной дорогой.

В 1956 году демобилизовался и приехал на постоянное место жительства в с. Мариново.

В ноябре месяце 1956 года принят в колхоз. Председателем его в то время был Иван Ануфриевич Черняк.

Работал грузчиком на машине Ивана Афанасьевича Внученко, потом пошел слесарем на ферму. Стал газосварщиком, механиком, занимался механизацией фермы. Сделали автопоение, механическое доение коров, установили во всех помещениях навозные транспортеры для молодняка КРС. Были установлены кормораздатчики.

Сделали летний лагерь для коров на 600 голов, полностью механизировали. В то время главным механиком был Вадим Петрович Галита, председателем колхоза — Иван Васильевич Васильев. Слесарями работали Михаил Михайлович Смаркуцкий, Иван Войткович Орловский, Василий Генрихович Беккер (слесарь-электрик), Михаил Андреевич Карыч, Иван Антонович Стащицак, которые выполняли все работы.

Самостоятельными силами колхоза занимались электрификацией села; работала своя электростанция, где были установлены 3 дизельных двигателя, на которых работали Николай Кашук, Гавриленко, Иван Худенко, Иван Васильевич Богайчик, Дмитрий Николаевич Пронин.

Сделано было около 11 км водопровода по селу, установлены 50 водоколонок. Все сварочные работы и монтаж колонок проводил Д.Н. Пронин.

В 1958 году колхоз укрупнился в него вошли села Балайчук, Мариново, Черногорка, Донская Балка. Общая площадь пахотной земли составляла свыше 20 тысяч га.

Начали строительство дома культуры. Председателем колхоза был Абрам Исакович Гольдман, секретарем партко-

ма — Иван Васильевич Васильев, Д.Н. Пронин — секретарем парторганизации.

В 1962 году колхоз разъединился. Мариново стало снова колхозом им. Димитрова, председатель — И.В. Васильев, Д.Н. Пронин — секретарь парторганизации и заместитель председателя колхоза, где отработал больше 20 лет.

В 1965 году закончили строительство дома культуры. Был организован и работал хорошей коллектив (свыше 50 человек), выступал даже в театрах Одессы. Заведующим домом культуры был Иван Афанасьевич Танасийчук.

Колхоз был не ниже первой пятерки по урожайности в районе, тракторная бригада была передовой почти постоянно, помогали близлежащим колхозам по завершению колхозных работ осенью. Бригадиром тракторной бригады был Степан Демьянович Гуральнюк — замечательный руководитель.

Валентин Дмитриевич Шуличенко награжден орденом Славы III степени, Виктор Дмитриевич Чех, Михаил Петрович Каган, Николай Александрович Карачун, Александр Александрович Карачун, Григорий Федорович Гоцуляк награждены орденами Трудового Красного Знамени, Антон Иванович Чуйко — орденом Октябрьской революции.

Ниточко Иван Федорович был примерным заведующим фермой КРС и бригадиром комплексной бригады, награжден орденом Ленина за трудовые заслуги. Заведующий свинофермой Василий Ефимович Самборик в трудных зимних условиях справлялся с работой; замечательными доярками были Тереза Сушун, Анна Басюк, Розалия Фир, Дария Возна, Анна Кавчак и многие другие.

Я работал заведующим кирпичным цехом, карьера по добыче пиленого штучного камня. Отходы от камня и пыль от камнеразрезной машины использовали для изготовления кирпича, производили до тысячи за рабочий день, камня производили до 250 шт. Работали, в основном, водители из гаража. Работал я и заведующим пекарней, выпекали до 700 буханок хлеба в день. В пекарне работали Ирина Зинкевич, Галина Кавчак, Галина Чех, Наталия Козакевич, Елена Возна.

Доля переселенців

Мабуть, вже так написано на роду нашим землякам бути в пошуку кращої долі — чи то з власної волі, чи примусово з різних причин. Наші діди служили в австро-угорській і російській армії в ті далекі часи до Першої світової війни. Перекази «западенців» донесли до нашого часу таку історію: була велика битва на Станіславщині (теперішня Івано-Франківська область), на полі бою залишилося багато вбитими і пораненими. Поряд лежать два вояки і обидва просять Бога українською мовою, щоб прийшла швидше смерть або щоб хтось пристрелив їх, бо страждань вони не могли витримати... Українці воювали проти українців... А в п'ятдесяті роки УПА і УОН — з одного боку, НКВС з іншого: знову брат проти брата воював...

Ці події сприяли міграції. Перша світова війна започаткувала воєнну еміграцію, між першою і другою світовою війнами була політична еміграція. Лихоліття в зв'язку з розкуркуленням і створенням колгоспів призвело до того, що лише за 1 день 27 жовтня 1947 року було вивезено півмільйона людей до Сибіру. У 1951 році примусове переселення українців у південні області України 29 сільських рад, 42 населених пункти, лише з Н.-Устріцького району 305806 людей, які не мали права обирати собі майбутнє місце проживання; було вивезено (Н. Кляшторна. «Акція-51, останні свідки», ст. 228) 1172 сім'ї робітників і службовців, а також 152 сім'ї інтелігенції та 33 сім'ї колгоспників, в т.ч. 7 родин колгоспників з Устяногого.

До речі, за офіційними даними поза межами Батьківщини сьогодні проживають близько 15 мільйонів українців. За да-

ними перепису 1989 р., в Російській Федерації, переважно в містах, проживало 4 млн. 362,9 тис. українців, що становило 3% всього населення країни. На думку фахівців, реальна чисельність осіб українського походження в Росії значно більша й оцінюється цифрою від 10 до 20 млн. Частина українського населення Російської Федерації проживає на землях, які українці освоювали самі або спільно з росіянами (Курська та Воронежська області, Кубань, Ставропольський край, Поволжя, Далекий Схід, Сибір).

Приблизно дві третини українців у кінці 1980-х рр. проживали в європейській частині Росії та трохи більше однієї третини — в азійській (у Сибіру й на Далекому Сході). З 1,5 млн. українців азійської частини Росії 583,8 тис. осіб проживали у Західному Сибіру, де це становило 3,9% усього населення, й 279,5 тис. — у Східному Сибіру (3,7% населення).

Різні причини політичного та соціально-економічного характеру зумовили міграцію мільйонів українців в інші країни.

Розказував наш дід про життя в Америці, де він працював на шахті в Чикаго бригадиром. Про те заморське добре і тяжке життя. До речі, джинсові комбінезони вже тоді були, бо він привіз їх додому. Вважалося, всі, хто приїздив з Америки, були дуже освіченими людьми.

У 1892 році почали виїжджати устьянівці в Америку. Скільки їздило — важко сказати. Вони діставалися до Щеціна, Гданська (Польща) і там сідали на шифи (пароплави), відправлялися світ за очі. Ніхто навіть не знав, скільки будуть пливти. А тривало плавання 7 — 8 тижнів. Допливали не всі, померлих викидали за борт, — рідко повідомляли рідним про загибель, бо не всіх знали прізвища...

На жаль, не всі поверталися додому. Як правило, поверталися додому ті, хто дуже любив своїх дружин, дітей і Україну. Чимало наших земляків залишилось на постійне проживання, кидаючи сім'ї, дітей. Багато колишніх жителів с. Устянового проживають в Канаді, США, Австралії. Більшість тих, що залишилися за кордоном, пам'ятали і пам'ятають про покинутих рідних і близьких, про сімейну економічну скруту — і висилали дорогі на наше тодішне розуміння посилки.

Особливо відчутною була їхня підтримка, коли рідних примусово переселили в с. Маринове. Про це розповідає Розалія Подобана, батько якої залишився у США. Дуже цінними

були хустята (платочки), матерія на сукенки і спідниці. Під кінець п'ятдесятих років радянські органи почали перевіряти посилки, встановили норму — одну посилку на рік; потім і зовсім заборонили.

Вже в час незалежності України приїздить до родин в Маринове рідні з-за кордону. Важко спостерігати за такими зустрічами без сліз, що хоч на старості літ рідним можна поспілкуватися.

На щастя Маринове не зазнало великих утисків спецслужб у зв'язку з тим, що рідні сільчан мешкають за кордоном. Але багатом нашим вченим, інженерам, талановитим людям було заборонено їздити за кордон, бо їхні родичі в третьому поколінні проживали в Америці. І автор цих рядків (І. Н). перший раз був за кордоном в складі урядової делегації лише у 1996 році, бо наша тітка проживала в Канаді.

До початку Другої світової війни Устянове, як і весь Нижньо-Устріцький район, входило до Ліського повіту Львівського воєводства. У 1939 році Нижні Устріки і прилеглі населені пункти аж до р. Сян увійшли до складу СРСР. З того часу існував Нижньо-Устріцький район Дрогобицької області, в якому проживало 24,8 тис. населення і який мав 33 кілометри спільного кордону з Польщею у Карпатських Beskidaх. До складу району входило 29 сільських рад, які об'єднували 42 населених пункти.

Так сталося, що після війни через наше село проходив кордон, який розділив Устянове на дві частини: одна була територією Польщі, а друга — України. Як раділи люди, що залишаються в Устяновому! Але потім в селі поставили заставу, яка почала роботу з перенесення кордону на схід, і таким чином наша земля залишалася під Польщею, а нас вирішили виселяти. Це було щось страшне, люди ходили селом похмурі, знервовані, часто плакали. Коли нам сказали, що виселять обов'язково, люди з розпачу стали вирубувати дерева. Причому найкращі, які згодилися на будівництво. Одні рубали по-господарськи, а інші — на збитки, ніби хотіли помститися за примусове виселення.

Коли настав час їхати, на все село найшла туга, наче була жалоба за чимось великим і значним. Десь серцем люди відчули, що відбувається щось страшне і незворотне. Для того, щоб легше було розставатися (на думку влади), на

станції Нижні Устріки грав духовий оркестр, але ніхто його не чув, всі прислухалися до звуків своєї душі, яку так зневажливо принизили і змусили покинути все нажите, рідне — свою малу батьківщину. В Устяновому оркестру не було і просто загання людей, як худобу, до вагонів.

Свідченням цинічного ставлення до наших земляків було те, що їхали групи з молодих устянівців без врахування того, хочуть вони чи ні. Багато людей залишали свої родини, і це сіяло ще більший відчай, збільшувало страждання.

Для нас, переселенців, вагони були «пульмани». Люди не знали, де зупиниться і скільки буде стояти поїзд на тій чи іншій станції. Багато земляків не хотіло їхати. Вже коли подали вагони, їх обов'язково супроводжували до вагонів наче арештантів. Догляд за худобою, харчування — все лягло на плечі наших земляків. Про санітарні норми, про догляд за малими дітьми, про окреме харчування не могло бути і мови.

Іван Ількович Бучок розказував, що все те було дрібниці, страшніше стало, коли приїхали на станцію Раухівка і побачили випалений сонцем степ нашої Березівщини. «Такого страхіття ще не бачив», — говорив шановний Іван Ількович. Горяни не могли спочатку пристосуватися до місцевих кліматичних умов: дехто з них вдень сидів у підвалах (півницях), ховаючись від спеки. А ще дуже великою проблемою була відсутність житла. Нас підселяли до місцевих жителів, нашу сім'ю (І. Н.) — до Володимира Давидовича Гниди, який мешкав по вул. Дзержинського, 11. Розповідає наша тітка Ганя Карич, що корову не було куди поставити, то загнали у напіврозвалений сарай; корова засунула голову в дірку і ледь не вдавилася. Мої батьки переїхали в свою хату в 1953 році і завжди з вдячністю згадували про сім'ю Володимира Гниди. Вони товаришували, справляли разом запусти, ходили в гості один до одного. До речі, місцеві жителі дуже добре зустріли виселенців і допомагали, чим могли, за що їм велика подяка, і по сьогоднішній день навіть діти товаришують з дітьми тих родин, де прийшлося проживати їхнім батькам.

Горе всьому навчить, люди почали пристосовуватися, але якби їм дозволила влада, абсолютна більшість повернулася б назад, додому — в Устянове. Проте жити потрібно було в Мариновому, а в перші роки було це дуже важко, до колгоспної системи не звикли, тягнулися за своїм добром, берегли

його, слідували за ним до останнього, не зважаючи, що воно вже було колгоспне.

Так, важко було жити в перші роки в Мариновому. І в першу чергу — через обман людей. З цього приводу навіть відбулося засідання бюро Одеського обкому КП України 24 листопада 1952 р. (ф.П-11, оп. 14, спр. 166, арк.1), на якому серед інших обговорювався пункт 9 і питання «Про господарське забезпечення переселенців».

Виконком обласної ради депутатів трудящих та обком КП України підкреслювали недостатню роботу райкомів КП України та виконкомів районних рад депутатів трудящих з господарського устрою переселенців Доманівського, Мостівського, **Березівського**, Іванівського, Цебриківського районів.

Виконкоми райрад депутатів трудящих та райкомів КП України цих районів не забезпечили виконання постанов № 102.10.1102 про закінчення будівництва та встановлення будинків для переселенців до 1 жовтня 1952 року, а ми переїхали в 1941 р.

Через незадовільну організацію будівництва для переселенців в Доманівському районі не забезпечено житлом 220 сімей переселенців, в Мостовському — 126 сімей, в **Березівському** — 108 сімей, в Іванівському — 102 сім'ї, в Цебриківському — 59 сімей.

Ряд сімей переселенців були розміщені у недобудованих будинках, напівзруйнованих будівлях, затісно: люди знаходилися в дуже тяжких умовах.

У деяких колгоспах та радгоспах переселенцям були не виділені присадибні ділянки, не надана допомога в придбанні корів, не видані обмінні квитанції на сільськогосподарські харчі, не було допомоги в забезпеченні переселенців на зиму паливом та кормами для худоби особистого використання.

Така неувага до стану господарського устрою переселенців є наслідком того, що секретарі райкомів КП України та голови виконкомів райрад депутатів трудящих Доманівського (тт. Надольняк та Приходько), Мостівського (тт. Орлов та Соболюкин), **Березівського (тт. Хомко та Васильєв)**, Іванівського (тт. Чивиль та Стенгач), Цебриківського (тт. Ковтун та Луговий) недооцінили цього важливого державного заходу та особисто не вжили належних заходів до виконання по-

станов виконкому облради депутатів трудящих і обкому КП України від 16 червня 1952 року.

Задля негайного усунення вказаних недоліків з господарського устрою переселенців і для виконання постанов Ради Міністрів УРСР та ЦК КП України виконком облради депутатів трудящих та обком КП України постановили:

зобов'язати у 3-денний термін розглянути стан будівництва домів для переселенців по кожному колгоспу, відповідно до рішення обласної ради депутатів трудящих від 3 листопада 1952 року № 1938; вжити необхідних заходів для безумовного виконання плану будівництва домів переселенців 1952 року з обліком забезпечення усіх переселенців житловими приміщеннями...

Але було нормою не виконувати рішення, постанови партійних і господарських органів як області, так і району — з так званих «об'єктивних» причин. І це рішення не було виконане. Лише у 1955 році переселенці села були забезпечені «нормальним» житлом — 1 кімната в сільській хаті, збудованій на глині; камінь-бут, фундамент 25 — 30 см, залитий «чамуром» (глина, розведена водою). Вкрита будівля черепицею місцевого виробництва, яка щільно не прилягала, і щілини затикали бавовною, яку тоді вирощували в Мариновому. Столярка світилася на кожному стику, а у віконних блоках такі малі простори були для скла, що швидше нагадували (і зараз це видно) бійниці, а не вікна. Такі витвори будівельної майстерності витримали по 30 років і зазвичай давали осадку. Стіни в тріщинах, черепиця — як решето...

Треба відзначити, що такі «зразки архітектури» не були огорожені парканом, не мали веранди; рідко де були стайні чи сараї для тварин. Все це справляло враження окремих «дотів». А якщо врахувати, що після виселення місцевих жителів (німців-колоністів) село вкрилося повієм (дерезою), то враження і до цього часу залишається не дуже яскравим. Завжди люди згадують про перші роки з гіркотою на душі: чому так мало статися?!

Ми цілком згодні з Наталією Кляшторною, яка в своїй книзі «Акція-51», останні свідки» про все це написала, а також про змінені роки народження переселенців, які на 5 — 7 років пізніше йшли на пенсії. Для того, щоб уникнути рабської праці в Німеччині, багато людей, як і моя бабуся Катери-

на Іванівна Ніточко зробила молодшим нашого батька. Цьому сприяв греко-католицький священник, який коригував дані в метриці. Так він допоміг багатьом устянівцям уникнути рабської праці — вони стали молодшими.

При переїзді в Маринове спочатку не дуже було сумно, бо всі сподівалися скоро поїхати додому. Ніхто не хотів вірити в те, що Маринове — вже друга їх батьківщина. Щоб якось розвеселити себе, розігнати тугу, переселенці співали пісні, складали вірші, вірніше — рифмували слова. Відомими співаками і співачками 60 років були Катерина Іванівна Римяк, Настасія Василівна Іванів, Кравчишина (Мельник) Ганна Іванівна, Ганна Федорівна Карич, Катерина Михайлівна Шимко-Очередникова, Марія Михайлівна Римяк, Катерина Ільківна Ніточко та багато інших.

Але досі старожили нашого Маринового при розмові між собою говорять «тут» — це означає в Мариновому, а «вдома» або «там» — то на батьківщині.

Ілько Васильович Ніточко був їздовим в бригаді, але вже за віком не встигав за молодими. Я (І. Н.) йому пропонував покинути коней, це важка робота. Він мало не заплакав: «Іване, та на цьому возі заднє колічко і ця кобила (звали її Шпулька) із Устянова. Як я покину?» А це був вже 1972 рік. Потім ще багато років дідусь Ілько працював, але вже не в бригаді, а на легшій роботі, проте колічко беріг до останнього.

Чоловікам прижитися було легше, багато пішло працювати на колію, у МТС (машинно-тракторну станцію), будівельну бригаду колгоспу — сіли на коней, як в Мариновому кажуть. А жінки, як завжди, на жаль, — дуже тяжко приживалися, бо «вдома» такої роботи не робили, а тут мусили. Порахуй сам, читачу, з чим вони зустрілися в Мариновому: спека, а на полі, де гони до 2000 метрів, сіють невідомі культури — бавовну, рицину, цукровий буряк, соняшник. Все це потрібно сапати за нормами, бо восени не дадуть соломи, палок соняшнику, щоб палити, і коней, все це привезти додому. Хоча тоді колгосп давав дуже багато зерна пшениці і кукурудзи, але це не було в радість за практично рабську працю. На фермах жінки мусили доїти вручну від 17 до 25 корів, годувати вручну від 50 до 150 телят. Носити корми — на день до 3 т силосу і соломи, переносити відрами гній. На свинофермах робота була легшою. Треба врахувати те, що було і своє

господарство, бо маринівська газдиня не уявляє свого життя без господарства, а особливо — без корови, яку потрібно три рази на день доїти, а до доїння — дати трави, напоїти. Бідолашні їздили на поля возами, приходили на обід пішки доїти корів... і знову їхали. В кого були діти — ціла трагедія: спочатку ще дитячих ясел не було, а потім зробили їх в хаті Заславського по вул. Леніна і Танасійчука по вул. К. Маркса. Потрібно було самому завести дітей в садок і корову в череду, господарство обійти. Наші переселенці — матері, тітки і сестри — витримали, все охопили своєю героїчною працею, вони заслужили від нас найбільшої поваги і шани, хоча б тому, що ніхто не бачив їхніх сліз. А вони важко це пережили, годуючи сім'ю, виховуючи дітей.

Побачивши це страхіття, яке навалилося на наших земляків, сім'ї, які мали польське коріння, після смерті Сталіна при першій можливості виїхали в Польщу, наприклад — Ельза Іванівна Ханейко та Михайло Петрович Ковчак.

Як відомо, не самим хлібом живе людина. Життя йшло. Були проводи до війська, весілля, хрестини, були й похорони. Переселенці зберігали свої звичаї і традиції довго, деякі дійшли і дотепер, особливо — весільні. На Різдвяні свята колядують, на Пасху пишуть писанки, жінки вишивають, плетуть.

Місцеві корінні жителі с. Маринового, як і ті, хто народився після 1960 року, не могли зрозуміти, чому так переселені не люблять колгосп і радянську владу. Зрозуміло, ніхто відкрито про це не вів розмови, але при найменшій можливості йшли на виробництво — тому, що це було ближче по духу, в якому виховувалися батьки: самостійно вести яку б не було господарку.

Після прожитих років розуміємо, що то була за ситуація: в Радянському Союзі колгоспи були вже в середині тридцятих років, радянська влада прийшла після 1917 року, а до устьянівців всі ці «радість щасливого життя» прийшли в 1939 році 17 вересня. А у 1941 році Велика Вітчизняна знову стала на заваді тим реформам, що вже проводилися скрізь, зокрема і в Березівському районі.

Шановний читачу, поміркуй сам: з 1917 року до нашого переселення у 1951-му пройшло 34 роки, і весь цей час радянська пропаганда поступово і наполегливо проводила свою політику побудови комунізму, добровільно-примусової

колективізації, в т.ч. на Березівщині. Це їм, як ми знаємо, вдалося, і вже люди звиклися з тією ситуацією, що їх розкуркулили, забрали землю, майно, поділили всім потроху, розстріляли тих, хто не згоден був з такою політикою, багато емігрувало.

Нашим переселеним землякам запропонували добровільно-примусово вступити до колгоспу ще на батьківщині, а в Мариновому ніхто не питав: ти будеш вести своє господарство чи ні. Та і не всі переселенці були селянами, була і інтелігенція, вчителі, культпрацівники. В колгосп — і крапка! Яке мізерне майно не було у переселенців, все пішло до колгоспу...

Всі горяни в будь-якій точці земної кулі — волелюбний народ, і жителі Бескидів — не виняток. А на Березівщині вже була радянська влада, суворий тоталітарний режим, і мусили при ньому жити... За що було любити владу — за те, що примусово переселили? За те, що загнали в колгосп? За те, що розвалили церкву?

Шановний читачу, коли пишуться ці рядки, в Мариновому, як і в інших сільських населених пунктах, дуже важке життя, тому, що немає де чесно заробити на життя. Всі біди списують на те, що розігнали колгоспи. Це дійсно так, бо з 1951-й по 2001-й — 50 років ми мусили жити або в колгоспі, або в радгоспі — іншого сільськогосподарського устрою ми не знали і навіть не здогадувалися, що без цього «колгоспного щастя» люди в інших країнах живуть набагато краще.

Я, Іван Іванович Ніточко, працював головою колгоспу 9 років, обидва автори працювали бригадирами в колгоспі, головами сільської ради. Ми дивувалися — і повір, читачу, соромилися самі себе тому, що колгоспниця стоїть під дверима голови колгоспу з випискою на січку, олію, муку, а м'ясо — це вже щастя. А це все вирощено на її землі. В Мариновому ця несправедливість більше відчувалася, ніж в інших селах.

Відомий указ Президента України від грудня 2002 року «Про реформування аграрного сектора економіки» провів раптову «розпайовку» — несправедливу роздачу землі; колгоспи розігнали безглуздо. Все, що було зроблено за роки, розікрали і розвалили. А при всіх недоліках колгоспної системи, під тиском чи без нього, було багато зроблено.

Поки ми не працювали на керівних посадах, часто дивувалися: чому багато фактів, подій, навіть історичні процеси з плином часу трактуються по-різному. Стало все зрозуміло тепер, і деякі події можна аналізувати з висоти прожитих років. З тими викликами історичного минулого, які пережили наші односельці, змиритися неможливо — і не вдається, особливо коли ми озброєні фактами, а тим більше — архівними матеріалами.

Вважалося, що переселяли лише з території Польщі, і до недавнього часу нам не було відомо, що у 1948 році в с. Мариновому в колгосп ім. Тельмана з Румунії було переселено 11 сімей українців, а саме: Кузьменки Денис Іванович, Петро Іванович, Федосій Іванович, Аврам Іванович, Зіновій Миколайович, Ліонтієві Василь Степанович, Юхим Полікарпович, Лаврентій Васильович, Михайленко Федір Сидорович, Яковенко Семен Дмитрович та Гончаренко Мирон Степанович. (ф. 856 а, оп. 80, ст. 10 с.).

Отака доля переселенців...

Події з 1951 року

Історія одним абзацом

Першим бібліотекарем в с. Устяновому і с. Мариновому була Орловська (дівоче Зінкевич) Ганна Іванівна.

* * *

Першим начальником пошти була Бучок (Ніточко) Катерина Ільківна, а її помічником, згодом і начальником — Іванів (дівоче Соколовська) Марія Іванівна. Листоношами працювали Г.Ф. Зінкевич, М.В. Когут, Р.М. Подобана, Г.І. Возна, Т.І. Когут, І. Колісниченко, С.Й. Орловська.

* * *

В Устяновому першим завідувачем клубом був Шимко Василь Михайлович; першим продавцем Баршівський Михайло Васильович.

* * *

Першим колгоспником в с. Устяновому став Шимко Федір Петрович.

* * *

Першим, кого відправили на страшну, нікому не потрібну війну в Афганістані з с. Маринового, був Белей Віктор Іванович.

* * *

Найдовше працювали головою сільської ради Біленький Василь Олександрович та Римяк Любов Іванівна — по 16 років.

Найменше працював головою сільської ради Шевченко Микола Іванович — 9 місяців.

* * *

Найдовше був головою колгоспу Васильєв Іван Васильович — 18 років, а Дмитренко Василь Васильович — 15 років.

* * *

Першими продавцями в с. Мариновому були І.М. Кімаченко, П.С. Кримська, Н.І. Дембіцька.

* * *

У знаменитому ларку з продажу вина по вул. Леніна (горезвісна «бадега») тривалий час працювали Г. Целік, М. Кравець, П.С. Кримська, В.І. Чех, у ларку «Пиво» — Параскевич Є.П.

* * *

Пилорама у Мариновому працювала до 1999 року. Ліс пиляли щоденно. Відомі пилорамщики — І.А. Сабрам, В.М. Лазурчак, М.В. Гошкович і І.І. Дзядуш.

* * *

Перший водогін провели в селі 1960 році від артезіанської свердловини, що по вул. Шевченка.

* * *

У 1988 році райвиконком виділив кошти на асфальтування вулиць, закінчили асфальтувати в 1990 році.

* * *

Першу легкову автомашину у селі придбав Ярослав Миколайович Курник. Він першим серед маринівців став директором школи в м. Одесі.

* * *

Перший диплом лікаря одержала жителька Маринового Оріся Федорівна Шимко.

* * *

Першими одержала диплом вчителя Ірина Степанівна Проніна.

* * *

Перший телевізор у селі придбав Микола Курник.

* * *

Перший маринівський цирульник — Михайло Іванович Сабрам.

* * *

Перші теплиці в селі були збудовані у 1971 році, а шампінйонниці — в 1972 році.

* * *

Першим працівником райкому комсомолу з Маринового був Іван Федорович Шимко, а першим секретарем парткому — Іван Іванович Ніточко.

* * *

Першим і найкращим пічником був Федір Андрійович Пацкань.

* * *

Кращими кухарями, які готували в школі і на весіллях, були Ольга Іванівна Целік і Олександра Максимівна Шама-новська.

* * *

Першим лісником був Михайло Антонович Кравець.

* * *

Першим комбайнером самохідного комбайна СК-3 був Пантелей Кирилович Цапкаленко, а наймолодшим комбайнером самохідного комбайна — Григорій Іванович Колісниченко.

* * *

Першими механізаторами, що виростили по 100 цнт кукурудзи з 1 га, були Мирон Іванович Кавчак, Віктор Дмитрович Чех, Анатолій Григорович Целік, Володимир Степанович Возний.

* * *

Першими ковалями були Максим Васильович Допілко і Іван Михайлович Стадник, а в тракторній бригаді — Михайло Степанович Іванів.

* * *

Першим токарем в тракторній бригаді був Микола Микитович Злидов.

* * *

Першим командувачем великого військового угруповання десантної бригади став мариновець полковник Володимир Іванович Клець.

* * *

Першим офіцером родом із Маринового був Іван Іванович Добрянський.

* * *

Першим прапорщиком, а згодом старшим прапорщиком став Анатолій Володимирович Смрадський.

* * *

Перший мотоцикл «Харлей» придбав Петро Іванович Шепотинник.

* * *

Першими близнюками, які народилися в селі, стали Володимир і Андрій Соловійови (Гниди).

* * *

Першими електриками високовольтних ліній були Степан Войткович Орловський, Михайло Миколайович Курник, Михайло Михайлович Смаркуцький.

* * *

Першим механіком механізмів і агрегатів, які обслуговували трудомісткі процеси на фермі, був Дмитро Миколайович Пронін.

* * *

Першим начальником залізничної станції і її черговим був Степан Федорович Пацкань.

* * *

Першим завідувачем автогаража був Анатолій Михайлович Кравець.

* * *

Першим бригадиром мисливців був Іван Іванович Шалобод, а згодом — Іван Болтун.

* * *

Першим секретарем сільської ради в с. Устяновому був Іван Ількович Білей.

* * *

Першим головою сільської ради в с. Устяновому був Іван Васильович Баршівський.

* * *

Першим, хто одержав вищу сільськогосподарську освіту агронома, став Микола Маркович Гонтар.

* * *

Першою, хто в Мариновому був з вищою освітою, була Ніна Леонардівна Кирилович.

* * *

Першими одержали інженерну освіту Степан Іванович Шимко (довгий час працював і очолював різні відділи і дільниці на Одеській залізниці) і Любомир Степанович Загороднічок (інженер-будівельник, працював на високих посадах в інженерно-будівельних управліннях).

* * *

Першим майстром спорту став Степан Михайлович Карич.

* * *

Першою піаністкою у селі, а згодом неодноразовою переможницею конкурсів, в т.ч. і міжнародних, стала Лариса Володимирівна Карпенко.

* * *

Перший директор винзаводу — Аркадій Іванович Білозір, його змінив Олександр Миколайович Трифонов.

* * *

Першими конюхами в селі були Іван Харитонович Максимчук, Йосип Михайлович Чемерис, Василь Михайлович Войтович, Василь Дмитрович Дубна.

* * *

Перший ковбасний цех працював на території першої (німецької) школи. Першими ковбасниками були Василь Михайлович Мазур і Андрій Генріхович Герцель.

* * *

Перші газові балони з'явилися в селі в 1970 році.

* * *

Першим телемайстром у селі був Анатолій Володимирович Смородський.

* * *

Першим дільничним міліціонером с. Мариновому був Микола Іванович Скоропуд.

* * *

Перший телефон був у квартирі Василя Генріховича Беккера.

* * *

Перша двоповерхова споруда — це теперішня сільська рада і правління колгоспу.

* * *

Перший двоповерховий житловий будинок — Миколи Федоровича Подобаного (вул. Дзержинського, 7), а почав його будувати Микола Олександрович Ромазов.

* * *

Першим закрійником і майстром індивідуального пошиву чоловічого одягу був Андрон Михайлович Матвійчук.

* * *

Найстарший житель, який проживав у селі і похований на маринівському цвинтарі, — Ганна Павлівна Лісовська. Померла у віці 103 роки у 1998 році.

* * *

Першим пожежником був Семен Іванович Шуліченко.

Першим водієм пожежної автомашини — Параскевич Григорій Петрович.

* * *

Першим бухгалтером колгоспу з вищою освітою був Микола Захарович Редзюк. Першим касиром — Володимир Іванович Шуліченко.

* * *

Останнім секретарем партійної організації колгоспу ім. Димитрова була Любов Карлівна Римяк, а головою колгоспу — Іван Йосипович Кавчак.

* * *

Найбільше призів завоював двір зразкового порядку господаря Миколи Сильвестровича Гурими.

* * *

Найвищі люди в селі Мариновому — Іван Федорович Возний (202 см) і Валерій Іванович Пілевич (198 см).

* * *

Найкращий вчитель с. Маринового за результатами конкурсів, урядових звань і урядових нагород — Ірина Степанівна Проніна.

* * *

Найкращі музиканти за виконанням і освітою — Олексій Степанович Загороднічок і Михайло Романович Лешковят.

* * *

Найкращі вокалісти села, які брали участь в різних районних, обласних і республіканських конкурсах, серед жінок — Марія Устимівна Курник (Фір), Алла Володимирівна Клець (Козак), Марія Михайлівна Мельник, Оріся Степанівна Шуліченко; серед чоловіків — Михайло Романович Лешковят, Іван Іванович Кравчишин.

* * *

Найкращі виконавці драматичних ролей у місцевих спектаклях — Роман Гаврилович Городецький (роль Стецька «Сватання на Гончарівці»), Марія Іванівна Іванів (Соколовська) — роль нареченої.

* * *

Перші весілля в с. Мариновому із переселенців зареєстровані в один день в листопаді 1951 року — Іван Іванович Римяк з Марією Михайлівною Баршівською і Федір Федорович Возний з Афанасією Павлівною Дерлюк.

* * *

Першими шоферами у селі були: І.П. Петренко, ім'я і по батькові, на жаль, не пам'ятаємо Заславський, І.В. Допілко, В.К. Лебеденко, І.А. Внученко, М.В. Карич, В.В. Допілко, М.П. Параскевич, Г.П. Параскевич, М.В. Кореновський, Я.С. Кореновський.

* * *

Першими колгоспними будівельниками були: І.В. Кориновський, М.І. Шимко, І.П. Клець, Ф. Сушун, В.М. Шимко, П.І. Захарчук і М.І. Дерлюк.

* * *

Курятниці: Г.Ф. Карич, А.І. Сабрам, А.В. Чиряк, Н.М. Лях.

* * *

Перші трактористи: В.М. Лазурчак, П.К. Цапкаленко, М.І. Довгий, Я.М. Курник, М.М. Курник, Ф.І. Гавриленко, І.М. Потоцький, М.І. Кашук, І.П. Худенко та інші.

* * *

Перші доярки: Д.А. Возна, Н.К. Частокольська, М.І. Марусяк, М.Г. Кімеле, К.І. Вільк, Г.О. Осадча, О.І. Соколовська, Р.Г. Фір, А.П. Скрипник, М.Й. Халус, К. Ридош, М.Й. Городецька, К.І. Загороднічок, Ф.В. Зінкевич, Т.І. Сушун, П.Д. Козакевич, М.І. Добровольська М.І., Т.М. Курник, Ф.Т. Ольгейзер, І.М. Сабрам, С.Л. Орловська, Т.М. Кориновська, О.І. Добрянська, М.В. Белей, М.І. Куц, Н.Ю. Охота, М. Самборник, Т.М. Охота, Г.Д. Баран, Х.В. Курник, М.М. Дубна, М.М. Стадник, Г.М. Каперис, К.І. Загородніченко, С.Л. Орловська, Р.Т. Ляхвацька.

* * *

Перші телятниці: К.М. Курник, Р.І. Белей, К.Д. Чиряк, Л.Г. Ольгейзер, А.Ф. Орловська.

* * *

Перші свинарки: І.В. Когут, М.М. Римяк, З.М. Шуліченко, М.С. Ніточко, М.М. Баршівська, Н.К. Частокольська, Г.С. Баршівська, Я.І. Сабрам.

* * *

Перші кухарі тракторних бригад: О. Шамановська, Г.І. Допілко, А.І. Орловська, К.В. Кавчак.

* * *

Бригадири тракторних бригад: Ю.П. Самотько, С.Д. Гуральнюк, Г.Д. Чех, М.Ф. Подобаний, І.Й. Курник.

Бригадири городньої бригади: І.І. Римяк, С.М. Оскоріб, А.М. Ридош, М.І. Кравець, О.Й. Танасійчук, Й.Д. Лісовський, І.І. Ніточко, К.М. Логвіна, Л.І. Римяк, Г.І. Галіта.

Відомі ланкові села: М.В. Возна, К.В. Дудяк, Н.К. Частокольська, І.Г. Зінкевич.

Завфермами та бригадирами комплексних бригад працювали: Д.І. Чех, Г. Замрій, І.Ф. Ніточко, М.Ф. Неділько, І.С. Гошкович, А.Ю. Лотвін, М.Ф. Неділько, І.М. Науменко.

* * *

Завідували хлібопекарнею: Д.М. Пронін, Л.К. Римяк, Г.І. Кудельська.

* * *

На сепараторному пункті працювали: Михайло Васильович Баршівський, Марія Іванівна Каперис.

* * *

Техніками штучного запліднення були: Йосип Федорович Курник, Степан Миколайович Кореновський, Оксана Іванівна Допілко.

* * *

Останні їздові на волах: Петро Михайлович Допілко, Микола Васильович Кавчак, Роман Гаврилович Городецький.

* * *

Найбільше поросят від свиноматки за один опорос одержували Н.К. Частокольська і Римяк М.М. — по 19 шт.

* * *

Найбільше яєць за рік від курки-несучки отримувала Ганна Федорівна Карич — до 260 шт.

* * *

Найкращу розсаду в парниках вирощував Оскоріб С.М.

* * *

Найвищий врожай цукрових буряків отримувала ланка Ірина Григорівна Зінкевич — 465 центнерів з одного гектара.

* * *

Найбільші прирости живої ваги телят отримувала Ліда Генріхівна Ольгейзер — по 750 г.

* * *

Найбільше молока від однієї корови надоювала Катерина Вільк — по 3750 кг, доїла вручну, в групі було 19 корів, а значить за рік від групи отримувала по 260 тонн молока.

* * *

Першим із випускників маринівської школи вступив до Московського державного університету Віктор Іванович Кімаченко.

* * *

Першим із маринівців побував на о. Куба в складі військового континенту збройних сил СРСР Ярослав Михайлович Кавчак.

* * *

Першим фермером в селі став Віталій Степанович Дубна.

* * *

Першим водієм трактора Т-150К був Віктор Дмитрович Чех.

* * *

Першою професійною актрисою із села (танці) стала Ярослава Василівна Шимко.

* * *

Першою спортсменкою-велогонщицею стала Надія Касьяненко, яка трагічно загинула в с. Балайчук.

* * *

Першим міліціонером, вихідцем із села Маринового, став Шипотинник Микола Петрович.

* * *

В селі Маринове були кам'яні кар'єри під х. Фраєр, біля млина і в городі Кашука М.В., а кар'єр жовтого піску і глини — під залізничною будкою Маринового, за літнім табором великої рогатої худоби і біля млина.

* * *

На залізниці було два механічних семафори, один — біля переїзду, другий — напроти греблі ставка.

Турботи сільської ради

Сільські ради були організовані постановою І губерньського з'їзду рад в липні 1919 року. В серпні 1919 року були розформовані у зв'язку з наступом військ Денікіна. З лютого по квітень 1920 року влада на місцях знаходилася в руках ревкомів. З квітня 1920 р. було проведено вибори в сільські ради. 14 липня 1920 року у зв'язку з загостренням ситуації на радянсько-польському фронті за наказом революційної військової ради Південно-Західного фронту влада на місцях знову була передана ревкомам. Сільські ради як органи радянської влади закріпилися з лютого 1921 року.

Згідно з декретом ВУЦВК від 15 лютого 1920 р., сільська рада була організована в кожному селі з населенням більше 300 чоловік. Виконавчим органом ради був виконавчий комітет в кількості трьох членів в селах з кількістю населення більше 100000 і голови ради в селах з кількістю жителів менше 10000 населення.

Сільські ради були зобов'язані виконувати всі постанови вищих органів радянської влади, роз'яснювати їх населенню і вживати відповідні заходи до громадян, які не хотіли їх виконувати або ігнорували. В обов'язки сільських рад входило також: охорона революційного порядку і боротьба зі злочинністю, впровадження в життя трудової повинності; облік населення; реєстрація актів громадянського стану; сприяння в розвитку сільського господарства, перш за все розвитку колгоспів; нагляд за дорогами, мостами; облік урожаю; спостереження за своєчасним сплачуванням податків; виконання

обов'язків військової служби населенням; боротьба з куркулями і розподіл майна розкуркулених серед бідноти; організація лікбезів тощо.

Історичні події становлення сільських рад не обійшли стороною і Маринове. Хронологію подій ми вже описали, але оскільки ми обоє свого часу були головами Маринівської сільської ради, особливо хочемо відзначити наших попередників.

Дуже багато років пропрацювала секретарем сільської ради Шуліченко Зінаїда Федорівна, на долю якої випало майже кожне нове скликання, працювати з новим сільським головою і перші 2 роки практично працювати за нього в питаннях організації роботи виконавчого комітету сільської ради. А скільки вона видала свідоцтв про народження і одруження — не перелічити.

В пам'яті односельців залишилася чарівна, гарна і мудра жінка — голова сільської ради Курник (Фір) Марія Юстимівна. Вона запланувала огороження цвинтаря, про яке так багато вели розмови її попередники.

У Маринівській сільській раді завдячуючи сільському голові Римяк Л.І. і секретарю сільської ради Писанюк Т.М. утвердилася гарна традиція урочистого укладання шлюбу молодих сімей. Сільський голова і секретар сільської ради мали спеціальне урочисте вбрання, записувалася відповідна музика для супроводу урочистості. У залі будинку культури на сцену під марш Мендельсона запрошувалися молодята і свідки, а потім під іншу музику — батьки молодят, хрещені батьки, дідусі і бабусі молодят, яких всіх садили на почесні місця. Секретар сільської ради Писанюк Тетяна Михайлівна пильно стежила за всіма діями ритуалу і як молода, гарна, енергійна жінка доповнювала його окремими штрихами. Сільський голова Римяк Любов Іванівна зачитувала відповідні вислови із Закону про шлюб, які обов'язкові в таких випадках, а потім теплими словами голова і секретар сільської ради давали побажання молодятам.

Маринівська сільська рада ділилася досвідом реєстрації шлюбу на спеціальному семінарі керівників сільських рад, який був організований в 2001 році на березівському стадіоні, де були присутні близько 2 тис. березівчан.

Щоб молодь не забувала батьківських звичаїв, даємо короткий опис сценарію весілля.

В п'ятницю, перед днем весілля, молодий разом з дружкою та хлопцями приходять до молодої. Молода дарує йому сорочку, а він їй черевички.

Як правило, вбрання купує для молодої молодий.

В день весілля старший староста в молодого кличе до столу батька та матір зі словами: «Дорогі батьки, ваш син просить у Вас благословення раз, другий і третій весілля починати», батьки ж відповідають: «Нехай його Бог благословить!»

Тоді свашки (6 або 12) починають співати: «Благослови, Боже і батько та мати, весілля починати».

Теж саме відбувається і в молодій.

Староста запрошує налити по чарочці, бо молодому треба йти в дорогу по молоду. Після кількох чарок збираються до молодої старости молодого та дружки (свідки).

Прийшовши до молодої, викупляють її у перепійців (два хлопці з притуками охороняють молоду, покриту хустиною, аби цю хустину без викупу не зняв молодий чи свідок його). Після викупу перепійці, задоволені подарунками, або гроши-ма, виходять, а на їх місце сідає молодий.

Від молодої йдуть (їдуть) до сільської ради, де реєструють шлюб. Після реєстрації шлюбу покладають квіти до пам'ятника загиблим при визволенні с. Маринового. Потім знову повертаються до молодої, там їм дарують весільні подарунки і під вечір забирають молоду до молодого, адже там чекають на них запрошені гості молодого (гуляють весь день без молодих). Коли вони виходять до воріт, їх зустрічають батьки з іконою та хлібом, пригощають та ведуть до хати. Келихи, з яких пили молоді, розбивають, кидаючи назад на щастя.

Супроводжують молодих під спів свашок старости молодої і, звичайно, всі, хто прийшов зранку з молодим. У молодого теж під спів свашок зустрічають молодих.

Згодом приходять і свашки молодої з заздалегідь спеченим короваєм, приспівують, торгуються із свашками молодого, танцюють з короваєм. Лише тоді їх запрошують до столу, пригощають і обмінюються короваями та булочками.

Під кінець весілля староста із свашкою знімають фату (вельон) в молодій і мати молодого (свекруха) пов'язує не-

вістку хусткою. Невістка дарує подарунки батькам та найближчим родичам (сестрам, братам, бабусі, дідусеві).

При випічці короваю свашки в одній печі печуть коровай із муки яєць та всього іншого, принесеного потрохи кожного свашкою. (Вважається, що тоді і буде вдалий коровай, коли кожна свашка із дому принесе продукти)

Коли місять тісто, співають: «А в нашій короваю є водиця з Дунаю, є водиця із Гданська — вся приправонька панська». В день весілля обов'язково прикрашають коровай. В молодого печуть стояки і ними прикрашають коровай, а в молодій — просто квітами, цукерками, яблучками і т.д.

Співають також всякі жартівливі пісні. Від імені молодого її свашки співають до свекрухи: «Я в своїй мамі вигуляла ями, а в чужої рівно гуляти не вільно».

В піснях звертаються до батька, мами, сестри, брата і т.д., навіть до воріт «Вже була б поїхала, вже була б пішла, та своїм воротам не вклонилася. Дякую вам, ворота, де стояла хлопців рота, більше не будуть, не будуть».

Такий «сценарій» весільного дійства. Хто хоче бачити всю красу весілля і брати участь в цьому гарному «спектаклі» — стримує запрошених від лишньої чарки аби бути дійовою особою великого спектаклю під назвою «Весілля». Але бувають і винятки.

А шлюб молоді беруть у місцевій церкві, як правило, в неділю після служби Божої.

Яка була кількість проживаючих на території Маринівської сільради за даними переписів по роках

	1959 р.	1970 р.	1979 р.	1988 р.	2001 р.
<i>Чоловіків</i>	825	753	562	479	444
<i>Жінок</i>	921	852	645	597	547
<i>Всього</i>	1746	1565	1207	1076	991

Як бачимо, людей у Мариновому за 42 роки зменшилося на 755 чоловік. Це закономірно, бо людей приваблюють великі міста. А ще позначився занепад у селі, не стало промисловості, саду і винограду, занепад тепличного господарства.

Та все ж і сьогодні у Мариновому майже немає пустуючих хат, як в інших населених пунктах району. Звичайно, село старіє за віком своїх жителів, залишаються батьки, а

діти виїжджають. Вільні хати купують під дачі міські жителі. Значить, Маринове має перспективу стати селищем, коли буде відтік міського населення у зворотному напрямку, про це свідчить досвід багатьох країн. Ми переконані що через десяток років, тяжко буде купити житло в Мариновому. Вже зараз за 1,5 години можна доїхати до Одеси. Багато наших земляків зараз працюють в м. Одесі.

Останніми роками стало не «модно» мати більше двох дітей, а якщо їх троє, то така сім'я вже вважається багатодітною. На жаль, така тенденція в усіх економічно розвинених державах Європи. Але хочеться, щоб ми пам'ятали тих матерів-героїнь, які проживали в нашому селі і виховали більше десяти дітей: Дубна Марія Іванівна, Лишковят Катерина Михайлівна, Рожнова Віра Савеліївна, Курник Катерина Іванівна, Допілко Павліна Данилівна, Чех Катерина Іванівна виховали по 10 дітей, Рожнова Віра Савеліївна — 8 дітей, а Допілко Павліна Данилівна народила і виховала 16 дітей.

Словник говірки мешканців Західної Бойківщини

Нашу устянівсько-маринівську мову не можна вважати «западенською». Це мова, яка переродилася в нашу березівсько-маринівську говірку, перетерпівши великих змін після переїзду в 1951 році. На жаль, вона щороку втрачає багато слів, якими користувалися у розмові наші прабатьки.

Нижченаведений словник бойківської говірки складено із слів, які добиралися з різних джерел. В першу чергу із творів І. Франка, з книги Н. Кляшторної «Акція-51»: останні свідки». Багато років слова бойківської говірки збирали автори книги, а також наші земляки; студентка Н. Цьон, Іван (Левко) Іванович Сабрам, Іван Іванович Кравчишин та інші.

Мову устянівців-переселенців не можна вважати ані бойківською, ані місцевою маринівською говіркою. Трансформації, яких зазнала мова, — це лише частина трансформацій нашого культурного життя внаслідок депортації, і це потребує ґрунтовних фаховних досліджень. Лише найстаріші устянівці-маринівці, народжені ще за часів Австро-Угорщини (їх немає вже серед живих), зберігали говірку наших прапрадідів майже в недоторканному вигляді, а ми, нащадки, маємо говірку, яку маємо. Ми особисто пишаємося своїми земляками, що не забувають рідну мову, традиції, культуру пращурів.

Мови не винні, що люди конфліктують.

А

Акурат	—	саме
Анцуг	—	костюм (нім.)

Б

Ба я	—	аякже
Бабрати	—	робити повільно, невміло
Бабрая	—	неохоче, повільно ристься в якихось речах
Бавитися	—	грати
Бадати	—	слухати хворого
Байда	—	неправдива чутка
Байка	—	гаразд, добре, може бути
Бальон	—	м'яч
Бацати	—	бити головою
Бамбетиль	—	розсувний деревяний тапчан
Бамбула	—	похмурий, непривітний чоловік
Банувати	—	сумувати
Банячище	—	великий казан
Баняк	—	казан
Батяр	—	хлопець, який збиткує
Батяр	—	розбишака (угор.)
Батярка	—	розбій, гультьайське життя
Бігме	—	їй богу
Біди-нищистя	—	велика проблема
Бімбула	—	промакатка
Біжниця	—	синагога
Біскіт	—	карпатський перевал
Бинзина	—	бензин
Бирки	—	кручені вручну галушки
Бісіда	—	розмова, говірка
Бити	—	бути
Би-м	—	я би
Би-с	—	ти би
Би-сте	—	ви би
Би-змо	—	ми би
Би ся ни приповіло	—	щоб цього не сталося
Блуд	—	блукання
Блюска	—	кофтина (нім.)

Бляха	—	листоове залізо
Бодача	—	будяки
Бойще	—	комора, де молотили зерно
Бомбони	—	цукерки (нім.)
Браття	—	брати
Брива	—	брови
Бридатися	—	гидувати
Брихач	—	обманщик
Брундак	—	жук, хрущ
Букарт	—	байстрюк
Буля	—	картопля
Бучок	—	букове дерево
Буденка	—	висока без дна дерев'яна посу- дина, в якій збивають масло

В

Ванькір	—	спальня
Варгатий	—	губатий (угор.)
Варстат	—	верстат
Варцаб	—	підвіконня
Варениці	—	варене тісто
Вічко	—	брунька
Віко	—	кришка скрині
Вугень	—	вогонь
Воевода	—	лідер, задирака
Взимі	—	взимку
Взір	—	узор для вишивання
Вівкнути	—	вигукувати в кінці співу
Вівний	—	сильний, здоровий
Віддатися	—	вийти заміж
Відпатарайкати	—	відправити, відігнати (зневажливо)
Відти	—	звідти
Вінзити	—	коптити
Вісіля	—	весілля
Вітринина	—	неприємний запах
Вічне перо	—	авторучка
Вішта	—	ліворуч (до коней)
Вивірка	—	білка
Вильон	—	фата

Витати	—	вітати
Вирьх	—	гора, відвищення
Виречи	—	кинути
Вирьхній	—	верхній, горішній
Вків	—	подвір'я
Вкопище	—	кіркут, єврейський цвинтар
Вліті	—	влітку
Вобрази	—	ікони
Вогирок	—	огірок
Война	—	війна
Вокрайина, Вукраїна	—	Україна
Волія	—	олія
Волочитися	—	ледарювати, ходити без діла (від волоцюга)
Волувок	—	олівець
Волоки	—	вовняні шнурки до постолів
Вондикаль	—	ось там
Вороглян	—	літак
Ворати	—	орати
Ворожиля	—	ворожка
Вослін	—	стілець
Восот	—	осот, будяк
Востровка	—	кіл з сучками для сушіння сіна
Вотава	—	другий покіс сіна
Віходок	—	нужник
Вочи	—	очі
Вричи	—	зурочити
Вроджай	—	врожай
Все	—	постійно, часто
Всьо	—	все
Вутець	—	батько
Вобрус	—	скатертина
Вугель	—	вогонь
Вугля	—	вугілля
Вуйко	—	дядько по матері
Вуйчина	—	дружина маминого брата
Вуйна	—	жінка дядька
Вуші	—	воші
Вшити	—	пошити

Г

Гейта	—	праворуч (до коней)
Гамерика	—	Америка
Гальба	—	бокал
Гамирицький	—	американський
Ганьбливий	—	сором'язливий
Гаргавка	—	шия
Гаратати	—	бити
Гарувати	—	тяжко працювати
Геблик	—	інструмент теслі (нім.)
Гармит	—	гримить
Гелетик	—	невеличке дерев'яне відро
Гембатий	—	губатий
Гі	—	як
Гірняки	—	люди з гір
Глупак	—	дурень
Глядати	—	шукати
Гміна	—	громада сіл, адміністративна одиниця в Польщі
Гов	—	стій (до коней)
Годен	—	придатний до роботи, служби
Гойкати	—	кликати, кричати
Голубінки	—	гриби сироїжки
Гонтая	—	дерев'яна черепиця
Горівка	—	горілка
Горня	—	кухлик
Герняки	—	люди з гір
Горяни	—	люди з гір
Горячина	—	обід відразу після похорону
Горячо	—	спекотно
Гостина	—	частування гостей
Гостинець	—	центральна дорога
Гоститися	—	частуватися в гостях
Грайки	—	вечірні забави
Границя	—	кордон
Гризота	—	переживання
Гризтися	—	переживати, брати до серця
Грис	—	висівки
Гурянка	—	картопля з гір
Гуцялка	—	гойдалка

Гузиця	—	задниця
Гадра	—	цікава жінка
Газда	—	господар (угор.)
Газдіство	—	господарство
Ганчъ	—	вада, недолік
Гдулі	—	груші плоди
Гриндожли	—	сани
Груба жінка	—	вагітна
Гачі	—	чоловічі штани з домотканого полотна
Гливачъ	—	огрядний чоловік
Глянц	—	блиск (нім.)
Горсет	—	короткий оздоблений пацьорками жіночий одяг
Гльобінь	—	вакса

Д

Д	—	до
Дагде	—	десь
Дахто	—	хтось
Дугори	—	нагору
Джиринкотата	—	прострікувати
Дзбанок	—	маленький бідон
Дзигарі	—	сигарети (нім.)
Дзилений	—	зелений
Дири́в'яники	—	дерев'яне взуття
Диргавка	—	судоми
Дівуйко	—	люб'язне звернення до особи жіночої статі
Дівчятище	—	дівчатко
Дідня	—	на світанку
Дідько	—	чорт
Дни	—	дні
Драбинка	—	тонка нашійна прикраса з бісеру
Драп	—	павук; злодій, ледар
Драпати	—	втікати
Драпатися	—	підніматися на гору
Драпачка	—	тонкий стовбур спіяного дерева без віття

Дарва	—	дрова
Дриг	—	енергійність
Дригатися	—	веселитися нетрадиційно
Дрилити	—	штовхнути
Дробина	—	дріб'язок
Дойти	—	доїти
Докучати	—	набридати
Докус	—	зовсім
Домів	—	додому
Дохтір	—	лікар (нім.)
Дудлять пиво	—	багато п'ють пива
Дуркати	—	стукати
Дзюгати	—	колоти
Дрихнути	—	лежати ледащо
Дихавичний	—	туберкульозний
Дем ся встрашив	—	не злякався
Де ся діло	—	куди поділося
Дримбля	—	губна гармошка
Дрилити	—	штовхнути
Дригатися	—	бешкетувати лежачи

Ж

Жалива	—	кропива
Жебрі	—	жебрацтво
Живо	—	швидко
Жиби	—	щоб
Живний Читверь	—	четвер перед Великоднем
Жилізко	—	праска
Жилізо	—	залізо
Жмикати	—	прати руками
Жовна	—	дятел
Жовнір	—	солдат
Жона	—	дружина, одружена жінка
Жолудок	—	шлунок
Жолоб	—	ясла

З

Забава	—	вечірка, гулянка
Забити	—	вбити
Забитися	—	вдаритися

Завийка	—	перев'язане навхрест полотно на молодій і дружці
Завитися	—	завагітніти без шлюбного мужа
Завічати	—	передбачати
Заводити	—	плакати голосно
Завпасатися	—	підперезатися
Загартка	—	теплий одяг
Загніватися	—	сердитися, не розмовляти з кривдником
Загорнутися	—	вдягнутися
Задуха	—	астма
Зайти (в тяж)	—	завагітніти
Заки	—	поки
Закутир	—	екзекутор
Замильдувати	—	доповісти, донести (нім.)
Запаска	—	фартух
Запашитися	—	виглядати задоволеним собою
Зарінок	—	лука при ріці
Затилепаний	—	неохайний
За туто	—	зате
Затямити	—	запам'ятати
Заквити	—	заквітнути
Зачирети	—	зачерпнути
Зашпонтався	—	спіткнувся
Заяти (череду)	—	погнати пасти череду
Зігзитися	—	сказитися
збанок	—	бідончик
Збитки	—	на зло, шкода
Збиточник	—	шкідник
Збрескле	—	скисле
Звідати	—	запитати
Зкліщитися	—	зчепитися
Згадам	—	згадаю
Згромадити	—	зібрати до купи
Здвига	—	свято Воздвиження Чесного Хреста
Здибанка	—	зустріч
Здушився	—	спітнів
Зигарок	—	годинник (нім.)
Зичати	—	позичати
Злапати	—	спіймати

Зле	—	погано
Зломити	—	зламати
Знимка	—	фотокартка
Зрізованиць	—	багаторічна тонкостеблева цибуля
Зупа	—	суп (нім.)
Здрупіспіло	—	розсипалося

І

Іно	—	тільки, лише
Інтерес	—	зацікавленість

Ї

Їгла	—	голка
Їден	—	один
Їмати	—	ловити
Їмати риби	—	рибалити
Їмити	—	схопити
Їмосць	—	попівна
Їхати просто	—	їхати без поворотів вправо чи вліво

Є

Єдинак	—	одинак
Єдиначка	—	одиначка
Єгомосць	—	дружина священика
Єнче	—	інше

Й

Йийце	—	яйце
Йиндик	—	індик
Йіджиння	—	їжа
Йойкати	—	стогнати
Йой	—	окрик коли боляче — «ой»
Йордан	—	Водохрещі

К

Карок	—	шия
Кабатує	—	вирує, перекидається

Кадий	—	куди
Калитка	—	торбинка на гроші і кресало на чоловічому поясі
Камезелька	—	жилет
Кам'яниця	—	мурований будинок
Карк	—	горло, потилиця
Канони	—	пушка
Картофлі	—	картопля
Касарня	—	казарма
Кавалок	—	кусень
Касина	—	казино (у містечку Літовищах)
Квасний	—	кислий
Кепсько	—	погано
Келюшок	—	чарка
Кирвавий	—	кровавий
Кирниця	—	колодязь
Кирунок	—	напрямок
Кишити	—	кришити
Киселиця	—	страва з вівсяного борошна
Кілько	—	скільки
Кільо	—	кілограм
Кітка	—	кішка
Кітна	—	запліднена вівця, кішка
Кістя	—	кістки
Ківко	—	коло в танці
Кішеня	—	кишеня
Клиниць	—	дерев'яний кілок, який слугує за вішалку
Кметь	—	заможний селянин, який мав чверть або половину лану землі та відробляв тяглу панщину
Кубаса	—	ковбаса
Коби	—	щоб
Кобиця	—	коротка колода, на якій рубають дрова
Ковнір	—	комірець
Кождий	—	кожен
Коїться	—	робиться
Коліжанка	—	подруга
Команиця	—	конюшина
Комашня	—	обід після похорону

Комин	—	димар
Комірник	—	людина, котра не має своєї хати
Кролі	—	стропила
Колічко	—	колесо
Конець	—	кінець; частина села
Коновиця, коновця	—	дерев'яне відро
Копінка	—	купка складеного сіна
Копняк	—	удар носком ноги
Кортіти	—	хотіти
Кортячка	—	нестримне бажання
Корч	—	вивернуте дерево
Костів	—	костел
Котята	—	кошенята
Коц	—	ковдра
Коцур	—	брудний
Крайбабка	—	помічниця при пологах
Красний	—	красивий
Краяти	—	відрізати
Крединс	—	кухонний буфет
Криваки	—	криві ноги
Крижі	—	поперек
Криївка	—	схованка
Кримінал	—	в'язниця
Кросна	—	ткацький верстат
Кругом	—	навкруги
Кугут	—	півень
Кулявий	—	кульгавий
Курдупель	—	людина малого зросту
Куріцматися	—	борюкатися, вовтузитися
Куртий	—	короткий
Кусник	—	кусень
Куфер	—	скриня
Кстини	—	хрестини
Кститися	—	хреститися
Ксьонз	—	католицький священик (пол.)

Л

Лаба	—	велика нога
Лагомини	—	ласощі

Ладити	—	готувати
Ладний	—	вродливий
Лан	—	площа землі, що становила 30 моргів
Ланцок	—	ланцог
Лашів'я	—	лахміття
Ледво	—	ледве
Лен	—	льон
Лигнути	—	ковтнути
Лейбик	—	безрукавка ватника: тілогрійка
Лайбак	—	неповороткий чоловік
Лепський	—	добрий
Лижка	—	ложка
Линва	—	трос
Лежень	—	ледар
Літісь	—	минулого літа
Ліци	—	вожі
Лишка	—	лисиця
Лишки	—	гриби лисички
Лукавий	—	заздрісний, нещирий
Лупати	—	довбати
Люстерко	—	дзеркальце

М

Машля	—	чоловічий галстук (краватка)
Мадяр	—	угорець
Мантель	—	пальто фабричної роботи; військове пальто (нім.)
Мачанка	—	кисіль з борошна
Маштарда	—	гірчиця
Мариць	—	березень
Маркітний	—	сумний
Маю інтерес	—	мені байжуде
Меджа	—	межа
Меджи	—	поміж, серед
Мирлиць	—	труп
Мешти	—	туфлі
Микати	—	смикати
Мися	—	невелика миска

Митати	—	кидати
Мі	—	мені
Мід	—	мед
Міхавки	—	манжети на сорочці
Мішчя	—	мішечок
Мнясо	—	мясо
Мрака	—	туман
Мода	—	звичай, традиція
Молоджавя	—	молодь
Мотика	—	сапа відповідної форми
Мотиль	—	метелик
Морг	—	одиниця площі, що дорівнює 0,57га
Моримух	—	мухомор
Мотуз	—	мотузка
Мочар	—	заболочена лука, трясовина
Муж	—	шлюбний чоловік
Мураль	—	мураха
Мурованка	—	кам'яний будинок
Мухи	—	гривка у жінки над чолом
М'ясниці	—	період перед Великим Постом, коли справляли весілля

Н

Нагварятися	—	скаржитися
Нагло	—	раптово, несподівано
Най, няй	—	нехай
Найдух	—	байстриук
Нарти	—	лижі
Нарубо	—	навиворіт
Нанашка	—	хрещена мати
Нанашко	—	хрещений батько
Напримудрощі	—	говорити насхвал
Напудитися	—	злякатися
Напівперек	—	наперекір
Наспилати	—	набрати рідину
На споді	—	під низом
Не маю коли	—	немаю часу
Недуленга	—	ні риба — ні м'ясо
Неськи	—	сьогодні

Нервус	—	нервова людина
Нибіжка	—	покійна
Нибіщик	—	покійник
Нигде	—	ніде
Николи	—	зовсім
Нируш	—	не бери, не чіпай
Нись, ниський, ниськаль	—	сьогодні
Нихто	—	ніхто
Нич	—	нічого
Німак	—	німий; німець
Ніхта	—	нігті

О

Обора	—	двір, огорожений для вигулу худоби
Обцаси	—	підбори
Овод	—	гедзь, велика муха, яка жалить тварин
Оден	—	один
Опанча	—	вовняне пальто

П

Пак	—	потім
Парадниця	—	модниця
Пательня	—	сковорідка
Пасувати	—	підходити, личити
Паша	—	корм для скотини
Пащека	—	великий рот
Пащикувати	—	сваритися «краще» всіх
Паця	—	свиня
Пацята	—	свині
Пацюрки	—	намисто
Пилихатий	—	непричесаний
Перепросити	—	вибачитися
Переступ	—	перехід
Перун луснув	—	грим ударив
Пец, пец	—	піч
Пецух	—	той, хто довго сидить на печі
Пильнувати	—	наглядати, стерегти
Пинцаки	—	ячмінна крупа

Пирого	—	вареники
Пирскати	—	бризкати
Писок	—	рот
Пичириця	—	шампіньйон
Пищявка	—	сопілка
Пицькати	—	ритися в тарілці, де їжа
Пікар	—	злюка
Півниця	—	підвал
Під	—	горище
Підраний	—	порваний
Піаяк, піячина, піячище	—	пияк, алкоголик
Піцурка	—	піддувало
Пісна	—	нежирна
Пликати	—	годувати дитину грудним молоком
Пляцок	—	солодкі коржі
Повала	—	стеля
Посог	—	придане
Повідати	—	говорити
Повтиратися	—	витертися
Повх	—	кріт
Позирати	—	поглядати
Покропивник	—	байстрюк
Полонина	—	не заліснений верх гори, де випасали худобу
Полотно	—	домоткана тканина
Полянки	—	очищені від дерев ділянки у лісі
Постригтися на бунза	—	постригтися налісо
Погиркатися	—	посваритися між собою
Поцьонг	—	поїзд
Пацьор	—	молитва
Пеклюваний хліб	—	білий хліб
Помали	—	потрохи
Праснути	—	різко вдарити
Праскати	—	тріскати
Привидітися	—	видаватися, уявлятися
Приклякнути	—	постояти на колінах
Прикрий	—	людина з важким характером

Приповідачь	—	оповідач
Приповідка	—	приказка, повчальна історія
Пришлепкуватий	—	не дуже розумний
Прятати	—	прибирати
Пльондо	—	поверх
Плюца	—	легені
Пструг	—	форель
Пудевко	—	картонна коробка
Пустеля	—	кровать
Пуцувати	—	чистити

Р

Рушта	—	колісники
Розпаїдитися	—	сильно розізлитися
Рахуба	—	біда
Риж	—	рис
Рискаль	—	лопата
Рихтувати	—	лагодити
Рички	—	гриби рижики
Ріщя	—	хмиз
Робітний	—	працьовитий
Ровінь	—	рівнина
Розчепіритися	—	розставити ноги
Розростися	—	погладшати
Росів	—	бульон
Росолянка	—	страва з капусти
Росохатий	—	розглушений
Ружа	—	рожа
Рундельок	—	кухоль
Рура	—	труба (нім.)
Русин	—	стара самоназва українців
Рускі	—	росіяни
Руський місяць	—	довгий, невизначений час
Ручьник	—	рушник

С

Сарака	—	бідак (рум.)
Сардак	—	жилет, прикрашений вишивкою

Сарчати	—	злісно говорити
Сапливий	—	тихо розмовляючий
Сващити	—	бути свашкою на весіллі
Свирка	—	свекруха
Сетно	—	дуже
Ои	—	собі
Сивий	—	сірий
Сірак	—	свита
Сірка	—	сірник
Січи	—	сікти
Сербус	—	привіт
Склеп	—	крамниця, пивниця під хатою (пол.)
Слічні	—	дуже гарно
Скопиць	—	дерев'яне відро, в яке доїли корову
Скарня Боже	—	клятва «Покарай мене, Боже»
Снідання	—	сніданок
Сночи	—	учора увечері
Смаркатий	—	сопливець, підліток
Смарклі	—	нежить
Солонина	—	саю
Спіжарня	—	комора
Сподні	—	чоловічі штани
Сплюндоване життя	—	марне життя
Стайня	—	сарай
Струмля	—	солодкий хліб на Різдво Христове
Стеклий	—	скажений
Стиранка	—	домашня локша на молоці
Стончки	—	стрічки
Страпатий	—	розхристаний
Стрик	—	брат батька
Стрина	—	дружина батькового брата
Стиранка	—	галушки
Столиць	—	стілець
Студінь	—	стілець
Студений	—	холодний
Студнина	—	холодець

Студня	—	криниця
Стуль пащеку	—	закрий рота (грубо)
Сукенка	—	сукня
Сухоти	—	туберкульоз
Сусіда	—	сусід
Сухий, сухоребрый	—	худорлявий
Сусік	—	велика скриня для збіжжя
Свята Ниділя	—	Трійця
Сьтів	—	стіл
Сьціна	—	стіна

Т

Тайстра	—	торбина
Трачиння	—	тирса
Такой	—	негайно, відразу
Талапати	—	топтати
Тамкаль	—	там
Тариль	—	тарілка
Тартак	—	пилорама
Твар	—	обличчя
Твердо	—	впевнено, круто
Тенгий	—	міцний
Ти	—	тобі
Тиж	—	теж
Тифус	—	тиф
Тішитися	—	радіти
Тлумити	—	топтати, здавлювати
Трафіка	—	тютюнова крамниця (нім.)
Трумбета	—	трембіта
Трускавки	—	ягоди полуниці
Трутка	—	отрута
Товкати	—	каструвати (худобу)
Тоди, тогди	—	тоді
Толочити	—	притоптувати
Ту	—	тут
Тудий	—	туди
Туно	—	дешево
Тямка	—	пам'ять

У

Уплічко	—	плече
Убрання	—	костюм
Уважай	—	будь обережним
Увидіти	—	побачити
Упалянок	—	хліб, спечений в печі без форми

Ф

Файка	—	люлька
Файно	—	добре (англ.)
Фасоля	—	квасоля
Фест	—	сильно, дуже (нім.)
Фіга	—	дуля
Фільозоф	—	людина, схильна до розмірковувань
Фіфак	—	дуже зарозумілий парубок
Фіра	—	віз
Фірман	—	візник
Фолюш	—	ступа (майстерня), в якій виготов- ляли грубу вовняну тканину
Фоса	—	рів, кювет
Фрас	—	лайка, прокльон (якого фраса, йди до фраса)
Фиркає	—	переберає, не згоден з пропозицією
Фурман	—	їздовий
Фурт	—	постійно

Х

Хадзяїн	—	господар
Хадзяйство	—	господарство
Халупа	—	хата
Хижа	—	хата
Хлоп	—	чоловік селянського походження
Хлопчище	—	хлопчина
Ходаки	—	постоли, шкіряне взуття домашньої роботи
Ходи ту, ходь гев,	—	йди сюди
Хорий	—	хворий

Хороба	—	хвороба
Хотяй	—	хоча
Хробак	—	черв'як
Худа	—	бідна (про землю)

Ц

Царисьтво	—	царство
Цвити	—	квітнути
Цебрик	—	дерев'яне відро
Ци	—	чи
Цибух	—	трубка від люльки для куріння
Циганство	—	облуда, брехня
Цимес	—	дуже смачно
Цирьков	—	церква
Цизорик	—	складаний ніж
Цирата	—	клейонка на стіл
Цофнутися	—	відступити назад (пол.)
Цугом	—	тягнути один за одним
Цьвах	—	цвях
Цьвинтар	—	кладовище
Цьоця	—	тітка
Цорфнутися	—	дати задній хід

Ч

Чериво	—	живіт
Чилядь	—	члени сім'ї, члени громади
Чимерка	—	вовняна домоткана куртка
Чир	—	рідка страва з крупи
Чириватий	—	товстий
Читвирь	—	четвер
Чоло	—	лоб
Чорнобила	—	полин
Чуджий	—	чужий
Чудуватися	—	дивуватися
Чути	—	відчувати запах
Чькода	—	шкода

Ш

Шандар	—	жандарм
Шлапак	—	ступня
Шкевко	—	скло до лампи
Шафа	—	шкаф
Швагро	—	чоловік сестри
Шифа	—	корабель
Шлапакатий	—	чоловік з пласкими ступнями
Шляк-тя трафив	—	легке прокляття
Шляхта	—	суспільна верства, лицарі, основним заняттям яких була військова служба, за що вони одержували землю і різні пільги
Шмарувати	—	мастити
Шмаття	—	одяг
Шнурівка	—	шнурок
Шпанелглі	—	кнопки
Шпарок	—	щілина
Шпіц	—	удар носком ноги, <i>інше значення</i> — фраєр
Шпихлір	—	приміщення, де зберігається зерно (нім.)
Шпортатися	—	копирсатися
Штири	—	чотири
Штуркати	—	штовхати
Шуфля	—	шип
Шубер	—	задвижка до витяжки
Шліфка	—	бігунок на поясі (ремені)
Шріба	—	гайка
Шморка	—	петля на ремені
Шопа	—	місце для зберігання сіна
Шора	—	неакуратна жінка

Щ

Щмпок	—	вівсяний корж
Щистя	—	щастя

Ю

Югас	—	пастух, який випасає овець на полонині (рум.)
------	---	---

Юря	—	свято святого Юрія
Юш	—	вже

Я

Ядвабна	—	шовкова
Яблінка	—	яблуня
Ялівка	—	телиця
Ялова	—	неплідна
Яр	—	весна
Ярка	—	молода вівця
Ярувати	—	сіяти навесні
Япко	—	яблуко
Яфори	—	чорниці
Як ся маєшь	—	як справи
Ятринки	—	невістки однієї свекрухи

Словник поширених бойківських імен

Бадьо	—	Богдан
Васьо	—	Василь
Волекса	—	Олекса
Гриць	—	Григорій
Дзюник, зеник	—	Зіновій
Іван, Іванцьо	—	Іван
Йилько	—	Ілько
Йосафат	—	Йосип
Владомир, Владзьо	—	Володимир
Ливко	—	Левко
Луцьо	—	Лука
Міхайло	—	Міхайло
Митро, Митер	—	Дмитро
Миколай, Микольо	—	Микола
Онїфрьо, Ніфрьо	—	Онурфій
Питро	—	Петро
Семко, Симйон	—	Семен
Сташко	—	Євстахій
Стифан, Шифан	—	Стефан

Стефко	—	Степан
Федьо	—	Федір
Юрко, Юра	—	Юрій
Анця, Ганя, Гануля	—	Ганна
Вуліяна	—	Уляна
Волена	—	Олена
Геня	—	Євгенія
Гелька	—	Галина
Дарка, Дорка	—	Дарія
Іресья	—	Ірина
Зеня	—	Зенона
Зоня	—	Юлія
Йилюся	—	Юлія
Кася, Каська	—	Катерина
Мариса, Мариська, Мариня	—	— Марія
Місько	—	Михайло
Наталька	—	Наталія
Настася, Настуня	—	Анастасія
Настунька	—	Надія
Павліна	—	Павлина
Пазя	—	Палагея
Рузя	—	Розалія
Стефа, Стефка	—	Стефанія
Федуня	—	Федора
Феня, Феня	—	Фаїна

Бойківські фразеологізми

Аж волос(с)є на голові стало — здивуватися, злякатися.

Аж ми голова ходором ходит — у кого-небудь виникає стан запаморочення.

Вже має пляц на вуса — головусий, що пхається між дорослих.

Виє, як пес на мороз — погано співає.

Втікає і капці погубив — людина, яка лякається і тікає від будь-кого.

Втулив, як циган за мамцю — мало заплатив.

Губу роззявити — неухажність.

Дати буханця в плечі — вдарити.

Дати по макітрі — вдарити по голові.

Дати налисника — дати по шиї.

За пса го не має — мати ні за що.

Запиши си тото на чолі — дуже добре, надовго запам'ятай щось.

З пальця собі тото не виссав — сказати, ствердити що-небудь, не спираючись та не маючи для цього жодних підстав; вигадати.

На свої вуха тото чув — безпосередньо, особисто чув.

На свято нікде — ніколи.

На твари написано — на обличчі написано.

Ніби льоху ссав — брудний.

Парастас правити — сваритися.

Почерхав сі в голову — пошкодував чогось, зазнав якоїсь прикрості.

П'яте колесо до фіри — бути зайвим.

Робити, як на мальварок — робити як-небудь.

Тапалати язиком — базікати.

Тото вже втонуло в пам'яті — забулось.

Ше не впав, а вже йойкає — говорять про песиміста, що нарікає, хоч не зазнав нещастя.

Як корів з писка — понівечений, знищений.

Яке їхало, таке здибало — однакові.

Догодив як ксьонз Касьці — добре обійтися з людиною, вся увага.

Йти на спацер — йти на танці.

Мати хосен — мати прибуток.

Пропав, як ксьонзові качита — пропасти безвісти.

Шляк трафив — нарікання.

Як Лель і Полель — нерозлучні.

А впав би-с сім раз на єднім місці — прокляття.

Дав му бобу залізного з'їсти — щось неприємне, образливе.

Дав му в зуби — побив когось, розправився з кимось.

Дав му добру порцію — добре когось відлупцювати.

Дав му сі в руки — здаватися, не чинити опору комусь.

Держит сі твердо на ногах — не втрачати здатності нормально рухатися, працювати.

Дивит сі крізь пальці — свідомо не звертати уваги на що-небудь недозволене; не помічати чогось недозволеного в чийхось діях, вчинках.

Дивит сі, аж му вочи з голови лізут — хтось надмірно натужується, через силу, надривається.

Дідько го сюди сльози підступаю — важкість на душі.

З головов сі сховаєш — піти у бізвість.

З ніг ся валит — втрачати здатність триматися на ногах через хворобу, втому, сміх.

За гонор робит — дуже хизується.

За горло го вхопив — настирливо або силою домагатися чогось.

За своїм крайом серце болит — хто-небудь тяжко переживає з якимсь приводу, уболіває, тривожиться за кого-, що-небудь.

Завдав му гарту — дуже побити кого-небудь; жорстоко розправитися з ким-небудь.

Змучив єм сі, що ніг ані рук не чую — бути надзвичайно втомленим.

Крає ми серце, як на тарели — завдати комусь страждан-
ня, муки, душевного болю.

Крутися сі, як в кропі — бути дуже заклопотаним.

Любит го, як пси діда — ненавидить.

Любять ся, як голубів пара — у повній злагоді, дуже дружно.

Май го на воці — спостерігати, стежити за ким-, чим-не-
будь.

Мало го очима не з'їв — пильно дивитись на когось, об-
дивлятись.

Молода кров кипит — хто-небудь перебуває в стані силь-
ного збентеження, обурення.

Муркоче, як кіт над мишою — жадібно, пристрасно.

На всьо махнув кров — збайдужіти до когось, чогось.

На гаразд му пішло — добре себе почувати.

На такій годівлі був, що ледве ноги волочит — погано
годували.

Навидіт мі, як рідний — любить як рідний.

Нагнав му страху — налякати когось.

Найду я тебе під землев — де завгодно.

Напудив сі, аж у нім духу не стало — дуже злякався.

Не вдержит сі, як в решеті вуда — дуже швидко.

Не ступит му ані на крок — образно: свариться і не змов-
чить, не дасть випередити.

Не годен-ем руков рушити — дуже слабкий, не здатен
працювати.

Не могло ти де там голову вкрутити — шкода, що людина
не пропала десь-інде.

Не спускай го з вочей — постійно пильно дивись на кого-
що-небудь.

Ніхто сі вченим не вродив — щоб бути вченим, треба вчитися, працювати.

Нудит світом і собов — жити в тяжких умовах, не відчувати сенсу життя, бути не задоволеним життям, відчувати до нього нехіть.

О, то далеко, на кінці язика — людина скупа на слово.

Очи му отворив — показувати, розказувати усю правду про щось.

Очі му си злипают — засинати.

Парпаєт сі, як курка в попели — беззмістовно вовтузитися в чомусь.

Перед очима ми стоїт — зовсім близько від когось, поряд.

Пише, як кур(к)а лабов — поганий почерк.

Підсипав му вугле — додав духу, запалу, відваги.

Пленати сі під ногами — заважати.

Плюнь та й ногов розітри — не звертай уваги на що-небудь.

Потрібно ти того, як свині кадила — зовсім не потрібно, зайве.

Пустив го з димом — знищити вогнем, спалити.

Пустив сі на легкий хліб — засоби існування, здобуті без труднощів, без зусиль.

Пустив сі на пси, сі пустив на пси — пропав марно, безрезультатно.

Рис підо мнов, як свині (свиня) в бульбі — навмисно завдавати комусь прикрощів, підлість, діяти підступно проти когось.

Сам наварив єс, сам пий — сам розв'язуй проблему.

Сидит, як засватана — несмілива, сором'язлива, нерішуча.

Такий недобрий, аж з нього искри скачут — уживається для підкреслення чийогось обурення, злості.

Таким єс, як з глини ліплений — надто м'який, підкаблучний.

То так ті тато з мамов начили? — соромлять дитину.

Тобі сі в голові перевернуло — все перемішалось, попуталось.

Хочу з тобов говорити в штири очи — розмова віч-на-віч.

Що кому годіт сі — кожному своє.

А втік бис (би-с) від свої сорочки — прокляття: щоб ти збожеволів.

Аби-с тут гори перевертав — виконати велику, навіть неможливу роботу; зробити багато.

Аж вочи з макітри лізут — дуже важко комусь.

Бода-с би ти скисла — прокляття.

Бода-с лиш ногами на тьгнув — прокляття, бажання смерті комусь.

Бода-с ноги задер (здер) — прокляття, щоб хтось помер.

Бода-с ти в синє возеро пішла — прокляття.

Відпер му в живі вочи — відповів прямо в очі.

Він міні памороки тут морчоит — розмірковувати, роздумувати над чимось, намагаючись розібратись в чомусь, з'ясувати, зрозуміти щось.

Воює ним дідько по всіх кутах — говорять про збиточного, непосидючого хлопця.

Впав у тежку недугу — тяжко захворів.

Всюда бував, нігде місце не загрів — непостійна людина, волоцюга.

Говори до него, коли він німец — не розуміє твоїх слів.

Дав му поза вуха — вдарив у лице, у потилицю.

Дати драпака — тікати.

Єдиного мука — десетьюм наука — потрібно вчитись на чужих помилках.

З єдного вола дві шкурі не днуть — зайвого не отримаєш.

Кривим воком дивитсі — виявляти незадоволення ким-, чим-небудь, недовіру до когось, чогось.

Лупати очима — розгубитись, неухажність.

На кінські Петра — ніколи.

Наплювати міні на се — байдужість.

Не дали собі на голові кіле тесати — не дали собою командувати, керувати.

Оба за єдно копито — одної думки.

Пігнався на штири вітри — куди завгодно, куди захочеться.

Пішов, як рак по дріжжі — ніколи, дуже довго.

Сі нагнівав, бо му муха на ніс всіла — нагніватись нізащо.

То міні з голови випало — забути.

Ше не встав, а вже їсти кричит — лінива, вередлива дитина.

Ше ніхто не втік від своєї доли — вислів віри в невідхильність долі, тобто того, що суджено.

А то судна година з тобов — справедливе покарання, відплата.

Аби-с ми з тим у вочи не ліз — настирливо поставати в уяві; ввижатися.

Аж волосє на собі рве — впадати у великий відчай, розпач; дуже переживати, побиватися.

Аж єм сі за голову схопив — вживається для вираження сильного здивування, переживання, туги, розпачу.

Аж ми голова тріщит — хто-небудь постійно зосереджений на здійсненні чого-небудь, напружено думає про що-небудь.

Аж ми сі очі розбігают — хтось не може зосередити увагу на чомусь одному, дивиться то на одне, то на інше.

Аж му в очах горит — страх.

Аж сі здиміла — здивуватись.

Бог би ти віку урвав — прокляття, бажання, щоб людина померла.

Брудне, як паце — дуже брудний.

Випало ми з гадки — зовсім забути.

Він аж горит з цікавоти — комусь дуже цікаво про щось дізнатись, нетерпець.

Вочи сі злипают — дуже хочеться спати, відпочити.

Вража мати ті там знає — незадоволення ким-, чим-небудь.

Врди сі та вдаї сі — народитись у щасливу годину.

З грудей ми сі гора звалила — відчуті полегшення, звільнившись від тяжких обов'язків, сумнівів, турбот.

Всипали му, як бобу — бити когось.

Всього му сі відхотіло — лежить недужий або мертвий.

Гендлює свойов сокиров — людина керує собою сама, як хоче.

Гнобит го, як не Боже створінь — збиткуватись над кимось, зневажати, гнобити.

Говорив му від щирого серцьом — відверто, чесно.

Говорив му сьак і так — марно пояснювати комусь щось.

Говорит, аж вуха в'янут — комусь неприємно, гидко чути, слухати щось.

Говорит, аж сі души радує — відчувати радість, втіху від чогось.

Годит му, як болячці — дуже запопадливо, надзвичайно.

Голови му сі не держит — не пам'ятати чогось, забувати щось.

Головов наложити — загинути.

Горить, як солома — дуже швидко.

Горло си підрізав — не зміг промовити.

Як ви уже переконалися, шановні читачі, Маринове славне своєю історією, яку творили і творять його мешканці. Та як і в кожного села, свої сторінки вписали у літопис Маринового люди, які свого часу, можливо, випадково потрапили сюди. Та прикипіли душею, приросли серцем до цього благодатного краю. На підтвердження — дві історії.

Маринівський шлях Володимира Шляхового

Був лютий 1988-го. Ми з Володимиром Григоровичем поїхали дивитися виділену нам під дачу ділянку біля села Маринове. Володимир Григорович оглянув непривітний пагорб і сказав: «Оце я тут вперше і востаннє». Як людина, що виросла в селі, він взагалі упереджено ставився до дач, любив сільський затишок.

Коли чекали електричку на Одесу, до нас підійшла жінка і запитала: «Це ви там будуватися збираєтеся? Краще купіть по сусідству зі мною хату, відремонтуйте і буде вам дача».

Пропозиція припала до душі Володимиру Григоровичу і незабаром він з двома друзями-журналістами поїхав на оглядини. «Хата поганенька, а погріб, збудований ще німцями, чудовий. Купуй».

Так ми почали обживатися на новому місці. Сусіди зустріли зацікавлено, привітно. Радили і допомагали, чим могли. Юхим Павлович Дерлюк приніс раму для вікна, дядя Ваня Каган — дошки для підвіконня, Коля Параскевич поділився виноградною лозою.

Перший рік не садили нічого, земля виявилась нікудишньою. Дядя Ваня розраджував: «Не посадите, то й не виросте». Ці мудрі слова сусіда ми часто згадували, милуючись молодими деревцями свого садка. Згодом облаштували внутрішній дворик, затінений виноградом, — улюблене місце відпочинку.

У Мариновому фактично виросла наша онучка Лена. На запитання, де тебе шукати, відповідала: «Я буду у тьоті Зосі, або у баби Фріди, або на балці». І коли сусіди чули, що ми кличемо, обов'язково хтось пояснював, де вона грається. Отак гуртом і виховували. А коли підросла, подружилася із Светою, онучкою Параскевичів, там і пропадала вечорами і днями, любила, коли запрошували до столу, спостерігала за доїнням корови, годувала разом із Светою кролів, знала, де ластівки в'ють гнізда.

Так разом із онучкою радів сільському життю і Володимир Григорович, тішився дружбою з сусідами. Не обходилося без прикрощів, і знову ж таки приходили на допомогу сусіди. Хіба можна забути той випадок, коли онучка зламала ногу, а Коля Параскевич без зайвих вмовлянь сів за кермо своєї «Ниви» і відвіз її до Одеси.

Не раз доводилося і самому Володимиру Григоровичу звертатися до місцевої лікарні. Був зворушений і приємно вражений великим професійним рівнем головного лікаря Миколи Петровича Кучерявого, його мудрістю і людяністю.

Між собою ми інколи говорили: «Коли повмираємо, наші душі літатимуть тут, над нашим подвір'ям».

...Так судилося, що зі свого улюбленого внутрішнього дворика Володимир Григорович пішов у вічність.

Нонна ШЛЯХОВА,
доктор філологічних наук,
професор Одеського національного університету.

І моє село — посеред Всесвіту

Маринове... Воно зринає на схилах розлогої долини у мрійливому серпанку весняного дня — як марево давніх віків, як одвічна людська мрія про теплу і плідну землю та надійний, осяйний прихисток роду, як витворена з сивих сказань і реальності сьогоденного буття степова легенда про «людину від землі», яка од віку вічного живиться плодами божественно хлібної ниви та біблійно священної виноградної лози; і «землю від людини», яка так само од віку вічного живиться селянською мудрістю і солоно-пекучим селянським потом.

Скільки б разів не згадував про це село, воно завжди являється мені задумливо тихим, приспаним на берегах відмерлої, безіменної річечки, що колись давно, зневірившись у долею заповіданому їй плині до моря, притамувала свою течію, осушила ковилові береги і навіки увійшла туди, звідки всі ми виходимо і куди неминуче повинні будемо вертатися — у вічно спраглу українську землю.

Сталося так, що майже десять років мого — передусім творчого — життя так чи інакше пов'язані були з цим селом та зі скромною хатиною на південно-східній околиці Маринового. Тут я одчайдушно поринав у свої тремткі і чутливі спогади про дитинство і ранню юність, які минали в такому ж степовому селі на Миколаївщині; в суто селянські уявлення про власний дім — на відміну від міської, нехай навіть і в престижному районі Одеси, квартири; про трав'янистий лужок посеред обійстя; про власноруч посаджену яблуню і цвіт тобою ж таки виплеканої вишні.

Якось так вже склалося, що, народжений у містечку посеред карпатських передгір'ї, я абсолютно не сприймав, і досі не сприймаю, якісь там степові садово-городницькі заміські ділянки; щось штучне і навіть блюзнірське вбачається мені в бутті суєтних кооперативів, отих неприродних сезонних напівсіл, у розпливчастих образах яких губиться освячений сотнями поколінь образ справжнього українського села — зі своїми звичаями і традиціями, своїми яскраво вираженими психолого-характерними сільськими типами; з тією

особливою аурою, що впродовж століть витворюється в кожному селі зокрема. А ще будь-яке село уявляється мені такою собі мікромоделлю цивілізації, малесенькою планеткою посеред вселенського Всесвіту людського буття.

Придивіться до життя будь-якого, особливо старовинного, з давньою історією і такими ж давніми родоводами, села і відкриєте для себе, що воно влаштоване за тими канонами, що й усе наше суспільство. Тож чи варто дивуватися, що в кожному з них обов'язково віднайдуться свій коваль і свій філософ; своя хранителька сільських забобонів, звичаїв та обрядів і своя відьма-ворожбитка; свої праведники і гріховодники; свої блазні і свої від самої природи своєї інтелігентно-інтелектуали; свій «на всі руки майстер» і своє на все життя — найпоплідуше ледащо...

Простежити і глибинно пізнати, таки соціально-психологічний зріз у великому місті — абсолютно неможливо, ось чому, на мій погляд, усі великі, істинно народні письменники наші — родом з села, з дитинства і села. Саме там, у своєму сільському пастушково-босоногому дитинстві, вони вчилися пізнавати мову трави і птахів, саме там вони вчилися відкривати для себе красу вечорової ріки, діамантову велич росяного степу та нерозгадані, але й нерозв'язні, таємниці степових курганів; там, у селі, вони пізнавали ази людського співжиття, там вони привчалися пізнавати характери, замислюватися над такими кореневими поняттями, як людська доля, людська гідність, людська честь; там вони визначали для себе ціну перших мозолів і першого селянського поту; там усвідомлювали ту просту істину, що справжня мужність виявляється не в якомусь окремому, відчайдушному вчинкові, а в умінні терпляче, мужньо іти відведеним тобі долею життєвим шляхом, здійснюючи тільки тобі відведену в цій громаді, цьому суспільстві місію!

Й ось тоді з'ясовується, що людей, здатних на відчайдушну відвагу вчинку, у нас не бракує, а ось людей, здатних виявляти свою мужність у сірому, рутинному повсякденні — не співаючись, морально і духовно не опускаючись до рівня сільського ізгоя; постійно дбаючи про свій зовнішній вигляд і про формування свого інтелекту, світогляду, інтелігентності, — на жаль, віднаходиться по наших селах не так вже й багато, як хотілося б.

Як письменника, мене завжди приваблювали дивовижно контрастні, телевізійно-міськими штампами не зневільовані типи змудрених життям селян, кожен з яких постає перед нами носієм якоїсь національно-козацької риси характеру, уособленням якоїсь морально-етичної чесноти, відтворенням своєрідного образу, зітканого з громадських діянь людини.

Тепер, звертаючись до щоденникових нотаток, я починаю усвідомлювати, як багато цікавих думок і задумів, творів і висловлювань зароджувалося в мене саме в Мариновому. Побувайте в селі Русові, що на Івано-Франківщині, в якому жив і працював Василь Стефаник; у Криворівні, куди навідувався, на свою, як би ми тепер сказали, дачу Іван Франко; у селах і містечках, що пов'язані з іменами Михайла Стельмаха, Миколи Трублаїні, Михайла Коцюбинського, Лесі Українки... — і ви зрозумієте, що кожне з них полишає свій неперебутній, виразно особний слід у творчій біографії письменника.

Так і я, автор тепер уже понад сімдесяти книжок і кількох тисяч публікацій в періодиці, можу відкрити для читачів, а подеколи і для самого себе (адже багато фактів призабувається), — що Маринове теж полишило свій помітний слід в моїй творчості. Тут у мене зароджувалися задуми, тут я працював над своїми книгами; писав їх, вичитував, правив верстки; тут у моїх записниках з'явилось чимало висловів, які стали епіграфами до моїх творів або які вже давно цитують інші автори, використовуючи ці вислови, як епіграфи до власних творів чи просто посилаючись на них.

Якщо ж конкретизувати, то саме тут, у Мариновому, я працював над окремими розділами своєї великої, двотомної праці «Козацькі вожді України» в якій подані життєписи 205 гетьманів, кошових отаманів і полководців України і яку було відзначено літературою премією Українського козацтва «Лицарське перо». Тут, у Мариновому, мріячи Парижем та Сан-Франциско (в яких до того побував), доопрацьовував другу книжку свого роману «Три дня в Париже с любимою женщиной», відзначеного згодом всеукраїнською премією «Гілка золотого каштана». Тут лягали на папір перші рядки роману «Острів приречених», в якому відтворюється дивовижний подвиг молоді французької, герцогині де Ро-

берваль, яку висадили на безлюдному північному острові, де вона провела понад два з половиною роки і зуміла вижити. Тут я вичитував набір своєї унікальної книжки «Всесвітня історія лицарства», в якій відтворено історію всіх лицарських орденів (госпітальєрів, іоннітів, мальтійців, тамплієрів; тевтонського, лівонського, починаючи з XI і завершуючи XX століттям).

Тут, у Мариновому, народжувалося (і я простежую це за своїми записниками) чимало моїх висловів, які увійшли до розділу «З книги буття української нації» моєї публіцистичної книги «Шлях України: нація і національна ідея»:

* * *

Патріотизм сучасного українця визначається просто і мужньо: тільки Українець, що здатен пожертвувати життям задля свободи і незалежності свого народу, гідний цього життя, цієї незалежності і свого великого українського народу!

* * *

Український народ писав свою історію не літописами і хроніками, а козацькими шаблями й пістолями, витворюючи з рідної землі величину, безсмертну енциклопедію козацьких могил.

* * *

Дбаючи про безсмертя нації, ми інстинктивно дбаємо і про безсмертя кожного з нас. У самій ідеї нації інтуїтивно закладено ідею історичної та генетичної пам'яті про кожного сутнього на Землі.

* * *

Козацтво, як форма духовного і військового лицарства, — неперевершений витвір українського національного генія.

* * *

Любов — це гріх у святості і святість у гріху!

* * *

*Поезія — це сповідь душі і молитва таланту...
(та багато інших).*

Тут зароджувалися і перші строфи мого вірша (якого я згодом дописував у селі Трояни Новобузького району на Миколаївщині, де минало моє дитинство) «Посеред козацького степу», опублікованого в збірці моїх поезій «Чорний го-нець»:

*Чиїмсь безсмертям марили степи.
Чиїмсь богам курган моливсь у полі.
І на черствім, примарнім видноколі
Палав відбиток скіфської стопи.*

*Ось творить чорну магію полин.
Й ставок спасенний — чашею Грааля...
І на святій небесній пекторалі
Боян пряде віків прийдешніх плин.*

*Могил козацьких — хроніка навал.
Сковорода заучує Плутарха.
І крона віща дуба-патріарха
З чумацьких дум висвячує хорал.
Гетьманські чвари трутяться в імлі.
Князів славетних «правнуки погані».
Ген. Святослав верта з Тмутаракані,
Нащадками забутої землі...*

*...Душа моя давно вже повстає:
«В літописи вживатися закаюсь!
Діяння пращурів судити зарікаюсь...»
...Але «Кобзар» зрেকтись їх не дає.*

Цілком природно, що в кожного, хто долучиться до творення історії села Маринового Березівського району, зринатиме власний образ цього села, пов'язаний з власною долею, власним баченням його минувшини і прийдешності; власним усвідомленням значенням цього «села посеред Всесвіту» у визначенні його життєвого шляху. Особисто я сприймаю село Маринове, як свою духовну, прикрашену красою навколишніх степів та духовною красою людей, які це село населяють, оазу, яка не раз давала перепочинок моїй стомленій душі «загнаного» справами та клопотами городянина і яка водночас надихала мене на твори, з якими я як письменник ішов потім у широкі мистецькі світи.

**Богдан СУШИНСЬКИЙ,
академік, письменник,
віце-президент Української асоціації письменників,
заслужений журналіст України.**

Кожна людина хоче знати минуле свого роду, родини, свого краю.

Усе це стара істина і стосується кожного. Та є села, де на долі людей особливо позначилися історичні та політичні події, де звичайним селянам, у яких любов до рідної землі міцніла віками, довелося покидати свою домівку і будувати життя на новому місці. Саме така доля спіткала нинішніх жителів Маринового, батьки і діди яких пережили примусове виселення з Дрогобицької області, облаштувалися в колишній німецькій колонії і започаткували тут нову історію своїх родин.

Автори книжки належать до останнього покоління маринівців, для кого історія переселенців є справді живою, почувують з уст її учасників. Бо вже для наших внуків і дітей це буде писана історія. Тому ми вважали за потрібне розповісти максимально все, що вдалося зібрати з історії села. І в першу чергу — спогади очевидців.

Колишні мешканці Нижньо-Устріцького району, яких примусово виселяли у 1951 році, організовують зліт «Бойківська ватра» у рідному краї, сьогодні це територія Польщі. І я, один з авторів, мав честь у 2002 році бути запрошеним на цей поважний форум, але тодішнє керівництво області не дало дозволу. На батьківщині своїх предків побував згодом. Мені розповідав мій ровесник Петро Смісько, житель с. Лобізва, як проходить зліт бойків, які відчуття опановують людину, коли бачиш своїх земляків і маєш можливість з ними поспілкуватися, що, значить земляки-краяни. Переживання в Устяновому, яке я покинув дитиною, біль душі, коли шукав будинок, в якому народився, сад, який садив дід, коли відвідання церкви,

у якій вінчалася бабця, описати неможливо. Зустрічав там людей, які виїхали з Маринового, — Юзефчика, Миколу Йосифовича, Кавчака Михайла Петровича. Я радів від того, що вони добре живуть, і від того, що бачу землю своїх предків. Але я вже мариновець, і нікуди від цього не дітися. Адже Маринове — це теж не проста історія тих, кого переселили сюди у далекому вже 1951 році, історія їх нащадків, які боролися за виживання села, за хліб, за землю, за краще життя.

Якою б не була складною доля села та його мешканців, знати історію свого краю повинен кожен. Ми сподіваємося, що ця книга допоможе нашим землякам пізнати своє коріння і щиро пишатися своїм краєм, своїм селом, своїм родом.

Вже згадувалося про те (вибачай, шановний читачу, за повторення), що в умовах планово-розподільної системи ми не забували про своє Маринове і за першої можливості сприяли виділенню коштів на його розбудову. Зокрема, стовідсотково було профінансовано будівництво середньої школи і дитячого садка. Після закриття дільничної лікарні були вишукані кошти для повторного відкриття її на базі амбулаторії. Хоч і не просто було, але вдавалося виділити гроші на будівництво дороги до села і сільських вулиць, незважаючи на заборону було профінансовано спорудження газоводу високого тиску (а не низького) і будинку газівника.

Децю вдалося зробити не лише зі списку матеріальних благ і не лише в Мариновому.

І на закінчення. Ця книжка писалася довго. Ми вже втратили надію, що, можливо, колись закінчимо. Врешті-решт за підтримки рідних і близьких людей нам вдалося зібрати достатньо матеріалу, щоб, в основному, описати про життя — буття наших земляків і в деякій мірі порівняти природно-кліматичні і соціально-політичні умови життя в с.Устяновому з с.Мариновим, хочу звернути увагу: не протиставити одне одному і зробити висновок, де було б краще і де зараз краще, а на фактологічному матеріалі, як воно є, показати.

Ця невелика праця є також підсумком наших власних досліджень із життя наших земляків. З 1972 року на сторінках нашої районної газети «Степовий маяк», обласної газети «Чорноморська комуна», а потім «Чорноморські нови-

ни», в доповідях, виступах на зборах, мітингах і других зібраннях ми постійно висвітлювали життя наших краян. З кожним прожитим роком наші знання про земляків істотно розширювалися. Проте це тільки дає змогу усвідомити, як багато ми ще не знаємо і не розуміємо. Тому ми хочемо звернутися до Вас, шановний читачу, латинським прислів'ям: «Зробили, що змогли; хто зможе, хай зробить краще».

Хочемо подякувати

Саму ідею та головні ідеї книжки нам допомогли сформулювати розмови та консультації з Бурчо Йосипом Олександровичем, Білоусовою Лілією Григорівною, Цобенко Михайлом Макаровичем, Маліною Галиною Леонідівною, Кляштарною Наталкою Олександрівною.

Деякі ідеї книжки нам допомогли сформулювати професор Кушнір В'ячеслав Григорович і професор Чумак Володимир Миколайович.

Особливу вдячність ми хочемо висловити за спомини нашим землякам, які ми збирали більш як двадцять років.

У пошуках архівних документів нам допомагали Корецька Олена Анатоліївна, Філімонова Тетяна Дмитрівна, Деречина Валентина Петрівна, а в наборі матеріалів Бубликова Людмила Павлівна.

В нашій роботі дуже допомагало спілкування з жителями в селі Маринове і в селі Устянове. І тобі вдячні, шановний читачу, що прочитав нашу книгу і якщо зробив висновок про те, що відбулося, на твій погляд, правильно чи ні — за це також вдячні, бо не залишили тебе байдужим.

В мене (**І.Н.**), як і у кожної людини були свої мрії на далеку перспективу свого життя. Деякі здійснилися, деякі ніколи не здійсняться, але залишається іще одна мрія, яка може бути здійснена. За мою ідеєю в м.Березівці споруджені пам'ятники Т.Г.Шевченку, першій вчительці, пам'ятник воїнам, які загинули в Афганістані, стела Героїв Березівщини і пам'ятний знак 200-річчю м.Березівки. Але головний пам'ятник — переселенцю — я так і не спромігся поставити. В селі Маринове на стику ХХ сторіччя проживали німці, євреї, українці, росіяни з вірою лютеранською, іудаїзмом, греко-ка-

толицькою, православною. Жили мирно і дружно, але всі часи кожен житель села пам'ятав свої коріння, звідки він переселений добровільно чи примусово. Я задумав збудувати такий образ чоловіка, який стоїть задумливо і дивиться вдалину в бік Європи, а місце йому — за хатою Шапотинника М.П., нижче церкви на розі паркана, де кам'яна скеля. Ця фігура має, за моїм задумом, дивитися на захід, поглядом на стару шовковицю. Якщо Бог допоможе мені, може, іще сам особисто буду просити сільську раду допомогти мені поставити такий пам'ятник, а якщо не вдасться, то, я переконаний, ця ідея буде виконана кимось із маринівців.

Додатки

Історія села і долі людей у документах

РЕЕСТР

описей на оставленное имущество переселенцами переселившимися с Драгобической: Области в колхоз имени Демитрова Мариновского с/совета, Березовского района Одесской ооласти, которые подлежат передаче Одесскому Облфинотделу.

(Надруковано без змін)

№	Фамилия Имя отчество	сумма
1.	Маковяк Василий Иванович	1781
2.	Марусяк Иосиф Васильевич	5355
3.	Баран Анастасия Васильевна	1989
4.	Возный Михаил Лукович	2539
5.	Кравец Дмитрий Михайлович	1839.50
6.	Зинкевич Василий Андреевич	2303
7.	Лазор Екатерина Иосифовна	3149
8.	Ковчак Иван Николаевич	3851
9.	Зинкевич Анна Петровна	1382
10.	Коган Анна Лешковна	1972
11.	Сабрам Иван Данилович	2740
12.	Крупа Яким Михайлович	2443
13.	Кравчишин Николай Дмитриевич	2604
14.	Возный Федыр Степанович	924
15.	Фир Устым Ильковыч	1519
15.	Кореновский Василий Иванович	3325
17.	Шимко Василий Михайлович	1534
18.	Кравчик Мирия Ивановна	1290
19.	Дубна Анна Григорьевна	2531
20.	Бучок Юлия Войтковна	2157
21.	Оскориб Анна Ильковна	1426
22.	Барщивский Михаил Иванович	1974
23.	Шимкив Федор Петрович	2379
24.	Бугек Григорий Иванович	2030
25.	Мекета Анастасия Семеновна	5071
26.	Масный Василий Иванович	1783
27.	Шимко Василий Петрович	3134
23.	Дзядуш Иван Иванович	2047
29.	Пакольчишин Дмитрий Андреевич	1380
30.	Курнык Федор Лукович	2574
31.	Деркач Николай Иванович	2955

32.	Гошкович Ева Михайловна	1703
33.	Боршивский Иван Лукович	4258
34.	Юзерчик Иосиф Антонович	2542
35.	Лукацька Екатерина Ивановна	3200
36.	Лазурчак Мария Иосифовна	3542
37.	Карич Михаил Антонович	1738
38.	Орловский Войтко Стефанов	1392
39.	Войтович Николай Васильевич	1078
40.	Лешега Анастасия Петровна	1335
41.	Лукоцький Стефан Лукович	2552
42.	Лисовский Дмитрий Юркович	2388
43.	Фир Екатерина Петровна.	903
44.	Белей Илько Васильевич	3223
45.	Ридош Михайл Васильевич	2211
46.	Ляхвацька Анна Дмитриевка	3543
47.	Красневпч Екатерина Михайловна	3975
48.	Зинкевич Розаля Ивановка	2002
49.	Дубна Дмитрий Федорович	1335
50.	Оскориб Стефан Васильевич	2923
51.	Кавчак Петро Степанович	312
52.	Ривак Мария Ивановна	4533
53.	Коралевич Евгения Степановна	4533
54.	Загородничек Михаил Михайлович	2977
55.	Ридош Екатерина Васильевна	2803
56.	Загородничек Анастесия Ивановна	2529
57.	Свенткевич Станислав Марянович	2163
58.	Когут Розаля Васильевна	518
59.	Кравчик Анна Михайловна	3132
60.	Кравчик Иван Михайлович	3744
61.	Каблаш Николай Григорьевич	1407
62.	Коган Дмитрий Иихайлович	2520
63.	Дубна Илько Дмитриевич	1513
64.	Допілко Иван Михайлович	3360
65.	Курнык Иван Васильевич	4114
66.	Борщівска Екатерина Иосифовна	5132
67.	Допілко Павлина Даниловна	2140
68.	Данильчак Стефан Васильевич	3540
69.	Курник Николай Васильевич	2642
70.	Курник Николай Иванович	2579
71.	Донилка Мария Дмитриевна	2290
72.	Возный Андрей Степанович	558

73.	Рыдош Андрей Васильевич	2937
74.	Шевчик Екатерина Онуфриевна	2115
75.	Шимкив Иван Федорович	4182
76.	Подобана Екатерина Ильковна	2827
77.	Ниточка Екатерина Ивановна	2544
78.	Кравчишин Розаля Антоновна	3202.95
79.	Допілко Василий Михайлович	4503
80.	Карич Анастасия Ильковна.	3463
81.	Лазурчак Анна Ильковна	4110
82.	Борщивска Анна Ивановна	3610
83.	Кавчак Мария дедоровна	2853
84.	Красневич Мария Ивановна	1953
85.	Кравчак Иван Васильевич	4681
86.	Оскориб Иван Васильевич	1956
87.	Цымбала Мария Михайловна	1984
88.	Сотун Федор Андреевич	4194
89.	Сабрам Федор Данилович	2056
90.	Деркач Андрей Илькович	1731
91.	Ханейко Иван Михайлович	2386
92.	Кавчак Розаля Михайловна	2482
93.	Иванив Мазия Иосифовна	1772
94.	Лахвацька Мария Григорьевна	1238
95.	Шимко Михаил Иванович	3959
96.	Кравчиш Иван Дмитриевич	3940
97.	Павлишин Иосиф Николаевич	2041
98.	Каган Петр Николаевич	3929.75
99.	Халус Антон Юланович	2474
100.	Дудяк Иван Лукович	1373
101.	Шимко Дмитрий Михайлович	1330
102.	Карич «ихайло Илькович	2209
103.	Зинкевич Григорий Иванович	2304
104.	Дубна Иосиф Михайлович	5332
105.	Шимко Иван Иванович	1210
106.	Допілко Петр Михайлович	1553
107.	Пакольчишин Иосиф Андреевич	3570
108.	Карич Екатерина Васильевна	3055
109.	Витяж Ева Дмитриевна	335
110.	Ниточка Анна Ивановна	5133
111.	Охота Розаля Васильевна	3135
112.	Белей Анна Васильевна	3360

113.	Добрянска Розаля Михайловна	2570
114.	Охота Пазя Степановна	2324
115.	Рим'як Иван Павлович	2388
116.	Кравец Анна Ивановна	2815
117.	Соколовская Мария Ивановна	4170
118.	Загородничек Степан Карлович	1830
119.	Охота Василий Иванович	1770
120.	Белей Николай Андреевич	2579
121.	Штым Екатерина Степановна	3058
122.	Допілко М[]Михаилович	1532
123.	Ляхвацький Михаил Иванович	1706
124.	Курнык Степан Васильевич	3534
125.	Краснев Володимир Михайлович	5793
126.	Стадник Михаил Михайлович	3882
127.	Нись Анна Андреевна	4431
128.	Борщивский Иван Андреевич	9770
129.	Охота Михаил Васильевич	2453
130.	Войтович Василий Степанович	1623
131.	Семко Василий Николаевич	6002
132.	Криль Василий Петрович	1861
133.	Шимко Михаил Петрович	3380
134.	Кореновский Иван Васильевич	2423
135.	Сташищак Антон Иванович	2018
135.	Дубна Юрка Иванович	1955
137.	Возный Михайло Михайлович	2081
138.	Потоцкий Михайло Андреевич	2754
139.	Лазурчак Е[] Михайловна	2550
140.	Коган Иван Карлович	2893
141.	Грай Василий Иванович	1519
142.	Дубна Михаил Иванович	2453
143.	Рымяк Розалия Андреевна	2008
144.	Халус Николай Ульянович	2534
145.	Ниточка Михаил Федорович	4460
146.	Борщивский Иван Васильевич	6110
147.	Борщивский Иван Васильевич	748
148.	Иванов Иван Степанович	3377
149.	Мощок Анастасия Григорьевна	3449
150.	Подоляк Дмитрий Дмитриевич	1723
151.	Соколовский Иван Иванович	2371
152.	Белей Иван Васильевич	8039

153.	Охота Федор Иванович	1770
154.	Халус Екатерина Федоровна	3935
155.	Черьяк Василий Иванович	1164
156.	Лазарь Екатерина Посифивна	3300
157.	Бучек Мария Яценитевна	2383
158.	Кравчик Михаил Федорович	3500
159.	Стадник Иван Пихайлович	1910

Зав. Березовским райфинотделом: (Иванов)

***Главный бухгалтер Березовского
райфинотдела: (Коваленко)
(ДАОО. ф. Р-6271, оп.1 Сп—15. ар. 4)***

Згідно з постановою Ради Міністрів СРСР від 30 липня 1949 року, переселенцям надавали одноразову грошову допомогу: 700 крб. — на голову сім'ї і по 250 крб. — на кожного члена сім'ї. На новому місці переселенці на два роки звільнялися від сплати податків.

(Н. Кляшторна «Акція-51. Останні свідки» ст. 49).

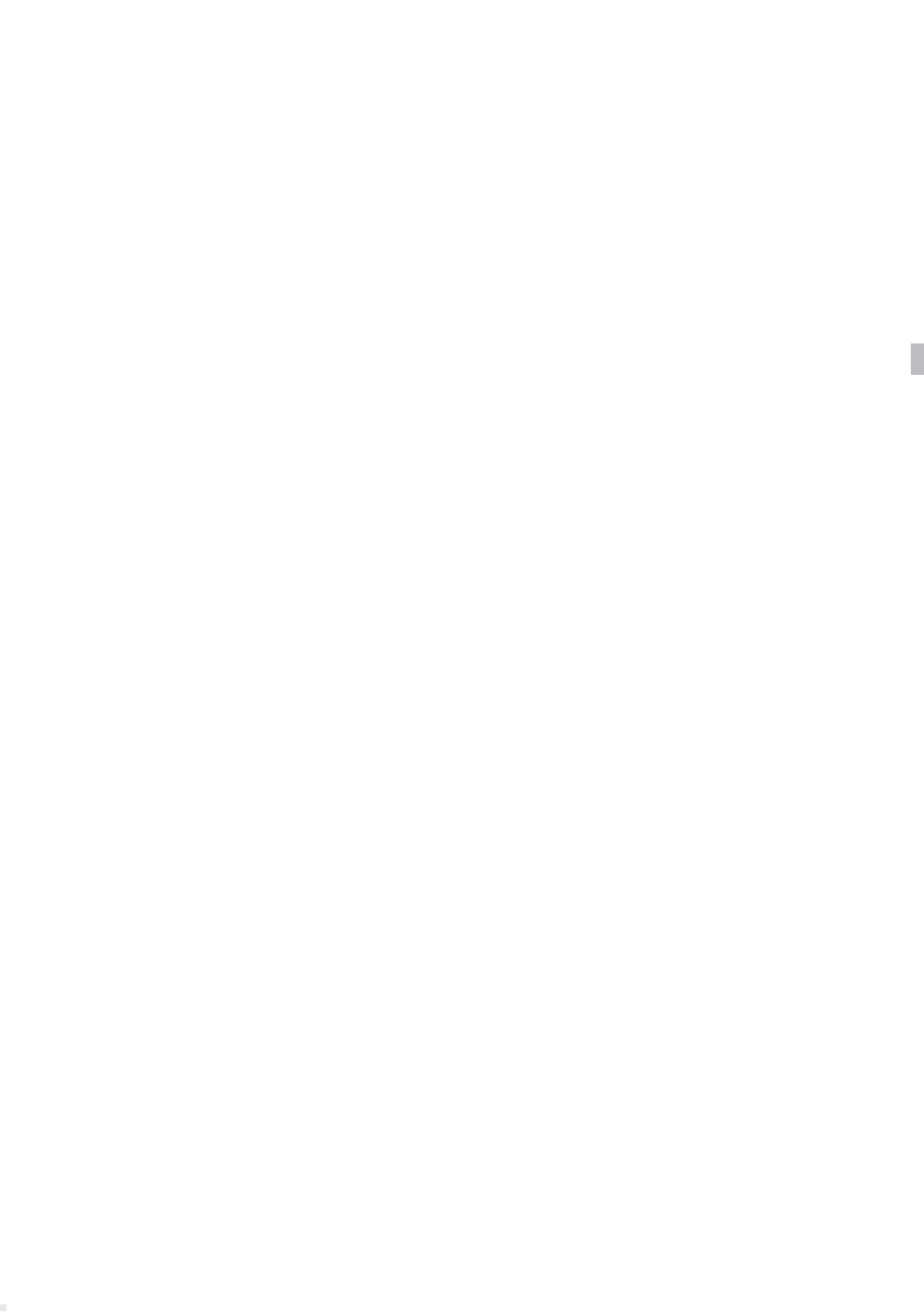
С П И С О К
раскулаченных хозяйств по Мариновскому сельсовету Березовского района
(подаётся мовой оригиналу)

№ пп	Фамилия, имя, отчество	Экономическая характеристика раскулаченного хозяйства	Политическая характеристика главы семьи	Выселен ли за пределы округа, арестован, бежал	Есть ли в семье партиз., красн. и др.	Что изъято при раскулачивании из прод. потребления	Выводы
	2	3	4	5	6	7	8
1.	Литке Александр Роберт.	До революции жил при отце. После революции нарезка земли — 17,55на, 4 лошади, 3 коровы, рабочих нанял мал в сезон. Экспертом не обложен. С/х налог с надбавкой — 78руб.	Аптитировал против хлебзаготовок. Лишен права голоса.	Нет	Нет	Нет	Раскулачен не правильно, но, как средняцкое хозяйство
2.	Кимеле Израиль Филимон.	До революции жил при отце. После революции — нарезка 19,75га, 3 лошади, 2 коровы, рабочих нанял в сезон по болезни. Экспертом не обложен с/х налог с надбавкой — 55 руб.	Аполитичен. Не лишен права голоса	Нет	Нет	Нет	Раскулачен не правильно, но, как средняцкое хозяйство
3.	Шмоль Христиан Филиппов.	Собственной земли 100 дес., 16 лошадей, коров — 10, рабочих нанял постоянно, на-	В период проводимых политикам с его стороны встречал антисоветское ак-	Нет	Нет	Нет	Раскулачен правильно, как кулацкое хозяй-

			резка земли — 16га, арендовал — 10дес., 5 лошадей, 4 коровы, рабочих нацимал постоянно. Обложен экспертом в 115 руб. Отнесен к кулацкому хозяйству.	тивное выступление. Лишен права голоса.				СТВО
4.	Бургардт Рейнгард Иванович		Собственной земли — 60 дес., лошадей — 8, коров-6, рабочих нацимал постоянно. Раскулачен в 1920г. Нарезка земли — 21га, арендовал — 20 дес., 4 лошади, 4 коровы, обложен экспертом — 186 руб. Отнесен к кулацкому хозяйству	Во время хлебозаготовок и реализации ...займа срывал таковой. Лишен права голоса	Выслан	Нет	Нет	Раскулачен правильно, как кулацкое хозяйство
5.	Геперл(де) Карл Карлович		Имел 60 дес. земли, 12 лошадей, 8 коров, рабочих эксплуатировал постоянно, надел земли — 14,50га, 3 лошади, 2 коровы, экспертом обложен в 103 руб. Отнесен к кулацкой Ш группе	Организовывал женщин к открытому агитационному выступлению против мероприятий сов.власти. Лишен права голоса	Выслан	Нет	Нет	Раскулачен правильно, как кулацкое хозяйство
6.	Геперле Яков Карлович		Собственной земли имел 60 дес., 12 лошадей, 8 коров, надел земли — 12,60га, 2 лошади, 2 коровы. Экспертом обложен в 130 руб. Систематически эксплуатировал	Систематически вел разлагающую работу в бедняцко-средняцких массах. Лишен права голоса.	Выслан	Нет	Нет	Раскулачен правильно, как кулацкое хозяйство

		рабочую наемную силу. Отнесен к кулацкому хозяйству							
7.	Ольгейзер Иван Иванович	Собственной земли имел 120 дес., 10 лошадей, 10 коров, занимался крупной торговлей, пользовался постоянной рабочей наемной силой. Раскулачен в 1920 году. Надел 18 дес., арендовал 20, 8 лошадей, 8 коров, обложен экспертом — 171 руб. Отнесен к кулацкому хозяйству	Агитировал против хлебозаготовок и проводимых кампаний. Лишен права голоса.	Выслан	Нет	Нет	Нет	Нет	Раскулачен правильно, как кулацкое хозяйство
8.	Вольх Генрих Генрихович	Собственной земли — 60 дес., 4 коровы, 6 лошадей, рабочими пользовался в сезон. Раскулачен в 1920 году. Надел 12га, 2 лошади, 2 коровы. Экспертом не обложен. С/х налог — 19 руб.	Аполитичен. Не лишен права голоса.	Нет	Нет	Нет	Нет	Нет	Раскулачен не правильно, но, как середняцкое хозяйство
9.	Гепперле Вильгельм Яковлевич	Собственной земли — 60 дес., 15 лошадей, 10 коров, рабочих нанимал постоянно. Раскулачен в 1920 году. Нарезка — 16 га, 3 лошади, 3 коровы, экспертом не обложен. С/х налог с надбавкой — 79 руб. Отнесен к кулацкому хозяйству	Организовывал бедняцко-средняцкие массы для срыва всех проводимых политкампаний. Лишен права голоса.	Выслан	Нет	Нет	Нет	Нет	Раскулачен правильно, как кулацкое хозяйство

10.	Гелперле Владимир Яковлевич	Собственной земли имел 100 дес., 20 лошадей, коров — 15, рабочих нанял постоянно. Раскулачен в 1920г. Надел — 18га, арендавал-10, лошадей — 4, 2 коровы, экспертом не обложен. С/х налог — 56 руб. Отнесен к кулацкому хозяйству.	Систематически вел разлагающую работу среди населения против пролудных мероприятий. Лишен права голоса	Нет	Нет	Нет	Раскулачен правильно, как кулацкое хозяйство
11.	Фрид Карл Фридрихович	Собственной земли — 60 дес., лошадей — 8, коров-6, нарезка — 26га, лошадей — 2, коров-3, с/х налог с надбавкой — 91 руб. Экспертом не обложен. Отнесен к кулацкой группе.	Агитировал за срыв хлебозаготовок. Лишен права голоса	Выслан	Нет	Нет	Раскулачен правильно, как кулацкое хозяйство
12.	Штолыц Генрих Яковлевич	Собственной земли — 60 дес., лошадей — 12, коров — 10, молотильный гарнитур, нарезка земли — 12га, лошадей — 2, рабочих нанял постоянных.. экспертом не обложен. С/х налог — 18 руб. Отнесен к кулацкой группе.	Агитировал за срыв реализации займа и хлебозаготовок. Лишен права голоса.	Выслан	Нет	Нет	Раскулачен правильно, как кулацкое хозяйство
13.	Гелперле Фридрих Адамович	Собственной земли — 70 дес., лошадей — 9, коров-8, рабочих нанял постоянных. Арендавал постоянных. Аренд	Организовывал кулацкие нелегальные собрания для срыва мероприятий	Выслан	Нет	Нет	Раскулачен правильно, как кулацкое хозяйство

		Довал 100 дес., имел маслобыйный завод. Раскулачен в 1920 году. Нарезка земли — 20га. Арендовал 5 дес., лошадей — 4, коров — 2, рабочих эксплуатировал постоянных. Экспертом обложен в 190 руб. Отнесен к кулацкому хозяйству.	сов.власти. Лишен права голоса.	Арестован	Нет	Нет	Раскулачен правильно, как кулацкое хозяйство
14.	Альдингер Вильгельм Христ	Арендовал 200 дес. земли, лошадей — 20, коров — 12, рабочих эксплуатировал постоянно. Надел земли — 17 га, лошадей — 2, коров — 2, экспертом не обложен, с/х налог с надбавкой 69 руб.	Все время проводил антисоветскую линию среди бедняцко-средняцких масс в разрез с политической партией сов.власти на селе. Лишен права голоса	Выслан	Нет	Нет	Раскулачен правильно, как кулацкое хозяйство
15.	Фрид Эдуард Карлович	До революции имел крупное кулацкое хозяйство. Эксплуатировал рабочую наемную силу. Надел земли — 10 га, лошадь — 1, корова — 2. С/х налог — 19 руб. Отнесен к кулацкой группе.	В период проводимых всей политической кампаний вел антисоветскую работу среди бедняцко-средняцких масс, к срыву тактовых. Лишен права голоса.	Арестован	Нет	Нет	Раскулачен правильно, как кулацкое хозяйство
16.	Ольгейзер Кондрат Иванович	Собственной земли имел 60 дес., лошадей — 8, коров — 5, надел земли — 15 га, лошадей — 2, коров — 2, экспертом не обложен, с/х налог — 31 руб.	Все время вел разлагающую работу среди бедняцко-средняцких масс. Лишен права голоса	Арестован	Нет	Нет	Раскулачен правильно, как кулацкое хозяйство

		Систематически эксплуатировал наемную рабочую силу. Отнесен к кулацкому хозяйству.						
17.	Киммеле Иван Иванович	Собственной земли — 30 дес., лошадей — 3, коров — 3, Нарезка земли — 10, арендовал — 3 дес., лошадей — 2, коров — 3, экспертом не обложен. С/х налог — 16 руб.	Нет	Нет	Нет	Нет	Нет	Раскулачен правильно, как середняцкое хозяйство
18.	Ленгард Генрих Георгиев	Собственной земли имел с отцом — 60 дес., коров-5, лошадей-6, надел земли-20. Арендовал — 3га, лошадей-2, коров-2, экспертом не обложен, с/х налог — 54 руб.	Нет	Нет	Нет	Нет	Нет	Раскулачен правильно, как середняцкое хозяйство

Всего хозяйств по с/совету **380**
 Раскулаченных **18, что составляет 5%**
 Лишенцев **24**
 Коллективизированных **190**
 Индивидуальных **190**
 (ФП-7, оп. 1а, с.99)

**С П И С О К
раскулаченных хозяйств по Балайцукскому сельсовету Березовского района
Одесского округа**

№ № пп	Фамилия, имя, отчество	Экономическая характеристика раскулаченного хозяйства	Политическая характеристика главы семьи	Выселен ли за предельа округа, арестован, бежал	Есть ли в семье партиз., красн. и др.	Что изъято при раскулачивании из прод. потребления	Выводы
1	2	3	4	5	6	7	9
1.	Шулика Филипп Иванович	До революции собственной земли — 25 дес. аренды — 50, лошадей — 6, коров — 10, эксплуатировал. Раскулачен в революционный период аренды — 30 дес., лошадей — 6, коров — 10. Эксплуатировал. Обложен в экспортном порядке. Раскулачен.	Проводит злостную антисоветскую агитацию, направленную к срыву мероприятий сов. власти. Лишен избирательных прав.	Выслан	Нет	Ничего	Раскулачен как кулацкое хозяйство
2.	Коваленко Иосиф Андреевич	До революции аренды — 0 дес., скота 10 шт., крупный скотопромысленник. Эксплуататор, раскулачен в 1920г. В революционный период закабаливал бедняков. Скота — 12шт. Спекулировал скупкой хлеба. Обложен в экспортном порядке.	Группировал кулаков с целью подрыва коллективизации. Кредитовал беднячек для вербовки подкулачниц. Злостно агитировал против сов. власти. Лишен избирательных прав	Выслан	Нет	Ничего	Раскулачен правильно, как кулацкое хозяйство
3.	Сирота Яков Иванович	До революции кулацкое хозяйство. Эксплуати-	Ведет злостную подрывную работу,	Не выселен	Сын в Красной	Пшеницы — 8л.	Раскулачен правильно,

			<p>рвал наемную силу. В революционный период аренды — 40 дес., скота — 22шт., при систематической эксплуатации. Лишен избирательных прав после раскулачивания.</p>	<p>срываая коллективизацию. Организовывал открытые выступления против мероприятий сов. власти. Лишенец.</p>		Армии	<p>ячменя — 9п. овса — 5п. кукурузы — 38п.</p>	<p>как кулацкое хозяйство</p>
4.	<p>Поддубняк Василий Петрович</p>	<p>До революции аренды 30 дес., лошадей — 5 шт., коров — 4 шт. Эксплуатировал, скотовод-промышленник. Раскулачен в 1920г. В революционный период кулацкое хозяйство, аренды 20 дес., скота — 5шт. Спекулирует, колбасная фабрика. Эксплуататор. Раскулачен.</p>	<p>При проведении политкампаний злобно срывал собрания. Лишен избирательных прав. К советской власти относится враждебно.</p>	<p>Не выслен</p>	Нет	Нет	<p>Ничего не изъято</p>	<p>Раскулачен правильно, как кулак Ш группы</p>
5.	<p>Соловьев Василий Николаевич</p>	<p>До революции аренды 30 дес., лошадей — 4 шт., коров — 3шт. Крупная скупка скота. В революционный период аренды 40 дес., лошадей 4шт., коров 8шт. Систематически эксплуатировал наемную рабочую силу. Крупная спекуляция зернохлебом, хозяйство отнесено к кулацкой Ш группе С.х.н. 180 руб.</p>	<p>Закабалал бедноту. Лишен права голоса. Активно проводит КР работу, социально опасный элемент, будирующий массы к срыву мероприятий советской власти.</p>	<p>Выслан</p>	Нет	Нет	<p>Ничего не изъято</p>	<p>Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство.</p>

6.	Мельник Федор Васильевич	До революции аренды 25 дес., скота 20шт. Эксплуататор. Раскулачен в 1920г. В революционный период аренды 50дес., коз 23шт, систематически эксплуатировал. Спекулировал сельхозпродуктами. Обложен в экспортном порядке — 248 руб. налога. Хозяйство отнесено к кулацкой группе	Неоднократно арестовывался за К.Р. деятельность. Злоупотреблял советской властью. Использовал подкулачников для срыва собраний. Лишен избирательных прав	Арестован ГПУ	Нет	Ничего не изъято	Раскулачен правильно, как кулацкое хозяйство
7.	Швец Иван Федорович	Кулацкое хозяйство. Аренды 25 дес., лошадей 3 шт., коров 3шт. Эксплуатировал наемную рабочую силу. Крупный спекулянт. С.х.н. 58 руб. Хозяйство отнесено к кулацкой группе	Подрывал все мероприятия советской власти. Организовывал кулаков против мероприятий сов.власти. Лишен права голоса. Раскулачен. Ведет злостную агитацию	Не высе-лен.	Нет	Пшеницы — 23п. кукурузы — 7п. ячменя 4п. овса 2п.	Раскулачен правильно, как кулацкое хозяйство.
8.	Лисогор Матрена	До революции и в революционный период крупное кулацкое хозяйство, скота 12 шт. Постоянная эксплуатация наемной рабочей силы. Вела систематически крупную спекуляцию по покупке скота. С.х.н. — 22 руб.	В период коллективизации колхоза группировала кулацки для открытых выступлений против коллективизации. Ведет злостную К.Р. агитацию. Лишена избирательных прав.	Не высе-лена.	Нет	Пшеницы 3п. картоф. 15п. проса 4п.	Раскулачена правильно как кулацкое хозяйство.
9.	Ганьман Каролина Людвиговна	До революции собственной земли — 59	К сов власти относится крайне враждебно	Семья выслана	Нет	Муки 2 п. кукурузы 5п.	Раскулачена правильно

		дес., лошадей — 6, коров — 6. При эксплуатации наемного труда. Раскулачена в 1920г. В революционный период аренды — 6, 20дес., лошадей — 6, коров — 7. Обложена с/х налогом в экспортном порядке 270 руб. Раскулачена.	дес., лошадей — 6, коров — 6. При эксплуатации наемного труда. Раскулачена в 1920г. В революционный период аренды — 6, 20дес., лошадей — 6, коров — 7. Обложена с/х налогом в экспортном порядке 270 руб. Раскулачена.	Дедно. Лишена избирательных прав.	она опоздала к этапу	нет	Ничего	просо 10п.	как кулацкое хозяйство.
10.	Мамонтенко Феодосий Федорович	До революции кулацкое хозяйство. В революционный период также отнесено к кулацкой группе. Аренда-30 дес., лошадей — 4, коров — 4, при эксплуатации наемного труда. Раскулачен. С/х налог — 39 руб.	До революции кулацкое хозяйство. В революционный период также отнесено к кулацкой группе. Аренда-30 дес., лошадей — 4, коров — 4, при эксплуатации наемного труда. Раскулачен. С/х налог — 39 руб.	Систематически срывал коллективизацию, за что неоднократно привлечался к ответственности. Ведет злостную КР агитацию. Лишен избирательных прав.	Не выслан	нет	Ничего	Ничего	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство
11.	Кириш Георгий Яковлевич	До революции собственной земли — 70дес., аренды — 30дес., скота — 12шт при эксплуатации наемной силы. В революционный период аренды — 20дес., скота -8шт, эксплуататор. Раскулачен в 1920г. и сейчас. С/х налог — 82 руб. Раскулачен.	До революции собственной земли — 70дес., аренды — 30дес., скота — 12шт при эксплуатации наемной силы. В революционный период аренды — 20дес., скота -8шт, эксплуататор. Раскулачен в 1920г. и сейчас. С/х налог — 82 руб. Раскулачен.	Тесно связан с кулацеством, проводил злостную КР агитацию. Лишен избирательных прав.	Арестован ГПУ	Нет	Ничего	Ничего	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство
12.	Кириш Христиан Яковлевич	До революции жил при отце-полупомещике. В революционный период	До революции жил при отце-полупомещике. В революционный период	К сов. власти относится враждебно. Неоднократно ак-	Арестован ГПУ	Нет	Ничего	Ничего	Раскулачен правильно как кулацкое

			кулацкое хозяйство. Аренды — 40дес., скота — 8шт при систематической эксплуатации труда. Раскулачен.	Активно выступал против мероприятий сов.власти, запугивая середняков и подрывая коллективизацию. Лишен избирательных прав.				Хозяйство
13.	Фрид Фридрих Христианович	До революции жил при отце-помещике, имевшего 30 Одес.земли. В революционный период кулацкое хозяйство, аренды — 20дес., скота — 8шт при систематической эксплуатации. Раскулачен.	Агитировал против мероприятий сов.власти, связан с КР элементами, группируя кулачество для активных действий против сов.власти. Лишен избирательных прав.	Арестован ГПУ	Нет	Ничего	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство	
14.	Фрид Иоган Христианович	До революции жил при отце — помещике, имевшего 300дес.земли. В революционный период кулацкое хозяйство, аренды — 10дес., скота — 5шт при эксплуатации наемного труда. Раскулачен.	Сын помещика при германской оккупации работал в карательном отряде, расстреливал и избивал бедняков. Систематически проводит злостную КР агитацию, направленную к срыву мероприятий сов.власти. Лишен избирательных прав до раскулачивания.	Арестован ГПУ	Нет	Ничего	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство	
15.	Москаленко Василий Константинович	Средняцкое хозяйство. С/х налога — 14 руб. Минимал сезонного рабочего. Раскулачен.	Активно против сов.власти не выступал. Избирательных прав не лишен.	Не выслан	Нет	Кукуруза 18п. овса 25п.	Раскулачен не правильно но как середняцкое хозяйство —	

16.	Колесник Фома Понтелевич	До революции собственной земли — 25дес., аренды — 30дес., скота — 13шт. В революционный период аренды — 10 дес., скота — 4шт, при систематической спекуляции с/х продуктами и эксплуатации наемной рабочей силы. Раскулачен.	Группировал кулаков с целью организации кулацкого колхоза. Запугивал бедноту, вступающую в колхозы. Ведет активную и злостную КР агитацию. Избирательных прав не лишен.	Не выслан	Нет	Ячменя 23п.	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство	Восстановить.
17.	Шестаков Степан Яковлевич	До революции собственной земли-50дес., аренды-50 дес., скота-18шт. Раскулачен в 1920г. В революционный период аренды-25дес., скота-12шт, при систематической эксплуатации наемного рабочего труда. С/х налога 44 руб. Раскулачен.	К сов. власти враждебно относится. Участвовал в КР агитации, с целью подрыва мероприятий сов. власти. Лишен избирательных прав.	Арестован ГПУ	Нет	Овса 5п. кукурузы 10п.	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство	
18.	Выгорничкая Анна Максимовна	До революции собственной земли — 50 дес., аренды — 50 дес., скота — 18шт, при беспрерывной эксплуатации наемного труда. Раскулачена в 1920г. В революционный период кулацкое хозяйство, аренды — 20дес., скота	Злостная агитаторша. Сын белогвардеец, эмигрировал с белыми за границу /б/офицер/. Ведет переписку. Систематически проводит злостную КР агитацию Лишена избирательных прав.	Семья выслана, она нет	Нет	Ничего	Раскулачена правильно как кулацкое хозяйство	

19.	Хромов Федор Максимович	— бшт. С/х налога 32руб. Раскулачена. До революции полулюдиц. Собственной земли — 115дес., аренды — 50 дес., лошадей — 10, коров — 10. Эксплуататор. Раскулачен в 1920г. В революционный период — аренды 15 дес., скота — 7шт, овец — 25. Систематическая спекуляция. С/х налога 23 руб. Раскулачен.	Неоднократно арестовывался за КР деятельность. Проводил злостную агитацию, с целью срыва мероприятий сов.власти. Лишен избирательных прав.	Не выслен. Арестован ГПУ	Нет	Ничего	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство
20.	Выгорницкий Венедикт Федорович	Сын крупного помещика. Хозяйство отнесено к кулацкой группе. Раскулачивалось в 1920г. и сейчас. Аренды — 15дес., скота — бшт, овец — 15шт, при систематической эксплуатации. Постоянно спекулировал. Раскулачен.	Социально опасный элемент. Крайне враждебно относится к сов. власти. Ведет активную КР агитацию. Лишен избирательных прав.	Бежал	Нет	Ничего	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство
21.	Гершберг Шимон	Помимо с/хозяйства вел крупную спекуляцию. Эксплуатировал наемную рабочую силу. Имел скота — 8шт., овец — 15. До революции крупный торговец и владелец мельницы. Раскулачен.	Враждебно относится к сов.власти. Ведет злостную КР агитацию. Лишен избирательных прав.	Бежал	Нет	Ничего	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство

22.	Призант Моисей	До революции торговец, был до этого батраком. Расселенец. В революционный период — крепкое кулацкое хозяйство. Лошадей — 2, коров — 2, овец — 150, при систематической эксплуатации наемного труда. Обложен с/х налогом в экспортном порядке — 150 руб. Раскулачен.	Агитировал против коллективизации и хлебозаготовок. Лишен избирательных прав.	Выслан	Нет	Ничего	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство
23.	Острый Никита Пантелевич	До революции и сейчас — кулацкое хозяйство. Скота 10 шт. при систематической спекуляции и эксплуатации наемного труда. Раскулачен.	Ведет злостную КР агитацию. Лишен избирательных прав. Неоднократно срывал собрания, проводимые с/советом	Бежал	Сын в Красной Армии	Пшеницы 15п. ячменя 35п.	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство
24.	Тотамир Василий Васильевич	До революции собственной земли — 40 дес., аренды — 20 дес., лошадей — 6, коров — 6, овец — 40шт, при постоянной эксплуатации наемного рабочего труда. В революционный период аренды — 30дес., скота — 8шт и эксплуатация. Хозяйство отнесено к кулацкой группе. С/х налога — 44 руб. Раскулачен.	Злостно относится к сов.власти, проводя систематические КР агитации. Избирательных прав лишен.	Не выслан	Нет	Ячменя 45п. пшеницы 15п. овса 3п. кукурузы 110п. просо 35п. картоф. 7п.	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство

25.	Панченко Савва Иосифович	До революции собственной земли — 40 дес., арендовал — 20 дес., лошадей — 6, коров — 6, овец-40. Раскулачен в 1920г. В революционный период аренды-30 дес., лошадей-6, коров-4. Хозяйство отнесено к кулацкой группе. Раскулачен.	Ведет скрытую КР агитацию, направленную к срыву мероприятия сов.власти. Избирательных прав лишен.	Не выслан	Нет	Ничего	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство
26.	Панченко Никифор Иосифович	До революции жил при брате — кулаке. В революционный период среднее хозяйство. С/х налога - 5 руб. 83 коп. Раскулачен.	Активно себя не проявлял. Избирательных прав не лишен.	Не выслан	Нет	Ничего	Раскулачен не правильно но как кулацкое хозяйство — восстановив
27.	Тющ Дмитрий	До революции и в революционный период кулацкое хозяйство, эксплуатирующий наемную рабочую силу. С/х налог с надбавкой — 72 руб. Раскулачен, хозяйство принадлежит, но же не сам он батрак.	Относился к сов.власти лояльно. Лишен избирательных прав после раскулачивания.	Не выслен	Нет	Ничего	Раскулачен не правильно но как
28.	Мартынюк Лука Михайлович	До революции — кулак. В революционный период эксплуатировал батраков. Аренды 20 дес., скота — 1шт, скотопромышленник. Систематически экс-	Злостно агитировал против сов.власти. Проводит КР работу среди середнячества. Избирательных прав не лишен. Не выслен.	Не выслен	Нет	Ничего	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство

		платировал наемную рабочую силу. Раскулачен.			Не выслан	Нет	Ничего	Раскулачен правильно как середняцкое хозяйство — восстановить
29.	Мартьянюк Иван Михайлович	Середняцкое хозяйство. С/х налог -44 руб. Раскулачен.	Аполитичен. Избирательных прав не лишен.		Не выслан	Нет	Ничего	Раскулачен правильно как середняцкое хозяйство — восстановить
30.	Швец Александр Михайлович	До революции — эксплуататор. В революционный период — кулацкое хозяйство. Систематически эксплуатировал наемную рабочую силу. Занимался посто-янно спекуляцией. Раскулачен.	Проводит активную вредительскую работу с целью подрыва коллективизации.		Арестован ГПУ	Нет	Ничего	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство
31.	Кириш Райнгольд Яковлевич	До революции собствен-ной земли-30дес., аренды-30 дес.. Скота-7шт, при постоянной эксплуатации рабочего труда. В революцион-ный период также ку-лацкое хозяйство, экс-плуатирующий наем-ный труд. Раскулачен.	Проводил злостную КР агитацию с це-лью организации в антисоветского вос-стания. Лишен из-бирательных прав до раскулачивания.		Арестован ГПУ	Нет	Ничего	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство
32.	Христов Иван Иванович	До революции — по-мещик. В революцион-ный период кулацкое хозяйство, эксплуати-рующее наемный рабо-чий труд. Раскулачен.	Ведет сильную агитацию за развал колхоза. Сгруппиро-вал кулаков для антисоветских вы-ступлений. Лишен		Не выслан	Нет	Ничего	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство

33.	Дайчер Феодор Феодорович	До революции помещик и эксплуататор. В революционный период — кулацкое хозяйство, систематически эксплуатировал наемную рабочую силу. Скота — 8шт, аренды — 20 дес. Спекуляция. Раскулачен.	избирательных прав. Ведет активную агитацию против мероприятий сов. власти. Лишен избирательных прав.	Бежал	Нет	Ничего	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство
34.	Друкер Ицко	Помимо с/хозяйства занимается крупной спекуляцией. До революционного периода также торговец. Раскулачен.	К сов. власти относится враждебно. Агитировал против коллективизации. Лишен избирательных прав до раскулачивания.	Не выслан	Нет	Ничего	Раскулачен правильно как кулацкое хозяйство

360 по сельсовету Балайчукскому

34, что составляет 11%

51

48

258.

Всего хозяйств

Раскулачено

Лишенцев

Индивидуальных

Коллективизированных

ФП-7, оп. 1а, д. 96

Секретарю Округкома
Тов. Чернявскому

**О постройке школы в немецком селе
и антогонизм между населением.**

Окротдел сообщает для Вашего сведения следующее:

Еще в 1926 г. население с. Мариново, Березовского района, начало ходатайствовать об открытии в селе школы-семилетки. За отсутствием средств в РИКе этот вопрос до последнего времени не получал разрешения. В июне с.г. по инициативе селян с. Мариново в этом селе было созвано межрайнное совещание представителей немецких колоний нескольких районов для обсуждения этого вопроса и для окончательного его разрешения с тем, чтобы после снятия урожая приступить к постройке школы в с. Мариново. На этом совещании присутствовали представители РИКа, причем от последнего требовалось только содержание учителей.

На указанном совещании был выдвинут вопрос об устройстве школы не в с. Мариново, а в с. Черногорке того же района. Это предложение внес Пред. С.х. т-ва села Черногорка ГУСС, заявивший от имени немцев с. Черногорки, что для устройства школы население отдает помещение недостроенной кирхи. По предложению представителей РИКа собрание постановило избрать комитет содействия строительству школы и для сборки средств среди населения, причем решено открыть школу в с. Черногорке, несмотря на то, что с. Мариново по своему территориальному расположению более подходит для этого (ближе к немецким селам других районов, чем с. Черногорка).

Постановление о постройке школы в Черногорке вызвало недовольство среди жителей с. Мариново, причем оно выражается на всех сходах, заседаниях и частных беседах.

В частности протесты против постройки школы в с. Черногорке отмечены на собрании в с. Мариново 16 июля, посвященном «неделе обороны». Затронув на этом собрании вопрос о школе, выступившие обвиняли РИК в том, что последний не уделяет должного внимания другим немецким селам Березовского района, что школа строится в с. Черногорке не считаясь с действительными нуждами и желанием всего немецкого населения района. Со стороны отдельных лиц были заявления, что в деле постройки школы именно в с. Черногорке сказалось влияние члена РИКа т. Розенблата, состоящего членом Черногорского сельсовета.

Общее настроение немцев с. Мариново и ближайшего с. Нейково выражается в заявлениях — «ни одной копейки на устройство школы в селе Черногорке».

**Вр. нач. окротдела (Иванов)
Нач. УЧОСО (Юрьев)**

У зв'язку з тим, що документ неможливо якісно скопіювати, публікуємо його текст. **ДАОО, Ф-П-7, Оп. 1, справа №035, арк. 194.**

СПИСОК
учасників бойових дій Маринівської сільської ради,
які повернулися з фронтів Великої Вітчизняної війни
(1941 – 1945) роки

№ з/п	Військове звання	Прізвище, ім'я та по-батькові	Рік народження	Поранення	Група інвалідності	Урядові нагороди	Участь в бойових діях
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	рядовий	Антощенко Іван Федорович	1926				11.43-5.45 приб. Фр.170 м.к.
2.	старшина	Аркуш Іван Федорович	1925	так	3	Орден Слави 2 і 3 ст., медаль "За відвагу", "БЗ"	4.44-5.45 Уф 6 т.мк.
3.	єфрейтор	Бур'ян Митрофан Семенович	1911			Медаїі "За відвагу", "За Москву", "За ПНГ"	6.41-5.45 Уф 31 т.б.
4.	рядовий	Бучок Іван Ількович	1926				10.44-3.45 Уф 246 ст.к
5.	рядовий	Баршівський Михайло Васильович	1922	так	2	Медаль "За ПНГ"	10.44-12.44 3 Уф 3 с.п.
6.	рядовий	Бершадський Григорій Володимирович	1920	так	3		4.44-3.45 3Уф 192 сп.
7.	рядовий	Баршівський Іван Васильович	1921	так	3	Медаль "За ПНГ"	4.44 - 5.45 36 сп
8.	рядовий	Біленко Олександр Степанович	1925			Медаль "За БЗ"	9.44-5.45 3Уф 89 сп
9.	рядовий	Бабій Микола Костянтинович	1905			Медаль "За ПНГ"	6.41-5.45 1 Уф 1091 сп
10.	рядовий	Беркутський Яків Петрович	1907			Медаль "За ПНГ"	4.44-5.45 2 Бел.ф 3 сп
11.	рядовий	Браніцький Андрій Якович	1908			Медаль "За ПНГ"	4.43-5.45 3Уф 833 с.п
12	рядовий	Базелюк Роман Андрійович	1922				5.44 - 5 .45 3 Уф 15 с.п 1077 з.а 525 о.д.

13	рядовий	Бабчук Олександр Васильович	1922	так	2	Медаль "За відвагу", "За ПНГ"	5.44-1.45 сосл. 27 ст.к
14.	рядовий	Бабій Іван Дмит- рович	1924			Медаль "За ПНГ"	С 42 -45 гг
15.	рядовий	Бур'ян Михайло Семенович	1925				1 стр. дєвіз.
16.	рядовий	Бур'ян Микола Якович	1905			Медаль "За БЗ"	4.44-12.44 гг
17.	рядовий	Бмунеченко Степан Пет- рович	1907			Медаль "За відвагу"	3 ст.
18.	рядовий	Блізніченко Сергій Іванович	1925				8.41-8.45 гг 779 с.п
19.	ст. л-т	Беспалий Борис Фе- дорович	1912	так	2		12-1944-5.45
20.	рядовий	Войтенко Михайло Петрович	1920				3.44-5.45 ЗУф 81 от. Раб. Бой.
21.	рядовий	Возний Михайло Михайлович	1909	так		Медаль "За БЗ", "За ПНГ"	10.44-3.45 З Уф 866 с.п.
22.	старшина	Вайнер Анатолій Ісаакович	1923	да		Медаль "За визволення Ленінграда", "ПНГ"	5.42-5.45 1 ст. бат. 2 бри. тр.
23.	рядовий	Возний Степан Ми- хайлович	1900				4.44 - 5.45 З Уф 4на.б
24.	рядовий	Воронюк Антон Фе- дорович	1921	так		Медаль "За БЗ", "ПНГ"	5.44-5.45 2 Уф 122 с.к.
25.	старшина	Волков Олександр Костянтино- вич	1922			Орден ВВВ 1- го ст.	6.41-5.45 2 Уф 28а.к
26.	рядовий	Біланський Йосиф Яко- вич	1912	так		Медаль "За ПНГ"	44-45
27.	старшина	Воронін Миколай Костянтино- вич	1917			Орден "Вітчизняної війни 1-го ст."	Партичен
28.	рядовий	Вовченко Григорій Степанович	1923			Медаль "За ПНГ"	1944-1945 рр.

29.	рядовий	Витопоренко Петро Дем'янович	1924			Медаль "За ПНГ"	44-45 210 сп.
30.	рядовий	Варивдін Михайло Дмитрович	1922			Медаль "За ПНГ"	44-45
31.	ефрейтор	Власенко Павло Петрович	1925			Медаль "За ПНГ", "За вз.Відня", "За БЗ", за "Будапешт"	4.44-5.45 119сп
32.	рядовий	Вороница Надія Василівна	1913			Медаль "За перемогу над Германією"	1941-1945 з Укр. Фр.
33.	рядовий	Викопоренко Сергій Георгійович	1907			Медаль "За ПНГ"	41- 45 781 сп.
34.	Ст. сержант	Гавриленко Іван Іванович	1924			Медаль "За ПНГ"	4.44 - 5.45 2Уф Пбсп
35.	сержант	Гавриленко Олександр Іванович	1927			Медаль "За БЗ"	3.44-9.44 3Уф 27с.п
36.	ефрейтор	Грінченко Василь Кирилович	1926	так		Медаль "За БЗ"	5.44-4.45 193 Зап. сп
37.	рядовий	Гудима Микола Сільвестрович	1915	так		Медаль "За БЗ"	6.41-3.45 3УФ 577 А.К.
38.	рядовий	Гнатнік Іван Григорович	1927			Медаль "За ПНГ"	11.44-5.45 3Уф 1906 г.п.
39.	рядовий	Гориценко Борис Андрійович	1926	так	3	Медаль "За ПНГ"	6.41-7.43 2Уф 843 ст.к
40.	сержант	Грішаков Іван Андрійович	1920	так	3	Червоної Зірки "2 отр" "За відвагу"	6.41-5.45 75 от.лі.ст.
41.	сержант	Грішаков Михайло Володимирович	1924	так		Медаль "За БЗ", "ПНГ"	4.44-5.45 3Уф 266 с.д 1006 с.к
42.	рядовий	Григоренко Іван Тарасович	1901	так	3	Медаль "За ПНГ"	6.41-2.42 641 ст.к
43.	рядовий	Грицюта Сергій Миколайович	1913			Медаль "За ПНГ"	6.41-2.41 з Уф 745 с.бат.

44.	рядовий	Григожевський Іван Ана-толійович	1918	так		Медаль "За ПНГ"	4.44 - 2.45 3 Уф 180 с.п ЮЮс.п
45.	рядовий	Горівенко Микола Єфимов ч	1912			Медаль "За ПНГ"	4.44 - 5.45 3 Уф 484 отр. С.б.
46.	рядовий	Григоренко Петро Митрофанович	1906			Орден Червоної Зірки	6.41 -5.45 рр. 182 б.с.
47.	старшина	Глоднік Гаврило Павлович	1920			Медаль "БЗ"	41 -45 рр. отд.п.о.
48.	Ст. сержант	Грінченко Володимир Максимович	1924			Медаль "За ПНГ"	
49.	рядовий	Грінченко Віктор Іванович	1918			Медаль "За ПНГ"	4.44-5.45
50.	рядовий	Григоренко Василь Петрович	1921	так		Медаль "За ПНГ"	5.1941-45.138 ст.пайк.
51.	ефрейтор	Допілко Петро Михайлович	1912	так		Медаль "За БЗ", "За ПНГ"	Ю.44-5.45 322 ст.п.
52.	рядовий	Дубна Іосиф Михайлович	1920	так			10.44-2.45 322с.д.
53.	рядовий	Долян Іван Миколайович	1913				4.44-4.45 3Уф 193д. 272 д.к
54.	Молодший лейтенант	Дмитрієва Олександра Іванівна	1917				6.41-7.42 Ю3Ф.33рн.456 БАС
55.	сержант	Деревнік Микола Васильович	1923				5.43 - 6.46 271а.п 69тяж.мен.брик 6.46-3.47р.194сп
56.	рядовий	Дрогаєв Володимир Арсентійович	1920			Орден Червоної Зірки, медаль "За відвагу", "За взяття Берліна"	5.44-4.45. 172ст. 1246сп
57.	ефрейтор	Дикун Василь Герасимович	1924				Медаль "За БЗ", "Взяття Варшави, Праги, Берліну" "с.9.4.1944- 9.5.1945 рр. 191

							істр. Прат.тан.дівізії ов.398 стр.Маяк
58.	сержант	Діденко Микола Трохимович	1906	так		Медаль "За БЗ", "ПНГ"	4.41-2.43.4.44-5.45
59.	Коп.	Дорошевський Петро Кирилович	1893	так		Медаль "За відвагу"	С 41-45
60.	сержант	Заго- роднічек Михайло Михайлович	1912	так			Ю.44-4.45 544 с.п.
61.	рядовий	Заго- роднічек Степан Кар- лович	1902	так			10.44-5.45 ЗУф 173 с.п.
62.	рядовий	Заго- роднічек Іосиф Ми- хайлович	1921				10.44-5.45 ЗУф 517 ст.п
63.	рядовий	Загороднюк Іван Іванович	1909				10.44-5.45 ЗУф 50 с.п
64.	рядовий	Заболотний Микола Григорович	1926			Медаль "За взяття Берліна", "За перемогу над Германією", "За відвагу"	5.44-4.45 172 ст. 246ст.
65.	рядовий	Зима Петро Мар'янович	1908				12.42-9.45 рр. 758 сп.
66.	рядовий	Заборський Мар'ян Іванович	1905				7.41 - 10.41 рр. 198 с.п.
67.	рядовий	Загороднюк Іван Іванович	1909				9.44-11.45 от.отряд.
68.	рядовий	Іванов Іван Степа- нович	1914			Медаль "За ПНГ"	10.44-2.45 ЗУф 547 ст.
69.	рядовий	Івашков Степан Фе- дорович	1919			Медаль "За ПНГ"	С 30.6-41рр. 5 липня 194, 173 стд. Полк 90 кр.
70.	рядовий	Івашков Микола Сергійович	1920	так		Медаль "За відвагу", "За ПНГ"	13.14-44.9.5.45 дівіз.1 83 ст.полк.3 Уф
71.	сержант	Крамаренко Данііл Фе- дорович	1915	так з		Медаль "За ПНГ"	6.44-5.45 ЗУф 60сп
72.	ст. сер-	Кондрашов	1925	так			74.. - 5.45 З Уф

	жант	Іван Григорович					115 с.п
73.	сержант	Кухарь Іван Іванович	1924			Медаль "За ПНГ"	4.44-5.45 ЗУф 523 с.п.
74.	сержант	Колдарь Сергій Васильович	1922			Медаль "За відвагу"	5.41-5.45 319 зеп. ар.паяк.
75.	рядовий	Кавчак Василь Миколайович	1917	так		Медаль "За ПНГ"	10.44-1.45 ЗУф 555ст.п
76.	рядовий	Каблаш Дмитро Григорович	Да2			Медаль "За ПНГ"	6.44 - 5.45 З Уф 639 ст.полк.
77.	рядовий	Каблаш Микола Григорович	1910	так	·	Медаль "За ПНГ"	Ю.44-4.45 22 ст.п.
78.	рядовий	Кориновський Іван Васильович	1914	так		Медаль "За ПНГ"	11.44-5.45 522 с.п.
79.	рядовий	Курник Михайло Васильович	1909	так		Медаль "За ПНГ"	Ю.44-11.44. 127 СП.
80.	сержант	Кімаченко Іван Маркович	1913			Медаль "За ПНГ"	5.44-5.45 22В.Д.357 С.П.
81.	рядовий	Кашук Микола Федорович	1917			Медаль "За ПНГ"	6.44 - 11.44 197 СП
82.	рядовий	Кімеле Каря Федорівна	1925	так		Медаль "За ПНГ"	46-49 уч.війне з Японією
83.	рядовий	Копієвський Серафим Прокопович	1907	так		Медаль "За ПНГ"	6.41-7.42 310 лазарет
84.	рядовий	Канштік Володимир Федорович	1919			Медаль "За ПНГ"	22.06.1944-30.10.1944 524 С.П. 1УФ
85.	молодший сержант	Коваленко Григорій Миколайович	1926			Медаль "За ПНГ"	12.12.44-05.45 20І.С.П. 1-Б
86.	рядовий	Коченко Сергій Якович	1917	так		Медаль "За ПНГ"	282 С.П. 4.44 -5.45
87.	рядовий	Коновалов Яків Родіонович	1902	так		Медаль "За ПНГ"	МСБЕГ-7198, 3583 4.44-5.45
88.	рядовий	Кошлаба Степан Іванович	1907	так		Орден "Червоної Зірки"	78.41-5.45 зс.п.

89.	рядовий	Коваленко Тимофій Олексійович	1907			Медаль "За ПНГ"	7.41-4.44 228 С.П.
90.	рядовий	Коваленко Федір Олексійович	1895			Медаль "За ПНГ"	7.41-5.45 213 С.П.
91.	Молодший сержант	Коваленко Григорій Миколайович	1926			Медаль "За ПНГ"	12.44-5.45 20 С.П.
92.	рядовий	Копитік Володимир Федорович	1919				6.41-5.45 324 С.П.
93.	рядовий	Красноперов Павло Васильович	1909			Медаль "За ПНГ"	4.44- 5.45 155 С.П.
94.	рядовий	Красноперов Іван Васильович	1923			Медаль "За ПНГ"	4.45 -5.45 116 С.П.
95..	рядовий	Карич Андрій Ілліч	1911			Медаль "За ПНГ"	10.41-4.45 116 С.П.
96.	рядовий	Кондрашов Іван Григорович	1925			Медаль "За ПНГ"	7.44-5.45 116 С.П.
97.	рядовий	Лопоха Федосій Васильович	1901	так		Медаль "За БЗ", "За ПНГ"	4.44-10.44 ЗУф 88 С.П.
98.	рядовий	Ладченко Іосиф Антонович	1897	так		Медаль "За ПНГ"	2.43 -5.45 2Уф 52 СД
99.	рядовий	Лісовський Іван Дмитрович	1924			Медаль "За ПНГ"	12.44-5.45 змд
100.	рядовий	Маржеянов Яків Іванович	1919			Медаль "За ПНГ"	6.41-1.42 350МП
101.	рядовий	Мамотенко Федот Євгенович	1914	так		Медаль "За ПНГ"	5.44 - 9.44 106СП
102.	рядовий	Мамотенко Андрій Євгенович	1898	так		Медаль "За ПНГ"	10.44-1.45 2866 СП
103.	рядовий	Мамотенко Агафій Михайлович	1906	так		Медаль "За ПНГ"	4.44-5.45 ЗУф 310 СП
104.	рядовий	Мандев Роман Григорович	1915			Медаль "За ПНГ"	4.44-5.45 ЗУф 193СД272СП
105.	рядовий	Мамотенко Макар Михайлович	1914			Медаль "За ПНГ"	4.44-5.45 2,3Уф910СП

106.	рядовий	Можаровський Петро Тимофійович	1902			Медаль "За ПНГ"	11.43- 1.44 ІУф 514 СП
107.	рядовий	Мишук Митрофан Петрович	1907	так		Медаль "За ПНГ"	5.44-2.45 2БФ 1225 СП
108.	рядовий	Московський Павло Федорович	1927				ц.44-5.45 27 СП
109.	рядовий	М'якін Петро Степанович	1922	так		Медаль "За ПНГ", "За БЗ"	8.41-2.42 ЗУф 1109
110.	рядовий	Максимчук Іван Харитонович	1925	так			2.45-5.45 305 СП
111.	рядовий	Маркаков Степан Костянтинович	1913			Медаль "За ПНГ"	-
112.	рядовий	Мамаренко Афанасій Трохимович	1907				7.41-5.45 135СП
113.	рядовий	Москва Іван Дмитрович	1923	так			5.44-4.45 246СП
114.	Молодший сержант	Малахов Андрій Семенович	1896	так			8.43-5.45 128СП
115.	рядовий	Наконечний Михайло Лукич	1910	так			6.44-5.45 523 ЗУф
116.	рядовий	Науменко Іван Миколайович	1923			Медаль "За ПНГ"	4.44 - 8.44 527СП
117.	рядовий	Наконечний Роман Михайлович	1909			Медаль "За ПНГ"	6.41-5.45 429 АБ
118.	рядовий	Небелянчук Гаврило Іванович	1912			Медаль "За ПНГ"	4.44-5.45 130СП
119.	рядовий	Небелянчук Григорій Давидович	1918	да		Медаль "За ПНГ"	4.44-5.45 129СП
120.	Ст. матрос	Орлейнік Василь Федорович	1926				Ю.44-5.45 214СП
121.	рядовий	Охота Михайло Васильович	1923				12.44-5.45 52СП ЗУф

122.	рядовий	Орловський Михайло Войткович	1926				11.44-5.45 460СП
123.	рядовий	Онищенко Роман Захарович	1920				6.41-9.41 218СП
124.	рядовий	Острий Никола Іванович	1907			Медаль "За відвагу"	6.41-5.41 320СП
125.	рядовий	Остажнюк Іван Єфимович	1920				6.41-5.42 999АП
126.	рядовий	Осовський Вадік Сафронович	1902			Медаль "За БЗ", "За ПНГ"	4.42-5.45 387 ОРБ
127.	рядовий	Пташнік Фома Данилович	1911	так		Медаль "За БЗ", "БЗ",	4.44-5ю45 580 СП.ЗУф
128.	рядовий	Пташнік Іван Пилипович	1926			Медаль "За ПНГ"	9.44-5.45 111.СП 2БФ
129.	рядовий	Пахальчишин Іосиф Андрійович	1912	так		Медаль "За ПНГ"	10.44-5.45.547.СП
130.	рядовий	Параскевіч Григорій Петрович	1921	так		Медаль "За відвагу"	3.44- 5.45 398 СПЗУф
131.	сержант	Писанюк Вадим Григорович	1926	так		Медаль "За відвагу"	6.44-5.45 116СП ЗУф
132.	рядовий	Петренко Євдокій Прокопович	1905	так			6.44-5.45.523 МП
133.	рядовий	Паранюк Іван Михайлович	1924			Медаль "За ПНГ"	4.44-5.45.580.СП 2Уф
134.	рядовий	Прокопенко Олексій Іванович	1910				6.41-5.45.305.СП
135.	рядовий	Пташник Данило Данилович	1924				4.44-5.45.157.СП
136.	рядовий	Паламарчук Григорій Дмитрович	1924				6.41-5.45.310.ОРП
137.	рядовий	Ридош Андрій Васильович	1910				12.44-5.45.322.СП
138.	рядовий	Русанов Іван Тимофійович	1918	так	2		6.41-7.44.114СП 2Уф

139.	рядовий	Солодовников Семен Прокопович	1912				7.42-5.45.18.СП
140.	рядовий	Стайлакін Дмитро Дмитрович	1927	так	3	Медаль "За ПНГ"	10.44-5.45.92.М.3.107 МП
141.	рядовий	Сидоренко Олександр Афанасійович	1926	так		Медаль "За ПНГ"	2.45-5.45.333.СП
142.	рядовий	Стадник Михайло Михайлович	1914	так		Медаль "За ПНГ"	10.44-1.45.147.СП
143.	рядовий	Сабрам Іван Данилович	1909	так		Медаль "За ПНГ"	1.44-5.45.460.СП
144.	рядовий	Смородський Володимир Михайлович	1913				7.41-6.42.473.СП
145.	рядовий	Стадник Іван Михайлович	1906				10.44-5.45.47.зап.СП
146.	рядовий	Солов'йов Федір Федорович	1922	так			6.41-3.43.869. Ар.П.6 МБ
147.	рядовий	Соколов Афанасій Іванович	1924			Медаль "За ПНГ"	4.44-5.45.103СП
148.	рядовий	Скрипніченко Олексій Іванович	1899			Медаль "За ПНГ"	4.44 - 5.5.45 167 СП
149.	рядовий	Тищенко Федір Олексійович	1901			Медаль "За ПНГ"	4.44-5.45.280.СП
150.	рядовий	Танасійчук Микола Олексійович	1926	так		Медаль "За ПНГ"	10.44-1.45.1179.ИС
151.	рядовий	Танасійчук Іван Олексійович	1923	так		Медаль "За ПНГ"	4.44-5.45.301. СД
152.	рядовий	Терніков Микола Кузьмич	1907	так		Медаль "За ПНГ"	9.44-5.45.10.СП
153.	рядовий	Ткачук Володимир Володимирович	1924				4.44-2.45.580.СП ЗУф
154.	рядовий	Ткаченко Петро Якович				Медаль "За ПНГ"	5.44-5.45.1933.СП

155.	старшина	Удовенко Никифір Кузьмич	1916			Медаль "За відвагу", "За ПНГ"	6.41-5.45.962.АП
156.	рядовий	Фальшовнік Захарій Гнатович	1907	так		Медаль "За ПНГ"	6.41-5.45.719.СП
157.	рядовий	Фагтовець Макар Іванович	1898	так			2.43-5.45.684.0К
158.	рядовий	Фальшовнік Захар Гнатович	1907	так		Медаль "За оборону Заполяр'я"	6.41-10.45
159.	рядовий	Фальшовнік Іван Максимович	1913	так		Медаль "За ПНГ"	4.44-5.45.535.СП 2Уф
160.	рядовий	Халус Іван Йосипович	1924	так			12.44- 1.45.2642.СП.3 Уф
161.	рядовий	Хрущов Михайло Іванович	1925			Медаль "За відвагу"	4.44-5.45.318.СП 3Уф
162.	рядовий	Худенко Іван Петрович	1922	так			11.43- 3.44.318.СП 3Уф
163.	рядовий	Хижняк Олександр Феофанович	1924			Медаль "За ПНГ"	6.41-5.45.1 УФ. 2СП
164.	рядовий	Царалунга Іван Ілліч	1920	так			Ю.44-5.45 140СД.96ТП
165.	рядовий	Цапкаленко Пантелій Казимирович	1914				6.41-5.45 112.ОРС
166.	рядовий	Целік Микола Іванович	1908	так		Медаль "За ПНГ"	4.44-5.45. 49.ОРС ІУф
167.	рядовий	Чабанюк Антон Прокопович	1900	так		Медаль "За ПНГ"	4.44-5.45. 1288СП. 3Уф
168.	рядовий	Чемерис Йосиф Михайлович	1925	так		Медаль "За бойові заслуги"	11.44-5.45. 113СП.3УФ
169.		Чушін Антон Васильович	1925				4.44-5.45 145.СП
170.	старшина	Шкінь Степан Анкіївович	1915			Медаль "За відвагу", "За ПНГ"	6.41-5.45 96.СП.93 СД
171.		Шпилевой Дмитро Іванович	1919				6.41-5.45. 189.ТАБ

Примітка: Ми знаємо, що вказані учасники Великої Вітчизняної війни проживали і проживають на території трьох сіл с.Маринове, с.Чорногірка і с.Балайчук. Раніше ці населені пункти були Маринівської сільської ради, а тому в офіційних документах так записано, як ми подаємо.

Список подається за даними Березівського райвійськкомату (2006 рік)

СПИСОК
учасників бойових дій Маринівської сільської ради,
які загинули під час Великої Вітчизняної війни
(1941 — 1945 роки)

з/п	Прізвище, ім'я, по батькові	Рік народження	Коли розстріляний (загинув)	Яке звання
1	2	3	4	5
1.	Відміш Серафим Федотович	1911	01.01.1943	партизан
2.	Крамаренко Федір Олексійович	1919	01.03.1943	партизан
3.	Грицьковський Петро Сепанович	1901	01.03.1943	партизан
4.	Д'ячек Віктор Петрович	1918	01.03.1943	партизан
5.	Ющенко Омелян Васильович	1912	01.03.1943	партизан
6.	Лисогор Денис Семенович	1902	01.03.1943	партизан
7.	Бур'ян Андрій Павлович	1895	01.03.1943	партизан
8.	Лопуленко Микола Григорович	1919	01.03.1943	партизан
9.	Григоренко Ілля Лукич	1920	01.03.1943	заручник
10.	Бабій Герасим Маркіянович	1902	01.03.1943	підпільник
11.	Григоренко Лук'ян Григорович	1898	01.03.1943	партизан
12.	Берило Микола Петрович	1925	01.03.1943	
13.	Голованець Афанасій Федорович	1903	01.03.1943	партизан
14.	Федоров Гнат Трохимович	1913	01.03.1943	партизан
15.	Параскевич Михайло Федосійович	1913	01.03.1943	партизан
16.	Чумаченко Яків Дем'янович	1900	01.03.1943	партизан
17.	Мотінга Євген Степанович	1905	01.03.1943	партизан
18.	Безпалько Іван Єфимович	1903	01.03.1943	партизан
19.	Кравченко Леонтій Степанович	1909	01.03.1943	партизан
20.	Крамар Кирило Арсентійович	1900	01.03.1943	партизан

21.	Крамар Костянтин Кирилович	1922	01.03.1943	партизан
22.	Біленко Тимофій Дмитрович		27.04.1944	рядовий
23.	Богачек Антон Семенович		24.07.1944	рядовий
24.	Булавенко Микола Сафронович	1897	12.09.1944	рядовий
25.	Бабій Федір Матвійович		15.01.1945	рядовий
26.	Бабій Ілля Дмитрович	1916	Б/п 07.1944	червоно- армієць
27.	Болдаков Григорій Прокопович	1915	27.01.1942	рядовий
28.	Бабієнко Парфирій Андрійович	1920	Б/п 07.1944	рядовий
29.	Вилков Мефодій Федорович	1922	27.05.1944	рядовий
30.	Вовченко Петро Степанович	1915	Б/п 07.1944	рядовий
31.	Воскобойник Григорій Тимофійович	1916	30.11.1941	рядовий
32.	Волков Мефодій Федорович		15.04.1944	рядовий
33.	Григоренко Іван Матвійович	1900	12.01.1942	рядовий
34.	Григоренко Михайло Іванович	1917	Б/п 07.1944	рядовий
35.	Долбіщенко Аким Зіновійович		29.08.1944	рядовий
36.	Дробот Микита Сидорович		02.05.1945	рядовий
37.	Демчук Володимир Андрійович	1924	21.02.1945	рядовий
38.	Журін Микола Васильович		01.03.1943	партизан
39.	Зима Петро Миронович		26.07.1945	рядовий
40.	Івашков Федір Павлович	1895	24.08.1944	рядовий
41.	Котенко Федір Дмитрович		29.07.1944	рядовий
42.	Котенко Іван Дмитрович		12.07.1944	рядовий
43.	Калашинський Микола Данилович		10.10.1944	рядовий
44.	Кіранов Олексій Зіновійович		28.12.1944	рядовий
45.	Казаченко Семен Семенович	1921	Б/п 21.07.1944	рядовий

46.	Каднов Олексій Сергійович		28.12.1944	рядовий
47.	Кав'язін Олексій Архипович	1898	Б/п 07.1944	рядовий
48.	Колеснеченко Григорій Григорович	1919	10.05.1944	рядовий
49.	Колос Іван Васильович	1922	Б/п 07.1944	рядовий
50.	Корешльов Василь Васильович		06.02.1945	сержант
51.	Крамаренко Володимир Васильович	1913	Б/п 05.1944	рядовий
52.	Казаченко Семен Семенович	1921	Б/п	рядовий
53.	Коваленко Микола Іванович	1920	Б/п	рядовий
54.	Лисий Пилип Микитович		15.04.1944	рядовий
55.	Мартиненко Григорій Іванович		Б/п	рядовий
56.	Мельник Євген Аврамович		12.07.1944	рядовий
57.	Москаленко Василь Васильович	1914	Б/п 12.12.1941	рядовий
58.	Міхненко Михайло Іванович	1903	02.10.1944	рядовий
59.	Маляренко Максим Трохимович	1908	Б/п 12.10.1943	рядовий
60.	Малиновський Павло Миколайович	1903	26.04.1944	рядовий
61.	Медведев Іван Іванович	1922	Б/п 08.1944	рядовий
62.	Ніколаєнко Дем'ян Петрович		27.02.1945	рядовий
63.	Острий Марк Іванович		29.07.1944	рядовий
64.	Подубенко Дмитро Іванович		26.05.1944	рядовий
65.	Похиленко Володимир Григорович		30.01.1945	старший сержант
66.	Пташнік Микола Васильович	1926	22.04.1945	рядовий
67.	Петренко Григорій Прокопович	1912	Б/п	старший сержант
68.	Плугін Федір Григорович	1909	Б/п 02.1945	рядовий
69.	Панченко Назар Савелійович	1908	Б/п 08.1944	рядовий

70.	Сандул Петро Йосипович	1897	Помер від ран 06.05.1942	рядовий
71.	Соболенко Василь Афанасійович	1925	04.01.1945	гв. ряд.
72.	Соловійов Микола Григорович	1925	15.01.1945	рядовий
73.	Стойлакін Степан Дмитрович		06.04.1945	гв. молодший сержант
74.	Сінчук Семен Миколайович	1917	Б/п 06.1944	рядовий
75.	Трідюнов Іван Іванович	1914	27.11.1944	Гв. ряд.
76.	Тіщенко Микола Павлович		17.02.1945	гв. ряд.
77.	Ткачук Павло Якович	1924	20.05.1944	рядовий
78.	Хрущов Іван Іванович	1920	Б/п в 1941	рядовий
79.	Черномазов Ілля Якович	1912	26.05.1941	рядовий
80.	Черепанов Олексій Олексійович	1915	07.12.1943	рядовий
81.	Чабанюк Василь Макарович	1921	Б/п 09.09.1942	сержант
82.	Чеботаренко Аркадій Макарович	1913	Б/п	сержант
83.	Швець Степан Іванович	1905	10.04.1944	рядовий
84.	Швець Афанасій Максимович	1898	Помер від ран 14.09.1944	рядовий
85.	Шипотинник Степан Петрович	1919	Б/п 1944	рядовий
86.	Шипотинник Іван Петрович	1924	Б/п 1955	рядовий
87.	Швець Микита Максимович	1899	Б/п	рядовий
88.	Ющенко Михайло Сергійович		17.02.1945	рядовий
89.	Яний Іван Миколайович		30.10.1944	сержант
90.	Голота Михайло Васильович	1920	Б/п 07.1944	сержант

Примітка: на жаль, автори не володіють даними про учасників бойових дій, які були призвані з с.Устяногого і загинули у Великій Вітчизняній війні 1941 — 1945 років.

Список подається за даними Березівського райвійськкомату (2006 рік).

**Документ, який зберігається
в Державному архіві Одеської області**

*фонд Р-7386, оп.2, спр.121, арк.1,2,3,4.
Друкується без коментарів*

Д О В І Д К А
**про населений пункт — центр Маринівської
сільської ради депутатів трудящих Березівського р-ну
Одеської області**

Село Маринове — центр Маринівської сільської ради, яке розташоване у 18-ти кілометрах південно-західніше районного центру м.Березівки, за 1 кілометр від залізничного роз'їзду Мариново і за 7 кілометрів від залізничної станції Раухівка на лінії Одеса-Москва. На північ від села у 5-ти кілометрах знаходиться Березівське районне об'єднання «Сільгосптехніка», засноване на базі першої у Радянському Союзі машинно-тракторної станції ім.Т.Г.Шевченка.

Село з'єднане з районним центром шляхом з твердим покриттям, а також залізницею з районним та обласним центрами.

На 1 січня 1976 року у селі Маринове налічувалося 411 дворів колгоспників, робітників і службовців, у яких мешкало 1510 жителів села.

До складу Маринівської сільської ради входять села Байчук та Онорівка.

На території села Мариново в 30-ті роки було створено чотири колгоспи — ім.Димитрова, ім.Тельмана, ім.Фрунзе та «III Інтернаціонал». Вони проіснували до 1941 року. Після 1945 року залишилось три колгоспи. Оскільки колгосп ім.Димитрова був найбільшим, то у 1951 році з трьох господарств було організовано укрупнений колгосп з тією ж назвою.

До Великої Вітчизняної війни в селі Маринове мешкали в основному німецькі колоністи. У 1951 році з колишньої Дрогобицької області сюди прибуло 288 сімей, які склали трудовий кістяк трудівників колгоспу ім.Димитрова. В теперішній час колгосп має земельні угіддя у 4278 гектарів, в тому числі

3645 гектарів ріллі. Виробниче спрямування — зернове та м'ясо—молочне.

Правління колгоспу знаходиться у селі Маринове. В господарстві є дві рільничі бригади, садо-огородня та тракторна бригади, ферми: молочнотоварна, свиновідгодівельна, вівцеферма та птахоферма. Крім того, є автогараж, пилорама, теслярська та ремонтна майстерні, консервний цех, млин та кам'яний кар'єр.

Колгосп ім.Димитрова є одним з передових колгоспів району по вирощуванню високих урожаїв зернових та кормових культур. Так, у 1973 році на всій посівній площі 1920 гектарів був вирощен врожай зернових культур по 36 центнерів на круг, за що колгосп нагороджений пам'ятним прапором Міністерства сільського господарств СРСР, Центрального комітету профспілки працівників та службовців сільського господарства та заготівлі і премійований легковим автомобілем «Москвич».

В колгоспі працюють люди, які нагороджені високими урядовими нагородами. Механізатор, нині персональний пенсіонер, Внученко Іван Панасович, Указом Президії Верховної Ради СРСР від 15 липня 1949 року удостоєний званням Героя Соціалістичної Праці за одержання у 1948 році врожаю пшениці по 23,8 центнера на площі 516 гектарів. Бригадир пільничої бригади Ніточко Іван Федорович нагороджений в 1970 році орденом Леніна за отримання в цьому ж році пшениці по 33 центнери на площі 450 гектарів, вівса по 32,1 центнера на 100 гектарах, ячменю по 43 центнери на 50 га, гороху по 30,2 на 130 га, кукурудзи на зерно по 50,4 центнера на площі 200 га. Помічник бригадира тракторної бригади Чуйко Антон Іванович в 1973 році нагороджений орденом Жовтневої революції за одержання тракторною бригадою врожаю зернових культур по 36 цнт на площі 1920га. Загальна кількість нагороджених за трудові заслуги — 64 чоловіки.

Колгосп обслуговує державну ветеринарну лікарню, на території села знаходиться дільнична лікарня на 25 ліжко-місць, де працює один лікар і 22 медичних працівників. При лікарні є аптека.

В Маринівській восьмирічній школі навчається 314 школярів, яких навчають 21 вчитель, в т.ч. 8 чоловік з високою освітою, останні з середньою спеціальною.

Всього в колгоспі є 27 чоловік з середньою спеціальною та 13 с вищою освітою.

Збудовано Будинок культури на 650 чоловік. Директор Будинка культури і художній керівник закінчив Одеський культпросвіттехнікум. На протязі більше 10 років працюють гуртки: вокального співу, драматичний, хоровий, художнього читання, інструментальний. Маринівський народний хор нагороджений двома грамотами республіканського Міністерства культури, трьома — обласного управління культури та облпрофради і п'ятьма — районного відділу культури. Не перший рік при Будинку культури працює агіткультбригада. У 1974 році вона нагороджена грамотою райкому КП України, за призове місце у районному огляду агіткультбригад.

Сільська бібліотека має книжковий фонд з 3520 книг та розміщена в Будинку культури.

У селі є побутовий комбінат, де працює чотири майстри по пошиву верхнього одягу, один майстер по пошиву та ремонту взуття. Відкрита перукарня та майстерня по ремонту побутової техніки. Працює лазня та дитячий садок на 30 місць.

Непогано розвинута торгівля, за останні роки збудовані промтоварний магазин на два робочих місця та продовольчий — на три робочих місця. Діє комісійний та господарський магазини, книжкова лавка. При восьмирічній школі є продовольча лавка. На території села розташоване поштове відділення, при якому є ощадкаса.

Жвавими темпами ведеться житлове будівництво. За період 1966-1975 рр. збудовано 19 нових житлових будинків колгоспникам. У зв'язку з розширенням житлового будівництва організована нова вулиця ім. Комарова. Крім того збудовані: адмінбудинки правління колгоспу та сільської ради, будинок тваринника, два корівники на 300 голів, два телятники на 400 голів, будинок механізаторів, склад отрутохікватів та чотирьохквартирний будинок для вчителів.

В колгоспі ім. Димитрова є 28 автомобілей, 32 трактори. Механізоване прибирання гною, водопойка є у кожному тваринницькому приміщенні (а їх п'ять), діє механічна дойка корів.

На території колгоспу є дві партійні та дві комсомольські організації. В парторганізації колгоспу — 30 комуністів, в шкільній — 5. Колгоспна парторганізація існує з дня утво-

рення колгоспу ім.Димитрова у 1932 році, а шкільна — з 1971 року. Комсомольська організація колгоспу налічує 45, а шкільна — 40 комсомольців.

За доброю традицією партійної організації та правління колгоспу відмічається День врожаю, День працівників сільського господарства, проводяться вечори зустрічів з тваринниками, рільниками та механізаторами.

Село виникло на початку XIX ст. Приголомшливу кількість землі мали німецькі колоністи. Вони організовували налаштували людей проти встановлення у селі радянської влади. Бідняки об'єднувалися у комітети сільської бідноти.

У роки Великої Вітчизняної війни на фронт пішло 211 чоловік, із них 86 чоловік загинули. Нагороджено 137 чоловік.

В селі Балайчук під час війни була організована підпільна патріотична група, яка організовувала диверсії на окупованій території. Фашисти розкрили підпільну групу та знищили її. В теперішній час на тому місці поставлено пам'ятник та встановлені меморіальні плити, на яких вказані прізвища захисників Батьківщини та односельців, котрі загинули на фронтах Великої Вітчизняної війни — 68 чол.

В селах Маринове, Балайчук, Онорівка поставлені пам'ятники воїнам-визволителям цих населених пунктів, на яких висічені прізвища загиблих за визволення цих сіл.

Навколо села Маринове знайдено кам'яні знаряддя праці, бронзові стріли, римські монети. На одному з курганів розкопані кам'яні статуетки жінок, що належали до племен кочівників.

Голова с/ради **В.А.Біленький.**
Секретар парторганізації **Д.Н.Пронін.**
Секретар с/ради **З.Ф.Шуліченко.**
Вчитель історії-краєзнавець **Н.І.Крохмаль.**

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Крім архівних джерел та спеціальної літератури, на які є посилання по тексту, автори використовували видання:

1. *В. Моцьо. Лодина.* Львів, 2001 рік.
2. *Н. Кляцторна. Акція-51. Останні свідки.* Вінниця. ДП «ДКФ», 2006 рік.
3. *Л. Лук'яненко. Національна ідея і національна воля.* Київ, 2006 рік.
4. *П. Слободянюк. Нескорені.* м. Тернопіль, «Збруч», 2006 рік.
5. **Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 січня 1972 року.** Київ, 1973 р.
6. *А.Д. Бачинський, В.П. Колюк, С.В. Кульчицький, І.А. Хіоні. Путівник. Державний архів Одеської області,* 1961 рік.
7. *М. Палієнко. Щоб Україна пам'ятала волю.* Одеса, «Астропринт», 2005 рік.

Також автори використовували підшивки газет «Чорноморські новини» («Чорноморська комуна»), «Степовий маяк» («Степова комуна»).

Примітка: *Всі події, факти, а також інші відомості, якщо не вказано прізвищ, автори подають за особистими спогадами.*

Зміст

Від авторів	5
Серед степу широкого. Коротка географічна характеристика	7
З історії Маринового	10
Про історію краю, з якого примусово було виселено більшість жителів с. Маринового	46
Гірка правда	50
Село на нашій Україні. (Спогади авторів)	56
Спогади переселенців	74
<i>Ірина Степанівна</i> <i>Проніна</i>	74
<i>Катерина Василівна</i> <i>Кавчак</i>	78
<i>Олександр Степанович</i> <i>Біленко</i>	82
<i>Лідія Миколаївна</i> <i>Возна (Целік)</i>	85
<i>Марія Михайлівна</i> <i>Римяк</i>	86

<i>Ганна Федорівна Карич</i>	88
<i>Світлана Лук'янівна Каган (Колісниченко)</i>	89
<i>Марія Миколаївна Охота (Халус) та Олександр Миколайович Халус</i>	90
<i>Марія Іванівна Марусяк</i>	92
<i>Іван Федорович Пахульчишин</i>	93
<i>Михайло Васильович Гай</i>	94
<i>Василь Михайлович Лазурчак</i>	95
<i>Зінаїда Іванівна Шуліченко</i>	95
<i>Михайло Андрійович Карич</i>	96
<i>Михайло Федорович Смісько</i>	97
<i>Катерина Михайлівна Лотвіна</i>	97
<i>Надія Василівна Іванів</i>	98
<i>Марія Іванівна Лазурчак</i>	99
<i>Марія Іванівна Охота</i>	101

<i>Ганна Іванівна</i>	
<i>Орловська (Зінкевич)</i>	104
<i>Дмитро Миколайович</i>	
<i>Пронін</i>	105
Доля переселенців	108
Події з 1951 року.	
Історія одним абзацом	118
Турботи сільської ради	128
Словник говірки мешканців	
Західної Бойківщини	133
Словник поширених	
бойківських імен	154
Бойківські фразеологізми	155
Маринівський шлях	
Володимира Шляхового	163
І моє село — посеред Всесвіту	165

Додатки

Реєстр описей на оставленное имущество	
переселенцями	176
Список раскулаченных хозяйств	
по Мариновскому сельсовету	
Березовского района	181
Список раскулаченных хозяйств	
по Балайчукскому сельсовету	
Березовского района Одесского округа	187

Список учасників бойових дій Маринівської сільської ради, які повернулися з фронтів Великої Вітчизняної війни	199
Список учасників бойових дій Маринівської сільської ради, які загинули під час Великої Вітчизняної війни	210
Довідка про населений пункт — центр Маринівської сільської ради	214

Сільська школа, збудована німецькими колоністами на початку XX ст.

Кам'яний міст через потічок (поч. XX ст.).

Колишній сільський театр, збудований наприкінці XIX ст.

У таких будинках жили переселенці з Устяного.

Старий сільський клуб (повоєнна будова).

*Ворота РТС ім. Шевченка.
Тут свого часу працювало 60 відсотків маринівців.*

Маринівський храм.

Центральна криниця села.

Пам'ятник полеглим за визволення Маринового.

Бригада лісозахисної станції.

У верхньому ряду зліва направо: Кароліна Степанівна Шевчик, Михайло Миколайович Ридош, Іван Іванович Римяк, Ганна Федорівна Хоць, Катерина Іванівна Римяк, Катерина Федорівна Лисник.

У середньому ряду: Марія Іванівна Чуйко, Ганна Михайлівна Кравчик, Марія Михайлівна Борщівська, Тереза Іванівна Сушун.

У нижньому ряду: Марія Іванівна Каблеш, Ірина Іванівна Колісниченко (ланкова), Марія Іванівна Каперис, Ірина Іванівна Науменко, Ганна Дмитрівна Болтун.

Семинар на маринівському полі (зліва направо):

голова колгоспу ім. Котовського О.О. Литвиненко, голова колгоспу «Росія» І.І. Буглак, двічі Герой Соціалістичної Праці, почесний голова колгоспу ім. XXII з'їзду КПРС П.П. Ведута, голова колгоспу ім. XXII з'їзду КПРС В.О. Хижняк, голова колгоспу ім. Щорса І.І. Ніточко, другий секретар Березівського райкому КПУ В.П. Желіховський, голова колгоспу «Україна» Г.С. Березовський.

*Герой Соціалістичної
Праці І.П. Внученко.*

*Голова Маринівської
сільради І.І. Ніточко.*

Весілля. Маринівські свашки.

*Ганна Павлівна Лісовська,
яка прожила 103 роки,
з синами Іваном Дмитровичем
і Йосипом Дмитровичем.*

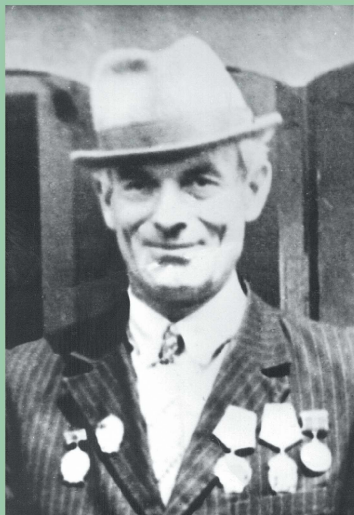
*Нова школа,
збудована в 1988 році.*

*Дільнична лікарня,
збудована на поч. XX ст.*

*Наша мама —
Катерина Іванівна Ніточко
(Бучок).*

*Наш тато —
Іван Федорович Ніточко,
кавалер ордена Леніна.*

*Ось такими були
автори книги —
брат Іван
і сестра Люба —
у 1957 році.*

*Автор книги І.І. Ніточко у с. Устянове (1997 р.).
Ось двері до хати, де він народився.*

*Наш племінник Олександр Клець — біль і трагедія усієї родини.
Він був курсантом Львівського інститута Сухопутних військ
і трагічно загинув на Яворівському полігоні 25 жовтня 2007 року.
Похований у Мариновому.*

Бойківська Ватра, 2002 рік.

У центрі М.В. Косів — народний депутат України;
сидить — Галина Миколаївна Кравчинин,
жителька сіл Устянове і Маринове.

Ніточко І. І., Римяк Л. І.

Н99 Маринове. Історико-краєзнавчий нарис. — Одеса:
Астропринт, 2008. — 224 с., 4 арк. кол. іл.
ISBN 978-966-318-864-4.

Черговий том праць Державного архіву Одеської області присвячено історії та сучасності села Маринового Березівського району. Засноване німецькими колоністами ще після російсько-турецької війни 1787 — 1791 років, воно тривалий час носило назву Нейфрейденталь. На долю його жителів випали серйозні випробування у різні періоди історичного і суспільного розвитку.

Після війни у Маринове були переселені українці з села Устянове Нижньо-Устріцького району Дрогобицької області у зв'язку з обміном територій між Україною та Польщею. Нащадки тих переселенців складають основну частину сьгоднішніх жителів Маринового.

Книга розрахована на краєзнавців, істориків та всіх тих, хто цікавиться корінням свого роду, села, країни.

ББК 63.3(4Ук)51-294
УДК 974.74-26

ОДЕСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Праці Державного архіву Одеської області
Том XX

Науково-довідкове видання

НІТОЧКО Іван Іванович
РИМЯК Любов Іванівна

МАРИНОВЕ

Історико-краєзнавчий нарис

Книга видана на кошти авторів

Редактор — **Й. О. Бурчо**
Коректура — **Л. А. Гарліцька**
Комп'ютерний набір — **Л. П. Бубликова**

Оригінал-макет виготовлено РВФ «Прес-кур'єр».
Тел. (0482) 64-96-58

Підписано до друку 12.01.2008.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура «Pragmatica». Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 13,02 + вкл. 0,47. Тираж 200 прим. Вид. № 013. Зам. № 3.

Видавництво і друкарня «Астропринт»
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21
Тел.: (0482) 37-07-95, 37-14-25, 33-07-17
www.astroprint.odessa.ua
Свідоцтво ДК № 1373 від 28.05.2003 р.

Державний архів
Одеської області

Кожна людина хоче розповісти про свою малу батьківщину все краще, що знає. Ми — не виняток, тому намагалися віддати перевагу спогадам наших земляків (усній історії) й історичним фактам, які також підтверджуються документально.

